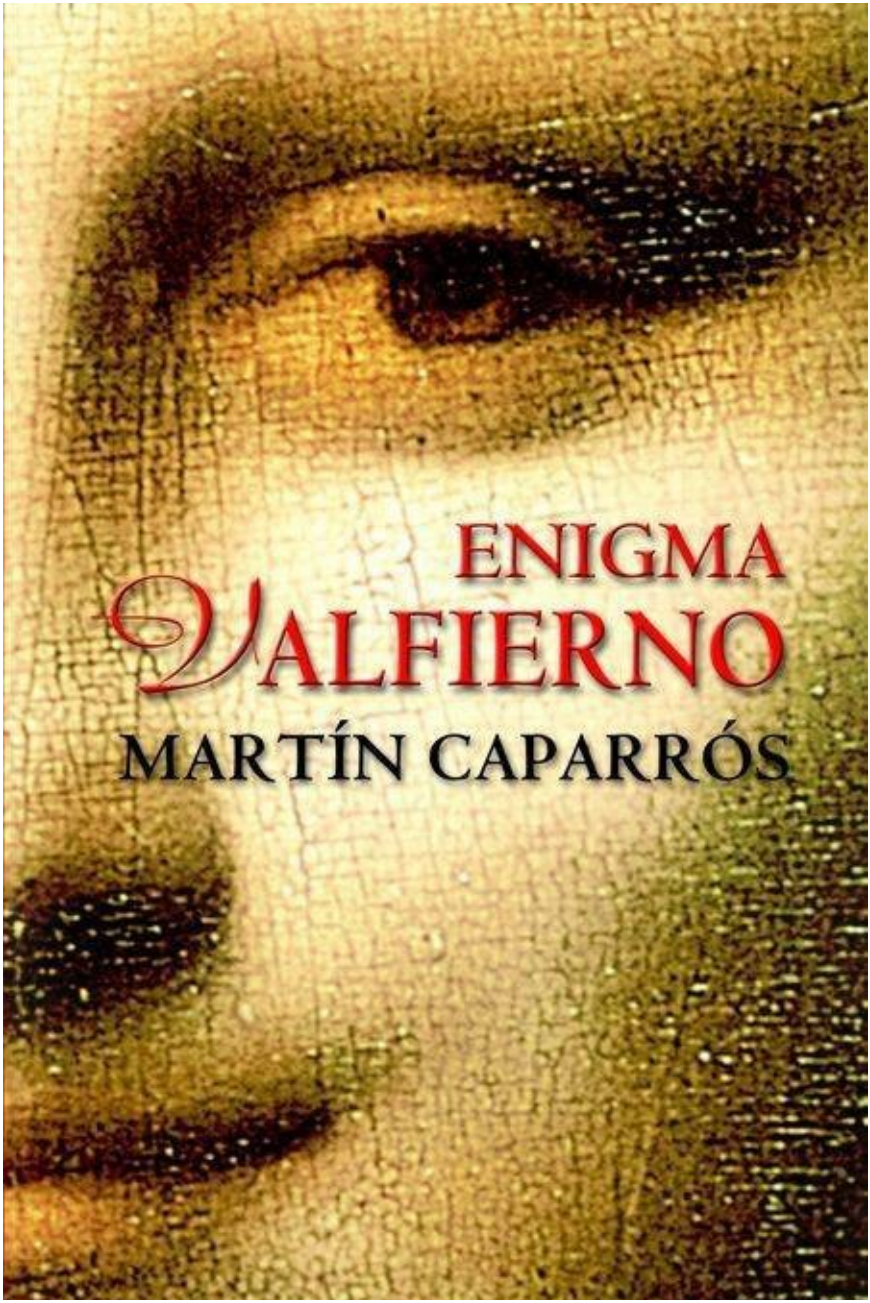
ENIGMA
VALFIERNO
MARTÍN CAPARRÓS

MARTÍN CAPARRÓS
ENIGMA VALFIERNO
Traducere din limba spaniolă
Lavinia Similarii
RAO International Publishing Company
2008
Această poveste se bazează pe un fapt real.
Ca aproape toate.
Articol I. BOLLINO
Sunt Valfierno.

Să spunem că sunt Valfierno. Sau, mai bine zis, am fost Valfierno. Ca şi Valfierno, am făcut ceva extraordinar: povestea unei vieţi.

De unde şi până unde numele Valfierno?

Ne-am înţeles că întrebările se vor limita la fapte, nu-i aşa?

Da, este adevărat. Şi acesta nu este un fapt?

Să vedem, stimabile.

În ziua de marţi 23 august 1911, ziarele de după-amiază s-au dat la Paris ca pâinea caldă: vânzătorii strigau la toate colţurile de stradă că s-a furat tabloul cel mai celebru din lume.

— *Gioconda*! Aflaţi totul! A dispărut *Gioconda*!

— *Gioconda*, domnilor! A fugit *Gioconda*!

Era o căldură insuportabilă. De câteva săptămâni, era o căldură înăbuşitoare şi toţi cei care nu aveau de câştigat de pe urma ei se simţeau mizerabil: subiectul molipsitor la toate întâlnirile, în toate cafenelele, în toate saloanele cu ciubuce, în toate bisericile sau bordelurile de lux. Căldura făcea ca Parisul să nu mai fie Paris din pricina zăpuşelii. Şi lucrul ăsta – că Parisul nu mai era Paris – îi făcea să se simtă extrem de nenorociţi, de traşi pe sfoară şi atunci începeau să vorbească. Domnii şi doamnele vorbeau despre căldură şi, odată ce vorbiseră despre ea,

treceau la alte subiecte care nu-i interesau, apoi dintr-odată îşi ştergeau chipurile şi reveneau la chestiune, iar unul zicea că lumea nu mai era ceea ce fusese şi altul se lăuda cu ventilatorul pe care avea să-l cumpere dacă totul va continua astfel.

— Este progresul, dragă, progresul. Dacă nu ar fi socialiştii şi căldura asta îngrozitoare…

Zăduful secătuia discuţiile de câteva săptămâni bune. Până când, deodată, în după-amiaza aceea, lumea s-a însufleţit:

— Au furat-o! Şi-au bătut joc de Franţa sub nasul ei, nemaipomenit, nemaipomenit!

Sunt Valfierno: am fost un copil foarte fericit. Mama îmi spunea Bollino, iar eu credeam că aşa mă cheamă: Bollino, sunt Bollino. A râs mult mama odată pe stradă când o doamnă a exclamat vai ce copil frumos cum îl cheamă şi eu am răspuns că Bollino. Nu doamnă se numeşte Juan María, a zis mama, care nu ştia că trebuia să mă cheme Eduardo. Dar eu, Bollino, Juan María, Enrique nu, Bonaglia chiar, până şi Eduardo, am fost un copil foarte fericit.

Băiatul are părul închis la culoare, faţa lată şi trăsături foarte bine definite, trupul cam mărunt pentru cei opt ani ai săi. Băiatul schiţează un gest hotărât şi dă un ordin: ceilalţi doi îl urmează. Ceilalţi doi sunt blonzi: cel mai mare trebuie să aibă vreo şase ani, iar fetiţa pesemne că cinci. În jurul lor, parcul este năucitor: o mare de gazon desăvârşit şi minunat, un lac cu lotuşi, lemn-câinesc în formă de căsuţe, magnolii, araucana, stejari, insule de hortensii mov, statui albe de animale, zeiţe şi războinici, chiar şi un păun. În spate, ferestrele vilei în stil francez strălucesc în soare, iar băiatul cu păr negru le spune că acum vor merge la statuia cerbului, dar blondul protestează:

— Eu nu vreau să-mi porunceşti, nu vreau să-mi porunceşti. Eşti un nimeni ca să-mi porunceşti mie. Eşti un nimeni, strigă Diego, gata să plângă şi se năpusteşte asupra lui. Bollino este cu o jumătate de cap mai înalt şi este mai puternic; Diego încearcă să-l chelfănească şi Bollino se fereşte, fără să-i întoarcă loviturile. Marianita râde, Diego stăruie şi, după ce-i dă o palmă, alunecă. Cade, îşi duce mâna la un ochi şi ţipă de jos că Bollino l-a cârpit. Costumul de marinar i s-a mozolit.

— Bollino m-a bătut, Bollino m-a bătut, am să-i spun mamei.

Urlă, cu mucii curgându-i pe chip, în vreme ce femeia grasă în haine de servitoare vine în fugă. Are pielea foarte albă, părul de un blond murdar, picioarele ca date prin pesmet şi de aproape pare mai tânără: îl ridică, îl scuturã. Diego nu vrea ca ea să-l atingă şi se zbate: strigă Anunci Anunci nu mă atinge; Mariana şi Bollino s-au luat de mână şi îi privesc. Aerul miroase a moşmoni şi a flori de portocal.

— Ce s-a întâmplat?

Întreabă, cu accent italian, servitoarea.

— Bollino m-a bătut, este rău, îi voi spune mamei.

— Nu, eu nu i-am făcut nimic. El a căzut singur, a alunecat şi a căzut. Eu nu l-am bătut.

Spune Bollino şi servitoarea îi lipeşte o palmă peste faţă: puternică, sonoră, bine direcţionată.

— Ca să te înveţi minte şi să nu te mai iei de copii.

Îi zice servitoarea şi Bollino se uită la ea fără să schiţeze niciun gest, sforţându-se din răsputeri să nu plângă.

— Dar, mamă, nu i-am făcut nimic.

Şi atunci nu-i mai pasă nimănui de căldură. Furtul acelui tablou părea o nenorocire naţională: nimic nu-i aprinde pe cetăţenii unei ţări mai mult decât să fie martorii unei nenorociri naţionale. Nimic nu-i înfierbântă mai mult

decât să se creadă în mijlocul unui dezastru în toată regula – participanţi imaginari la un dezastru: uşurarea de a şti că au trăit un moment pe care mulţi, timp de ani de zile, se vor preface că şi-l amintesc. Să presupună că degetele istoriei, atât de dispreţuitoare, au catadicsit să se pogoare asupra lor.

Mama mă creştea cu dârzenie. Mi-o amintesc – trebuie să fie primul lucru de care-mi aduc aminte – cum îmi dădea să mănânc. Îmi punea în furculiţă nişte bucăţi foarte mici de carne şi, la fiecare îmbucătură, îmi spunea Bollino, trebuie să mesteci de mai multe ori cu gura închisă: dacă nu, are să-ţi dăuneze la burtă şi la reputaţie, spunea râzând. Şi eu râdeam mult: reputaţie pesemne că era un cuvânt foarte amuzant.

Ea avea grijă de mine aproape întotdeauna. Şi domnii erau buni cu mine. Când eram mai mici, ne petreceam toată ziua împreună, cu Diego şi Marianita: erau zile foarte lungi, foarte fericite, înotând, pe cai, cu jocurile din parc sau în sala de jocuri, iar mama avea grijă de toţi trei. Mie îmi dăruiau tot felul de lucruri, jucării, haine, iar domnul îmi spunea câteodată că mă iubeşte ca pe un nepot şi că sunt foarte inteligent, iar când voi fi mare îmi va merge bine în viaţă. Până când am împlinit zece ani am fost nedespărţiţi, copiii şi cu mine; după aceea, când Diego a început să înveţe cu învăţătoarea pe care i-au adus-o, domnul i-a dat bani mamei ca să mă trimită la şcoala preoţilor. Cu o zi înainte de a începe cursurile, m-a chemat la el în birou şi mi-a zis că educaţia este lucrul cel mai important şi că, fără educaţie, oricine este sărac, iar dacă am vreo problemă să-i spun părintelui superior, pentru că el o va lua asupră-şi şi că îmi dorea tot ce este mai bun, că orice aş fi avut nevoie să-i cer lui, apoi mi-a dăruit un portmoneu din piele bună. În ziua următoare, când don

Angel ne-a dus pe mine şi pe mama în *sulky*[1] până la şcoală, am descoperit că după zidurile parcului era un drum care cobora până la un oraş de pe coasta unui râu: era foarte urât. Eu auzisem vorbindu-se despre asta, dar, până atunci, nu mă interesase.

Dar dumneavoastră nu v-aţi născut acolo, Valfierno.

Mă întrebaţi sau îmi povestiţi?

Bine, dumneavoastră mi-aţi spus că mama dumneavoastră era străină. Dumneavoastră mi-aţi spus că sunteţi străin.

Străin, îmi spuneţi de unde?

Femeia aşteaptă acasă. Adăpost îi este o cameră jegoasă dintr-un căsoi care pe vremuri a fost un palat. Au trecut veacuri de atunci. Acum femeia îşi frânge mâinile. Femeia aşteaptă şi ştie că va trebui să mai aştepte câteva ore. În orele acelea se va întreba de o mie de ori de ce nu a ştiut să-şi găsească vorbele ca să-şi înduplece bărbatul. Nici cuvinte de dragoste sau de ameninţare, nici evocarea responsabilităţii de tată nu i-au fost de folos şi se va întreba de mai multe ori de ce bărbatul i-a preferat acea presupusă datorie care îl cheamă. Îşi va spune, de asemenea, că el, ca-n atâtea alte dăţi, poate are dreptate: că temerile îi sunt exagerate, slăbiciuni muiereşti, prostii. Că el are cu siguranţă dreptate, dar ei îi este frică şi aşteaptă să-i vină vestea pe care el a respins-o cu trufie, cu un zâmbet binevoitor şi un salut nepăsător: nu-ţi face griji, femeie, voi nu vă pricepeţi la lucrurile astea. *Voi* s-ar fi putut referi la ea şi fiul ei, dar ea ştie că nu: sunt femeile, toate femeile, şi felul cum bărbatul ei a amestecat-o cu atâtea altele o umple de tristeţe şi o mâhneşte de asemenea mirosul de grăsime arsă a hainelor bărbatului în cameră: mirosul lăsat de bărbat ca să nu uite că-l aşteaptă.

Femeia are mai puţin de douăzeci de ani – mai mult

1 Șaretă - în lb. engleză în original (n.red.)

de cincisprezece, mai puţin de douăzeci, formele împlinite atât de devreme de maternitate şi, fără îndoială, de o alimentaţie cu pâine şi fidea. Femeia are ochii ciudat de limpezi pe faţa smeadă şi mânjită din pricina atâtor lacrimi şterse cu mâinile murdare; este aşezată şi, din această poziţie i se observă mai ales greutatea braţelor, rotunjimea braţelor. Femeia ar putea fi frumoasă ca o cadră. Femeia se numeşte Annunziata – Perrone Annunziata, născută la Trimoli pe 25 martie 1850, miercuri, în ziua de Buna-Vestire a Preasfintei noastre Maici, fiica lui Giovanni, soţia lui Bonaglia Gian Felice, fostă croitoreasă, de profesie propriul sex – şi continuă să-şi frământe mâinile: una lipită de alta. Şi le usucă pe fusta maro curată, dar pătată de grăsime care nu iese, gândindu-se din nou la cuvintele pe care nu a ştiut să i le spună şi se consolează: ea niciodată nu a ştiut să spună cuvinte, el este cel care ştie cuvintele, când o urmărea la ieşirea din atelierul de croitorie, iar ea avea cincisprezece ani şi un zâmbet care – aşa-i spuneau cu toţii – îi era zestre, atunci ea ştia deja că trebuia să tacă şi să-l asculte. A tăcut când el a poftit-o să ia loc lângă fântâna fără apă din piaţă şi a tăcut mai departe când el a căutat-o iarăşi în fiecare după-amiază şi când i-a întins mâna pentru ca ea să o apuce – nu i-a apucat mâna: i-a întins-o pentru ca ea, tăcută, s-o ia – şi a tăcut ca să spună da când părintele a întrebat-o dacă da şi a tăcut înăbuşindu-şi ţipetele când moaşa i-a spus că bărbatul ei va fi mulţumit pentru că îi dăruise un băieţel: este sănătos, este băiat, bărbatul tău va fi mulţumit. Ea a ştiut să tacă şi a învăţat încetul cu încetul că şi tăcerea ei putea fi puternică, nu avea nevoie de cuvinte şi acum cumpăneşte că atunci când a avut nevoie de ele – azi-dimineaţă, cuvintele de dragoste, de responsabilitate sau de milă pe care nu a ştiut să i le spună – era prea târziu, chibzuieşte frământându-şi mâinile, uscându-şi mâinile, iar copilul îi

prinde mâinile şi o întreabă ţi-e cald, mamă, pentru că mâinile ţi se umplu de apă.

Băiatul o întreabă tot felul de prostii: ţi-e cald, mamă, vom mânca ciorbă de fasole astă-seară mamă, îmi va aduce tăticul o caramea când se va întoarce mamă, de ce ţi-e aşa de cald dacă este cald, dar este şi frig mamă. Iar ea îi spune să tacă şi continuă să se concentreze asupra aşteptării: numeşte aşteptare convingerea că poate să primească dintr-o clipă în alta o veste îngrozitoare şi îşi închipuie că, dacă o aşteaptă vreme îndelungată, dacă suferă de pe acum, este cu putinţă să nu o primească – întrucât aşteptarea este preţul pe care trebuie să-l plătească pentru ca eventual să nu o primească – şi dacă în cele din urmă o primeşte, fiind aşteptată, va fi mai puţin îngrozitoare şi când începi să-mi găteşti ciorba, mamă, că se face târziu.

Eu nu aveam habar de unde venisem, dar ştiam că nu mă născusem acolo, în oraşul de pe malul râului numit Rosario. La început, bineînţeles, nu ştiam; apoi am crezut că, dacă mă născusem undeva, trebuia să fi fost în casa mare, în casa domnului, în camera noastră – camera mea şi a mamei – sub acoperiş, în cele din urmă mi-am dat seama că eram din altă parte pentru că mama, care era atât de bună, ascultată de copii şi care avea grijă de toţi, vorbea într-un fel ciudat. Nu mi-a fost greu să bag de seamă. A fost primul lucru pe care l-am observat: mama vorbea într-un fel ciudat. Poate că din pricina felului ei de a vorbi, gândeam atunci, o ascultau.

Câteodată o întrebam pe mama de tata. Ori, mai bine zis: odată am început s-o întreb pe mama de tata. Mai întâi, bănuiesc, când eram fericiţi în casa mare, asta nu-mi trecea prin cap; cei care aveau un tată erau Diego şi Mariana pentru că ei aveau lucrurile, aveam şi eu câteva, iar ei aveau de asemenea o mamă care era atât de

frumoasă şi mai blondă decât a mea, iar întrebarea nu-mi venea în minte. Dar mai târziu, când m-am dus la şcoală, se întâmpla adesea ca băieţii să vorbească de taţii lor şi eu atunci trebuia să tac. Într-o zi, m-am hotărât s-o întreb pe mama unde era tata: nu i-am spus de ce, mamă, nu am tată ori cine se crede că ar fi domnul acela care mă lasă fără tată, sau poate dumneata, ori ce s-a întâmplat; am întrebat-o unde era tata şi ea a cumpănit puţin înainte de a-mi răspunde. Este straniu, acum că îmi aduc aminte, faptul că ea a trebuit să se gândească: mama trebuie să-şi fi închipuit răspunsul acela de atâtea ori înainte de întrebarea mea, dar a chibzuit o clipă şi apoi mi-a spus că tata nu era cu noi pentru că trebuise să plece să lucreze nu ştiu unde ca să câştige bani. Eu am întrebat-o când avea să se înapoieze cu banii şi mama m-a întrebat dacă îmi lipsise vreodată ceva. Eu nu i-am spus mamă, un tată; mi se pare că aş fi minţit-o şi nu am spus-o.

Un astfel de furt, susţineau ziarele, este fapta unei minţi bolnave sau a unui geniu necunoscut. Vă daţi seama, domnule ziarist? Nici nu le-a trecut prin cap că putea fi ceva mai simplu, opera unui artist.

Sunt Valfierno: am fost un copil foarte fericit. Mama îmi spunea Bollino şi eu credeam că aşa mă cheamă: Bollino, sunt Bollino. Am fost un copil atât de fericit. Dar tata nu era cu noi. Sau ar trebui să spun: am fost un copil atât de fericit pentru că tata nu era cu noi. Tata nu era cu noi pentru că plecase să câştige parale nu ştiu unde. Pentru că nu fusese lăsat să vină cu noi în noul nostru oraş și încerca să vină. Pentru că trebuia să aibă grijă de cealaltă casă a noastră. Pentru că mama lui nu-i dădea voie să plece atât de departe. Pentru că murise în cutare sau cutare război. Pentru că cine putea să iubească un copil ca mine, care nu era deloc cuminte. Pentru că-şi adusese aminte de ceva foarte important şi a trebuit să se ducă să

caute lucrul acela pe care îl va găsi cu siguranţă într-o zi şi se va întoarce.

Cândva am întrebat-o cum îl cheamă pe tata şi mama nu a vrut să-mi răspundă: ce întrebări sunt astea, m-a întrebat, de parcă nu aş ști.

Secţiune 1.01

Marchizul Eduardo de Valfierno îşi aranjează nodul de la papion cu o atenţie care s-ar putea descrie ca excesivă. De fapt, Valérie Larbin o consideră ieşită din comun, dar probabil că marchizul exagerează cu ticăiala obişnuită ca s-o enerveze.

— Nu vă îmbrăcaţi, frumoaso?

— De ce? Aveţi de gând să mă duceţi undeva?

Nu se aude nicio muzică. Valérie stă întinsă pe un divan de catifea gri, cu părul lung şi negru ca pana corbului căzându-i în bucle pe pieptul atât de alb, halatul de mătase neagră cu inscripţii chinezeşti roşii-deschis, vrând parcă să arate că este foarte umană. Valérie Larbin fumează: portţigaretul de sidef între degetele cu unghii mov, vampa din vreun film văzut zilele acestea. Marchizul o priveşte şi surâde în sinea lui: este din cap până-n picioare o imitaţie nu prea reuşită a filmelor proaste. Dacă ar şti, se gândeşte, că şi el a făcut aceleaşi lucruri cu mult timp în urmă. Sau poate nu chiar atât de mult. Dacă ar şti, se gândeşte, că ceea ce îi place la ea este cu totul altceva. Dacă el ar şti, se gândeşte, ce anume.

— De ce, acum îmi veţi cere să vă plimb de parcă aţi fi soţia mea?

— Nu, ca şi cum aş fi o amantă scumpă.

— Ceea ce nu sunteţi.

— Fiţi mulţumit, marchize. Dacă aş fi, dumneavoastră nu v-aţi putea permite să mă aveţi.

Valérie este un monument de vulgaritate cu sâni mari şi cu un aer de falsă fineţe. Valfierno nu suportă să-l atragă

ceva atât de banal.

— Eu pot să-mi permit orice am chef.

— Pe mine, nu, Valfierno. Poate înşelaţi cu costumul dumneavoastră fetele din Bois de Boulogne, dar nu pe mine. De când nu mai plătiţi camera aceasta? Cât o să vă mai îngăduie proprietarul?

— Eu pot să-mi permit orice, chiar de n-aş avea niciun sfanţ.

— Marchize…

Valfierno o urăşte când vorbeşte ca eroinele din foiletoane: aproape întotdeauna. În realitate, o urăşte aproape întotdeauna, însă continuă să o caute şi să-i cumpere fleacuri cu sclipiri amăgitoare, iar când dispare, ceea ce se întâmplă frecvent, îl cuprinde disperarea. Şi-o închipuie pipăind vreun porc mai bătrân şi mai bogat decât el, care-i oferă bijuterii veritabile, nu o suportă, o dispreţuieşte şi nimic nu-l aţâţă mai mult şi se duce iar după ea, îi trimite buchete de gladiole. Crede că ea nu ştie cine este şi că, dacă ar şti, nu s-ar purta aşa; crede că nimeni nu ştie cine este el chiar dacă ar şti.

— Dumneavoastră nu înţelegeţi nimic.

— Nu, eu nu înţeleg nimic.

Puţin trecut de unu după-amiază, căldura umedă, Paris, sfârşitul verii. Valérie şi Valfierno stau în cameră de la trei sau patru dimineaţa, când s-au întors de la un bal la Opéra Comique; Valfierno era prea obosit şi prea beat ca s-o trateze cum ar fi vrut şi i-a cerut să-l deştepte cu mângâieri: atunci o va despăgubi. Dar nici dimineaţa nu a izbutit să facă mare lucru şi acum nu doreşte decât ca femeia să plece cât mai repede. Cum nu îndrăzneşte să i-o ceară, a început să se îmbrace, cu pretextul unui prânz neverosimil. Ştie oricum că îndată ce va ieşi va începe să-i fie dor de ea: de ea, de revanşa lui.

— Pot să vă pun o întrebare, marchize?

Secţiune 1.02

Colegiul nu era deloc rău: preoţii vorbeau aproape în versuri şi mi se adresau cu dumneavoastră, şi mă plesneau numai când era necesar. Dar nu era viaţa mea. Era plin de băieţi samavolnici, mai mari decât mine, care nu mă respectau. Eu nu mă simţeam în largul meu printre sălbaticii aceia; mai târziu am aflat că erau copii de ţărani săraci care-i trimiteau la şcoală ca să-i scape de murdăria porcilor, de mâinile înţepenite de ger, de zilele ce începeau înainte de zori. Nu era viaţa mea, dar mama, singura dată când m-am plâns, mi-a spus că trebuie să mă obişnuiesc şi că nu-mi dădeam seama ce noroc am că merg la colegiul acela, şi cât de bun era domnul cu noi, şi să nu mă mai văicăresc niciodată.

Iar eu nu m-am mai plâns, dar aşteptam sâmbetele, când ea venea să mă ia şi mă ducea înapoi. Deşi mai întâi făceam o plimbare prin centru. Ea îmi vorbea în continuare despre şcoală, punându-mi întrebări şi spunând că ar face orice pentru ca eu să fiu mai târziu un om educat, un om cumsecade, îmi zicea: mereu mai departe. Eu cred că, în momentul acela, când mama îmi zicea mai departe, eu mă gândeam la un loc care nu era acela.

Apoi, când am început să cresc, îmi era ruşine să merg cu mama pe stradă.

De ce?

Eu aş zice că lumea se uita prea mult la ea, frumuseţea ei era puţin ţipătoare. Trupul îi era ţipător, toaletele, totul la ea era astfel.

Ce vreţi să spuneţi?

Domnule ziarist, să vedem dacă ne înţelegem asupra unui lucru: eu nu vreau să spun. Eu, când vreau să spun, spun.

Într-un oraş ca Rosario, în a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, figura acelei femei atrage

atenţia. Rosario tocmai a fost numit oraş și este, de fapt, un sat nenorocit cu port, încercând să-şi importe viitorul. Portul se dezvoltă. Va fi bun ca să se îmbarce grânele pe care regiunea le produce fără tragere de inimă, aproape din întâmplare, în cantităţi incredibile. Ca să înceapă să vină din porturi europene – şi mai ales italiene – încărcături cu bieţi entuziaşti şi gata de orice, care şi-au lăsat ţara ca să exploreze şi preferă relativa lipsă de apărare a acestui sat nenorocit înfăţişării mai ameninţătoare, dispreţuitoare, inabordabile a primului port, Buenos Aires.

Străzile oraşului sunt case scunde cu zăbrele la ferestre, din când în când felinare cu gaz şi numai noroi; foarte puţine străzi, lângă piaţa centrală cu biserica pe jumătate neterminată şi primăria, sunt pietruite. În câte o după-amiază, femeia aceea le străbate ca şi cum nu ar şti că prezenţa ei nu se potriveşte cu restul: dezechilibrează, încurcă. În mijlocul unui oraş ca Rosario, în a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, încă – şi câţiva ani după aceea, până ce invazia o va face cu neputinţă – toate elementele se adaptează anumitor funcţii, unor modele stricte. Preotul îşi are locul lui, domnul intendent, conţopiştii şi fiii lor vitregi, cei opt sau zece colectori de grâne îmbogăţiţi peste noapte, cei şase avocaţi îşi au şi ei locul lor, cei trei sau patru medici, puţinii ziarişti – cu toţii candidaţi să ocupe, mai devreme sau mai târziu, locul domnului intendent sau vreunul asemănător, judecătorul de pace, bătrânii ofiţeri din armată care, ridicându-se, cu douăzeci de ani în urmă, împotriva unui dictator îndepărtat, au inaugurat propăşirea satului nenorocit, îşi au şi ei locul lor, aşa cum şi femeile – doamnele, ceea ce aceşti jupâni numesc o doamnă – îşi au locul lor pe străzile acelea. Până şi vânzătoarele de chifle şi alte de-ale gurii ca să-ţi omori foamea ocazională, vânzătorii de piepteni, de

agrafe şi de diverse fleacuri, băieţii care se oferă să ducă plasele cu cumpărături sau să ajute o doamnă să treacă balta, îngrijitorul de cai, orbul de la biserică, şchiopul de la biserică, ceilalţi săraci cu rolul lor la concert, puţinii poliţişti care străjuiesc toate acestea îşi au şi ei locul lor. Dar femeia aceea nu-şi are locul ei pe străzile pietruite din mijlocul sătucului şi totuşi iese în câte o după-amiază să le străbată.

Femeia aceea este grasă ca un butoi de vin prost. Este tânără, cu un zâmbet vioi pe chipul veştejit, cu ochii limpezi şi pătrunzători, părul blond cu şuviţe cărunte şi este grasă grasă grasă. Femeia nu-şi poartă, când se plimbă pe străzile pietruite, uniforma de servitoare: dacă ar purta uniforma şi-ar găsi într-adevăr locul. Dar poartă o fustă de stofa care a fost neagră şi acum este cenuşie şi roasă de şoareci, o cămaşă de stofa care a fost albă şi acum este cenuşie, un şal roşu pe deasupra. Merge trufaşă: ca şi cum ar fi în ea ceva care să merite o privire de respect sau de omagiu, ca şi cum ceva din ea ar îndreptăţi-o să se izbăvească din locul de servitoare a celui mai bogat ca să se amestece cu tot ce este mai bun în oraş pe străzile pavate. Înaintează şi ceilalţi o privesc – cu ciudă, indignaţi, iar ea le răspunde cu aceeaşi privire. Cu doi paşi în urmă sau cu doi paşi mai înainte, merge întotdeauna fiul ei: un băiat de zece ani părând să aibă mai puţin, cu părul negru des, trăsăturile schiţate cu fineţe, pantalonii scurţi destrămaţi, cu ochii asemănători cu ai ei, cu pantofii cârpiţi. Băiatul se numeşte Juan Mana şi merge mereu în urma sau înaintea mamei pe străzile pietruite: puţin mai departe de mama lui. Câteodată scapă de privirea mamei şi se duce mai încolo; uneori merge cu doi paşi în faţa sau în urma unei doamne cu pieptănătură simandicoasă, umbreluţă de soare şi şal de Manila, ca şi cum ar fi copilul ei: un minut sau două, până ce doamna

bagă de seamă, merge lângă ea, primeşte şi împarte zâmbetele adresate de celelalte doamne, de domni, de preot, de domnul intendent, de domnul judecător, de domnii avocaţi sau negustori bogaţi, ziarişti ori vânzători de chifle doamnei distinse şi, cu acelaşi gest, lui Juan María. Până ce-l descoperă şi fuge. Câteodată îl descoperă doamna fandosită şi îi zice pleacă mucosule, cine te crezi. În alte dăţi, mama lui îi observă absenţa şi îl caută strigându-l, iar când se întoarce, îi spune Bollino ce ai, Bollino, Bollino al meu.

Bănuiesc că am fost un copil foarte fericit până când mi-am dat seama că trebuia să fiu astfel. Până când am văzut-o pe mama îngrijindu-se de fiecare amănunt al fericirii mele şi mi s-a părut că era pesemne ceva prea fragil dacă trebuia să fie vegheată astfel. Atunci mi-a fost şi mai greu să păstrez o stare trecătoare – aceasta părea să spună mama, cu atitudinea ei – şi care ameninţa să dispară în orice clipă.

Nu cumva ne pasă doar de lucrurile care sunt mereu gata să dispară?

Nu spune prostii, domnule ziarist.

La sfârşit de săptămână mă întorceam la viaţa mea, la căsoiul francez, la camera mea, la Diego şi la Marianita. Ne plăcea să ne întâlnim: eu le povesteam despre şcoală, despre preoţi şi aproape nimic despre colegi, iar Diego îmi arăta cărţile lui de desen şi mă întreba dacă mă învăţau să vorbesc în franceză, uneori chiar îmi spunea cuvinte în franceză şi eu mă prefăceam că înţeleg, dar Marianita râdea şi atunci îmi dădeam seama că nu nimerisem. Dar îmi plăcea pentru că era ca înainte şi ei mă numeau Bollino ca mama, le mâncam mâncarea şi era ca înainte. Îmi plăcea să fie ca înainte.

Copilul se numeşte Juan María, aproape toţi îl strigă Juan María şi aproape că nu mai este un copil. Este

discutabil: cineva spune până aici un copil, de aici încolo altceva. Frontierele, dacă nu sunt de ţări, obişnuiesc să fie drumuri lungi: nu este uşor să treci o graniţă, dar şi mai greu, cu mult mai greu este să ştii dacă este trecută sau nu încă. Un traseu fără pietre de hotar: pentru un băiat fără umbră de barbă, şovăieli neaşteptate în voce, coşuri care arată că nu mai este ce-a fost – şi că nu va mai fi niciodată chiar dacă s-ar strădui. Băiatul petrece ani întregi învăţând ceva ce va trebui să reînveţe de mai multe ori: că lucrul acesta pe care l-a învăţat – să fie copil, să trăiască aşa cum trăieşte un copil – nu-i mai este de folos, căci atunci când i se va părea că l-a învăţat a încetat deja să fie copil. Faptul de a învăţa să fii ceva înseamnă că nu mai eşti. Şi în momentul acela va învăţa să fie mai mult: ceva mereu diferit.

Domnul Manuel de Baltiérrez stă în picioare, cu braţele încrucişate pe pieptul cămăşii impecabile, cu soţia mică şi blondă la dreapta lui, iar piciorul lui stâng bate un ritm pe duşumea. Domnul vorbeşte încet şi cu glas cumpătat, ceea ce îl face şi mai de temut:

— Ne-ai dezamăgit. Ai profitat de bunătatea noastră, ne-ai mâhnit. Nu mai am prea multe să-ţi spun. Mâine în zori plecaţi de aici, tu şi sărmanul tău copil. Şi nu vreau să vă mai văd niciodată. Niciodată, ai înţeles?

În faţa lui, la şase paşi, femeia grasă se face mică în uniforma sa de servitoare. Are buzele strânse, fruntea încreţită ca să alunge lacrimile şi caută cuvinte care – ştie prea bine – nu-i vor fi de niciun folos.

— Domnule, n-am fost eu. Vă jur că nu, don Manuel, n-am fost eu. Cum să fac eu…?

— Annunziata, nu mă crede prost. Ai făcut-o ani de zile. S-a sfârşit.

— Dar, domnule, pentru Dumnezeu…

— Nu-l amesteca aici pe Dumnezeu. Colierul era în

camera ta. Sau îmi vei spune că nu era?

Ogarul care dormita la picioarele lui don Manuel se ridică şi făcu apoi câţiva paşi către căldura căminului unde trosneau lemnele. Annunziata se uită în foc, dar tot nu găsi nimic.

— Nu, ştiu că era. Dar vă asigur că n-am fost eu. De ce să fac aşa ceva? Unde îmi va fi mai bine ca aici? Unde voi găsi o familie care să se poarte cu mine ca dumneavoastră?

Acum plânge. Annunziata plânge cu suspine. Don Manuel face un gest de silă.

— Nicăieri. Sper că nicăieri. Dar nu vorbim de logică, Annunziata. Vorbim despre netrebnici, bieţi netrebnici ca tine. Cine ştie ce aveai în cap. Ţi-am spus că mâine în zori şi nu mai avem despre ce să vorbim. Doar de copilul tău îmi pare rău.

Şi dumneata crezi că ea a fost în stare să-l fure?

Nu, domnule ziarist. Cum poţi să spui asta?

Dar este adevărat că în camera dumitale era colierul?

Da, bineînţeles că era în camera noastră.

Şi atunci?

Trebuie să-ţi spun chiar totul?

Secţiune 1.03

— Pot să vă pun o întrebare, marchize?

— Câtă vreme nu mă întrebaţi dacă vă iubesc…

Spune Valfierno şi îşi dă îndată seama că nu era nevoie. Valérie îl cruţă şi nu stăruie. Ia o înghiţitură de ceai şi îşi corectează buzele în nuanţe de cinabru păstos. Valfierno se gândeşte – doar pentru o clipă, fără să vrea, fără să şi-o propună – la Mercedes, fiica lui don Simón, iar gândul îl surprinde.

— Care este lucrul cel mai ciudat pe care l-aţi falsificat?

— Eu, să falsific?

— Haideţi, marchize: nu sunt atât de proastă precum par, căci îmi este de folos, dar să nu mă credeţi: nu dumneavoastră. Vin şi întreb: care este lucrul cel mai ciudat pe care l-aţi falsificat, pe lângă titlul, numele, povestea dumneavoastră şi perlele pe care mi le-aţi dăruit luna trecută? Câteodată mă gândesc că, dacă falsificaţi atâta, până şi naţionalitatea vă este falsă. Nu aş putea să spun de ce, dar ceva îmi spune că nici măcar nu sunteţi argentinian.

— Verbul *a falsifica* nu face parte din vocabularul meu.

Îi răspunde Valfierno, dar ştie că lipsa lui de indignare spune ceva. Şi nu îi pasă dacă i-o spune: aşa, în tăcere.

— Şi atunci, cum vă numiţi faptele?

Valfierno o soarbe din ochi: trupul languros de operetă pe divanul de catifea falsă. Pielea sa catifelată, se gândeşte, pe divanul de catifea falsă – şi îşi spune că nu poate fi atât de rafinată.

— Nu le numiţi, fără îndoială, în niciun fel: sunt lucruri care se îmbunătăţesc în anonimat, nu, marchize?

De câteva săptămâni bune se întreabă de ce continuă să o sune, să o caute. De săptămâni îşi zice că nişte ţâţe nu sunt de ajuns, că nu sunt la înălţimea lui; îşi zice chiar că nu sunt savante, că nu sunt moderne: doi săculeţi de grăsime pe care femelele le folosesc pentru a-şi hrăni puii. Sânii sunt lucrul cel mai arhaic al rasei, se gândeşte şi surâde în sinea lui, privindu-i. Şi se întreabă din nou de ce femeia – care trebuie să obţină aventuri mult mai rentabile – continuă să-i accepte invitaţiile, de ce continuă să-l tolereze: acesta este cuvântul, îşi spune el, să-l tolereze. Trebuie să fie cusurul acela: ceea ce-i lipseşte ca să fie cu adevărat frumoasă. Trebuie să se gândească mai mult la cusurul acela, îşi zice: la ceea ce o transformă într-un fel

de minciună.

— Nu mă sâcâiţi, Valérie!

Numai să nu aibă nevoie de el, se gândeşte, să nu aibă nevoie de el pentru ceva ce nu înţelege pe deplin şi atunci se alarmează. Îşi aminteşte că într-un moment de rătăcire a fost chiar ispitit să creadă că o seducea farmecul lui, dar ceva îi spunea că nu era asta – sau că, cel puţin, nu era totul. Ceva: bunul său simţ, ruinele oglinzii.

— Pot să vă mai pun o întrebare, marchize?

Valérie se ridică de pe divan, se duce spre el, îi scutură praful inexistent de pe umeri, descheindu-se la capotul roşu de mătase chinezească. Valfierno poartă un costum de in bej-deschis cu pantofi albi cu maro, cămaşa impecabilă, papionul mov. Pantofii cu tocuri, ca să-l înalţe. Termină cu pieptănatul: părul grizonant bine tuns, mustăcioara fină, ochii verzi şi tăioşi. Nasul drept, gura fără ostentaţie, fruntea lată. Are chipul cerut de profesia lui, se gândeşte: plăcut, bine făcut, nimic deosebit ca să rămână în memorie.

— Marchize, nu doriţi să lucrăm împreună?

— Asta-mi mai lipsea.

— Cândva mi-o veţi cere.

— Fără îndoială, draga mea. Dar acum trebuie să iau prânzul şi, dacă dumneavoastră nu vă aranjaţi, voi ajunge cu o uşoară întârziere.

— Marchize, nu fiţi idiot. Nu este ceea ce vă închipuiţi.

— Şi ce îmi închipui, spuneţi-mi?

— Prefer să nici nu mă gândesc. Oricum, este pură fantezie, după cum ştim. Nu vreau decât să vă spun un lucru: o prietenă de-a mea cunoaşte un tip care a lucrat până de curând la Luvru. Insul este un prost, dar nu are scrupule; nu este ceva obişnuit la tâmpiţi ca el. Cunoaşteţi zicala: prost, dar cinstit. Tipul poate să intre şi să iasă din

muzeu ca dumneavoastră de la hipodromul Auteuil.

— Şi pe mine ce mă interesează?

— Nu ştiu, Valfierno. Gândiţi-vă. Dumneavoastră sunteţi dintre cei care ştiu să gândească. Nu întotdeauna să le facă, dar să le gândească ştiu bine. Dacă vă străduiţi, dragul meu, puţin mai mult decât azi-noapte, poate izbutiţi să vă vină vreo idee.

Că o ura era puţin spus.

Secţiune 1.04

Bărbatul acela părea să nu vrea nimic. Valérie nu era obişnuită ca un bărbat să o privească fără să o privească: să rămână cu privirea atât de absentă. Pianistul continua să zdrăngăne polci. Miros înăbuşitor. Un client căruia îi curgeau balele pe umerii ei.

Eh, dumneavoastră, domnişoară.

Eu?

Nu, bunicuţa mea din Pétaouchnoc-sur-Oise.

Ce doriţi?

Cum ce doresc? Nu ar trebui să mă întrebaţi dumneavoastră pe mine?

Vă întreb.

Nu, ştiţi dumneavoastră la ce mă refer.

Podeaua este murdărită de rumeguş, aerul de polci, pereţii de tablouri ale pictorilor care nu şi-au putut plăti băutura sau viaţa. Valérie încearcă să-şi aducă aminte cum era lumea pe vremea când nu existau toate astea şi se întreabă cât ar da pe o porţie de amintiri: o pajişte smălţuită cu flori galbene şi o fetiţă într-o fustă albă imaculată, de exemplu. Înconjurată de căţeluşi aurii de exemplu, o cană cu oranjadă aşteptând-o pe masa de fier vopsită de curând în alb de exemplu, un tată sever, dar înţelegător care o priveşte în depărtare lovindu-şi carâmbul cizmei cu biciul. Ori măcar o casă veche modestă ţărănească într-o vale cum sunt atâtea în Franţa, cum a

văzut de atâtea ori în tablouri, cu o mamă gătind într-un ceaun şi un tată venind istovit după ce a tăiat corzile la vie, ca să-şi aprindă o pipă fină şi lungă, apoi se aşază lângă foc: mireasma focului. Şi mulţi frăţiori. Şi o fustă în carouri. Şi alt câine, mârâind, cu blana încâlcită. Sau, şi mai bine, în altă casă, o cameră mare şi luminoasă, pat cu baldachin, cearşafuri mirosind a lavandă şi o mamă sărutând-o pe frunte când adoarme: atât de duios, adoarme. Aş ucide, îşi zice – deşi nu se gândeşte pe cine pentru o mamă care să o sărute pe frunte ori măcar pentru o mătuşă care s-o aştepte în câte-o seară cu mâinile în şold ca să-i strige cum vii la ora asta acasă – în vreo casă – şi să o ducă târâş la baie, să-i spele faţa ca să i se ducă sulemeneala, ţipând că este o stricată care va sfârşi rău, dar nu are această amintire, nici alta pe care să-şi dorească s-o evoce şi crede că bărbatul ştie cu siguranţă cine este ea, ştie că este ceea ce este, trebuie să-l vadă: se observă, îşi zice, şi sunt bărbaţi care se sperie, chiar dacă îmi petrec viaţa profitând de cei care n-o fac. Sau fugind de cei care n-o fac, cochetând cu ei, oferindu-le ceea ce nu le voi da ori poate într-o zi, după un asediu îndelungat, după un asediu anevoios, după un asediu nătâng şi aşa în fiecare zi, lună, an până ce va găsi unul care s-o copleşească oferindu-i amintirile unei fetiţe cântând în corul bisericii vechi cu părul strâns într-un coc, cu o panglică albastră în păr, chipul limpede şi senin, chipul strălucitor, chipul ca o lună în nopţile cu lună plină, faţa de proastă a unei fetiţe care nici măcar nu trebuie să fie frumoasă: pe care nu ar deranja-o să fie frumoasă. Ce uşor ar fi să nu trebuiască să se gândească la frumuseţe, chibzuieşte şi chibzuieşte: de când şi-a dat seama de frumuseţea ei, presupusa ei frumuseţe – aceasta i-a fost marea armă pentru toate. Şi nici măcar nu este frumoasă: ştie că nici măcar nu este frumoasă.

Cine va fi în stare să-mi umple trecutul cu amintiri?

Se întreabă, fără prea multe speranţe, se uită la bărbatul cu privirea în depărtare.

Pe atunci Valérie Larbin era ceea ce cronicarii mondeni – sau pretinşii lor fii, romancierii sociali – numeau o *demi-mondaine*. Catalogarea este înşelătoare: prima jumătate a numelui – acel *demi* – o aşază într-un spaţiu ambiguu. Femeile acelea nu erau mondene: erau pe jumătate mondene. Nu erau femei cu tarif, târfe ale căror servicii se schimbau pe o sumă exactă de monede – sau chiar bancnote, în funcţie de calitatea materialului. Dar se înţelege că erau, într-o perioadă când femeile simulau o indispoziţie fundamentală pentru orice întâlnire amoroasă care nu includea semnături prealabile, femei gata să-şi schimbe „favorurile" pe o doză nelămurită de favoruri – ce puteau să presupună bani, dar care, de cele mai multe ori, se exprimau prin cadouri, atenţii, diferite invitaţii. Ceea ce conferea procesului farmecul nedefinirii: acesta nu era automat – interesatul trebuia să-şi tatoneze calitatea şi cantitatea ofertelor – şi, prin urmare, scăpa de raţionalitatea şi caracterul măsurabil prezentate de burghezie ca forme ale lumii. Să apelezi la o *demi* era – aproximativ – o aventură.

Nu ştii cine este tipul acela?

Care?

Cel de acolo.

Val, acolo sunt vreo zece ţipi.

Acela, cel cu părul negru care vă soarbe din priviri.

Nu, nu ştiu. L-am mai văzut de vreo două ori pe aici, dar nu-l cunosc. De ce?

Nu, ca să ştiu.

Frumuseţea este o armă care nu-ţi permite să ai pâinea şi cuţitul, i s-a spus cândva lui Valérie – şi îşi aduce aminte de asta când se neglijează.

Publicul de la Faux Chien este un amestec de presupuşi artişti din Montmartre, burghezi ticăloşiţi în căutare de senzaţii tari, nemernici care câştigă din branşă, obişnuiţii inclasabili şi fetele. Este unsprezece şi jumătate noaptea, iar în loc de pian sună un acordeon, un cântăreţ răguşit cântă poveşti despre femei şi despre animale, câţiva dansează în mijlocul salonului, dar cei mai mulţi beau. Valérie este obişnuită ca bărbaţii să se teamă să o abordeze, dar nu să o ignore. Bărbatul cu păr negru şi cu ochii foarte apropiaţi este singur la o masă din spate, unde se unesc două oglinzi sparte. Bea vin şi pare atât de departe: pleoapele grele deasupra ochilor negri ca părul, nasul rigid şi sălbatic, mustaţa zbârlită. Vincenzo Perugia poartă o cămaşă albă descheiată şi o eşarfă albastră la gât; ansamblul poate părea căutat, dar contribuie la aspectul general de nepăsare şi dezinteres pentru lucrurile mărunte. Valérie continuă să-l privească spunându-şi că acest bărbat ştie unde se află ceea ce contează şi, mai ales, ceea ce nu. Perugia trage o duşcă de vin ca şi cum s-ar afla în bucătăria casei sale: Valérie înţelege că gestul nu se datorează câtuşi de puţin lumii înconjurătoare, cabaretului Faux Chien sau ei.

I se mai întâmplă, la Cabaret du Faux Chien, ca bărbaţilor să le fie frică să i se adreseze. Valérie o ştie, pentru că secretul ei este să pară uşor inaccesibilă. Ştie să se pretindă neadaptată: să simuleze că este mai presus de locul unde se află sau să-şi caute locuri mai prejos. Într-un salon de la Ritz ar fi o intrusă; aici, la Faux Chien, este o doamnă tânără care a rătăcit drumul spre casă. Aici, la Faux Chien, se face remarcată între cincisprezece sau douăzeci de fete care nu s-au deranjat să se arate diferite: au crezut că a aparţine înseamnă să fii ca toate celelalte.

Valérie se opreşte lângă tejghea, cu spatele la tejghea, cu fesele sprijinite de tejghea, iar piciorul stâng

cu o botină de şevro rezemată de postament, cu fusta de mătase mişcându-se sub impulsul genunchiului stâng, cu un deget pe buzele foarte rujate şi-l contemplă. I se pare că nu este nimic între ei: chelnerii cu veste de piele, clienţii care cântă, închină paharele sau făgăduiesc vreun viitor vaporos, aerul de fum şi cântecul dispar, ca să rămână ea într-o parte, sprijinită de tejghea cu piciorul stâng lovind postamentul, degetul pe buze, iar el în spate, între cele două oglinzi, fără să o privească; nu se preface că nu o priveşte ca s-o atragă cu diferenţa indiferenţei sale: nu o priveşte câtuşi de puţin.

Sau cine i-ar putea dărui, se gândeşte, amintiri de bărbat: ale cuiva care nu trebuie să aştepte ca lucrurile să-i vină.

Are buzele fine: mai întâi i se observă, pesemne, fineţea buzelor, căci poate părea sinteza unei fineţi care, la prima vedere, o străbate din cap până-n picioare. Are buzele fine, foarte fine, ca şi cum aproape nu ar avea buze şi uşor arcuite în jos: colţurile arcuite în jos, într-un desen ce ar putea fi batjocoritor, dacă buzele acelea s-ar deranja să dispreţuiască pe cineva. Are, deasupra buzelor fine, un nas de asemenea fin, cu nări ovale desăvârşite, terminate într-un vârf aproape ascuţit, abia ridicat; un nas ce nu pare făcut pentru a mirosi – care, mai degrabă, ar fi prea delicat ca să simtă mirosuri din lumea aceasta. Are pometi înalţi, deşi puţin rumeni la mijloc, ca şi cum ceva din aer ar adera în sfârşit la pielea aceea atât de albă ce nu pare să atingă nimic, iar mandibula – discretă, rotunjită. Are părul foarte negru – care poate fi vopsit: lung, lins, răsucit într-un coc ce îi alungeşte faţa încadrând-o ca o cunună. Chipul ei se prezintă ca un bust, o versiune îngheţată a doamnei de Pompadour sau Maintenon, ori a vreunei alte doamne, dar ochii ei par înspăimântaţi.

Valérie are ochii mari, întunecaţi, rotunzi, vag

înspăimântaţi, deşi mai este ceva în privirea ei care spune că nimic nu o va înspăimânta şi încă ceva, mai profund, spunând că poate. Ştie să-i deschidă enormi, ca şi cum i-ar controla: felul ei de a spune că există ceva în ea care se deschide şi se închide. Felul ei de a spune – câteodată de bunăvoie, alteori nu – că nu este ceea ce pare.

Apoi, dacă nu se poate stăpâni, îşi deschide buzele şi i se văd dinţii.

Ar trebui să vedem ce este frumuseţea. Cine ştie.

Ştie cu siguranţă că sunt ceea ce sunt. Trebuie s-o vadă: se vede. Ştie, dar nu ştie. Şi sunt bărbaţi care se sperie.

Valérie nu se teme de data aceasta să-şi arate dinţii: se gândeşte că bărbatul cu părul negru trebuie să ştie că este ceea ce este; că o vede şi că de aceea nu o priveşte: sunt bărbaţi cărora le este silă, condamnă felul acesta de femei. Ca şi cum ei nu s-ar vinde unui mârşav care îi obligă să facă tot ce vrea, iar acesta trebuie să fie unul dintre tâmpiţii care se cred foarte curaţi pentru că lucrează pentru proprietarul unei fabrici pe care eu aş putea să-l înnebunesc dacă aş dori, să-l ruinez dacă aş dori, cum aş putea să-l ruinez pe el dacă aş dori, dar nu am de ce să-mi pierd timpul cu un bisericos cu creierul mort plin de idei prosteşti despre decenţă, curăţenie şi cinste, ordine şi patrie, trebuie să se creadă superior pentru că nu-şi dă seama că el se vinde mult mai ieftin. Se gândeşte că trebuie să fie unul dintre acei inşi: dintre acei bieţi amărâţi care se ascund în ideile tuturor ca să nu fie nevoiţi să aibă nicio idee proprie despre ei înşişi: îngroziţi de orice idee proprie despre ei înşişi.

Vincenzo Perugia o vede pe femeia aceea foarte frumoasă, ciudată, distantă, aproape frumoasă şi uneori i se pare că femeia îl priveşte.

Valérie Larbin se duce la el şi se gândeşte cât de bine

ar fi ca vocea să-i poată suna ca o şoaptă, în ciuda zgomotului: nu vreau să-mi dai nimic. Eu vreau să-ţi dau totul.

Îşi pregăteşte gâtlejul. Măcar să nu mă privească.

Vincenzo Perugia o priveşte cu ceva ce ea presupune că este dispreţ: un dispreţ excesiv, aproape de neînţeles, ca şi cum ar vrea să fie mai mult şi nu ar şti.

Cât despre femeile acelea, ele nu se considerau cu totul în afara lumii. În numele lor, de fapt, se spunea cu făţărnicie că erau, conform definiţiei, pe jumătate înăuntru şi pe jumătate în afară, cu posibilitatea veşnic mocnită de a cădea definitiv în afară şi cu iluzia veşnic prezentă de a se întoarce definitiv înăuntru. Erau, în orice caz, femei care lăsaseră la o parte matricea logodnică-soţie-mamă şi, dacă trăiau de pe urma sexului, nu o făceau în conformitate cu noile relaţii de patron-angajat consacrate de societate în aproape toate domeniile. Erau femei uşoare: cu viaţă uşoară, se spunea, deşi ele îşi puteau închipui că viaţa lor era, în comparaţie cu a celorlalte femei, mult mai grea. Femei uşoare: care făceau din obligaţie ceea ce altele ar fi vrut să facă din plăcere şi care, prin această profesionalizare, pierdeau posibilitatea de a trăi distracţia ca pe o distracţie, luxul ca pe lux, sexul ca dragoste. Femei uşoare: de care te puteai despărţi cum se despărţiseră Tholomyés şi cei trei prieteni ai săi în *Mizerabilii*, cu o scrisoare spirituală ce se încheia sfătuindu-le pe cele patru *demis* părăsite: „Plângeţi-ne puţin şi înlocuiţi-ne repede. Dacă această scrisoare vă rupe inimă, rupeţi-o şi voi pe ea. Aproape doi ani v-am făcut fericite. Nu este un motiv ca să ne purtaţi pică”.

Voia ca el să se întoarcă. L-a căutat în fiecare seară la Faux Chien fără să-şi mărturisească nici ei înseşi că îl caută; în fiecare seară străbătea cu ochii localul plin, nu-l vedea şi nu-şi zicea că da, îl caută. Nu a îndrăznit să

întrebe de el: ar fi fost o mărturisire pe care nu avea de gând să şi-o facă – încă. Săptămâna următoare l-a văzut din nou: tipul avea aceeaşi cămaşă sau una asemănătoare, era la aceeaşi masă, bea la fel. O ameninţare aidoma ei înseşi.

Îşi încheie panglicile care în general nu închid decolteul bluzei sale de in alb cu broderii. Obişnuieşte să-l lase vederii, pieptul dalb doar cu o aluniţă chiar în locul unde se nasc sânii, în punctul unde carnea se arcuieşte ca să formeze sânii se iveşte aluniţa, ca o obârşie sau un zid de netrecut. Deschis, aşa obişnuieşte, dar încheie decolteul ca să se ducă la masa din dos între cele două oglinzi şi se vede înaintând în oglindă. Preferă să nu se privească: o dată în viaţă preferă să nu se privească.

— Nu mi-ai spus cum te cheamă.

— Mă cheamă Vincenzo. Perugia Vincenzo.

Valérie are nevoie de timp ca să-i descopere accentul: nu este greu, dar nu îl descoperă. El n-o întreabă, dar pe tine.

— Pe mine mă cheamă Valérie.

— Îmi închipuiam.

Articol II.

JUAN MARÍA

Secţiune 2.01 1

Dintr-odată, peste noapte, rămăsesem fără adăpost. Am fost scos din ceea ce fusese mereu casa mea, viaţa mea: peste noapte. Diego şi Marianita nu doriseră să-şi ia rămas-bun – ori nu i-a lăsat don Manuel. Iar mama nu a vrut să-mi spună de ce plecam. Eu bănuiam că fusese vina mea, dar nu eram sigur. Abia peste câţiva ani mi-a spus. Şi atunci când mi-a povestit, ea tot nu ştia – iar eu nu i-am mărturisit nimic.

Aşa că ne-am dus în căsuţa din acel cartier: coliba lui Antonio, care era atât de bun cu mama. Îmi plăcea din ce

în ce mai mult să rămân la şcoală. Iar atunci, mama nu m-a mai strigat Bollino. Îmi spunea Juan María.

Mamă, voi avea eu grijă de dumneata.

Ah, da? Şi cum vei face?

Nu ştiu, mamă. Dumneata nu te frământa.

Cândva, Giovanni, când vei fi mare. Deocamdată, trebuie să cos toate aceste cămăşi.

Dar cel mai bine era sâmbăta. Duminica îmi plăcea mai puţin pentru că era o zi trunchiată: o zi care începea debordant ca să se prefacă, dintr-odată, în aşteptarea ca mama să mă ducă, la apusul soarelui, înapoi la preoţi şi la colegiu. Nu că nu aş fi vrut să mă duc – am spus, îmi era mai degrabă dor în realitate, mă mâhnea să văd că ziua ce începea făgăduind faptele cele mai deosebite se sfârşea într-un mod atât de banal, atât de uşor de prevăzut. Dar sâmbetele nu aveau acest inconvenient. Sâmbăta era încă totul posibil.

Sâmbătă seara, mama şi Antonio obişnuiau să se ducă la balul croitoreselor. Mama îşi punea şalul şi Antonio pălăria de mers la dans: în fiecare sâmbătă, de când ne-am dus să locuim cu Antonio. Eu rămâneam acasă – să o numim, milostivi, casă – de unul singur. Atunci, casa era a mea. Deşi nu era.

Băiatul a înţeles că trăieşte într-un oraş – sat nenorocit sau loc – care ar fi putut să fie altul: că faptul de a trăi în oraşul acela era o întâmplare, dar, mai ales, că oraşul acela nu era singurul loc din lume, sau, mai bine zis, că oraşul acela numit Rosario nu era lumea. Este un şoc: pentru un copil este un şoc să priceapă că locul – satul nenorocit sau oraşul – în care trăieşte este unul dintre multe altele, că ar fi putut trăi în multe altele. Nu că ar putea să trăiască în atâtea alte locuri: aceasta vine pe urmă; la început, şocul este să înveţi că lucrurile pot fi aşa cum sunt sau într-o mie de feluri. Când bagă de seamă,

stăruind, că nimic nu trebuie să fie cum este. Asta spus în cuvinte pe care copilul nu le-ar folosi: că nu există necesitate.

În cea mai mare parte a vieţii sale de copil, un copil crede – dar nu crede, pentru că a crede presupune o distanţă; ar trebui să spunem: trăieşte cu convingerea – că tot ceea ce îl înconjoară este de neînlocuit, necesar: părinţii, locurile, învăţătorii, însuşirile acestora sau jucăriile lui. Apoi, încetul cu încetul – şi în cele din urmă, dintr-odată – un copil înţelege că acestea sunt o posibilitate între altele, infinite. Strângerea de inimă pe care i-o poate pricinui descoperirea aceasta este siderală – şi se poate depăşi doar graţie nestatorniciei şi lipsei de imaginaţie a atâtor copii. Doar ei pot să o depăşească.

Nici păr în barbă, nici şovăieli ale vocii, nici coşuri: descoperindu-şi condiţia sa insuportabil de capricioasă, un copil încetează să mai fie copil. Cu toate că sunt norocoşi care nu încetează să fie copii nici după aceea.

Îmi spuneaţi că aţi învăţat multe lucruri la şcoală.

Da, deşi nu cred că pe cele pe care voiau ei să mi le predea.

De exemplu?

Nu vă daţi seama, domnule ziarist? Va trebui să vă spun chiar totul?

Îmi apuca mâna ca să mi-o călăuzească pe drumul ei pe foaia ce fusese albă şi pe care liniuţele mele o distrugeau. Mai întâi mă minunam cât de uşor era să pângăreşti albul, puritatea unei foi sau a oricărui lucru. După aceea mă minunam că, odată pângărită, nu mai putea fi regăsită. Eu mă minunam mult, în zilele acelea când orice minune era un efort de imaginaţie. Eu eram un copil fericit, cu toate că cine ştie dacă mai eram încă un copil.

Părintele îmi apuca mâna şi mi-o călăuzea. Era ora de

desen: cincisprezece băieţi mai mult sau mai puţin păduchioşi cu halate gri într-o sală cu tavane foarte înalte, rece cu tavane foarte înalte şi pereţi zugrăviţi în alb cu bănci joase de lemn închis la culoare, copiind cu frunţile încruntate de efort trăsăturile unui Hristos răstignit pe cruce. Într-o zi, fratele Stanislav l-a întrebat pe părinte dacă putem să desenăm pere, mere şi persoane vii – bănuiesc că voia să spună femei vii, dar a zis persoane – şi părintele i-a răspuns că o vom face când vom învăţa: că deocamdată, cu neştiinţa ce ne caracterizează, nu putem aspira să desenăm decât imaginile lui Dumnezeu cel milostiv. Tot anul acela am continuat să desenăm fecioare cu mantii şi hristoşi cu acoperământ de pânză. Bănuiesc că am fi putut să-i desenăm în vecii vecilor.

Iar părintele îmi apuca mâna şi mi-o călăuzea. Se proţăpea în spatele meu – eu aşezat în banca înaltă, el în picioare chiar în spate, cu sutana atingându-mi cămaşa – şi răsuflarea lui îmi inunda aerul venind din spate, chipul lui foarte aproape de umărul meu, mirosul lui acru îmi înconjura gâtul. Astăzi, când prizez tutun ieftin, îmi aduc încă aminte de mâna părintelui Franco pe mâna mea: mâna lui puternică acoperită de păr negru strângându-mi mâna. Îmi plăcea. Îi admiram, fireşte, abilitatea de a face ca nişte tuşe să se prefacă, fără prea multă bătaie de cap, în ceea ce copiau: apăreau astfel bucle, liniile braţelor întinse, cele două picioare străpunse de piron, pometii fără vlagă. Dar cel mai mult îmi plăcea fermitatea mâinii lui conducând-o pe a mea de-a lungul foii: scutindu-mă de orice hotărâre, purtându-mă după bunul său plac.

Tu ce te vei face când vei fi mare?

Eu nu ştiu. Dar tu?

Nu ştiu. Bunica zice că poate izbutesc să mă fac preot.

Preot? Tu, preot?

Da. Spune că au viaţa asigurată, că toţi au nevoie de ei, că iau cele mai bune vinuri.

Dar preoţii nu pot să aibă femei.

Şi de ce vrei să ai femei?

Nu ştiu. Părintele Franco spune că bărbaţii se pierd din pricina aceasta. Trebuie să fie important.

Ai schimbat subiectul. Ce vrei să te faci când vei fi mare?

Eu nu vreau să fiu mare.

Ce tâmpit! Nu ai de ales.

Nu?

Şapte băieţi îl înconjoară în curtea colegiului de preoţi: Yovani poponar, venetic şi poponar. Şapte băieţi îi cântă şi dansează în jurul lui, foarte încet. Yovani poponar, venetic şi poponar. Băiatul îşi zice că nu merită osteneala să le răspundă, că îşi vor primi ei pedeapsa pentru păcatul comis, că nu sunt decât nişte ţărani amărâţi şi neghiobi, că el este atât de diferit şi că o fac din invidie. Aşa i-a spus părintele Franco. Invidie, nimic altceva: el este diferit, pe el îl ajută părintele, şi nu pe ei, el este alesul. Invidie şi nimic altceva, îşi zice, pentru că el este diferit şi izbuteşte să facă desenele cele mai bune, iar părintele Franco îi dăruieşte câteodată un măr sau o portocală, după anotimp, pentru după cină şi lor nu, cei şapte îi dansează şi îi cântă mai departe venetic şi poponar şi tot aşa câteva zile: poate câteva săptămâni. Sunt ca nişte năluci: nu îi vede nimeni, părintele însărcinat să-i supravegheze în pauză nu vede, iar băiatul ştie că, dacă îi pârăşte, viaţa îi poate deveni un iad. După aceea, cântecele continuă şi în dormitor, când părintele supraveghetor stinge lămpile şi le spune că este timpul să se culce: invidie, nimic altceva. Un măr trecut şi putred în patul lui: invidie, nimic altceva.

Mi-aţi spus că eraţi mai mic pentru că mama dumneavoastră falsificase…

Nu, eram mai mic pentru că eram mai tânăr.

Asta am vrut să spun: că ceilalţi aveau doisprezece sau treisprezece ani, când dumneavoastră aveaţi zece.

Pentru că mama voia să intru la colegiul acela binecuvântat, iar preoţii îi spuseseră că n-o să mă ia înainte de zece ani şi atunci a găsit pe cineva care să-i falsifice un document de-al meu în care a scris că mă născusem cu doi ani înainte. Mi-a dat doi ani dintr-o trăsătură de condei.

Cine a făcut-o, ştiţi, şi cum?

Nu, habar n-am. Şi mi se pare ciudat ca mama să fi putut face aşa ceva.

Nu era stilul ei?

Nu este vorba despre asta. Nu-mi închipui de unde a scos un falsificator.

Poate a făcut-o ea însăşi.

Cine ştie. Nu mă gândisem.

Invidie, nimic altceva şi zbuciumul nopţilor când nu ştia ce va găsi în pat, în liniştea dormitorului de treizeci de persoane, în zori; al zilelor cu cântecul în ceafa, al tăcerii, simţindu-se, la urma urmelor, îngrozitor de neputincios şi cumpănind cum să facă să se izbăvească: începând să se întrebe cu ce a greşit, găsind prea multe întrebări. Până când într-o după-amiază, în vreme ce părintele Franco îi apucă mâna ca să deseneze cu mâna lui – cu răsuflarea mirosind a tutun, cu sutana care-l zgârie, atingându-l cu cealaltă mână pe umăr sau pe gât – curbele senine ale unei fecioare cu şal azuriu, băiatul descoperă că nu este adevărat: colegii lui nu au înţeles nimic. Că el însuşi nu înţelesese nimic. Băiatul descoperă deodată că nu este adevărat că părintele Franco îi apucă mâna ca să i-o conducă într-o parte şi în alta: nu o face cu el. O face cu oricare, cu un băiat oarecare de unsprezece ani cu o umbră de puf pe picioare, cu vocea în schimbare şi pielea

suavă. Nu are ceva cu el: ar putea fi oricare.

Este ceva ce copilul nu ştie să numească iluminare – ori, în termeni mai laici, intuiţii. Pricepe, fără să ştie: pricepe. Nu pricepe cum, dar pricepe: fără cuvinte, fără formularea pompoasă a ideilor. Pricepe cu nechibzuinţă, fără a fi nevoie să treacă prin substantive, prepoziţii, verbe, adverbe de timp sau deloc. Nu-i place forma: îl descumpăneşte ideea că înţelegerea i se întâmplă, că n-a avut parte de ea. Nu-i place senzaţia de lipsă de control, dar acum, când ştie în mod necontrolat, îşi zice că trebuie să-l controleze pe preot: crede că poate. Dacă părintele nu-i va face lui ceea ce-i face – dacă nu o face cu el, ci cu un oarecare, nu va fi el cel care îl foloseşte pe părinte şi, prin urmare, nu va merita nicio pedeapsă. Nu el, pentru că el nu va fi făcut nimic. Are o putere imensă şi se pregăteşte s-o folosească: descoperă că el nu este el şi că aceasta este puterea.

Fiule, acum eşti băiat mare, un bărbat în toată puterea cuvântului. Acum îţi pot spune adevărul despre tatăl tău.

Tot adevărul, mamă? Şi ce mi-ai spus până acum?

Până acum ţi-am spus ce puteai să auzi.

Atunci, mamă, nu-mi mai povesti nimic. Voi spune eu povestea adevărată.

Tatăl lui era un domn ca tatăl lui Diego şi al Marianei care s-a înjosit să se însoare cu mama lui pentru că voia să-şi contopească viaţa cu săracii, un nemernic care a lăsat-o însărcinată pe mama lui şi a fugit înapoi către comoditatea familiei bogate, un artist desăvârşit care a hotărât că nimic nu merita osteneala şi s-a dăruit cauzei ca să moară din alegere proprie şi de mâna altuia, un naiv înşelat de ticălosul de Garibaldi, un idealist care şi-a dat viaţa pentru ca fiul lui să poată fi mândru de el într-o zi, un agent al papei care şi-a împins farsa până la ultimele consecinţe,

cine spune că-ţi trebuie tată.

Cumpăneşte şi îşi făgăduieşte că odată, când va dori, poate când nu va mai avea ce să facă, va hotărî care este povestea adevărată, cu toate că mama lui stăruie:

Tatăl lui a fost un erou. Mama lui stăruie să-i spună povestea tatălui, îi spune şi îi repetă că tatăl lui a fost un erou, că a murit pentru convingerile lui şi că a fost un netrebnic care i-a lăsat pe el şi pe ea singuri pe lume fără un sprijin, fără viitor, fără mâncare, fără nimic, i-a părăsit, dar nu voia, voia ca lumea să fie diferită, bietul naiv, este uşor să fii erou, neştiutor, luptător bucuros ca tatăl lui, mort ca tatăl lui, fugar ca tatăl lui şi că nu să fii erou este cel mai greu, ci să le dai de mâncare în fiecare zi, iar bietul Antonio chiar dacă nu este erou, nici neştiutor, nici nimic, dar se speteşte muncind pentru ca ea – şi de asemenea el, băiatul, care nu este băiatul lui Antonio, nu este responsabilitatea sărmanului Antonio, repeta mereu mama, se speteşte muncind cot la cot cu ea ca să trăiască toţi trei, să mănânce în fiecare zi, să supravieţuiască în lumea aceasta care este aşa cum este, cu toate că tatăl tău avea gărgăuni la cap. Juan María refuză să o asculte, dar mama lui stăruie să se repete şi Antonio tatăl vitreg nu este niciodată acolo când mama lui îi spune aceste lucruri sau, mai bine zis: mama lui nu-i vorbeşte niciodată despre tatăl lui cu Antonio de faţă.

Se întâmplă de multe ori ca ea să vorbească, tatăl vitreg să nu fie acasă, să se întoarcă beat în câte-o noapte, să-şi bată nevasta, iar băiatul să se ascundă după draperia care împarte camera unde locuiesc în două şi să se gândească, ghemuit după draperie, că într-o zi îi va sparge capul nemernicului şi apoi să se gândească, ghemuit încă, în vreme ce-l aude prăbuşindu-se şi podidindu-l plânsul, cerându-i iertare mamei lui trăgându-şi mucii şi promiţându-i că nu va mai bea şi că va vedea, să-l ierte, să

se gândească, atunci, că orişicât este un om bun şi că oricum tatăl lui a murit: că este un copil fericit sau cel puţin norocos.

Secţiune 2.02

— El v-a dat numele meu?

— Nu ştiu dacă pot să vă spun.

— Atunci, închipuiţi-vă că nici eu nu pot să vă spun nimic.

— Înţeleg.

Avea dreptate: dacă îi refuzam această informaţie, el nu avea de ce să mi-o dea pe cea pe care eram gata să i-o cer. Era un schimb reciproc şi el, cel puţin, nu simula că îmi va da mai mult decât i-aş fi dat eu: nu încerca să falsifice situaţia.

— Da, el a fost.

— Viermele! Nu-mi vine să cred că, după atâta timp, este la fel de vierme.

Mi-a spus şi m-a privit în ochi, sfidător: am bănuit că Yves Chaudron nu obişnuia să privească atât de sfidător, dar în după-amiaza aceea îşi făcea plăcerea. Şi pesemne că nu spunea vierme în fiecare joi.

— La fel de vierme şi astăzi.

Atunci mi-am dat seama că el nu ştia. Şi m-am gândit că încă nu era momentul să i-o spun.

— Da, el mi-a vorbit de dumneavoastră.

I-am spus, este adevărat, cu toate că trecuse atâta timp. Yves Chaudron s-a rezemat pe fotoliul lui de creton cu flori. Doar împlinise şaizeci de ani, dar părea îmbătrânit: trupul slab, prea slab, ridurile adânci, trăsăturile ascuţite şi descărnate.

— Iar dumneavoastră veţi dori cu siguranţă să vă spun povestea.

— Nu. Adică da, însă în realitate aş prefera ca mai întâi să-mi povestiţi câte ceva despre dumneavoastră.

— Despre mine? Ce contează ce pot să vă istorisesc despre mine?

— Contează mult. Dacă voi reconstitui povestea, trebuie să ştiu tot ce se poate şti despre protagonişti.

— Despre protagonişti pesemne că da, dar eu nu sunt decât un figurant. Şi figurant am fost întotdeauna.

— Dumneavoastră aţi fost un falsificator ca puţini alţii.

— Eu nu am fost falsificator.

A zis şi s-a uitat spre uşa de la bucătărie. A fost ca şi cum ar fi exersat – şi exersa fără îndoială în fiecare zi a vieţii lui: este ceea ce se numeşte în general căsătorie. Uşa s-a deschis şi s-a ivit soţia lui cu o tavă de lemn: două ceşti de cafea cu lapte şi fursecuri.

— Nici să nu te uiţi la fursecuri, Yves. Sunt pentru domnul.

A spus ea cu un accent care mi s-a părut polonez sau rusesc, potrivit cu ochii umezi, ca nişte cercuri, şi cu faţa rotundă: trebuie să fi avut cu vreo zece ani mai puţin decât el şi abia începea să încărunţească. După aceea Chaudron avea să-mi relateze că se căsătoriseră cu mai bine de zece ani înainte, când Ivanka – o numea Ivanka – a sosit la Paris fugind de sovietici, fără o para chioară, gata să se dăruiască primului venit care i-ar fi asigurat casă şi masă. Iar el, care se apropia de cincizeci de ani, şi-a închipuit că era ultima lui şansă de a fi bine îngrijit la bătrâneţe.

— Şi ştiţi ceva? Spre marea mea surpriză, s-a dovedit a fi o soţie desăvârşită. Nu deranjează, îşi ştie locul şi nici eu nu o deranjez prea mult. La început, am vrut anumite lucruri; apoi m-am obişnuit.

Avea să-mi spună, mai târziu. Dar, deocamdată, îşi amesteca mai departe cafeaua cu lapte, concentrat asupra cafelei cu lapte ca şi cum n-ar mai fi existat altceva lume.

— Eu nu am fost niciodată falsificator.

— Domnule Chaudron, vă cer scuze dacă v-am jignit cumva, dar…

— Dar nimic. Dacă nu învăţaţi să spuneţi lucrurilor pe nume, nu avem despre ce să discutăm.

Pedeapsă mi-au fost alte cinci minute de tăcere: cât a avut nevoie ca să-şi soarbă cafeaua cu lapte şi să-mi arate cine comandă. Dar eu cunosc situaţiile acestea: ştiu din experienţă că cineva fără antrenament – un necunoscut – nu prea este în stare să reziste ispitei unui interviu în care ar fi ascultat de un profesionist.

— Îmi spuneaţi că l-aţi cunoscut pe Valfierno la Buenos Aires.

— Nu am spus-o eu.

— Cred că da. Ce făceaţi la Buenos Aires? Mi se pare că dumneavoastră v-aţi născut foarte aproape de locul acesta.

— Foarte aproape, depinde cum priveşti.

Chaudron părea în stare să nuanţeze orice afirmaţie: un om obişnuit să cântărească fiecare pro şi fiecare contra, să cumpănească toate nuanţele pe îndelete: câteodată, toată viaţa.

— Păi, da, nu este departe, la câţiva kilometri de Lyon, în nord-est. Provin dintr-o familie de sticlari; tata, când a văzut că am talent la desen, s-a gândit că dacă învăţ mai mult, voi putea să-l ajut în atelier şi m-a trimis la o şcoală de la Lyon.

Ar fi atât de frumos să pot povesti că Chaudron a început o carieră de pictor plin de iluzii, entuziast şi poate chiar de succes, sau măcar promiţătoare, manifestată prin respingerea instituţiilor artistice anchilozate, o nenorocire personală ori exigenţele unei femei fără limite – dar nu. Chaudron a ştiut din primul moment – mi-a spus – că va fi un copist. Aşa o zis: un copist şi a subliniat cu ceva asemănător unui zâmbet.

— Ştiţi pesemne că eu atunci eram cam gângăvit.

Mi-a spus, ca şi cum asta ar fi explicat multe. Imediat ce a intrat la şcoală – îndată ce a ţinut în mână primul penel din păr de jder, spuse, a descoperit că era complet incapabil să reproducă ceea ce vedea dacă vedea în trei dimensiuni: o cameră, vreun chip, două mere, colinele Ronului. În schimb, dacă voiam să reproduc un desen, o pictură, o tapiserie, nu exista formă sau culoare care să-mi reziste.

— Unii ştiu să copieze unele lucruri, alţii pe altele; unele lucruri au mai mult prestigiu şi altele mai puţin.

Mi-a spus. Şi lumea are, oricum, o dimensiune în plus.

— Şi, de asemenea, prea mulţi oameni care cred că au inventat ceva. Mulţumesc lui Dumnezeu, nu a fost cazul meu.

Chaudron se referea la el însuşi aşa cum era în trecut: sunt persoane care nu ştiu să gândească altfel. Chaudron a avut probleme la şcoală: la exerciţiile cu modele dădea mereu greş și dirigintele l-a ameninţat că îl exmatriculează. Profesorul Falaise era un bătrân alcoolic care, din cine ştie ce motiv, reuşea să se creadă încă un pictor cu viitor: unul dintre tâmpiţii, mi-a zis Chaudron, care continuă să-şi închipuie că lumea le datorează ceva, când este limpede că nu au decât datorii.

Tânărul Yves Chaudron l-a studiat cu luare-aminte. Îl privea pictând, dar îi punea şi întrebări, îi imita paşii sau gesturile, bea aceeaşi ţuică pe care o consuma bătrânul în vreme ce picta câmpuri cu vaci şi ţărănci ca vacile pentru Salonul Anual. Când a fost în stare să evoce, fără să-şi propună, amintiri despre bătrânul profesor, a început să picteze unul dintre peisajele lui: tabloul nu imita niciunul în particular, dar semăna cu toate. Chaudron l-a terminat şi, într-o după-amiază de martie, a intrat pe ascuns în

studioul lui Falaise şi a lăsat tabloul printre ale sale. Efectul era remarcabil: falsul Falaise se confunda cu tablourile adevărate, dar era mai bun într-un chip nedesluşit. Falaise – îmi povestea Chaudron – trebuie să fi înţeles, căci în anul acela şi-a trimis la Salon tabloul fals. Pentru prima oară în viaţă, după mai bine de treizeci de participări, Falaise a câştigat Prima Menţiune.

— Domnule, ceea ce aţi făcut este o nelegiuire.

— Ceea ce am făcut eu?

— Da, profesore, să prezentaţi ca fiind al dumneavoastră tabloul altcuiva.

— Despre ce îmi vorbiţi, impertinentule.

— Despre peisajul pictat de mine şi care tocmai a fost premiat la Salon.

Chaudron mi-a istorisit că Falaise a negat totul până ce el i-a arătat o probă de netăgăduit. Nu a vrut să-mi spună ce probă era aceea, dar mi-a spus că bătrânul profesor şi-a schimbat argumentele:

— Nelegiuit este ceea ce aţi făcut dumneavoastră, Chaudron: aţi falsificat un tablou.

— Eu nu am falsificat nimic, profesore. Eu am pictat ca şi cum aş fi fost dumneavoastră, far dumneavoastră aţi profitat. Aceasta este o nelegiuire.

— Nu fiţi prost, Chaudron. Nelegiuirea vă aparţine. Pentru ceea ce aţi făcut şi pentru că eu vă sunt profesor şi eu o spun.

— Profesore, dacă dumneavoastră o spuneţi vă duceţi la fund.

— Chaudron, şi dumneavoastră o spuneţi.

Ajunseseră în situaţia din şah în care niciunul din cei doi jucători nu poate juca mai departe fără să piardă: condiţia oricărei escrocherii. Peste câteva zile, Falaise i-a spus că, dacă se duce la Paris, poate să-l pună în contact cu un copist care i-ar da de lucru. Era o ofertă bună: dacă

nu accepta, i-a zis, avea să-i facă viaţa un iad.

— Dumneavoastră nu ştiţi ce însemna pentru un băiat timid ca mine să se gândească la Paris. Mă speria, mă îngrozea. Dar mi s-a părut că nu am altă ieşire.

Falaise i-a dat bani de tren şi într-o dimineaţă Chaudron a plecat tară să salute pe nimeni. În ciuda a tot, nădăjduia să poată cuceri capitala. Dar copistul prieten cu Falaise nici nu s-a uitat la el.

— Am făcut foamea. Dumneavoastră ştiţi ce-nseamnă să faci foamea, foamea adevărată?

Am fost gata să-i răspund că da, însă m-am gândit că poate să mă prindă cu minciuna. Am învăţat să fiu prudent, mai ales la interviuri. Un interviu este o situaţie falsificată: se simulează o conversaţie prietenească, şi în realitate interesele ascunse sunt cu totul altele.

— Nu, adevărul este că nu. Şi atunci?

— Atunci am petrecut luni întregi fără să ştiu ce să fac. Nu puteam să mă întorc în sat, ştiţi, pentru că tata mă pedepsise.

— Vă pedepsise?

— Da, nu ştiu, aşa credeam pe vremea aceea. Şi nici nu puteam să rămân acolo. Nu găseam de lucru, Parisul era plin de copişti buni, nu era nimic pentru mine în oraşul acela monstruos. M-am hotărât să emigrez.

Ivanka zăbovea curăţind dulapul cu un pămătuf, prefăcându-se absorbită de treburile ei; mi s-a părut că vrea să asculte povestea pe care soţul ei nu i-o spusese niciodată. Chaudron nu se uita la ea. Nici la mine: avea privirea pierdută, departe, de parcă ar fi avut nevoie să vadă acolo, dincolo, ceea ce îmi spunea.

— Şi de ce în Argentina?

— Cum de ce? Dumneavoastră aţi emigrat vreodată? Dumneavoastră ştiţi cum se fac lucrurile astea, domnule ziarist? Nu stai să te gândeşti şi să analizezi unde pleci, nu

stai să citeşti enciclopedii şi gazete despre diferitele opţiuni, iar la sfârşit, după o cumpănire matură, să te hotărăşti pentru una sau alta. Eu de unde să ştiu de ce. Pentru că vezi o fotografie într-o revistă, pentru că cineva pe care nu îl cunoşti îţi vorbeşte într-o cafenea despre un oraş unde un văr de-al lui s-a umplut de bani…

— Dar de ce Argentina, scuzaţi-mi stăruinţa.

— Nu fiţi prost. În Argentina plecau mulţi. Sau credeţi că ţara aceea a apărut ieri? Pe atunci, în urmă cu aproape patruzeci de ani, se vedea că Argentina va fi mare.

Chaudron a ajuns în portul Buenos Aires în 1898: el avea vreo douăzeci şi cinci de ani. Ivanka nu se mai prefăcea: ne privea, cu pământuful în mână, cu ochii mari cât cepele. Deodată, mi-am dat seama că Chaudron mă folosea ca să-i vorbească ei. Poate voia să o liniştească: relatarea emigrării sale era un fel de a-i spune că şi el trecuse printr-o umilinţă asemănătoare.

— Atunci l-aţi cunoscut.

— Nu, au trecut câţiva ani.

— Şi ce s-a întâmplat în anii aceia?

— Nu vă voi povesti toate amănuntele.

— Ba da, povestiţi-mi. Avem timp.

— Nu cred că vă voi povesti amănuntele.

Acum o privea şi Chaudron: nu se mai uita la mine şi vorbea limpede pentru ea, cu toate că foarte încet, silind-o să se aplece ca să asculte ce spune. Apoi a tăcut şi a privit din nou tavanul. După care m-a fixat din nou:

— Dumneavoastră nu vă veţi aminti de mine…

— Dar cum puteţi să credeţi că…

— Ascultaţi-mă, eu ştiu cum este: de o viaţă întreagă învăţ. Dumneavoastră nu vă veţi aduce aminte de mine: de mine nu-şi aduce nimeni aminte. Poate vă veţi aminti de casa aceasta, de soţia mea, dar nu de mine: de mine nu-şi

aminteşte nimeni. Poate vă veţi aminti până şi de cuvintele acestea. Să facem proba: ţineţi minte lucrul acesta şi peste câteva zile, săptămâna viitoare, oricând, încercaţi să vă amintiţi chipul meu, vreun gest de-al meu… de mine, vă spun eu, nu-şi aduce nimeni aminte. De aceea am putut să fiu atâţia: Falaise, Ribera, Zurbarán. De aceea am putut să fiu Leonardo.

Spuse Chaudron şi tăcu din nou. Am tăcut şi eu: era un duel absurd de tăceri. A câştigat el: eu l-am întrebat iarăşi dacă atunci l-a cunoscut. Dar m-am gândit că poate are dreptate: trebuia să-mi notez toate impresiile despre el îndată ce ieşeam din casă.

— Ah, dacă v-aş povesti cum l-am cunoscut!

— Vă rog!

— Nu, nu pot să vă spun. Dar mi-ar plăcea să vă explic cine era Valfierno în momentul acela. Un întreţinut. Cum spuneţi dumneavoastră? Un peşte.

Chaudron m-a privit schiţând un zâmbet: jucătorul care lansează ofensiva de cealaltă parte a tablei de şah, cea mai neaşteptată. Nu am ştiut dacă să-l cred ori, mai bine zis: atunci nu l-am crezut. Valfierno nu-mi spusese lucrul acesta – şi încă mai consideram că relatarea îi era sinceră. Pe de altă parte, Chaudron avea toate motivele să-i poarte pică, să fie nemulţumit.

— Dar nu vreau să vorbesc urât despre nemernicul acela. La urma urmelor, casa aceasta i-o datorez lui. Fără povestea cu *Mona Lisa* nu aş fi putut în vecii vecilor să mi-o cumpăr. În sfârşit, îi datorez aproape totul.

A spus şi a rămas în tăcere. Era limpede că nu ştia. Dacă în toţi anii trecuţi nu se văzuseră, nu avea de unde să ştie că Valfierno murise.

Secţiune 2.03

Descoperă că nu este la fel ca pe vremea când părintele Franco îl atingea uşor şi lui i se întărea fără rost:

nu este la fel. Descoperă că nu este la fel nici când şi-o apucă el însuşi cu mâna, o strânge, o scuturǎ, îi imprimă ritm şi ritm până ce explodează. Descoperă – un vecin îi spune – că poate să şi-o piardă în carne străină şi îl năpădeşte frica, mai întâi îi este fricǎ. Îi spune că o bucată din trupul lui trebuie să intre într-un trup pe care aproape că nu-l cunoaşte şi îi este fricǎ. Luni întregi se fereşte când ceilalţi băieţi din dormitor îl poftesc să-i însoţească la tractirul Mechei ca să se facă bărbat. Ei sunt nişte nătărăi, dar el trebuie să facă ceva. Ştie că nu poate să continue astfel. Are paisprezece ani şi băieţii îl batjocoresc din nou spunându-i tot ce li se pare mai jignitor. Îi spun că părintele Franco l-a convins, că acum este unul dintre ei, îi spun să aibă grijă că va rămâne însărcinat, îi spun că este un poponar, un filfizon. El nu îi crede, dar îşi pune întrebări şi zăboveşte cumpănind: îl urmăreşte teama de a se pierde într-un trup străin. Până ce lui Ruano i se face milă de el: Juanma, nu fi pisălog; nu este nimic grav, Juanma. Eu nu ştiu, Ruano, cum să ştiu eu dacă nu am habar. Şi Ruano – din milă, din dispreţ, din lăudăroşenie – îi oferă o ieşire: ştii că eu îmi fac treaba cu Dorita. Data viitoare când o iau în pădure, tu vii în urmă, fără să spui nimic, încetişor, şi te uiţi cum e. Vei vedea că îţi va trece frica.

Stă ca pe ghimpi. Din când în când trosneşte câte o ramură: el se chirceşte odată cu ea. Dar ei merg înainte foarte prinşi de ale lor, frecându-se unul de altul, anticipându-şi aromele – şi nu bagă de seamă nimic. Până când se ascund după un arbust cu boabe roşii, el de cealaltă parte a arbustului şi ei pe pământ, ea pe jos şi Ruano deasupra dându-i jos juponul, îşi descheie pantalonii, îşi apucă membrul cu mâna şi cu membrul caută în ea gaura dintre picioare – el îl priveşte temându-se să respire, temându-se să piardă vreun amănunt decisiv,

priveşte, iar Ruano găseşte gaura şi începe cu ritmul lui care este ca al mâinii, dar cu tot corpul, înapoi şi înainte, înapoi şi imediat mai puternic, mai violent, mai iute înainte şi înapoi, înainte, şi el cu ochii cât cepele sânii ca două luni, ochii ca să păstreze totul, ochii ca să înveţe pas cu pas şi atunci, cândva, când nu va mai avea scăpare, să repete una câte una mişcările zvonurile expresiile.

Liniştit – în noaptea aceea liniştit în patul lui – se gândeşte că va şti să imite. Iar în duminica aceea îi însoţeşte pe băieţi la tractirul Mechei şi devine unul mai mult: unul dintre ei.

Secţiune 2.04

Capul i se îngroapă în perna de puf de gâscă, trupul pe o saltea afânată, gura întredeschisă, ochii arămii, rochia de mătase albastră descheiată: Valérie, în patru labe, jucându-se cu bărbăţia lui. Valérie se sprijină de saltea cu coatele şi genunchii: fesele ridicate, debordante, lăptoase, presărate cu pori, vinişoarele albăstrui, grăsime din belşug; de acolo se curbează spatele, coborând în pantă către cap – părul întunecat şi de-a valma, părul ca o maree – cufundat între coapsele lui Valfierno. Îi ţine membrul: cu mâna dreaptă i-l ţine, i-l stoarce cu buzele, i-l linge cu limba. I-l linge nesăţioasă, cu zgomot. Iar Valfierno geme aproape mut, privindu-i mai ales tremurul sânilor deveniţi ugere, atârnându-i din piept, puţină burtă de asemenea atârnând. Fesele în sus, sânii în jos, două şi doi, carne şi carne, albă şi albă, alcătuind un echilibru care se rupe şi se rupe. Valfierno priveşte fesele care se ridică, iar capul se afundă şi mai mult: să mi-o sugă este sex tară osteneală, gândeşte, fără nicio urmă de trudă, ofrandă pură sau afacere, se gândeşte şi închide ochii când buzele ei se strâng pe mădularul lui: închide ochii, lăsându-se un moment în voia extazului – a făgăduielii extazului, dar nu. O apucă de păr, îi dă capul la o parte şi îşi acoperă

pântecele cu halatul:

— Aşteptaţi, aşteptaţi.

Valérie se ridică, îşi trece dosul mâinii peste buze, îl priveşte cu buzele tumefiate:

— Ce este? Ce vreţi?

— Nu, eu vreau să ştiu ce vreţi dumneavoastră.

— Marchize, nu este limpede?

— Nu, de la mine. Ce vreţi de la mine.

Valérie rămâne cu gura căscată: dinţii neregulaţi, galbeni. Valfierno încearcă să nu o privească.

— Acum cine imită foiletonul din *Petit Parisien*? Sau sunt cumva pamfletele pornografice de cincisprezece centime?

Îi spune ea, străduindu-se să schiţeze un surâs.

— Valérie, nu mă sâcâiţi. Femeile nu sug decât din dragoste sau pentru bani. Iar dumneavoastră, cu mine, nu aveţi niciunul din aceste motive.

— Nu v-a trecut prin cap că, în plus, poate să-mi placă?

— Nu spuneţi prostii, Valérie: ştim cu toţii cum este.

Zice Valfierno şi Valérie îl priveşte: se vede că încearcă să-şi controleze ura. Valfierno ştie că a izbucnit în momentul cel mai nepotrivit, dar este mâhnit şi îngrijorat de câteva zile: dacă, la început, nopţile lui cu Valérie semănau cu altele – mai bune, de multe ori, decât altele, în ultimele a băgat de seamă o schimbare: ea este prea binevoitoare. Nu mai este schimbul reciproc dintre două trupuri: ea i-a devenit servitoare, gheişă neîndemânatică, şi Valfierno a intrat la bănuieli.

— Vă întreb încă o dată: ce vreţi de la mine?

Rosteşte, cât se poate de răspicat. A înţeles dintr-odată – deşi a înţelege nu este cuvântul: a ştiut în modul inexplicabil în care se ştiu anumite lucruri – că el este bătrân pentru ea, lipsit de vlagă, nefiresc: un tâmpit

prefăcut. Că fesele acelea trebuie să caute ceva. Că a fost un netot când şi-a închipuit că, întrucât nu are prea mulţi bani să-i dea, ea nu voia nimic. Că a fost un prostănac: cum a putut să creadă.

— Nimic, marchize. Nimic din ceea ce nu-mi puteţi da. Nimic care să vă coste ceva, nu vă faceţi griji.

Îi spune, batjocoritoare, Valérie. Slăbiciunea lui Valfierno nu îi permite să se aşeze altundeva: mai sus.

— Nu mă sâcâiţi, Valérie.

Spune Valfierno: nu găseşte nimic mai bun de spus.

— V-am spus: mi-ar plăcea să lucrăm împreună, eu şi cu dumneavoastră.

— Spuneţi prostii.

— Nu, măcar ascultaţi-mă. Sunt mulţi bani la mijloc.

— Sunteţi nebună de legat.

— Nu mai nebună decât dumneavoastră. Iar acesta este lucrul cel mai înţelept pe care l-am spus în viaţa mea. Singurul, aş zice.

— Dar ce vă face să credeţi că pe mine m-ar putea interesa ceva de genul ăsta?

Valfierno îşi răspunde ceea ce nu vrea să audă: motivul pentru care m-ar putea interesa ar fi dorinţa s-o păstrez. Dar nu trebuie să vreau, nu vreau să vreau. Dacă ea mă foloseşte, pot şi eu s-o folosesc la rândul meu, se gândeşte, dar nu este atât de uşor. Ar fi vrut ca ea să-l dorească; ar fi vrut să nu o dorească. Nu este atât de uşor. Ea îi vorbeşte mai departe cu mădularul lui în mână: mădularul dezarmat.

— Haideţi, marchize. Nu-mi spuneţi că nu vă interesează: ascultaţi-mă un minut. Ascultă-mă cum se ascultă povestea unei fetiţe prostuţe.

— Vă urmăresc.

— Dacă vă simţiţi mai bine luând postura aceea…

— Draga mea…

— Draga ta: cât mi-ar plăcea, marchize! Este foarte simplu: vă amintiţi că v-am vorbit de curând de bărbatul acela, cel care a lucrat la Luvru?

— Da, cred că-mi amintesc.

— Nu faceţi pe niznaiul, marchize, am observat că eraţi atent. Este foarte simplu: eu am omul, dumneavoastră aveţi contactele. Lipseşte doar să facem un plan.

— Un plan pentru ce?

— Marchize, nu mă provocaţi!

Îi spune şi îşi bagă în gură mădularul lui, atât de vlăguit. Valfierno nu priveşte tavanul. Simte că i se întăreşte şi rezistă: îi va arăta că ea nu poate să-i facă nimic fără ca el să vrea. Valfierno se desprinde de mâna aceea, se ridică din pat, îşi încheie halatul: înţelege deodată de ce nu s-a dezbrăcat niciodată complet în faţa lui Valérie. El, un bătrân, un tip de patruzeci de ani. Cum a putut să fie atât de neghiob?!

— Ştiţi că poate fi ocazia vieţii noastre.

— A vieţii noastre?

— A vieţii dumneavoastră, a vieţii mele.

Valfierno schiţează un surâs. Presupune că modul cel mai potrivit de a lăsa să treacă momentul stingheritor este să-i cânte în strună:

— Chiar vi se pare că insul acela poate fi bun la ceva?

— Vedeţi, nu la prea multe. Dar cu siguranţă la unele lucruri care pe dumneavoastră nu vă interesează şi, poate, pentru a fura vreo două tablouri.

— Şi ce vă face să credeţi că pe mine m-ar interesa să fur, cum spuneţi, un tablou?

— Valfierno, vă rog! Nu faceţi scene! Vă interesează sau nu vă interesează? Nu este nevoie să-mi răspundeţi acum. Dar gândiţi-vă, vă rog, nu fiţi fraier! Ocazii ca aceasta nu se ivesc de două ori în viaţă.

Articol III.
PERRONE
Secţiune 3.01 1

Mi-a fost atât de greu să nu mai fiu Bollino – sau Juan María! Dar şi mai greu, după aceea, să înţeleg de ce o făcusem. Pe vremea aceea eu căutam încă astfel de lucruri.

Un bărbat îşi poate vedea tatăl ca pe o cale sau ca pe o povară; amândouă este prea mult. O cale, s-a gândit cândva băiatul, dacă o lasă brăzdată de izbânzile lui. Dar o povară, dacă şirul izbânzilor lui îi devine o cruce. O cale, dacă eşecul lasă posibilitatea de a fi străbătută şi o cruce, dacă eşecul apasă. Cruce poate fi datoria de a face ceea ce tatăl voise să facă, dar nu a putut ori altfel spus: a face ceea ce tatăl voia ca fiul să facă, sau: a face ceea ce fiul crede că tatăl ar fi vrut să facă, ori: să se prefacă în tată ca să se adapteze dorinţelor lui.

Este adevărat: un bărbat cu numele „Juan María Perrone” figurează ca deţinut în 1884 la Rosario din pricină că făcea parte dintr-un grup de anarhişti pe care unele surse îl numesc Vagabonzii. În registrul poliţiei, respectivul Juan María Perrone are nouăsprezece ani: vârsta coincide cu a omului nostru, iar numele, dacă socotim că putea folosi numele de familie al mamei, de asemenea.

Dosarul nu oferă precizări despre moment sau circumstanţe. Dar ştim că au fost arestaţi din cauza unui atentat împotriva ziarului *El Municipio*: o bombă artizanală a deteriorat zidăria la intrarea în vila unde funcţiona ziarul şi locuia proprietarul. Bomba părea legată de cererea odihnei duminicale. Chioşcurile şi magazinele din oraş erau deschise în fiecare zi a anului, între paisprezece şi şaptesprezece ore pe zi, iar angajaţii lucrau în tot acest timp. Militanţii sindicali – iar majoritatea lor erau anarhişti – căutau să reducă ziua de lucru. Dar orice încercare de

limitare era denunţată de patroni – şi de *El Municipio* – ca un atentat la libertatea comerţului. *E*l *Municipio* era inamic declarat al acestor mişcări sindicale, dar în acelaşi timp se confrunta cu grave probleme economice. Mulţi afirmau că directorul se gândise că, dacă trecea drept victimă a anarhiştilor, avea să primească sprijinul fraţilor săi de clasă, burghezii înstăriţi din Rosario. Şi mai mulţi încă presupuneau că bomba fusese, fără s-o mai lungească, un alt atac criminal al anarhismului…

Din cauza acestui presupus atac a fost arestat, împreună cu alţi câţiva colegi, Juan María Perrone – şi este probabil ca acesta să fie omul nostru. Dar aceeaşi persoană apare ca decedată în 1888. Ceea ce trezeşte îndoieli, cel puţin.

Aţi fost dumneavoastră?

Ce înseamnă „dumneavoastră”?

Valfierno, nu fiţi prost.

Becker, aţi mers prea departe. Lipsa dumneavoastră de subtilitate nu vă autorizează să presupuneţi că toţi suntem astfel.

Ar îndrăzni să spună că este mort. Şi este probabil. În realitate: zice că Juan María Perrone este mort şi asta este probabil. Cu toate că în mod sigur a mai agonizat câţiva ani. Sunt feluri de moarte care durează o viaţă; altele se dovedesc mai scurte, mai categorice.

Pe peretele zugrăvit ca vai de lume urcă un gândac. Băiatul încearcă să gândească: pe peretele zugrăvit ca vai de lume urcă un gândac. A urca, ar spune părintele Franco: a sui, a se căţăra, a se cocoţa, a escalada, a se ridica. Băiatul încearcă să se gândească la gândac, să-şi închipuie gândacul fără simţuri: doar o urcare de florile mărului – încearcă să-şi spună că el nu suferă, să închidă ochii ca să-l vadă cu ochii închişi şi să-şi astupe urechile ca să încerce să audă şi paşii gânganiei pe peretele zugrăvit

ca vai de lume, nu strigătele. Vierme vrei să vorbeşti aici vorbesc toţi. Lichea ai grijă cum vorbeşti. Ca şi cum strigătele ar fi răsunat departe; ca şi cum ar fi fost o amintire. Ca şi cum ar fi putut să cadă, gândacul, să se abată din drum ori se audă paşii gândacului, ai să vorbeşti, lichea. Să te închipui o gânganie care urcă. Eu, domnule? Ce vreţi să vă spun?

Domnule ziarist, sunt lucruri pe care dumneavoastră nu trebuie să le înţelegeţi. Doar să le ascultaţi.

Despre ce vorbiţi?

Eu credeam că trebuie să fiu Bonaglia.

Bonaglia?

Bonaglia. Fiul adevărat al tatălui meu.

Să presupunem că sunt minutele din urmă ale unei nopţi. Că noaptea a durat mult timp. Băiatului îi sângerează câteva răni de pe faţă: este legat de un scaun, pe cămaşa pătată de sânge i se scurg mucii, este ruptă, părul negru de-a valma ochii învineţiţi de lovituri, o mână grea care-l sileşte să se schimonosească. Aici vorbesc toţi scârnăvie tu vrei să vorbeşti prostuţule. Eu, domnule? Ce vreţi să vă spun? Nu face pe niznaiul: ce te întrebăm de la facerea lumii.

Spune o matahală cu părul ca o coamă şi-i cere asistentului să-i aducă alt maté. De la facerea lumii, da domnule; sau crezi că asta va ţine în vecii vecilor, eşti neghiob, spune, soarbe din *maté*, scuipă pe podeaua de cărămizi diferite salivă verde: ţi-am spus un maté, Ramirez, nu rahatul ăsta. Băiatul încearcă să-l privească: de câteva clipe a pierdut gândacul. Îl doare gâtul când încearcă.

Este de necrezut cum vor mucoşii ăştia să facă pe eroii, tâmpiţii. Haide cu ceaşca de maté, Ramirez, că aşteptăm! Lumina opaiţelor tremură; gura băiatului tremură. Băiatul se gândeşte că-i vor spune din nou acelaşi

lucru şi îl vor lovi la fel, iar acum nu mai poate să se gândească nici la gândac: îl cuprinde teama c-o să-l invidieze. Eu domnule? V-am spus totul. Eu am pus-o, bomba. Eu am făcut-o, am pus-o, v-am spus, duminică 22 la şase dimineaţa, imediat după ce a trecut paznicul. Ne crezi cu degetul în gură, nemernicule! Crezi că noi nu ştim că tu singur nu ai putut s-o faci ce se aude cu ceaşca de maté; Ramirez, hai odată. Că nici măcar nu faci parte din grup, nemernicule. Abia i-ai cunoscut şi te-am înhăţat ca să ne ciripeşti despre Neamţ, tâmpitule. Ramirez şi morţii mă-sii. Eu domnule? Eu am pus-o, în privinţa mea vă înşelaţi.

Băiatul Juan María îşi zice că, dacă măcar ar fi adevărat: dacă ar putea să spună ceea ce spune cu convingerea că este adevărat. Băiatului îi este frică să se gândească la adevăr: să-şi amintească amănuntele adevărate pentru că i se pare incredibil să nu-l audă comisarul dacă se gândeşte, căci nu crede că poate gândi atât de încet, ca să nu-l audă. Are mâinile ca nişte broaşte, legate la spate, după spătarul scaunului. Atât de aprinşi ochii, obrajii, buzele flacoane vechi. Matahala îi spune că-l va mai întreba încă-o dată: îi va mai da o şansă pentru că este cumsecade. Băiatul se gândeşte că de data asta poate nu ar trebui să meargă înainte cu farsa: cine ştie dacă voi putea continua farsa. Speră să poată, dar nu ştie: nu poate fi sigur că namila îi va muta faţa din loc cu o labă, cu o palmă, cu o scatoalcă: doar cuvinte care nu descriu mâna schimonosindu-i suprafaţa chipului, pătrunzând în suprafaţa chipului, împingându-i capul în spate ca o piatră, trezindu-i dureri de neînchipuit. Băiatul îşi readuce capul la loc anevoie, spune încă o dată: eu am pus-o, domnule, eu am făcut-o şi matahala dracului spune-mi unde este Neamţul spune-mi cum a fost nu fi fraier, fraiere, nu-ţi dai seama că dacă nu ciripeşti vei fi omorât. Rosteşte vei fi omorât ca şi cum ai vorbi de o forţă externă – fatalitate?

simpla greutate? – gata să execute inevitabilul indiferent de voinţe sau dorinţe, îi zice vei fi omorât şi băiatul se gândeşte că, dacă va muri, prietenii lui vor şti că a rezistat dârz până la sfârşit, că pot avea încredere în el, că acum vor fi convinşi că este demn de încredere, don Manuel va şti că am murit luptând împotriva celor din clasa lui şi a nedreptăţii, iar mama se va gândi că am murit ca tata şi mă va urî. Iar nu va înţelege nimic, se gândeşte, ce uşor ar fi dacă aş putea să mă omor, dacă aş ști să mă omor ce uşor ar fi, băiete: pentru ultima oară te întreb, drăcia dracului, nu mă face să-mi pierd răbdarea.

Ar fi uşor dacă aş putea să mă omor, totul mult mai uşor, dar pentru aceasta ar trebui să mă gândesc la ceva important: înainte, ceva important. Ca să mor ar trebui să mă gândesc la ceva important, îşi zice, înainte şi spune din nou eu am făcut-o, domnule, v-am spus: eu am construit bomba cu Ah da, povesteşte-mi cum ai construit bomba, îi zice namila acum gata să se distreze şi băiatul improvizează o poveste plină de goluri şi de greşeli, iar matahala se distrează întrebându-l amănunte pe care băiatul le inventează: prost, inventează prost, până când celălalt se plictiseşte, Ramirez, fă-mi rost de o ţigară, Ramirez, că mă plictisesc şi îi zboară dintr-o lovitură de picior scaunul pe jos, pe podeaua de cărămizi diferite, iar băiatul zboară cu scaunul în aer către cărămizile diferite: lovitura cărămizilor în coaste. Şi, la pământ, alte şuturi: crezi că poţi să ne spui orice, mucosule, drept cine ne iei. Iar băiatul încă pe podea, cu braţele zdrobite în faţa chipului însângerat, rănit însângerat sfâşiat se gândeşte – în mod ciudat se gândeşte încă la lucrurile astea se gândeşte: ce ciudat că se gândeşte încă la lucrurile astea – ce ciudat este că libertatea cea mai bună este să minţi ca un nemernic: îngrozitor, ca un nemernic prost, îngrozitor, care ar trebui să înveţe.

Dumneata ai fost vreodată atât de neputincios, domnule ziarist? în mâinile altora, la cheremul lor?

Nu, marchize. Îmi închipui că nu, domnule marchiz.

Sper să nu ţi se întâmple niciodată. Bine, poate acum. Acum, când trebuie să mă asculţi şi nu ştii ce să crezi despre ceea ce-ţi povestesc.

Aşa ţi se pare?

Dar dumitale cum ţi se pare?

La un lucru s-a gândit, după aceea, adesea băiatul – ori erau două. Primul, că în timpul interogatoriului nu s-a gândit deloc la celebra cauză a oamenilor liberi, ci la admiraţia sau măcar respectul pe care i-l vor arăta cei puţini pe care şi-i închipuia prieteni, cei puţini care apărau celebra cauză în oraşul argentinian Rosario în 1884, apoi puţin la don Manuel şi la soiul ăsta de oameni, dar mai ales la tatăl lui: dacă tatăl lui l-ar fi văzut în momentul acela ar fi fost mândru. A fost surprins să se gândească la aceasta: nu se gândise niciodată la tatăl său – adevăratul lui tată, un domn mort pe care nu l-a cunoscut niciodată – ca la cineva care ar putea simţi ceva în legătură cu el: mândrie, dispreţ, durere. Îl considerase întotdeauna ca pe cineva care simţea numai în legătură cu el însuşi, până în noaptea aceea şi de atunci înainte.

Şi al doilea, că nu-i putea lăsa să-l mai prindă la fel de nepregătit.

În momentul acela ştiam deja că la un moment dat îmi va fi foarte greu să-mi amintesc toate acestea. Şi că voi face mari eforturi ca să uit, iar din când în când ea să-mi aduc iar aminte. Memoria este ceva care se pregăteşte, se presupune – iar mai târziu, scapă fără îndoială din mâinile oamenilor obişnuiţi. Oamenii obişnuiţi nu ştiu să-şi manevreze memoria. Atunci ştiam, dar încă nu înţelesesem pe deplin.

„Nu cred că este posibil să devii bogat fără să fii

crud: un om sensibil nu va face niciodată avere. Ca să te îmbogăţeşti trebuie să ai o singură idee în cap, o idee fixă, dură, nestrămutată: dorinţa de a face o grămadă de bani. Iar ca să-i strângi trebuie să fii profitor, pungaş, neînduplecat, abuziv, ucigaş. Să-i maltratezi mai ales pe cei slabi şi pe cei mici. Iar când muntele de bani este gata, poţi să te urci ca să contempli din vârf valea de amărâţi pe care ai produs-o", citeşte băiatul, singur în celula lui, la lumina lumânării pâlpâinde şi îşi descoperă un zâmbet nou.

Morocănos: obişnuieşte să se arate morocănos. Află că şi Neamţul a fost închis. I-o spune un hoţ din Rosario – nu unul dintre presupuşii săi tovarăşi: un hoţ căruia i s-a făcut milă de el – şi că anarhiştii nu au îndoieli asupra celui care l-a denunţat. Băiatul ştie că singura cale de a le demonstra că n-a fost el este să le arate cine a făcut-o şi îşi făgăduieşte că va încerca: are o bănuială şi se gândeşte cum să şi-o confirme. Ştie că nu va fi uşor, dar crede că, dacă nu o va face, nu va avea o viaţă adevărată.

Băiatul obişnuieşte să se arate morocănos. Când iese în locurile comune – sala de mese, curtea unde îşi petrec deţinuţii două ore în fiecare dimineaţă şi în fiecare după-amiază, băiatul obişnuieşte să se arate morocănos. Morocănos, mergând cu spatele drept, bine proţăpit pe picioare, foarte băţos: ca şi cum ar vrea să-şi înalţe statura. Mai târziu avea să-şi spună că este ridicol, dar prima lui preocupare în acel loc i-a fost statura. Timp de câteva zile, băiatul îşi repetă că trebuie să se gândească la ce are de făcut: zăboveşte până bagă de seamă că nu mai hotărăşte: că nu va mai hotărî, vreme îndelungată, aproape nimic. Cade pradă disperării: muşchi încordându-se fără motiv, efortul de a-i relaxa îi contractă şi mai mult. Cade pradă disperării. Obişnuieşte să se arate morocănos. L-au adus într-un loc prea mare: Penitenciarul Naţional, în

mahalalele oraşului Buenos Aires, o clădire enormă inaugurată recent cu creneluri, cu turnuri şi cu toată modernitatea penitenciară. Când a văzut-o – în singurul moment în care a văzut-o, când viitoarea lui închisoare a putut fi un peisaj, când venea în trăsura cu cai înconjurată, supravegheată, băiatul a avut o secundă de mulţumire pricinuită de ideea de a locui acolo înăuntru, în castelul acela medieval, ca acelea văzute în planşele arătate de părintele Franco. Apoi – imediat, îndată ce porţile mari s-au deschis şi închis – castelul a devenit o succesiune de coridoare, curţi şi celula lui: mai ales celula lui. Închisoarea nu este decât reducerea posibilităţilor la minimum. O formă desăvârşită de concentrare: unde lumea adevărată nu atrage atenţia. La închisoare – s-a gândit băiatul, dar mult mai târziu – lumea este un lucru pe care fiecare îl poate inventa după bunul plac: care nu încurcă. Nu se interpune, nu cere o realitate inutilă. La închisoare realitatea este atât de redusă, atât de precisă, încât lasă mult spaţiu. Închisoarea – celula, s-a gândit băiatul, dar mult mai târziu – este matricea magnifică, modelul oricărei falsificări. În celula aceea, băiatul – care se va gândi la toate acestea peste câţiva ani buni – a început să construiască, fără să-şi propună, omul care avea să fie: persoana lui.

Dar, deocamdată, băiatul nu ştie decât să fie morocănos. Îl deranjează – îl înăbuşă, îl sperie poate – energia abia stăpânită a plimbării prin curte, alături de zeci şi zeci de delincvenţi ca el – de delincvenţi ca el, se gândeşte, îşi repetă, desfătându-se cu sunetul acelor cuvinte goale. În curte, băiatul nu vorbeşte decât cu Francezul, pe care unii îl numesc Bernard Dasset, alţii Léon Davan şi alţii Juan Pablo. Francezul este un bărbat de aproape treizeci de ani, iar poliţia spune că „este şeful tuturor hoţilor francezi din oraş, care se prefac hamali,

pictori sau birjari, fiindu-i iscoade. Obişnuia să aibă mai multe domicilii, ca să nu fie recunoscut de poliţie”. „Se îmbracă în general elegant, are bune maniere şi gust rafinat. „Pare adevărat: gust rafinat. Trebuie să-l aibă ca să se bucure îndeajuns de băiat: de privirea lui ursuză, de trăsăturile desăvârşite şi de fesele uscăţive de animal încolţit, care îl face să fie mereu neîncrezător. Lui Dasset/Davan nu îi pasă sau, poate, îi pasă într-un mod aparte, îl aţâţă: profită de prerogativele sale în închisoare ca să-l viziteze pe băiat în celulă de trei ori pe săptămână – o oră, două ore, niciodată mai mult. Băiatului îi pasă mult mai puţin – supunerea faţă de puşcăriaș, ştremeleagul acelui puşcăriaș în curul lui, balele puşcăriașului pe gâtul lui şi pe umerii lui, ştremeleagul puşcăriașului în gura lui, obligaţia de a se adapta dorinţelor lui – decât bănuise. Nu-l desfată, dar nu-l deranjează: este – se gândeşte câteodată, fără să formuleze încă în felul acesta – unul dintre puţinele feluri în care realitatea redusă îşi cere drepturile şi nu îl deranjează să i le acorde. Dasset/Davan îl vizitează, îl călăuzeşte, îl supune – îl supune este cuvântul, prea mult – şi-l învaţă că numele şi bunele maniere sunt instrumente decisive. Îl învaţă şi să-i citească volumele în franceză – aceasta este înţelegerea: în schimbul a ceea ce vreau şi nu poţi să-mi refuzi te voi învăţa franceza, lucrul cel mai inutil, să cunoască anumite aspecte ignorate despre sine însuşi şi, fără îndoială, în mod involuntar, să simuleze plăcerea. Prin urmare, nu există nimic care să nu poată fi simulat. Este ceea ce începe să bănuiască: totul poate fi simulat, orice fiinţă poate fi simulată.

Şi ce? Dacă nu sunt eu, va trebui să fie altul şi nu se va purta cu tine cum mă port eu. Nu fi prost, *chéri*. Aici nimeni nu-ţi dă nimic pentru nimic, aici sunt protectori şi protejaţi, nu este altă posibilitate şi nimeni nu este nimic fără un bun protector, iar acum gata cu cuvintele. Astăzi ni

s-a terminat timpul pentru cuvinte.

De ce? Cine o spune?

Cum cine o spune? Protectorul tău, singurul care vorbeşte.

Aproape în fiecare noapte, în celula lui, îşi imaginează lucruri cu mâna: niciodată pe el însuşi, niciodată pe Francez, nici pe María, întotdeauna pe Ruano şi pe Dorita. Câteodată – din nebăgare de seamă, fără să vrea, căindu-se îndată – se gândeşte la Mariana, care trebuie să fie mare, o femeie blondă în toată firea. La închisoare, nu este loc pentru femei blonde.

„Sunt naturi pur contemplative şi îndepărtate cu totul de acţiune care, totuşi, sub un impuls misterios şi necunoscut, se mişcă uneori cu o rapiditate pe care nu şi-o cunoşteau. Acela care, temându-se să găsească la uşă o veste rea, se plimbă laş prin faţa porţii fără a îndrăzni să intre, acela care ţine cincisprezece zile o scrisoare înainte de a o deschide, acela care zăboveşte şase luni până se resemnează să facă ceea ce trebuia să facă cu ani în urmă, cu toţii se simt deodată împinşi la acţiune de o forţă irezistibilă, ca săgeata unui arc. Unul dintre prietenii mei îşi va aprinde o ţigară lângă un butoi cu pulbere, ca să vadă, ca să-şi încerce norocul, ca să se oblige să-şi arate energia, ca să se joace, ca să cunoască plăcerile angoasei, pentru nimic, din capriciu, din plictiseală”, citeşte băiatul, singur în celula lui, la lumina pâlpâitoare a lumânării şi îşi recunoaşte zâmbetul ciudat. Poate atunci – sau poate nu – hotărăşte că îl doare-n cot dacă tipii aceia – spune „tipii aceia” cred că a fost el.

Scrisori de la mama lui vin puţine şi spun şi mai puţine: că are ochii foarte istoviţi, că nu se simte bine, că bietul Antonio se îmbată adesea, că de ce a făcut ce a făcut: ce se spune că a făcut. El, câteodată, se gândeşte la colier. Şi speră să vină mai puţine scrisori. În cele din urmă

nu mai vin.

Îmi spuneaţi că la închisoare aţi învăţat multe.

Am învăţat că, pentru a schimba ceva, trebuie să începi prin a te schimba pe tine însuţi: să te transformi în cineva cu putere suficientă pentru a schimba ceva. Pe tine însuţi, ca să începem să vorbim.

Şi nimic altceva?

Au fost şi alte lucruri.

Numitul Juan María Perrone şi-a ispăşit cei patru ani de condamnare pentru participare la atentatul împotriva ziarului *El Municipal* din Rosario la Penitenciarul Naţional. Când a ieşit, i-au dat un schimb de haine purtate, dar curate, donate de doamnele de la Asociaţia de Binefacere, şi o scrisoare a tatălui vitreg anunţându-i moartea mamei. Proaspătul eliberat avea douăzeci şi trei de ani ori poate douăzeci şi patru, şi trebuia să-şi descopere, printre alte lucruri, adevăratul nume.

Eu căutam. Trebuie să fi făcut lucruri pe care aş prefera să nu mi le amintesc: mi le amintesc, cu siguranţă, prea mult. La ce bun să uităm ce este uşor de uitat?

Secţiune 3.02

— Ce ştiţi despre *Gioconda*?

— Cum?

— Cum aţi auzit, Yves: ce ştiţi despre *Mona Lisa*?

— Nu asta am auzit: *Gioconda*, *Mona Lisa*…

— Ştiţi care este lucrul cel mai ciudat în toate acestea, Yves? Că uneori mă atrage felul în care consideraţi că rolul dumneavoastră în lume este să vă deranjaţi aproapele. Am ajuns să cred că poate şi eu voi face acelaşi lucru.

— Ce onoare, marchize! Ca întotdeauna, în ceea ce spuneţi, aproapele sunteţi dumneavoastră.

— Nu mă enervaţi, Yves. Insist: ce ştiţi despre *Mona Lisa*?

— Ceea ce ştie toată lumea.

Cei doi vorbesc în spaniolă: Yves Chaudron cu un accent amestecând r-ul francez şi cadenţa din regiunea Rio de la Plata; Eduardo de Valfierno cu accentul argentinian cel mai pur, nuanţat de un ritm franţuzit:

— Adică?

— Nimic.

Yves Chaudron nu ştie niciodată nimic: din principiu. De câţiva ani a hotărât să ignore totul şi se ţine conştiincios de cuvânt. Mai ales de când a devenit executorul ideilor lui Valfierno: alianţa aceasta îi dă posibilitatea să fie, mai mult decât oricând, o mână – cea mai abilă dintre toate mâinile – pe care o mişcă alt creier. Situaţia perfectă pentru el.

— Se apropie timpul în care trebuie să începeţi să cercetaţi.

— Despre *Mona Lisa*?

— Despre ce vorbeam?

— Dacă nu îmi spuneţi…

Chaudron se înduplecă şi face un lucru care, la el, reprezintă un gest brusc: îşi curăţă degetele pe toate părţile cu o cârpă îmbibată în terebentină. Valfierno îşi strâmbă nasul din cauza mirosului: pot să treacă secole, se gândeşte, optimist, dar mirosul de terebentină îi va aduce mereu aminte de preotul care nu a fost ceea ce era. Chaudron îşi usucă mâinile pe bluza albă de pictor şi îl priveşte o clipă înainte de a vorbi:

— Eduardo, trebuie să facem ceva. De când am venit la Paris, afacerile…

— Vă amintesc că dumneavoastră m-aţi convins să venim.

— Eu?

Chaudron îl întrerupe şi priveşte în jur, ca şi cum ar spune eu niciodată, ca să venim aici, asta lipsea. Atelierul

străluceşte în lumina dimineţii, dar este foarte mic şi ticsit: şase tablouri terminate pe jumătate – scene religioase în stilul barocului spaniol al lui Ribera sau Zurbarán, două şevalete, palete, borcane de vopsea, trei mese joase pline de peneluri şi alte borcane, câteva cărţi de artă într-o bibliotecă sărăcăcioasă, un pat foarte îngust – aproape un pat de campanie – în colţul cel mai îndepărtat.

— Despre asta nu vom vorbi în niciun caz.

— La fel zic şi eu: nu merită osteneala.

— Valfierno, sunt îngrijorat.

— Aţi fost vreodată altfel?

— Nu mă sâcâiţi, Valfierno. Serios că sunt îngrijorat: trebuie să facem ceva. Dumneavoastră v-aţi gândit cum este lumea în ultima vreme? De necrezut Tramvaie cu motor, metrou, lumină electrică în case, fonograf, automobile. Peste puţin timp nu vom mai putea face nimic.

— Aţi băut, atât de devreme? Ce legătură au aeroplanele cu noi?

— Este limpede, marchize, dumneavoastră ar trebui să fiţi primul care îşi dă seama. În curând vor exista maşini ca să analizeze tablourile, materia, orice, nu vom mai putea face nimic. Trebuie să dăm lovitura înainte de a deveni imposibil, Eduardo. Pe noi progresul ne va ucide: ne vor pune într-un muzeu.

— Ce aţi spus?

— Că ne vor pune într-un muzeu.

— Nu ar fi o idee rea: trebuie să ne gândim. Într-un muzeu.

— Vorbesc serios, Eduardo.

— Şi eu.

Valfierno îşi slăbeşte papionul negru şi contemplă tablourile pe care le pictează Chaudron: sunt desăvârşite, copii cum nu se poate mai bune şi este din nou uimit de puţina ambiţie a copistului: un tip de talia lui este copist.

Şi se întreabă, încă o dată, de ce. Pesemne pentru că el este un copist, acesta este cuvântul; falsificatorul sunt eu, îşi zice şi surâde în sinea lui. Câteodată, Chaudron se întreabă acelaşi lucru – iar răspunsurile pe care şi le dă îl înspăimântă şi încearcă să le uite.

— Cum merge cu *Madona* lui Murillo? O văd aproape terminată.

— Îi lipsesc câteva tuşe şi tot procesul de învechire. Va mai dura câteva zile şi între timp…

— Bustelo nu mai are răbdare, mi-o cere de fiecare dată când îl văd. Dar până una-alta, dumneavoastră trebuie să vă puneţi la curent cu tot ce are legătură cu *Gioconda*. Duceţi-vă la Luvru, priviţi-o, faceţi câteva copii, cumpăraţi cărţi…

— Cu ce bani, marchize?

— Fac eu rost, nu vă faceţi griji. Dumneavoastră nu vă faceţi griji pentru nimic, lăsaţi-mi mie rolul acesta. Dumneavoastră faceţi ce vă spun: transformaţi-vă în Leonardo.

Chaudron zâmbeşte în sinea lui – iar zâmbetul acesta vag este aproape o provocare: el ştie că este în stare. Că, dacă îşi propune, în curând va putea pregăti aceiaşi pigmenţi şi aceleaşi planşete, va izbuti să imite fiecare trăsătură de penel a maestrului. Dar nu ştie de ce. Nici nu este sigur că vrea să ştie.

— Doar nu vă gândiţi să vindeţi copii ale *Giocondei*, Eduardo? Nici măcar bisericoşii dumneavoastră argentinieni nu ar fi atât de proşti încât să nu ştie că tabloul este la Luvru. Iar aici, la Paris, cu atât mai puţin.

— Eu nu mă gândesc la nimic, Yves. Acum, cel care gândeşte se pare că sunteţi dumneavoastră. Asta chiar că este o glumă bună.

Secţiune 3.03

— Nu mi-ai spus cum te cheamă.

— Mă cheamă Vincenzo. Perugia Vincenzo.

Valérie are nevoie de timp ca să-i descopere accentul: nu este greu, dar nu îl descoperă. El n-o întreabă, dar pe tine.

— Pe mine mă cheamă Valérie.

— Îmi închipuiam.

Spune îmi închipuiam ca şi cum ar fi avut cu adevărat vreo posibilitate să-şi închipuie: ca şi cum ar avea darul să ştie ceea ce nu se poate şti – sau ca şi cum nu ar găsi nimic altceva de spus.

— De ce-ţi închipuiai?

Întreabă ea şi se căieşte. În timp ce o spune se căieşte.

— Aşa.

— Ce bei?

Zice ea şi se căieşte iarăşi.

— Nimic, un pahar de vin.

Ea disperă. Se uită în jur: oglinzile. Tăcerea se instalează din nou. Durează. Durează. Ea se gândeşte că poate dacă i-ar lua deodată capul între mâini şi i-ar da o sărutare aproape furioasă aşa, pe neaşteptate, ar izbuti să-l scoată din neclintire: nu o face. Se întreabă dacă nu cumva nu îndrăzneşte: nu îndrăzneşte? Ideea i se pare atât de ciudată.

— Şi tu?

O întreabă, de data aceasta, ca şi cum nu ar vrea să ştie, Vincenzo Perugia. Are spatele foarte drept, amândouă mâinile pe masă, încadrând paharul de vin. Ea, în picioare, aproape, dar nu atât de mult. Restul nu mai este.

— Eu, ce?

— Nimic, era un fel de a spune.

Ea înşfacă paharul lui şi bea puţin; el o priveşte, dar rămâne nepăsător. Cinabrul rujului ei de buze se imprimă pe pahar. El apucă paharul, îşi pune buzele – cu intenţie?

fără intenţie? – pe urma buzelor ei şi-l termină. Ea nu ştie dacă a fost o înghiţitură sau un gest.

Valérie nu împlinise treisprezece ani când un vecin de lângă camera unde locuia cu mătuşa ei Germaine – suburbia muncitorească, o clădire gata să se prăbuşească, mucoşi amărâţi –, i-a spus că îi dă orice vrea dacă îl lasă s-o sărute. Era seară, mătuşa nu era niciodată acasă şi vecinul trebuie să fi avut mai mult de douăzeci sau chiar treizeci de ani. Orice vreau sau un sărut, l-a întrebat Valérie şi celălalt a privit-o surprins. Ce vreţi să-mi daţi, orice vreau sau un sărut: nu este acelaşi lucru, poate fi exact contrariul, i-a spus cu un zâmbet trufaş. Vecinul a plecat fără să spună nimic şi abia atunci Valérie şi-a dat seama că-i tremurau picioarele. Picioarele îi dansau ca nişte trestii. I-a trecut când a descoperit jumătatea plină a paharului: în seara aceea, Valérie a început să priceapă că putea să obţină avantaje de la bărbaţi în schimbul a ceva care, şi-a închipuit, nu conta pentru ea. Se simţea foarte puternică. Bogată ca fetele bogate pe care le văzuse atunci în Jardin des Plantes – sau şi mai bogată. Şi a bănuit, de asemenea, că ştia să-i manipuleze.

Manda amor en su fatiga que se sienta y no se diga.

Pero a mí más me contenta que se diga y no se sienta[2], scrisese, cu mult timp în urmă, un poet, iar Valfierno avea să-i recite aceste versuri peste multă vreme, într-o discuţie. Valérie surâdea. Pentru Valérie Larbin lucrurile erau limpezi: dragostea nu avea nicio legătură cu toate astea. Dragostea – ori ceea ce romanele denumeau în felul acesta anost – era un lux sau o prostie: se îndoia câteodată. Dar schimbul era necesar: să dea ca să i se dea,

2 Versuri ale poetului baroc spaniol Luis de Gongora, din sonetul Manda amor en su fatiga: Dragostea sleită cere / Să se trăiască și să nu se povestească / Dar mie-mi face plăcere / Să se povestească și să nu se trăiască. (n.tr.)

să dea fără să dea, să le dăruiască ceea ce ei nu aveau şi ea nu cunoştea. Valérie îşi spunea că ceea ce dădea era o falsificare: nu lucrul adevărat, nu ceea ce prietenii ei – clienţii ei? – aşteptau, cumpărau. Mai târziu – mult mai târziu – îi va spune lui Valfierno: ei vor dragoste şi eu le dau o farsă acceptabilă, ceva ca şi cum. Adică amândoi falsificăm, eu şi dumneavoastră. Iar Valfierno îi zicea că nu: nu, draga mea, în niciun caz. În ceea ce mă priveşte pe mine în niciun caz, iar pe dumneavoastră nici atât. În primul rând, nu suntem siguri că vor dragoste. Dar ştim că vor favorurile trupului. Falsificarea este ceea ce fac aproape toţi din asta: vorbesc de dragoste ca să cumpere sex. Falsificare este ceea ce atâţia burghezi numesc dragoste: sex cu trandafiri şi bomboane, a spus Valfierno şi cuvântul burghez, în gura lui, suna batjocoritor: nu arţăgos, nu pizmaş: doar batjocoritor. Valérie nu-l mai auzise înainte la el: era surprinsă. Nu pizmaş, doar batjocoritor, s-a gândit şi i s-a părut că aristocratic. Credeţi, marchize? Nu doar cred. Sunt sigur că fals este tot restul; în schimb, dumneavoastră, draga mea, dăruiţi adevărul fără mască. Adevărul adevărat al feselor dumneavoastră de marmură, a încheiat, iar ea privea fără să poată hotărî dacă vorbeşte serios. În realitate: nu putea să înlăture bănuiala că da. Şi în cazurile acestea tăcea.

Cel de colo nu este italianul tău?

Italianul meu?

Haide, Val. Ţi-am văzut chipul în zilele când nu venea.

Dar Gigi, chiar crezi că tipul poate să mă intereseze?

Când se apropie i se pare diferit. La fel, dar schimbat. Îl priveşte din nou, caută amănunte: Perugia poartă aceeaşi cămaşă albă deschisă, eşarfa albastră înnodată la gât şi paharul de vin între mâini, dar vede că ochii nu o privesc, fac – crede că observă, dar în lucrurile

acestea nu se ştie niciodată – un efort ca să nu o privească.

Ca şi cum nu ar şti să nu o privească acum. Valérie presupune că poate fi semn bun şi înaintează spre masă: ca şi cum nu i-ar despărţi nimic, înaintează spre masă. Ea ştie că fiecare pas al ei răsună tăcut – că este o regină, când înaintează în Faux Chien este o regină, atâta vreme cât nu deschide gura este o regină, dar îşi pipăie panglicile care de data aceasta îi încheie decolteul: care niciodată nu îi încheie decolteul. Mai are puţin, se vede în oglinzi fără să se uite, acum el o priveşte. El se ridică: ea rămâne nemişcată când el se ridică, apoi se îndepărtează de masă, o înconjoară, merge spre ea, îi apucă mâna şi îi spune că pleacă împreună. Plecăm, zice, într-un murmur imperativ, cu o uşoară tremurare a vocii: plecăm, şi pornesc. Valérie se lasă condusă: de mână, se lasă condusă, chiar dacă o clipă are senzaţia – bănuială? teamă? – că Perugia face un lucru pe care l-a exersat de multe ori. Şi nu se întreabă de ce simte frigul acela când bărbatul o înşfacă, o ia cu el: de ce acum, năduşeala aceea. De ce acum, bărbatul acesta. Se îndreaptă, amândoi, către uşă. Este o uşă. Plouă.

Rolul principal al unui cabaret ca Faux Chien – şi al atâtor altora – este să producă o lume diferită de cea înconjurătoare. Afară poate să ningă, să plouă, să îngheţe; înăuntru sobele vor menţine o temperatură constantă şi diferită. Afară poate să fie ziuă – chiar să fie ziuă înăuntru, draperiile de catifea vor construi o noapte veşnică. Afară sunt reguli, norme; înăuntru, de asemenea, dar sunt foarte diferite. Afară sunt clase; înăuntru sunt sexe – care seamănă, dar nu sunt acelaşi lucru. Afară banii obţin orice, dar sunt lucruri pe care banii nu le obţin. Afară banii pot cumpăra ceea ce nu pot în alte locuri – şi nu pot totul. Afară lumea pare limitată; înăuntru nu pare – pentru că limitele sunt altele. Înăuntru. Adânc înăuntru, unii pot sfârşi prin a crede că lumea estre o iluzie şi că este cu

putinţă să se trezească.

Dar este atât de brutal să ieşi dintr-un cabaret! De aceea unii nu ies niciodată, chiar şi când ies. De aceea ploaia care îi întâmpină la uşa de la Faux Chien este un amănunt exagerat.

Şi dacă ar fi aşa? şi dacă ar fi aşa? Când se transformă un lucru în altceva?

Nu-şi spun niciun cuvânt: merg. Până ajung la camera lui Perugia, intră în cameră şi el îi spune haide aceasta este camera mea fără să accentueze nuanţa de scuză pe care ea o simte în vocea lui: îmi pare rău aceasta este camera mea, nu îi spune – cu toate că ea îl aude spunând-o. Camera lui Perugia – camera lui Perugia din pensiunea ieftină – este un pătrat de trei metri pe trei cu un scaun o masă un cufăr şi un pat îngust – o lampă cu kerosen într-un colţ, pe cufăr, iar pereţii acoperiţi cu un tapet cândva cu flori. Camera lui Perugia miroase a sudoare, a bărbat închis: Valérie se gândeşte că este mirosul lumii unui bărbat care nu ştie că în lume sunt mirosuri – sau a uitat. Camera, se gândeşte, unui bărbat care uită şi din nou frigul şi năduşeala: a unui bărbat, se gândeşte, nu a unuia dintre aceia care vor să-i fac eu bărbaţi. El îi dă drumul la mână.

Dar rămâne mai departe tăcut – şi ea rămâne tăcută. Pe masă este o sticlă de rachiu şi el umple, în tăcere, două pahare: le ridică, închină fără cuvinte. Ea îndrăzneşte să zâmbească, să deschidă gura ei mare. Kerosenul produce o flacără pâlpâitoare. Stau în picioare în singurul loc liber din cameră – în mijlocul camerei – şi, timp de o clipă ce poate fi foarte lungă, nu se privesc. Valérie gândeşte că trebuie să facă ceva. Dar detestă să creadă că trebuie să facă ceva – se află acolo pentru că a considerat că nu avea nimic de făcut – şi zăboveşte în picioare. Îşi aminteşte că ştie să facă un bărbat să se înfioare de plăcere; să se

întindă de plăcere; să se vaite de plăcere; se vaită, dar rămâne neclintită, desfătându-se în aşteptare: acolo, în picioare. El va face ce trebuie. Gândeşte, se înfioară, gândeşte: el va face ce trebuie. Tăcerea, acum, nu este o ameninţare.

El i-a cuprins chipul cu mâinile şi a sărutat-o pe gură cu chipul între mâini, i-a străbătut dinţii cu limba, dinţii unul câte unul cu limba, pentru că ştie sau pentru că nu ştie nimic: dinţii ei stricaţi cu limba, ca cineva care recunoaşte, cumpără, acceptă. Ca cineva care spune totul totul. Până şi cu dinţii.

Sunt momente când timpul devine nedesluşit. Este lucrul cel mai bun al timpului: aceste momente când se confundă – şi nu mai foloseşte ca măsură. Cineva crede că, dacă îşi pune o asemenea întrebare, va găsi un astfel de răspuns şi este uimit de răspunsul care-i stă pe buze. Cineva crede că nu este nimic mai desfătător decât să se lase învăluit uşor de somn, să simtă toropeala, relaxarea muşchilor şi abandonarea din ce în ce mai profundă, dar dintr-odată, se trezeşte. Cineva crede că, dacă întinde mâna, atinge cu mâna obrazul celuilalt şi apoi prinde cu vederea privirea curioasă sau ademenitoare produsă de gestul său, apoi îşi apropie ochii de ochii aceia, buzele de buzele acelea, restul de tot restul, probabil că la capătul acelei clipe va avea loc întâlnirea trupurilor, dar atunci descoperă, fără să ştie ce s-a întâmplat, că totul a trecut şi că doar îşi aminteşte. Cineva poate să creadă, atunci, că timpul nu este o ameninţare.

Manda amor en su fatiga, va auzi mult mai târziu.

Valérie este trântită pe patul îngust, istovită, fecundată pe patul îngust: corpul nemişcat, braţele nemişcate în lături, sânii revărsaţi, picioarele puţin depărtate întinse şi, lângă ea, aşezat lângă ea, gol ca şi ea, cu părul răvăşit, cu mădularul atârnându-i între picioare;

Perugia o priveşte aşa cum priveşti pe cineva absent: un portret, o statuie – o priveşte ca şi cum nu ar trebui să-i explice nimic. Fumează, o priveşte, tace, fumează. Acum o priveşte: o priveşte cu adevărat. O priveşte, gândeşte ea, ca şi cum ea ar fi făcută ca să fie privită.

Scena este statică: este – încearcă să fie – în afara timpului. Durează. De aceea, cu siguranţă, durează şi durează.

Dacă am putea să tăcem, aşa, ore şi ore, zile, orice ar fi, se gândeşte. Dar atunci el vorbeşte:

Aş putea continua aşa pentru totdeauna.

Ţi se pare că este momentul de a spune cuvinte ca întotdeauna?

Cum?

Nimic.

Valérie se ridică, se îmbracă: îi este ruşine – ruşine? – ca el să o privească în timp ce se îmbracă şi, când se acoperă pe de-a-ntregul, pleacă fără să spună nimic. El încearcă, ea iese. În stradă plouă mai departe. Nu poate să creadă, dar în stradă plouă mai departe.

Articol IV.

BONAGLIA

Secţiune 4.01 1

Când a ieşit din închisoare primul lucru pe care l-a făcut, bineînţeles, a fost să se îmbarce. Stătuse închis atâţia ani încât s-a gândit că trebuia să ajungă în sfârşit în lume şi a obţinut un post de ajutor de bucătar pe un cliper francez care părăsea portul Buenos Aires ca să transporte cai pursânge în California. Nu ştia mai multe: doar că următoarea oprire îi va fi San Francisco şi că după aceea se va supune ordinelor căpitanului, dar era gata să se supună hazardului navigării, al drumurilor netrasate. Doar nădejdea unui astfel de lucru – a ceva ce nu ştiuse să desluşească, dar putea foarte bine să fie corabia aceea cu

pânze şi fără direcţie – îl ţinuse în viaţă în cei patru ani de puşcărie.

În acea primă călătorie – care în realitate nu era prima, ci a doua, dar de prima, când era atât de mic, nu-şi amintea – a învăţat multe lucruri: unele i-au plăcut mai mult decât altele. A învăţat că atunci când cineva plăsmuieşte o situaţie salvatoare şi încearcă s-o atingă se prea poate ca salvatorul în acea situaţie să nu fie cel pe care şi l-a imaginat, dar ceva va fi; că avea o oarecare predispoziţie pentru rău de mare; că putea să înveţe limbi străine, gesturi, atitudini şi maniere cu o uşurinţă care uneori ajungea să-l uimească; iar, în astfel de situaţii, îi era teamă că nu va mai putea fi ceea ce era; că ajungea să uite, în astfel de situaţii, ceea ce era; că două porturi îndepărtate pot să semene mult mai mult decât două sate alăturate; că doi oameni îndepărtaţi pot să se înţeleagă mult mai bine decât compatrioţii; că nu avea nimic de care să-i fie dor şi îl durea; că era important să-şi facă rost de amintiri; că viaţa pe un vapor poate să semene prea mult cu închisoarea, chiar dacă pare contrariul; că uneori ceea ce pare contrar este asemănător; că prezentul câteodată nu lasă să se întrevadă un viitor diferit şi că el, pe vaporul acela, a sfârşit prin a se vedea pentru totdeauna pe un vapor ca acela, el mereu aşa, mereu înconjurat de apă; că sunt nopţi când ai da orice pentru o mângâiere, chiar dacă nu ar fi cumpărată; că în nopţile acelea un bărbat poate fi fragil şi că poate să facă lucruri pe care nu ar fi vrut să le facă; un bărbat – el – era în stare să facă multe lucruri pe care nu ar fi vrut să le facă; era greu să ştie ce vrea un bărbat – el – şi să înţeleagă cu adevărat ce îl face diferit de alţii ori, măcar: ce îl făcea să fie el, acum Enrique sau Enrico Bonaglia. Şi că aşa, din port în port, învăţa multe lucruri, dar revelaţia a avut-o într-o noapte cu căldură înăbuşitoare în cartierul chinezesc din Malacca.

Cu două sau trei zile înainte, când am intrat în Strâmtoare, ne atacaseră nişte piraţi. Ştiţi că braţul acela de mare era infectat cu astfel de oameni şi încă mai este. Băieţii au faimă de nemiloşi şi cu siguranţă şi-au câştigat-o pe bună dreptate: nu o dată am auzit poveşti despre nepăsarea cu care îşi aruncă victimele în mare, despre bogăţia lor. Dar cei de care am avut parte trebuie să fi fost drojdia societăţii corsarilor: o mână de zdrenţăroşi care ne-au atacat de pe un sampan gata să se scufunde, îmi veţi spune că propria mizerie, propria disperare îi făcea şi mai de temut: bănuiesc că la fel a gândit şi căpitanul nostru.

Căpitanul Burton era un englez impunător din cei care poartă în favoriţi toată forţa Imperiului: favoriţi ca un steag, ca o ameninţare, şi cu ochi limpezi de vultur. Ca un bun englez, îşi baza autoritatea pe bici şi pe dispreţ: două feluri de prefăcătorie care se dovedesc folositoare câteodată. Se întunecase când ne-am văzut puntea corabiei asaltată de tâlhari. Malaezii aveau iatagane ruginite şi erau atât de slăbănogi încât credeai că îi va spulbera prima adiere de vânt. Dar erau piraţi din Strâmtoare: poate şi-au închipuit că, în ciuda stării în care se aflau, puteau să profite de propria reputaţie. Multora li se întâmplă şi majoritatea izbutesc: nu vorbesc doar despre corsari. Căpitanul, spre uimirea noastră, a căzut în capcană: văzându-i în jurul lui le-a spus pe un ton prea puţin imperial să ia tot ce vor, dar să-i lase – lui, fără îndoială, poate şi nouă, nu era limpede – viaţa sau ceva asemănător. Se vedea că este îngrijorat, bietul om! Şeful piraţilor a spus că da, însă nu-l privea în ochi.

Am avut noroc pentru că domnul Hopkins nu credea în făgăduieli: ştia el ceva. Nostromul Hopkins avea un nume atât de britanic, alături de kilograme şi kilograme de muşchi foarte negri: o fiară scăpată din inima nu se ştie cărei jungle. Domnul Hopkins avea o cicatrice care îi

străbătea craniul şi i se făcea albă când era gata să atace; în noaptea aceea cicatricea strălucea. Negrul Hopkins a strigat ceva nedesluşit şi a ordonat atacul; toţi ceilalţi, două duzini de disperaţi, ne-am năpustit odată cu el. Aş putea să înfloresc povestea, dar adevărul este că încăierarea a fost atât de scurtă, că nici măcar nu merită acest nume. În câteva minute piraţii s-au prefăcut în hrană pentru rechini – dacă în apele acelea erau cumva rechini atât de puţin pretenţioşi. Eu, chiar dacă nu mă credeţi, vă voi spune că mi-a fost destul de frică.

Am ajuns în portul Malacca dimineaţa; era soare, o briză plăcută, mirosurile, strigătele. Căpitanul Burton ne-a adunat pe punte şi ne-a spus ceva despre curajul nostru şi despre o meritată săptămână de odihnă. Bănuiesc că el avea mai multă nevoie de odihnă decât oricine şi, mai ales, voia ca echipajul să bea destul ca să-i uite comportamentul în faţa pericolului: laşitatea. Poate aşa, presupunea, îşi va recupera o brumă de autoritate: nu a reuşit niciodată, dar asta este altă poveste.

Când am coborât m-am ocupat de urgenţe: o mică indiancă mi-a făcut hatârul vreo două ore pentru câţiva bănuţi. Apoi m-am dus să dau o raită prin orăşel. Probabil că dumneavoastră nu îl cunoaşteţi: lucrul cel mai bun al orăşelului Malacca este că aproape nimeni nu îl cunoaşte. Dar Malacca este un labirint de străduţe care v-ar surprinde. Eu, în momentul acela, văzusem multe porturi şi, după o vreme, toate seamănă. M-am cazat la un han, mi-am cumpărat vreo două sticle şi am trecut la etapa următoare. Pentru marinarul care coboară pe uscat, cel mai greu este să redevină o fiinţă umană; câţiva nu izbutesc niciodată. Am mâncat, am băut, am ascultat şi am spus poveştile pe care noi, marinarii, le umflăm până la exagerare. La han era un bătrân care trebuie să fi fost neamţ sau scandinav; suferea de *delirium tremens* în

formă severă şi mi-a vândut, la preţul a trei sau patru sticle, cufărul lui, ultimul lucru care-i mai rămăsese. Să nu credeţi că l-am cumpărat din interes; bănuiam că nu voi găsi înăuntru nimic care să-mi fie de folos, dar voiam să-l ajut. Uneori mi s-au întâmplat astfel de lucruri. În realitate, cufărul nu avea nimic interesant; doar un costum de ofiţer care îmi venea destul de bine.

Mi l-am pus în după-amiaza următoare, când m-am trezit, m-am îmbăiat şi am ieşit să mai dau câte o raită. Strada era pustie sau aşa îmi amintesc: ciudată, tăcută. Nu ştiam ce caut; pesemne că nimic. Dar mi-a atras atenţia afişul unui stabiliment scris cu caractere chinezeşti. Nu există cineva mai bucuros să piardă timpul decât un marinar într-un port îndepărtat; eu nu făceam excepţie. Dimpotrivă: să pierd timpul a fost una dintre distracţiile mele preferate.

Chinezul care m-a primit vorbea un fel de engleză, iar eu pesemne că altul. Chinezul mi-a privit costumul, m-a numit căpitan, se ocupa de mine cu respect, m-a poftit într-o cameră care, a zis, era rezervată domnilor ca mine. Dumneavoastră ştiţi cum sunt oamenii aceia. E de ajuns să vadă un alb cu pălărie ca să creadă că trebuie să-l trateze ca pe un stăpân. Îmi veţi spune că nici noi nu suntem altfel. Este adevărat, dar câteodată ai nevoie să te îndepărtezi ca să pricepi ce ai în jur: cu cât călătoream, cu atât mă convingeam că este atât de uşor să mă prefac în altcineva.

Dar nu vreau să anticipez. Camera era aproape luminată difuz de câteva lămpi de kerosen cu abajururi de baga şi se respira un miros inconfundabil. Chinezoaice tinere în veşminte de mătase strânse pe talie se ocupau de cele şase sau şapte paturi de campanie cu saltele; în majoritatea zăceau bărbaţi drogaţi fumând. Aţi ghicit, pesemne că ne aflam într-un loc în care se fuma opiu. Eu

mai fusesem de vreo două ori în aşezăminte asemănătoare; trebuie să vă mărturisesc că activitatea nu mă prea dezgusta. Dar nu mai fumasem niciodată un opiu ca acela.

Nu ştiu câte ore am petrecut în cloacă. Ştiu doar că în noaptea aceea am fost o femeie grasă care încerca să se ridice şi cădea din pricina propriei greutăţi. Am fost un tată care îşi căuta fiul şi care îl pierdea de fiecare dată când era gata să-l găsească. Am fost un câine: cred că am fost un câine. Am fost un italian fioros care punea o bombă într-un confesional şi exploda, apoi eram bomba. Am fost la nesfârşit un bărbat pe care fiecare interlocutor îl striga pe un alt nume. O cameristă franţuzoaică mă îmbrăca vorbindu-mi într-o germană pe care am reuşit să o înţeleg; un bancher american mă numea conte şi îmi povestea că şi el îmi cunoaşte ţara, mai ales Florenţa, ca să încerce să-mi vândă acţiunile unei căi ferate; un preot basc mă sfătuia să mă feresc de oameni şi eu îmi aminteam că i-am povestit ceva îngrozitor, ceva ce preferam să nu-mi amintesc, dar îmi venea mereu în minte; un pescar japonez îmi striga într-o limbă pe care nu am recunoscut-o, dar o înţelegeam perfect: îmi reproşa că strămoşii mei chinezi îi invadaseră golful cu jonci ca să jefuiască; a fost şi mai mult. Este uşor să rezum, dar călătoria a durat o veşnicie şi a fost plină de curse, de plăceri, de disperare şi de plictiseală. Eram gata să-mi vorbesc mie însumi – să-mi spun ceva şi, atunci, să aflu care îmi era adevărata limbă – când m-am trezit. Ori poate nu m-am trezit, dar undele opiului nu m-au mai purtat cu ele sau au produs acest efect: iluzia sfârşitului.

Apoi am dormit o zi întreagă, poate mai multe. Când am reuşit să mă deştept şi să mănânc ceva, îmi aminteam vag de câteva dintre scenele pe care tocmai vi le-am povestit: mai târziu mi-a fost foarte greu să le reconstruiesc. Am mers îndelung pe străzile din Malacca: erau chinezi care vindeau pui cu orez, malaezi cărând

poveri imposibile, musulmane fără văl şi, mai ales, un miros pătrunzător. Nu izbuteam să-l identific. Până când mi s-a părut că înţelesesem ceva. Am înţeles fără cuvinte, fără să ştiu pe ce căi: cum înţelesesem, copil fiind, că ceea ce pipăia părintele Franco nu eram eu. A fost o revelaţie: ştiusem de la început că nu aveam să fiu veşnic marinar, dar bănuiam că hazardul mă va duce dintr-un loc în altul, din profesie în profesie. În dimineaţa aceea, am hotărât că hazardul voi fi eu. Că locurile acelea le voi hotărî eu; că eu voi şti cum să fac ca să fiu mereu altul. Că va trebui să aleg cine voi fi şi să am grijă să fiu. Că este o laşitate ca oamenii să continue să fie ceea ce le-a căzut la tombolă. Că nu există ispravă mai mare decât să construieşti un om.

Nu m-am întors niciodată pe corabia engleză. Aveam câţiva prieteni în Malacca: mai întâi am făcut comerţ cu pietre din Borneo, apoi cu alte mărfuri, cu mai puţină faimă. Am avut mai multe femei, am vândut câteva. Am făcut avere şi mi-am cumpărat o reputaţie: au trecut anii. Viaţa era liniştită şi plăcută, dar, cu timpul, a început să-mi lipsească ceva. Nu voiam să o sfârşesc ca un colonist bogat de origineândoielnică, refugiat într-un cătun pierdut. Am călătorit, am încercat afaceri noi, am câştigat mai mulţi bani. Mă veţi scuza pentru că nu vă spun amănunte, dar sunt lucruri pe care prefer să nu vi le povestesc. Cert este că aveam aproape patruzeci de ani când am început să simt acea nostalgie. Ori poate ar trebui să o numesc altfel. În orice caz, voiam să fiu cel care aş fi vrut să fiu la Buenos Aires: în locul unde nu fusesem decât un puşcăriaș. Numiţi-o răzbunare, revanşă, cum vreţi; eu am considerat-o provocare. Am crezut – să presupunem că am crezut – că ultima dovadă a faptului că cineva este cel ce vrea să fie este să se afle în locul hărăzit prima oară. Şi că doar acolo poate fi cel care vrea: îmi lipsea, ca să mă simt împlinit ca persoană, ţara mea. În iunie 1903, am ajuns în portul La

Plata: purtam un costum alb impecabil, un cufăr cu alte câteva, pietre şi cărţile de vizită cu numele meu adevărat: marchizul Eduardo de Valfierno.

Mi-a spus Valfierno la prima noastră discuţie după ce-mi propusese – îmi ceruse? – să-i scriu povestea. Eu l-am crezut: nu aveam niciun motiv să mă îndoiesc de el. Ne-am întâlnit din nou în ziua următoare. Beam un pahar de *cointreau* când el m-a întrebat dacă ştiu cum este să te afli pe o corabie cu pânze în mijlocul Oceanului Indian.

Dumneavoastră ştiţi, domnule ziarist, ce înseamnă să te afli pe o corabie cu pânze în mijlocul Oceanului Indian şi norii să înceapă să ameninţe dinspre vest?

Nu, dar pot să-mi închipui.

Bineînţeles, bineînţeles. Vă puteţi închipui. Şi eu pot. Asta voiam să vă spun, domnule ziarist.

Fierbinţeala, convulsia plăcerii, înstrăinarea posedatului, care nu-şi mai controlează mişcările corpului şi se abandonează altui suflet, face lucruri supraomeneşti, nu visate – a scris don Domingo Faustino Sarmiento[3] şi este probabil ca Valfierno să-l fi citit. Dar Sarmiento vorbea, ca întotdeauna, de o dansatoare.

Câteodată pot încă să mă gândesc la formele acelor nori: la felul cum luau formă norii aceia. Cum pare vântul să-i modeleze şi cum nu; cum par să le dispară contururile şi cum, în schimb, rămân în privirea celorlalţi. Cum, oricât de maleabil ar fi, oricâte forme ar lua, norul continuă să fie nor şi este chiar, pe cerul senin, prin absenţa sa. Şi cum toate acestea nu au aproape nicio importanţă.

Adevărul, domnule ziarist?

Nu ştiu ce vreţi să-mi spuneţi.

Dacă vreţi să vă spun adevărul.

Şi dacă nu, ce altceva?

Nu ştiu, dar adevărul este că nu am părăsit Argentina

3 Scriitor, educator și om politic argentinian (1811-1888) (n.tr.)

până în 1908, când am plecat la Paris.

Şi toată povestea cu marinari, piraţi şi deliruri cu opiu?

Exact aşa.

Când a ieşit din închisoare era pierdut ca un câine, străzile unei capitale sunt prea mult pentru un biet tânăr care a trăit în provincii şi la puşcărie, a petrecut trei zile rătăcind pe străzile acelea cu senzaţia că era mai rău decât un străin: nimic. Ar fi putut hoinări ani de-a rândul, iar străzile acelea, lumea trecând pe ele şi stăpânii caselor ce le mărgineau nu i-ar fi observat niciodată prezenţa: că era un nimeni, mult mai mult decât în casa mare când era copil, mult mai mult decât pe străzile din Rosario când l-au expulzat, decât la şcoală pe vremea întâmplării cu preotul, mult mai mult decât la închisoare. I-a fost foame în acele două sau trei zile, pentru că nu îndrăznea să cerşească, cu toate că îi vedea pe mulţi alţii făcând-o, căci nici nu simţea că face parte din gloata de zdrenţăroşi care străbăteau străzile ca şi cum ar fi fost ale lor. El nu era dintre cei care cerşesc, dar îi era foame. El era mai bun decât ei, chiar dacă nu era nimic. Foamea nu era lucrul cel mai rău. Nu înţelegea cine este. Nu ştia cum să se privească, ce nume să-şi dea. Era cald – era în mijlocul verii – şi a coborât până la malul râului, apoi a petrecut ore întregi privind mişcările spălătoreselor – nu pe spălătorese, ci mişcările spălătoreselor – până a fost gata să plesnească de ură, distanţare şi dispreţ pentru situaţia lui ca să nu spunem pentru el – pentru el însuşi – şi că atunci şi-a făcut curaj ca să-şi joace singura carte.

Avea o carte. Singura carte pe care o avea era numele unei doamne, dat de francezul Dasset, şi s-a dus la stabilimentul ei, un han de pe strada Bolívar, în faţa bisericii iezuiţilor. Mirosul de mâncare l-a ameţit şi a trebuit să se aşeze pe o băncuţă. I s-a părut că lumea se

uită la el, dar poate că nu se uita. Doamna Berta era aproape la fel de grasă ca mama lui, dar avea probabil braţele mult mai dolofane: înarmată cu făcăleţul sau cu cuţitul, era un monument al puterii nelimitate a femeilor, al dominării femeilor asupra teritoriului pe care bărbaţii se prefac că nu-l doresc şi, văzând-o, nu a vrut să stea de vorbă cu ea: ceva îl împiedica să-i vorbească, poate era teamă, deşi nu avea motive. A plecat: nu a putut să-şi joace ultima carte.

A rătăcit mai departe trei zile, patru zile – pe străzile unde nu exista şi s-a gândit de atâtea ori că, la urma urmelor, nu va fi atât de greu să se ducă să discute cu doamna Berta, dar nu o făcea, continua să nu o facă şi tot aşa până ce foamea l-a făcut să doarmă mai mult decât ar fi trebuit în curtea altei biserici, l-a văzut un cerşetor, a putut să-l vadă şi i-a spus că, dacă se duce în port, cine ştie, poate să găsească vreo bucată de carne uscată căzută din căruţele care le transportă spre vapoare şi că, dacă dorea, putea chiar să fie angajat pe vreun vapor care şi-a pierdut marinarii prin bordeluri; vapoarele îşi pierdeau întotdeauna marinarii prin lupanare şi căutau mereu tineri gata să se îmbarce. S-a dus în port şi a hoinărit ore în şir fără să găsească nicio bucată de carne şi fără a îndrăzni să vorbească cu niciun nostrom al vreunei corăbii şi atunci, disperat, şi-a făcut curaj să ceară băiatului care hrănea la un han zileri şi hamali măcar un colţ de pâine şi băiatul i-a spus că, dacă îl vrea, trebuie să-l câştige. Atunci s-a întors la hanul doamnei Berta. Nu ştie de ce s-a hotărât atunci să se întoarcă la hanul doamnei Berta, a vorbit cu ea şi ea i-a spus că, dacă este prieten cu Francezul – dacă el, care se prezentase ca Enrique Bonaglia, era prieten cu Francezul şi a spus prieten cu un surâs pe care el nu a ştiut sau nu a vrut să-l interpreteze – ea îi va da bucuroasă de lucru în bucătăria ei şi un pat de campanie în mansardă. În seara

aceea a mâncat ca un apucat. Noaptea şi-a petrecut-o vomitând.

Niciodată nu mi-am mai spus Bollino. Ori câteodată da, trebuie să o recunosc. Dar nimeni niciodată nu mi-a mai spus Bollino. Nici altul din numele acelea.

Nu a stat la han prea multe luni pentru că viaţa i-a hărăzit un alt făgaş – viaţa i-a hărăzit, spune, un făgaş diferit dar îi plăcea munca la vatră. La hanul doamnei Berta trăgeau borfaşi, nou-veniţi în oraş, târfe şi străjeri, iar mâncarea pe care o serveau nu era întotdeauna în bună stare şi i-a plăcut să înveţe să gătească, adică să dreagă cu şiretenie putreziciunea unui peşte, o carne viermănoasă, o lăptucă veştejită, cum s-ar zice: să recapete ceea ce natura dăduse la o parte şi să recupereze pentru ciclul vieţii sau să lupte cu timpul şi să-l înfrângă – deşi lucrurile nu au stat aşa cum am povestit. Adică: la han am început iarăşi să cred că nimic nu este ceea ce este şi că totul constă în a învăţa să transformi. După ce au trecut câteva luni, doamna grasă pe nume Berta i-a spus într-o noapte că un băiat atât de bun că el nu avea de ce să-şi irosească viaţa lângă oale înnegrite, iar el a răspuns că nu înţelege bine, doamna a zâmbit şi i-a zis să nu-şi facă griji, că ea nu mai era bună pentru astfel de lucruri, dar avea o prietenă care îl văzuse acolo de mai multe ori şi se întreba dacă el nu ar vrea – dacă el nu ar vrea, i-a zis, dacă el nu ar vrea – să-i facă o vizită acasă. Prietena ei era o doamnă, văduvă tânără – destul de tânără, i-a spus, destul de tânără încă – şi că ştie să-l trateze aşa cum merită. Iar el a zăbovit multe zile înainte de a răspunde că se va duce şi niciodată nu crezuse că era atât de uşor, i-a trebuit multă vreme ca să descopere că unele lucruri îi ieşeau uşor.

A petrecut câţiva ani trăind cu văduva. M-ar surprinde să aflu cine era femeia aceea – era o femeie bine situată în societate, bine situată, îi dăduse o cameră în

casa ei, nu-i lipseau niciodată banii, dar nu trebuia s-o însoţească nicăieri, nu voia să-l arate – nu voia să-l arate: din respect sau de ruşine, a zis, nu voia să-l arate, nu îl chema decât în anumite nopţi, nici măcar nu erau prea multe şi se poate spune că într-un fel deveniseră prieteni. Atunci a băgat de seamă că nu era greu să faci o femeie să-ţi dea bani, era de ajuns să-i spui o poveste potrivită, care să-i permită să-şi închipuie că nu-i dădea pentru îmbrăţişări, ci pentru că avea inimă bună, iar el a profitat de această descoperire şi de faptul că îmbrăţişările erau la fel de uşor de pregătit ca mâncărurile de la hanul doamnei Berta – putreziciunea cărnii, stricăciunea peştelui – şi timpul înfrânt. Au fost văzuţi acum – poate nu şi atunci – ca nişte ani foarte buni din viaţa lui. Acum.

Şi am putea continua aşa multă vreme.

Dar în realitate ce aţi făcut, Valfierno, în anii toţi aceia?

La ce v-ar folosi să ştiţi, domnule ziarist?

Păi, asta facem, nu-i aşa? Reconstruim viaţa dumneavoastră.

Chiar vi se pare că are nevoie să fie reconstruită? Orice poveste v-aş spune – şi mai ales cea adevărată – ar fi mult mai vulgară, mai prostească decât vă puteţi închipui dumneavoastră şi cititorii. Mult mai mult, vă asigur.

Buenos Aires, în zilele acelea, nu avea pereche: un oraş care nu era ceea ce era pentru că în fiecare zi se înverşuna să fie altul. Un oraş care era ceea ce nu era încă, ceea ce era gata să devină în orice clipă. Un oraş unde veneau în fiecare zi mii de domni şi de doamne fugind din oraşele lor, din satele lor, pentru că li se spusese că oraşul acela va fi ceea ce doreau: că era gata să se creeze – că ei puteau să îl făurească. Un oraş care era ceea ce urma să fie. Un oraş unde domnii care locuiseră în el când era atât de diferit – cu câteva zile înainte, cu o săptămână înainte,

cu douăzeci, cu cincizeci, cu şaptezeci şi şapte de ani înainte – îşi căutau locul ca să scape de invazia scursurii, a jegului, a graiurilor şi a schimbărilor: se mutau ca să fie mai departe aceiaşi – la fel ca toţi imigranţii. Un oraş care începea să aibă străzi pietruite, felinare pe străzi, rochii de organza sub felinare, la felinare panglici negre, pisici vagabonde, anumiţi nebuni, accentele proprii, hoţi, avocaţi, închisori, căruţe şi mult mai puţini câini, hoteluri, restaurante, începutul unei muzici, un tramvai, al doilea etaj cu ţigle franţuzeşti, domni bogaţi, domni milionari, domni preşedinţi, domni senatori miniştri deputaţi, parfumuri şi apă de colonie, fotografi de cartier, o cântăreaţă de operă, corişti, scriitori, poeţi, şi mai mulţi poeţi, poliţişti cu uniformă şi şapcă, peşti şi sărăntoci care se credeau autohtoni, peşti şi sărăntoci luptându-se pentru locul lor crezând că era al lor, corăbii cu pânze, vapoare cu abur, vaci, vaci şi tot mai multe vaci în drum spre sacrificiu, limbi, mame, amintiri din alte lumi, un steag naţional, mai puţine biserici, hanuri cât vezi cu ochii, sumedenie de cerşetori, alte vaci şi mai ales haosul, confuzia desăvârşită, zarva, noaptea prefăcându-se în zori: atâţia oameni închipuindu-şi că se face ziuă – şi că se face pentru ei. Buenos Aires era o premoniţie, un delir. Buenos Aires, în zilele acelea, era viitorul cel mai prezent.

Şi omul urmăreşte ceva, însă nici el nu ştie ce este, caută, priveşte, merge, trece mai departe, merge încet, face ocoluri, merge şi ajunge în cele din urmă… uneori pe malurile Senei, alteori pe bulevard, la Palais Royal cel mai des – a scris de asemenea don Domingo şi este din ce în ce mai probabil ca Valfierno să o ştie.

Nu îi păsa nimănui de numele lui, îi spuneau Quique. La han începuseră să-i spună Quique şi văduva a continuat să-i spună Quique cu micile variaţii de alcov, adică de aşternut. Ar fi putut să continue aşa mulţi ani – de fapt, aşa

a petrecut câţiva ani buni, dar ceva îl deranja din ce în ce mai mult. Dacă vreau, poate să schimbe povestea. Dacă eu vreau el poate.

Dacă doriţi vă spun povestea adevărată. Dar veţi vedea că atunci le veţi duce dorul, veţi vedea că adevărul nu foloseşte la nimic. În plus, ştiţi cum este: unul dintre felurile cele mai obişnuite ca să adevereşti o poveste inventată este să spui alta încă şi mai inventată, iar după aceea să accepţi că prima era o invenţie, dar că acum, acum da, vă spun povestea adevărată. Vechiul truc, descoperiţi-mi trucul şi credeţi că acum nu mai este niciunul. Vă pricepeţi puţin la magie, domnule ziarist?

Eu am crezut că mă pricep.

Acum spune că şi-a petrecut câţiva ani buni încercând să înveţe cine este. Că a petrecut toţi aceşti ani trăind aşa cum era: un expulzat, un biet băiat de la mahala care nu-şi găsea locul şi persoana.

Secţiune 4.02

Marchizul Eduardo de Valfierno ajunge când liturghia este gata să se termine. Nu i-au plăcut niciodată aceste ceremonii – şi de multă vreme le evită cu grijă. Dar în dimineaţa aceasta, 25 mai 1910, trebuie să întâlnească pe cineva fără a părea că îl caută. De aceea îşi dă jos pălăria respectuos când intră pe porţile monumentale ale bazilicii Sacré-Cœur, în vârful colinei Montmartre. Valfierno înaintează foarte ţeapăn pe tocurile puţin exagerate. Sunt zile – ca astăzi – când se simte aproape înalt.

— Lăudat fie Iisus!

Şopteşte când intră – şi strâmbă din nas. Biserica miroase a reparaţii: var, ciment, vopsea. De când a hotărât episcopul de Paris să o construiască, mulţumindu-l astfel lui Dumnezeu pentru înfrângerea Comunei, au trecut mai bine de treizeci de ani, dar lucrările nu se încheie. În dimineaţa aceasta, argentinienii din Paris îşi dau obolul

pentru proiect: profită de slujba care celebrează primii o sută de ani ai ţării lor pentru a inaugura marele vitraliu dăruit bazilicii. Ori profită de faptul că au dăruit un vitraliu mare pentru a determina biserica să celebreze cu o slujbă primii o sută de ani ai ţării lor. În orice caz par mândri: îşi lasă urmele pe monumentul cel mai ambiţios din Paris. Argentina îşi demonstrează Franţei puterea.

— *Ite missa est*.

Spune acum preotul şi câteva zeci de doamne pline de bijuterii şi de domni de viţă nobilă se ridică şi se îndreaptă spre ieşire, se salută cu mâinile, braţele şi cu câte-un strigăt. Se cunosc aproape toţi dintotdeauna: sunt unii dintre argentinienii cei mai bogaţi, care-şi petrec o bună parte din iarna australă în vara boreală. Aproape toţi au casă la Paris – şi să o numim casă este un gest de modestie. Valfierno salută patru sau cinci enoriaşi cu surâsuri şi înclinări ale capului: i-a văzut la o întrunire la ambasadă, la ieşirea de la operă, la hipodromul Chantilly. Dar nu este liniştit: ştie că de fiecare dată când se amestecă cu argentinieni îşi asumă riscuri – ca vreunul să-l cunoască dinainte ori ca Aliaga să fi vorbit. Nu crede, dar nu poate fi sigur. Iar în dimineaţa asta nu are de ales: dacă vrea să declanşeze acţiunea nu are de ales.

— Sebastian! Sebastian!

Îl strigă acum pe un ins de treizeci şi ceva de ani, cu chip de bebeluş istovit, cu părul blond umflat de gel, cu ochii albaştri întunecaţi de cearcăne viorii, într-un costum de bumbac fin şifonat.

— Eduardo, ce plăcere să te văd!

— Plăcerea este a mea, Sebastian. Ce minune te aduce pe aici la ora asta?

— Minune este cuvântul. Dar nu aveam cum să scap. Dacă tata află că nu am venit să-i controlez partea de donaţie, mă lasă la sapă de lemn cât ai clipi.

— Îmi închipui. Însă mă bucur să te văd. Ce-ai zice dacă mâncăm la Fouquét? Nu, nu te uita aşa, fac eu cinste.

— Nu este cazul, marchize. Se mai găseşte câte ceva. Dar bineînţeles, bucuros.

Prânzul se prelungeşte. Cei doi argentinieni cer *roast beef* englezesc şi un vin de Pommard, iar Sebastian povesteşte cu amănunte nemiloase şederea la Deauville, ghinionul de la cazinou, sânii cocotei care păstrează restul, următoarea sosire a tatălui, şoldurile cocotei, ameninţările că îi va suspenda renta dacă nu-şi reia studiile sau se întoarce în Argentina ca să administreze vreun teren al familiei.

— Nu mă întorc nici mort, marchize. Oricât de mult am fi progresat, nu se poate compara viaţa la Paris cu plictiseala de la Buenos Aires. Pe de altă parte, banii pe care mi-i dă tata acolo nu mi-ar ajunge nici pe-o măsea.

— Îmi închipui. Cu toate că este îngrozitor: îndată ce află că eşti argentinian, îţi cer dublu.

Valfierno îşi bate joc: reproduce locurile comune ale interlocutorilor săi – şi îi iese de minune. Câteodată, se miră cât de uşor este; de multe alte ori, nici măcar nu se gândeşte.

— Aţi văzut, marchize? Să zicem că este preţul faimei.

— Ca să-l numim cumva. Da, nici pe mine nu mă ispiteşte prea mult să mă întorc. Mai mult decât atât, dacă afacerile continuă să meargă, am de gând să rămân în Franţa pentru totdeauna.

Fouquét este unul dintre restaurantele cele mai la modă: armate de oglinzi, draperii de catifea mov, argintul tacâmurilor scânteind. Chelnerii se deplasează ca nişte umbre – şi miroase mai degrabă a ţigări de foi decât a mâncare.

— Ah, cât vă invidiez, marchize! Dar bineînţeles, un

bărbat cu poziţia dumneavoastră, cu experienţa dumneavoastră, nu are de ce să se ducă să putrezească la Buenos Aires. Dacă aş avea eu posibilităţile dumneavoastră…

— Nu fi modest, Sebastian.

— Nu, vorbesc serios. Apropo: zilele acestea mergem la Santiago la *chiteau* cu baronul de Longueville, vărul lui d'Alémain, Roşcovanul Lynch-Dubois şi poate ruda mea Calzadilla. Vă interesează? Mergem în *voiture*, într-o Daimler a baronului, o ştiţi dumneavoastră. Rămânem patru sau cinci zile, cine ştie, o săptămână…

— Poate, lasă-mă să văd dacă pot să anulez vreo două obligaţii.

— Bineînţeles, dumneavoastră…

Chelnerul le serveşte cafeaua în ceşti de porţelan chinezesc şi oferă lichiorurile: Valfierno se gândeşte că a venit timpul, dar trebuie să aibă grijă. Îşi aranjează părul care îi cade pe frunte: se teme să nu i se observe vopseaua.

— Mai cumperi tablouri pentru colecţia tatălui dumneavoastră?

— Da, din când în când îmi încredinţează vreo comandă. Cât de rar poate, zice că mi se pune pata pe restul de bani…

Spune Sebastian şi îşi agită mâna dreaptă, ca şi cum s-ar scutura de ceva lipicios. Lacul de pe unghiile lui aruncă scântei sidefate.

— Şi colecţia continuă să crească?

— Mereu mai repede, mereu mai sus, mereu mai puternic. Un adevărat olimpic al picturii, dacă înţelegeţi ce vă spun.

— Da, bineînţeles. Este una dintre cele mai bune colecţii pe care le-am văzut.

— O ştiţi?

— Nu ţi-am povestit? Fireşte, am văzut-o de vreo două ori. Şi este probabil să vând câteva tablouri…

— …Şi aţi vrea să i le vindeţi lui.

— Nu, nu îndeplinesc exigenţele lui. Dar m-am gândit că poate mă vei pune în legătură cu câţiva colecţionari nord-americani pe care îi cunoaşte.

— Vai, americanii cumpără orice.

— Nu ca noi, care suntem atât de scrupuloşi, de selectivi.

Spune Valfierno şi zâmbeşte.

— Bine, noi cumpărăm aproape orice. Dar ei sunt şi mai inculţi, îi duci de nas ca pe nişte copii.

— Nu este intenţia mea.

Spune Valfierno, iar clipa îngheaţă într-o tăcere care durează prea mult. Valfierno se concentrează asupra inelului său cu sigiliu.

— Nu, marchize, scuzaţi-mă, nici nu m-m gândit. Vreau să spun că sunt lacomi, nesăţioşi.

Spune Sebastian şi începe să povestească cu lux de amănunte bătălii epice din sălile de licitaţii de la Londra şi Paris, între tatăl lui şi trei sau patru colecţionari nord-americani.

— După cât s-au certat, s-ar putea spune că sunt prieteni. De ani de zile îşi dispută tablouri liră cu liră, franc cu franc şi nu întotdeauna câştigă tatăl meu, aşa că puteţi să vă închipuiţi de ce calibru sunt indivizii cu pricina.

— Îmi închipui. Şi ai putea să mi-i recomanzi pe câţiva din aceşti domni?

— Da, atâta vreme cât…

— Bineînţeles că, dacă operaţiunile se concretizează, vei fi recompensat, nu se pune problema.

— Nu, nu asta voiam să spun, dar dacă dumneavoastră insistaţi.

— Insist, te rog! Unii sunt mărinimoşi doar la rău, dar nu este cazul meu, te asigur. Vei vedea.

Secţiune 4.03

Cum să numeri anii în care nu se întâmplă nimic? Cum să-i numeri, dacă nimic nu marchează diferenţe, dacă al doilea şi al optulea seamănă atât de mult?

Poate ideea că nu se întâmplă nimic este greşeala. Se întâmplă întotdeauna ceva.

Ah, da? Se vede că dumneavoastră nu aţi fost niciodată Bonaglia, angajatul lui don Simón, în San José de Flores.

Este adevărat – să presupunem că este adevărat – că, atunci când a ieşit din Penitenciarul Naţional, Bollino, Juan María Perrone, s-a prefăcut în Enrique Bonaglia. Nu avea vreun motiv anume – ori nu ştia, dacă îl avea cumva, care era acela. Dar avea senzaţia că trebuia să lase în urmă tot ce fusese – orice ar fi fost – până în momentul acela, ceea ce se amesteca cu senzaţia, şi mai nedesluşită, că nu are nimic înainte. Şi este greu să ştim – motive există, dar sunt prea multe – de ce şi-a luat, pentru călătoria aceea, numele unui tată aproape fals.

Este adevărat – să presupunem – că a rătăcit prin oraşul străin câteva zile fără să găsească adăpost. Nu este cu putinţă să lămurim cine l-a îndrumat către don Simón; se pare că s-a împăcat cu surghiunul şi a fost aproape fericit. Este adevărat că nu avea nimic încurajator; nici nu avea, este adevărat, de unde să aleagă. Poate s-a gândit că nu va fi în stare să părăsească închisoarea de pe o zi pe alta: că trebuia să o părăsească încetul cu încetul.

Don Simón Coutiño era un galician de vreo cincizeci de ani care muncise în fiecare zi a vieţii lui de la zece sau unsprezece ani ca să poată avea magazinul de stofă, aţă şi lână de pe strada San José de Flores. Magazinul era solid, dar în acelaşi timp modest: doamnele din Buenos Aires

care îşi petreceau vara la ţară îşi aduceau lucrurile din centru, însă argaţii, salahorii şi slujnicele le erau clienţi fideli. Don Simón tocmai dăduse afară un vânzător; când Enrique Bonaglia – de douăzeci şi patru de ani, cu privirea atentă, cu fruntea înaltă, un zâmbet lipsit de aroganţă şi, cu toate acestea, priceput la vorbă – s-a prezentat ca să-i ceară postul, negustorul nu a găsit niciun motiv să i-l refuze. Mai degrabă unul, pe care a preferat să nu-l spună, ca să-l angajeze. Nu l-a întrebat nimic. Pe vremea aceea, la Buenos Aires, nu se cercetau poveştile personale: ce-mi erau unii, ce-mi erau alţii, toţi veneau de undeva. Postul – uşurarea lui Enrique – presupunea treisprezece ore de lucru şase zile pe săptămână, un salariu mizerabil, dreptul la două mese pe zi şi folosirea unei cămăruţe din dos ca dormitor. Enrique Bonaglia şi-a zis că era un bun mod de a înceta căutarea – şi aceasta era, atunci, tot ce îşi dorea.

Era atât de ciudat să fie Bonaglia! Era, câteodată, îngrozitor: Bonaglia, numele de familie al tatălui meu, săracul, prefăcut în porcăria asta: ascunzătoarea unui nenorocit pe care nu îl caută nimeni, care nu caută nimic.

Clientele şuşotesc. Când intră în magazinul lui Don Simón – şi, mai ales, când ies – şuşotesc. Cumpărăturile sunt una dintre puţinele distracţii ale argaţilor, salahorilor şi slujnicelor din satul San José de Flores. Mai au şi varianta de a merge la liturghie, câte un dans din când în când, plimbărica prin piaţă pe înserat, câte o friptură duminica, dar cumpăratul este gestul care îi apropie cel mai mult de patroni: care le permite să se creadă, preţ de o clipă, ca ei. Satul nu oferă prea multe posibilităţi de a cumpăra; de aceea nu este deloc ciudat să vină la magazin să ceară o papiotă de aţă, douăzeci de centimetri de danteluţă, un ghem de lână.

Argaţii şi salahorii nu şuşotesc: sunt încă băştinaşi fără pretenţii, şi această condiţie se bazează pe anumite

forme de tăcere. Dar argaţii şi salahorii vin la magazinul lui don Simón doar când sunt trimişi de doamna lor – sau de stăpână. Şi, chiar aşa, simulează o distanţă nepăsătoare. În schimb, slujnicele domnilor şi soţiile de argaţi sau salahori îşi manifestă prezenţa cu îndârjire. Şi şușotesc.

Se întreabă – de multe ori s-au întrebat – cine-o fi băiatul acela atent şi atât de chipeş chiar dacă nu foarte înalt care le serveşte ca şi cum fiecare din ele ar fi femeia vieţii lui, dar priveşte cu delicateţe infinitul când fiecare din ele îi adresează o coborâre a pleoapelor, o mutră ademenitoare, câteva cuvinte uşor neruşinate. În aceste cazuri, băiatul Bonaglia pare întotdeauna pe altă lume. Clientele lui don Simón se consolează şușotind că băiatul nu trebuie să fie prea bărbat. Şi că, dacă don Simón l-a angajat în nădejdea de a-l însura cu fiică-sa, a greşit fraierul.

Că a petrecut ani buni încercând să înveţe cine este, spune acum.

Că încă se gândea că este ceva ce trebuie să înveţe. Ori putea.

Merceditas Coutiño a împlinit douăzeci şi patru de ani, care, spun cumetrele, este vârsta când o fată încetează să mai fie fată şi se apropie periculos de categoria de domnişoară nemăritată: fată bătrână. Merceditas Coutiño pesemne că nu este frumoasă. Nu se ştie niciodată, căci – este limpede – toată frumuseţea stă în ochi, iar ochii sunt lucrul cel mai capricios, dar domnişoara Merceditas nu îndeplineşte niciuna dintre clauzele frumuseţii. Nu are tenul neted ca un trandafir proaspăt, nici supleţea unei sălcii lângă râu, nici sânii ca nişte fructe pârguite, nici mers de gazelă. Are, în schimb, faţa rotundă ca o clătită, sprâncene impunătoare, trupul scund şi dolofan. Este – se întâmplă să creadă cineva că este – o

femeie într-un recipient greşit: spiritul ei pătrunzător prins între cărnuri brute.

Această nepotrivire o face timidă. Când a început Enrique Bonaglia să lucreze la magazinul tatălui ei, Merceditas a invocat o indispoziţie pentru a petrece două săptămâni închisă în camera ei de la etajul superior. Mama îi murise cu câţiva ani în urmă; Merceditas era singură la părinţi şi singura femeie, avea grijă de casă cu sârguinţă şi tatăl ei detesta – se temea? – să se despartă de ea. De aceea a refuzat categoric când fiica lui i-a spus, la optsprezece ani, că voia să fie învăţătoare. Nu, era singura lui fată. Nu, nu va face lucruri ciudate: se va căsători şi soţul ei va conduce magazinul când el va fi prea bătrân. Nu spunea niciodată: când voi muri; spunea: când voi fi prea bătrân. Merceditas a acceptat, cum se cuvenea, hotărârea paternă. Şi când a venit Enrique Bonaglia s-a speriat îngrozitor. Petrecu acele săptămâni închisă-n casă; apoi nu a avut încotro şi s-a întors. Cei doi tineri se salutau în fiecare zi cu bună-cuviinţă, se evitau fără ostentaţie, căutau un mod de convieţuire fără intimitate.

Am văzut, domnişoară, că citiţi o carte în franceză.

Da, dar vă înşelaţi. Nu înţeleg prea bine.

Aş putea să vă ajut, dacă doriţi.

Înţelegeţi franceza?

Da, destul de bine.

Şi unde aţi învăţat?

Păi, ştiţi dumneavoastră, pe vaporul pe care am lucrat câţiva ani…

Dintr-un motiv oarecare, pe care nu îl înţelege pe de-a-ntregul, Enrique şi-a propus să o mintă cât mai puţin posibil. Ideea îl uimeşte: se întreabă ce l-a apucat. Sunt nuanţe: intenţia lui include tot ce are legătură cu lucrul şi cu viaţa domestică, dar nu-i afectează – nu-i poate afecta – trecutul. El – Enrique Bonaglia – nu are trecut: ceea ce nu

există nu se poate aprecia conform criteriului adevărului şi minciunii. Nu ar putea să o spună astfel, dar învaţă – fără să-şi dea încă seama – privilegiul pe care şi-l arogă unii bărbaţi scriindu-şi trecutul.

Nimic care să-l împiedice să lucreze cu spor. Don Simón este satisfăcut de vânzătorul lui şi petrece mai multe ore în băcănia lui Canedo jucând mus[4] cu consătenii. Sunt după-amiezi lungi când cei doi tineri caută un mod de a intra în vorbă: nu le este uşor. Îi învăluie, în primul rând, mirosul pătrunzător al stofelor.

S-au înţeles că Enrique trebuie să-i primească pe muşterii; dacă nu este nevoie, Merceditas nu-şi părăseşte scaunul pe care brodează sau citeşte. Dacă nu ştie ceva, Enrique o întreabă pe ea cu respectul cuvenit unei patroane; dacă nu, pot trece zile întregi fără să-şi vorbească. Văzuţi din afară – de către cei care şușotesc, gândeşte Enrique, pot părea doi bătrâni, care nu au fost niciodată proaspăt căsătoriţi. Dar adevărul este mai tăios, se gândeşte – căci încă îşi permite să gândească „realitatea”. Atunci ea a refuzat propunerea lui aproape pe şleau s-o înveţe franceză, iar el nu vrea să încerce alte metode. Ceva în ea îl face să simtă că nu poate să-i vorbească despre prostiile obişnuite referitoare la magazin sau la bârfele din sat. Ea – gândeşte Enrique – este mult mai presus şi ar fi vulgar să o deranjeze cu astfel de lucruri. Ea nu merită meschinăriile acestea, dar nu îi vine în minte ce altceva să îi spună. Iar Merceditas, în ceea ce o priveşte, nu consideră că ar fi corect să stea de vorbă cu un bărbat cu care nu are nicio legătură. În majoritatea după-amiezilor merge bine convieţuirea în tăcere; în altele, foarte rar, tensiunea se izbăveşte în priviri sperioase, o anumită tuse, mirosul izbitor al stofelor. Aşa trece timpul pentru ei.

---

4 Joc de cărți (n.tr.)

Îţi făgăduiesc să mă îndrept, prietene. Nu vreau să mai savurez, ca până acum, cea mai măruntă picătură de amărăciune pe care ne-o dă viaţa. Mă voi bucura de prezent, iar trecutul nu va mai fi decât trecut. Ai dreptate, prietene; oamenii nu ar suferi atâta dacă, în loc să-şi folosească cu înverşunare imaginaţia amintindu-şi fără încetare nenorocirile, ar încerca să-şi facă suportabil prezentul, spune cartea pe care o citeşte.

Mai târziu, i se va părea că ar fi putut să se gândească cu mult înainte, dar s-au scurs luni întregi până i-a trecut prin cap lui Enrique să o întrebe despre ce este vorba în cartea pe care o citeşte. Este un roman, îi răspunde, al unui german pe nume Goethe, un roman intitulat *Werther*. Enrique zăboveşte în tăcere câteva clipe, apoi o întreabă iarăşi despre ce este vorba; Merceditas se îmbujorează şi îi spune povestea unei iubiri nefericite. Enrique o întreabă alte lucruri şi îndrăzneşte, în sfârşit, să-i ceară împrumut vreo carte. Ea îi răspunde că desigur, cu cea mai mare plăcere; în ziua următoare, coboară la magazin cu o carte intitulată *Amalia*. Când i-o dă, pesemne că – lumina este slabă, Enrique nu poate fi sigur, se înroşeşte şi mai mult.

Eu citeam. Începând de atunci, ani de zile, eu am fost cel care citea. Puteam să par un băiat mai mult sau mai puţin plăcut care se plictisea şi desfăcea stofe în magazinul lui don Simón Coutiño, care se resemnase cu cine ştie ce. Dar acela nu eram eu. Eu eram cel care citea.

La fel ca în casa mare a lui Diego şi a Marianitei, a lui don Manuel, citeam.

Magazinul începe dintr-odată să i se pară un accident: o greşeală a ochilor lui sau a lumii care nu ar trebui să fie acolo, în locul unde trăiesc poveştile. Dintr-odată, totul i se pare un accident sau o confuzie: în afară, firește, de poveştile pe care le citeşte şi de domnişoara

care i le dă şi le comentează. Ea este singurul lucru care i se pare real acum: ea şi cărţile, care seamănă atât de mult între ele.

Acum după-amiezile la magazin sunt desăvârşite. Mai ales după-amiezile: ora siestei, când don Simón se duce să joace mus, iar clientele nu-i deranjează, când Enrique şi Mercedes se aşază să citească. Mercedes în odaia unde se păstrează facturile şi caietul datornicilor; Enrique pe scaunul lui de răchită în spatele tejghelei. Nu pot să se vadă; ştiu doar că celălalt este acolo şi, din când în când, Mercedes vine să-i ofere un maté ori Enrique se ridică să-i spună ceva. Dar în cea mai mare parte a timpului citesc numai, fiecare pe scaunul lui, fără să se privească: Enrique are senzaţia ciudată că o face în sfârşit cu cineva. Şi crede – vrea să creadă, în ciuda atâtor îndoieli – că ei îi este indiferent; se întreabă şi cum îi este ei. Caută – uneori găseşte răspunsurile – şi în cărţi.

Bărbatul despre care ţi-am vorbit ieri, smintitul acela fericit, era secretarul tatălui lui Charlotte, iar pricina nebuniei o pasiune nenorocită nutrită pentru ea. A păstrat multă vreme secretul, dar într-o zi s-a descoperit şi judecătorul l-a concediat. Vei înţelege din aceste câteva cuvinte scurte şi seci, spune cartea pe care o citeşte.

Într-una din după-amiezile acelea, m-am convins că îmi găsisem iubirea. Mi-ar plăcea să ştiu ce citeam: îmi aduc aminte nedesluşit o scenă în care bărbatul priveşte o fată, dar o vede în vârstă şi simte că el este bătrânul care merge cu ea, puţin mai în acolo, în spatele umbrelei de soare ţinute de ea. Bărbatul o priveşte din nou, nu i se pare prea frumoasă, o contemplă cu ochi dispreţuitori şi, când îi închide, o vede iarăşi bătrână, fără umbrelă de soare şi acum fără îndoială, el lângă ea. Bărbatul se recunoaşte fără să şovăie: este încovoiat, brăzdat de riduri şi totuşi ceva de pe chipul lui îl încurajează, îl liniştește.

Îmi amintesc că atunci am închis cartea, m-am sculat fără zgomot şi am privit-o fără să-şi dea seama: Mercedes era absorbită de propria lectură şi eu am înţeles.

M-a năpădit bucuria: ca o înfierbântare. Eu nu prea aveam experienţă în dragoste: închisoarea a venit prea repede şi a spune că nu prea aveam este un mod de a spune niciuna. Marianita era amintirea unei alte vieţi. Transpirasem, bineînţeles, în bordeluri: nimic mai îndepărtat. Era lucrul cel mai diferit care se putea închipui: dragostea, o uniune atât de pură a sufletelor. Era o întâlnire fără bariere, pe un teren mult mai presus de voluptatea cărnii. Şi acum ştiam – fără a fi nevoie să-i spun sau să o aud spunând-o – că ea îmi împărtăşea dragostea: că ea, fără să-mi spună, simţea acelaşi lucru pentru mine.

Dragostea are regulile ei. Dragostea, în realitate – ceea ce fiecare epocă sau loc obişnuiesc să numească dragoste – este un ansamblu de reguli pe care fiecare perioadă le reformulează. Dragostea are sensuri care variază: seninătate, scoatere din minţi, descoperire, un scop, imposibilul, o presupunere esenţială, raţiunea vieţii, zidul de netrecut, o păturică. Dragoste este un cuvânt care se rosteşte – care doar se presupune, se întrezăreşte – când cel ce poate să îl rostească ştie regulile şi crede că situaţia se adaptează regulilor. Enrique nu le cunoştea. Îşi petrecea atâta timp studiindu-le: începea să-şi închipuie că le ştie.

Nu mi-o spunea, însă: prin modul ei tăcut de a-mi oferi ceaşca de maté, prin felul cum îmi comenta fraza unui autor, destinul unui personaj nefericit, frumuseţea unei descrieri, Merceditas îmi spunea cât de bine ne înţelegem şi ce formă privilegiată de dragoste ştiuserăm să construim. Ne vorbeam cu cuvintele altora, cu cuvinte în care nimeni altcineva nu ar fi recunoscut ceea ce spuneam în realitate: era secretul nostru, asupra căruia nici măcar

nu trebuise să ne punem de acord, pe care nu aveam nevoie să-l numim.

O priveam: uneori zăboveam contemplând-o mult timp fără ca ea să observe – fără ca ea să observe? – şi mă bucura să văd că nimic nu tulbura puritatea aceea: ceea ce simţeam pentru ea nu era pângărit de carne. Avea dinţi vizibili, fruntea înaltă şi arcuită, pometii vădiţi: carne ce nu disimula oasele de dedesubt. Carnea nu era lucrul cel mai important pe chipul acela, atât de real, atât de apropiat de ţeastă. Câteodată – rareori – m-am gândit să-i vorbesc despre sentimentele noastre, să-i cer mâna, să i-o strâng. Dar mă minunam văzând cum pot să-mi controlez astfel de impulsuri. Pe de altă parte, toate lucrurile acestea îmi păreau o trădare: aş fi stricat totul cu un gest animalic. Eram, fără îndoială, mult mai mult.

Uneori – nu doar o dată – m-a năpădit iarăşi zorul cărnii. Mă buimăcea, mă descumpănea. Până când am priceput că nu ea era cea care mi-l provoca – era doar tributul cerut de condiţia mea animalică – şi că nu era greu de tămăduit. Din două în două săptămâni – în prima şi a treia duminică a fiecărei luni – luam trenul în gara din sat la ora siestei şi mă duceam în centru. Acolo, în bordelul condus de doña Anunciación, mă închideam o jumătate de oră cu aceeaşi namilă calabrează, de parcă mi-aş fi îndeplinit o îndatorire anevoioasă. Calabreza era opusul lui Mercedes: de o vulgaritate fără limite, limbajul grosolan, carnea năvalnică. Ea era mormanul întunecat pe care strălucea, fără umbre, sufletul lui Mercedes. Când ieşeam din lupanar – uşurat, mulţumit, fără nicio urmă de regret – rătăceam puţin prin centru: toţi scandalagiii aceia grăbiţi îmi stârneau mila şi jena, îmi arătau că nu greşisem alegându-mi refugiul.

În serile acelea mă întorceam acasă – pe atunci numeam locul acela casa mea – şi mai plin de dragoste. Ea

nu m-a întrebat niciodată unde merg – avea încredere în mine, nu mă întreba niciodată nimic – şi, dacă m-ar fi întrebat, dacă ar fi avut nevoie comunicarea noastră de astfel de fleacuri, eu. I-aş fi putut spune ce făceam şi că o făceam pentru ea: pentru ca iubirea noastră să fie mai departe la fel de pură. Ştiam că atâta desăvârşire nu putea fi veşnică: lucrurile bune nu durează niciodată. Dar unelteam amândoi în taină ca să dureze cât se poate demult: să nu se schimbe nimic.

A fost o perioadă atât de fericită! Chiar dacă maestrul Rousseau ar spune că fraza este o contradicţie: privilegiul fericirii constă în anularea timpului. Eu am simţit-o: a trebuit să fac mai târziu, când s-a întâmplat ce s-a întâmplat, un efort ca să-mi dau seama câţi ani trăisem pasiunea aceea fără spaime.

Marchize, scuzaţi-mă că mă amestec, dar nu v-aţi gândit niciodată că femeia aceea nu vă atrăgea ca femeie?

Fireşte că m-am gândit, domnule ziarist, v-am mai spus. Şi mi-am zis că sunt prostii.

Şi vă mai gândiţi?

Ce vreţi să spuneţi? Ce vreţi să vă povestesc, viaţa mea sau părerea mea despre viaţa mea?

Este ciudat de uşor să crezi că lucrurile vor fi întotdeauna aşa cum sunt acum. Întotdeauna, adică: mai mult timp decât îţi permiţi să-ţi închipui. Mult timp.

A fost grea dimineaţa când s-a îndoit. Don Simón se sculase cu faţa la cearşaf – i se întâmpla din când în când şi sfârşea întotdeauna prin a se îmbăta – şi i-a reproşat ceva. Nu era important: poate un ghem într-un sertar greşit, o dantelă îngălbenită de soare, un fir de praf. Nu era important, dar reproşul a fost sever. Lui Enrique nu îi păsa – ştia că făcea parte din obligaţiile lui să le îndure câteodată dar i s-a părut că vede, în vreme ce bătrânul ţipa, o scânteie de plăcere în ochii uimiţi ai lui Mercedes.

În dimineaţa aceea a avut îndoieli şi zile întregi întrebările i-au stat pe limbă. Din fericire – avea să se gândească mai târziu – nu a ştiut ce să întrebe. Pentru că ar fi putut să strice totul. Fusese cu siguranţă o iluzie, sclipirea unei raze de lumină strecurate într-un miraj. Iar întrebarea lui ar fi stricat cu siguranţă totul. Din fericire – avea să gândească – nu a ştiut cum să facă – şi mereu şi-a spus că tăcerea lui, de data aceea, îl învăţase ceva.

Secţiune 4.04

— Nu-i aşa că îmi veţi face o ofertă extraordinară?

— De fapt, nu ştiu dacă s-o numesc extraordinară.

— Haide, marchize. Domnul Merryl-Addams mi-a spus că, dacă vă primesc, voi fi uimit.

Spune colonelul Gladstone Burton şi Valfierno este uimit să vadă că, deşi personajul pare robust, ideea surprizei îi face ochii să strălucească. Colonelul Burton are şaptezeci de ani şi înfăţişarea cuiva care nu a avut nevoie de surprize ca să dobândească ceea ce dorea în viaţă: mandibula pătrată considerată de americani condiţie necesară pentru anumite reuşite, un sacou de catifea stacojie pe care nu l-ar purta decât cei care nu ar mai avea nimic de cerut, mâinile ca nişte aripi de moară. O înfăţişare prea solidă ca să fie adevărată, se gândeşte Valfierno: un tip care are nevoie să-şi demonstreze că este mai presus de orice, tipul de personaj care se pretează cel mai bine pentru jocul său.

— Sper să nu vă dezamăgesc, colonele.

— Nu fiţi modest, marchize.

— Nu este defectul meu cel mai grav.

Spune Valfierno şi zâmbeşte cu zâmbetul lui cel mai autoacuzator: a descoperit – demult a descoperit – că nimic nu-l înşală mai mult pe un ins neîncrezător decât să-i spui adevărul despre tine însuţi, prefăcându-te că este doar o glumă. Dar colonelul Burton nu pare omul pe care să-l

intereseze nuanţele. Biroul este una dintre cele patruzeci sau cincizeci de camere ale noii sale reşedinţe de pe Fifth Avenue şi este plin de opere de artă de toate felurile şi originile: şase busturi clasice – copii romane, probabil, după originale greceşti, un leu înaripat care ar putea fi asirian, două enorme peisaje de pădure părând flamande, şase naturi moarte spaniole, o scenă de stradă de Renoir – ori de vreun discipol iscusit.

— Hai să jucăm un joc. Dacă aţi putea alege între toate tablourile din lume, pe care l-aţi dori?

— Cred că vreunul italian. Odată am fost gata să pun mâna pe un Rafael…

— Asta-i tot? Colonele, mă aşteptam la mai multă ambiţie din partea omului care a umplut Statele Unite de cabluri de telefon.

— Bine, dacă într-adevăr aş putea să aleg orice tablou…

— Da; dacă aţi putea. Închipuiţi-vă că aveţi puterea, că aveţi cu adevărat puterea.

Burton îl priveşte cu duşmănie; Valfierno se distrează: îl surprinde să constate că se mai şi distrează. Scena îi iese din ce în ce mai bine: este a cincea oară când repetă formula – aceeaşi introducere, aceleaşi prefăcătorii, aceleaşi insinuări – şi i se pare că a ajuns aproape de perfecţiune. Chiar dacă se poate împotmoli oricând – sau chiar prăbuşi: trebuie să aibă grijă tot timpul.

— Să fiu sincer, marchize? Dacă aş avea cu adevărat atâta putere, nu aş avea nevoie să-mi cumpăr niciun tablou.

— *Touché*.

Spune Valfierno şi se hotărăşte să încerce să vorbească pe ocolite. Briliantul de la cravată sclipeşte ca şi cum ar fi veritabil.

— Piesa aceasta asiriană este demnă de un muzeu.

De un mare muzeu.

— Fără îndoială. Şi acolo va ajunge, când mă voi duce eu. Pe copiii mei nu-i interesează astfel de lucruri.

Gambitul duce într-un punct mort şi Valfierno îşi schimbă din nou tactica: începe să se îngrijoreze, dar încearcă să nu lase să se observe. A petrecut toţi anii aceştia încercând să nu lase să se observe nimic – şi de multe ori izbuteşte. Acum discută cu amfitrionul său despre un concert la Carnegie Hall, despre zăpada din iarna aceasta, despre posibilitatea unui război acolo, în Europa. După câteva minute, colonelul a căzut în cursă.

— Dar, stimabile, sigur nu aţi venit să-mi vorbiţi despre aceasta.

— Nu, dar poate nu merită osteneala…

— Vă rog.

— Nu, lăsaţi. Poate nu sunteţi omul meu.

Este un risc. Poate că riscă prea mult, dar se topeşte de plăcere când un tip atât de important trebuie să-l roage.

— Ştiţi, eu nu am obiceiul să cer. Dar insist să-mi spuneţi ce aţi venit să-mi spuneţi.

— Aş vrea să vă întreb ce-aţi fi dispus să faceţi pentru a obţine ceva ce caută toată lumea.

— Ceva ce caută toată lumea?

— O ipoteză: dacă vi s-ar spune că Gioconda poate fi a dumneavoastră, ce aţi da în schimb?

— Am impresia că vă înşelaţi asupra mea, marchize…

Este momentul-cheie şi Valfierno este gata să se dea bătut.

Ridică palmele ca pentru a spune nu vă faceţi griji, dar americanul îl opreşte şi îşi termină fraza:

— …Ştie oricine că *Gioconda* este la Luvru.

— Da, bineînţeles. Dar ar putea să nu mai fie.

— Să nu mai fie?

— Ar putea. Iar eu aş putea cunoaşte felul în care ar

ajunge aici, de exemplu, în sala aceasta. Vă interesează?

Riscul este calculat. Înainte de a-şi vedea posibilii clienţi, Valfierno se informează pe îndelete – şi, în majoritatea cazurilor, ştie că au cumpărat, măcar o dată, artă furată. Astfel că nu ia prea mult în seamă protestele colonelului Burton.

— Ce spuneţi?

— Ce aţi auzit, colonele. Vă interesează?

Mai ştie şi că acesta este momentul când interlocutorul presupune că trebuie să aibă scrupule şi că le va transfera cu siguranţă asupra lui: îl va dispreţui ca să nu se dispreţuiască. Nu este un preţ prea mare, se gândeşte, şi aşteaptă mişcarea.

— Ar trebui să o văd.

Spune colonelul. Gestul de dispreţ îi este alibiul.

— Dar nu o veţi vedea. Este o ipoteză. Dacă eu aş apărea aici cu tabloul acela, aţi fi gata să plătiţi un milion de dolari?

— Maximum un sfert.

Valfierno se străduieşte să nu i se vadă zâmbetul: tipul a muşcat, la fel ca trei dintre cei patru dinainte.

— Nu, un sfert de milion este o insultă.

— Până la trei sute de mii, să zicem. Dar nu merită osteneala să vorbim de himere.

— S-ar putea să nu fie himere, colonele, s-ar putea să nu fie himere.

Spune Valfierno şi cumpăneşte că poate s-a grăbit. Dar şi colonelul Burton se pricepe la manevre de învăluire: tocmai şi-a dat seama că este prea expus şi încearcă una:

— De unde sunteţi, dacă nu vă supăraţi?

— Cum să mă supăr?! Sunt argentinian.

— Acum înţeleg.

— Ce, dacă îmi permiteţi?

Valfierno încearcă să dea o aparenţă de onoare rănită

cuvintelor sale: altminteri, ar fi suspect. Din fericire pentru el, colonelul nu-şi dă seama.

— Acum înţeleg cu cine vorbesc. Dumneavoastră sunteţi ca noi, nu vă opriţi la fleacuri. De aceea vom fi marile ţări ale viitorului. Dar nu ştiam, marchize, că în Argentina există nobilime.

— Ştiţi dumneavoastră cum sunt ţările noastre: dorim să părem republicani, dar fără aristocraţi – fără oamenii ca mine şi ca dumneavoastră – am fi mai departe o adunătură de barbari. Incapabili să apreciem ca mine şi ca dumneavoastră adevărata artă, de exemplu.

— *Gioconda*? Aşa aţi spus, *Gioconda*?

— Aşa am spus.

— Şi există vreo posibilitate ca ipoteza dumneavoastră să se realizeze?

— Depinde, între alte lucruri, de cei trei sute cincizeci de mii de dolari ai dumneavoastră.

Colonelul rămâne în tăcere un răstimp ce s-ar putea prelungi prea mult. Valfierno îşi aprinde o ţigară; colonelul rămâne mai departe în tăcere. Când începe să vorbească, vocea îi este o şoaptă:

— O întrebare personală. Dumneavoastră ştiţi că tabloul acela este aur curat, că i-l puteţi oferi oricui. De ce m-aţi ales pe mine?

Colonelul îşi răsuceşte mustaţa şi ochii îi strălucesc. Este momentul să se gudure puţin pe lângă el: cumpărătorii – ştie Valfierno – cumpără mai ales o imagine despre ei înşişi: eu sunt cel ce are ceea ce nu are nimeni, am ştiut să obţin lucrul acesta, îl merit.

— În primul rând, pentru că mi s-a spus că discreţia dumneavoastră este mai presus de îndoială. Este limpede că acela care l-ar avea ar trebui să-l ţină astfel încât să nu afle nimeni niciodată.

— Este limpede. Este, în acelaşi timp, singurul mod

de a evita…

— Şi, mai ales, pentru că doresc să îl aibă cineva care să ştie să-l preţuiască.

Îi spune Valfierno şi, o clipă, se teme că a jucat prea grosolan.

— Marchize, nu ştiţi cât vă sunt de recunoscător.

Răspunde colonelul: a căzut în cursă.

Secţiune 4.05

Li s-a spus că Vasco nu era vinovat. Calul fusese de vină, calul lui, dar fusese un accident, ghinion şi nimic altceva, câinele lătrase tocmai când Vasco Arispe trecea cu căruţa, iar calul său, atât de obişnuit cu câinii, s-a speriat, a scăpat chiar atunci când ea trecea strada ieşind de la biserică. Vasco nu trecea niciodată pe acolo la ora aceea, zăbovise la o clientă, dar exact în după-amiaza aceea, le-au spus, aveau de gând să le spună, dar au înţeles că nu avea sens să stăruie asupra întâmplării atât de crude, nespus de absurde. Le-au spus că Vasco murea de tristeţe, nu-şi puteau închipui cât de trist era bietul om, le-au spus, dar nu era politicos să-şi scoată în evidenţă durerea vorbind cu tatăl rănitei şi cu celălalt, vânzătorul, care trebuie să fi avut vreo legătură, căci se îngălbenise ca o lună plină: poate că în cele din urmă bârfele erau adevărate. Le-au spus atunci că Mercedes era la dispensar, că venise doctorul Firmin şi că da, lovitura fusese foarte puternică, dar să nu-şi piardă nădejdea. Că da, poate va trăi, le-au spus. Că lui Dumnezeu I se va face milă de ea.

Primul lucru la care m-am gândit a fost cum de nu-mi trecuse prin cap să omor câinele, să înlătur lanţul acela de la bun început, dacă mi-ar fi venit ideea înainte. Înainte.

Accidentul este o toană a timpului, care în câteva secunde modifică ore, luni, ani, totul. Credem în general că accidentul este o derapare bruscă a ordinii naturale, unde anumite lucruri – câinele, *sulky*-ul, femeia aceea – nu se

întâlnesc, nu ar trebui să se întâlnească. Obişnuim să o credem: pentru că obişnuim să credem că există ca bază o ordine naturală – o succesiune ordonată care nu ar include accidente: o succesiune guvernată de ceva sau de cineva. Dar totul este un accident. Doar că unele – cele mai puţine, cele mai bruşte – se manifestă ca atare.

Ceea ce obişnuim atunci să numim accident sunt situaţiile în care se manifestă stupiditatea hazardului: devine răsunătoare. Accidentul – ceea ce numim accident – este hazardul dintotdeauna când anii sunt definiţi în secunde: se modifică formele timpului. Ca o trăsătură de penel – să zicem, de exemplu – care se duce la capăt în câteva secunde şi apoi durează. Accidentul – ceea ce numim accident – participă la esenţa artei. Viaţa ni se pare făcută din acele minute care nu schimbă nimic substanţial, din întâmplările care nu se manifestă; arta şi accidentul sunt făcute, în schimb, din celelalte.

Accidentul este înspăimântător: evidenţa că întâmplările conduc totul şi, uneori, nu suportă să treacă neobservate. Iar oamenii nu tolerează atotputernicia, lipsa de sens. Atunci născocesc poveşti ca să îndure stupiditatea întâmplării: filosofii, religii. Istoria oamenilor este istoria relatărilor pe care le-au inventat ca să facă mai puţin crudă stupiditatea: ca să se creadă că totul are sens.

După aceea, de multe ori, am încercat să-mi amintesc ce făceam când am primit vestea şi, mai ales, în clipa exactă când a zburat copita calului. Cel mai greu de răbdat a fost certitudinea că, în vreme ce ea zăcea la pământ, pentru mine totul continua la fel. Că de fapt legătura noastră nu era cum credeam eu.

Mercedes Coutiño are un bandaj însângerat în jurul capului, ochii închişi şi vânătăi pe restul feţei, dar cea mai gravă este lovitura din piept: din cele două lovituri de copită, cea mai rea a fost cea care – se pare, zice medicul,

nu putem şti siguri-a afectat plămânii. Mercedes respiră ca şi cum nu ar şti: încet, neregulat, căutând. Lângă ea, în picioare lângă patul bolnavei, Enrique Bonaglia aspiră şi expiră ca şi cum i-ar putea arăta cum să facă: aspiră pentru ca ea să aspire. Se gândeşte că ceea ce părea rutină a devenit supraomenesc: că fiecare încercare a femeii de a trage aer în piept este un efort care trădează efortul enorm – tăcut – făcut de corp, întotdeauna. Se gândeşte că trupul este mărinimos când se străduieşte să se disimuleze: când nu cere recunoaşteri pentru tot ce face, dar că, dintr-odată, accidentul termină cu pretenţia – şi, de asemenea, cu iluzia lui că trupurile nu sunt lucrul cel mai important. Se gândeşte că, dacă cumva – dacă cumva, îşi zice, pentru că nu vrea să-şi spună: dacă ea supravieţuieşte vor trebui să înveţe alte obiceiuri.

O săptămână se duc în fiecare zi, Enrique şi don Simón, să o viziteze pe Mercedes la dispensarul din San José de Flores. Se duc la ore diferite, ca să nu neglijeze magazinul: don Simón dimineaţa, când medicul îi repetă să nu-şi piardă speranţa, să fie tare; Enrique la ora siestei, când călugăriţa îi povesteşte progresele rănitei. Enrique este convins că măicuţa încearcă să-l înşele: nu vede nicio îmbunătăţire şi, în a şasea zi, se surprinde făcând planuri pentru vremea de după moartea lui Mercedes. Nu-i vine nicio idee: deocamdată, şoptește, nu-mi vine nicio idee. Cu atât mai bine, şoptește şi îi priveşte gura şi eforturile sale de a respira. Ar vrea să se simtă mai rău, mai abătut. Într-o după-amiază încearcă să-şi închipuie cum i-a murit mama.

În a opta zi – la lăsarea serii, singură – Mercedes deschide ochii, murmură câteva cuvinte: când vine călugăriţa nu izbuteşte să le priceapă. Călugăriţa trimite după cei doi bărbaţi care închid magazinul şi vin în fugă.

Dumneavoastră ce credeţi, don Simón?

Nimic, fiule, nimic. Ce vrei să cred?

Aveţi grijă, don Simón.

Oh, dacă aş fi avut norocul să mor pentru tine, Charlotte, să mă sacrific pentru tine. Bucuros aş fi căutat moartea dacă ţi-aş fi putut oferi fericirea şi liniştea. Dar vai! Doar câtorva bărbaţi privilegiaţi le-a fost dat să-şi verse sângele pentru a-i săi, spunea cartea pe care a citit-o cu mult timp în urmă, pe care nu ştie dacă o înţelege acum, în vâltoarea zbuciumului.

Ni s-a spus că putem să o luăm înapoi acasă. Nu că ar fi fost vindecată sau în afara pericolului, dar de atunci înainte nu mai avea nevoie de îngrijiri medicale, ci de odihnă, seninătate şi de ajutorul lui Dumnezeu. Eu am bănuit după aceea – de multe ori, de fiecare dată când nu m-am putut opri să nu mă gândesc la zilele acelea – că doctorul Firmin pur şi simplu nu mai ştia ce să facă. Don Simón i-a dat patul din camera lui şi a angajat altă călugăriţă ca să stea cu ea tot timpul; Mercedes era mereu somnoroasă, iar din când în când se deştepta şi încerca să vorbească. În noaptea aceea a făcut mai multe încercări: eu nu izbuteam să recunosc, în sunetele acelea răguşite şi încâlcite, cuvintele. Mercedes, cu chipul şi mai lipsit de craniu, cu ochii ieşiţi din orbite, mă privea cu disperare. Eu i-am apucat mâna şi a ei s-a crispat; voia să-mi spună ceva.

Nu a mai încercat. A adormit şi eu am zăbovit o oră sau două lângă ea, contemplându-i lupta pentru aer. M-am gândit că acum carnea pe care ştiusem să o dispreţuim se răzbuna. Am cumpănit că, dacă se va face bine, o voi cere în căsătorie: mă voi resemna să accept banalitatea unirii trupurilor. Apoi m-am gândit – detest să o recunosc, dar mă gândeam – că, dacă se va face bine, va rămâne infirmă: va fi cumva cu neputinţă să mai fie ea însăşi. Nu suportam această idee. Suportam şi mai puţin certitudinea că, dacă ar fi fost în locul meu şi eu în al ei, m-ar fi îngrijit cu tot

devotamentul bunătăţii ei. Sau că ar fi simţit chiar o oarecare plăcere să mă aibă infirm pentru ea, la cheremul bunătăţii ei. Asta m-am gândit şi m-am înfiorat.

Mercedes a murit câteva ore mai târziu, în plină noapte, adormită. Şi eu dormitam. Eu am murit mult mai puţin. Deşi nu se ştie niciodată.

Secţiune 4.06

Valérie Larbin s-a plictisit. Se lasă noaptea şi Faux Chien pare, ca întotdeauna, o cauză pierdută: este ora la care Valérie se gândeşte, de fiecare dată, că nu va veni nimeni deşi ştie că da. Se gândeşte că senzaţia nu contează în faţa experienţei, dar nu crede asta, îşi zice: ce ciudat ca fiecare seară să mi se pară la fel, deşi ştiu că nu este. Se gândeşte cât de diferit este ceea ce simte de ceea ce ştie – sau ceva asemănător şi cere un pernod. Pernodul îi place pentru că îi lasă un gust proaspăt: un gust de parcă n-ar fi băut.

Valérie Larbin îşi bea pernodul şi descoperă că este cineva: la masa de lângă uşă, un domn de o anumită vârstă cu fire albe strălucitoare, mustaţa desăvârşită, înfăţişare atât de îngrijită, îşi soarbe şampania. Este o surpriză; când îl vede, faptul că împarte cu el salonul pustiu i se pare grosolan: de o intimitate insuportabilă. Îl priveşte din nou. Ceva o atrage la el, astfel că se duce să-l înţepe:

— Acest loc nu pare potrivit pentru dumneavoastră.

— Şi care ar fi locul potrivit pentru mine?

— Nu ştiu. Sau mai bine zis: încă nu ştiu.

O atrage, mai ales, un stil: felul lui de a se mişca de parcă ar rămâne neclintit, de a vorbi ca şi cum cuvintele s-ar rosti singure. Trebuie să fie rang, clasă, distincţie: sunt mai multe cuvinte pentru a o spune şi niciunul nu defineşte nimic clar. I-ar plăcea să poată spune ce înseamnă; în general reuşeşte să-şi formeze o părere despre clienţii cei mai ispititori, dar în noaptea aceasta care nu se îndură să

pogoare i-ar plăcea să ştie mai mult. De aceea rămâne cu Eduardo de Valfierno.

— Dar acesta este un loc pentru mine, nu pentru dumneavoastră.

— De aceea, domnişoară.

Valérie nu-i răspunde: este, fără îndoială, o cursă pe care i-o întinde domnul, iar ei îi place să menţină controlul. Nu-i răspunde, nu-i zâmbeşte, Valfierno nu are motiv, dar continuă. Ea este foarte fardată; Valfierno crede că observă dedesubt o vânătaie. Şi încă nu i-a văzut dinţii.

— De aceea mi-ar plăcea să vă văd în altă parte.

Spune şi îi dă o carte de vizită.

Manda amor en su fatiga que se sienta y no se diga, îi va spune el puţin mai târziu.

Vincenzo Perugia s-a dus să o caute la ieşirea de la Faux Chien după trei dimineaţa. Câteodată se ducea fără să anunţe, dar în noaptea aceea se înţeleseseră: Valérie îl poftea să stea cu ea până duminică acasă la o prietenă plecată să-şi vadă părinţii în Bretania.

Se întâlneau din când în când: de fiecare dată când Valérie îşi zicea că este ultima oară, cădea din nou. Vincenzo Perugia o plictisea. O înfierbânta forţa lui senină, aparenta lipsă de scop, nepăsarea, felul lui de a nu-i face curte – toate astea o plictiseau. Şi, mai ales, nu izbutea să-l înţeleagă: ar fi vrut să ştie ce vrea de la ea. Ultima oară petrecuseră o noapte foarte fierbinte, de tăceri desăvârşite. Dimineaţa, când să plece, Valérie i-a dat o sută de franci: pentru o cămaşă, dragul meu, a reuşit să-i spună înainte ca animalul să-i mute faţa din loc cu o scatoalcă. Ea i-a strigat să se ducă la dracu' şi că singurul lucru pe care îl voia de la ea era trupul, iar el i-a spus că nu şi a tăcut din gură. Ea i-a spus din nou să se ducă la dracu', că este un ţăran necioplit, că nu o merita şi până aici. Care vasăzică niciodată, i-a spus el; foarte bine, am

priceput, şi nu a mai dat pe la Faux Chien până ce Valérie nu i-a trimis o invitaţie scrisă pe un bileţel. A şovăit înainte de a-l scrie: mai întâi nu voia, apoi s-a întrebat dacă el va înţelege. Dacă ştie să citească, în primul rând. Poate.

Apoi timpul fuge şi se dizolvă: el îşi duce mâna stângă – scurtă, cu degete ca nişte lovituri – între picioarele ei: degetul gros în sexul ei, celelalte patru ca un buchet pe pubis, mişcarea devine puternică, ritmică, ea se arcuieşte, iar el o însoţeşte cu cealaltă mână pe mădularul lui, ea strigă sau suspină, el urcă, înaintează, urcă străbate pe deasupra şi acum trupurile se mişcă în galop: timpul s-a întors ea se arcuieşte strigă strigă se frânge el nu mai contează.

Acum o doare în cot de el.

Dar tu nu ştii ce înseamnă să te naşti într-un sat, să trăieşti într-un sat crezând că nu vei putea ieşi niciodată de acolo.

Cum nu ştiu?

Nu, nu este acelaşi lucru. Aici este altceva. În sat la mine singurul lucru pe care îl spun băieţii este să dea Dumnezeu să poată pleca, dar îi vezi şi ştii că nu vor putea, pentru că nu au destulă bărbăţie. Eu am şi sunt aici.

Bărbăţie, aşa se numeşte? Şi tu eşti cel mai bărbat?

Bineînţeles, domnişoară. De aceea sunt aici: pentru că sunt bărbat. Eu voi face ce vor ei să facă şi nu pot. Eu o voi face. Eu voi face bani aici, ştii cum este.

Dacă aş ști cum este…

Tu ştii cum este, aici în oraş se poate. Eu voi putea. Chiar dacă nu crezi voi putea. Şi atunci mă voi întoarce în sat…

Te vei întoarce în satul tău?

Fireşte, mă voi întoarce în sat cu bani, îmi voi deschide un atelier de tâmplărie, voi deveni celebru pentru că ştiu să fac lucruri pe care nu ştie nimeni să le facă

acolo, moderne, ca la Paris. Atunci voi câştiga şi mai mulţi bani şi îmi voi găsi o femeie cumsecade, decentă, o fată din sat pentru a întemeia o familie împreună, o familie cumsecade, care…

Ce bine. Şi toate acestea au ieşit din capul tău?

Lasă-mă să vorbesc. Îţi spun: o familie cumsecade, copiii mei nu se vor băga în buclucuri, de mici îi voi învăţa meserie şi vor deveni buni tâmplări, mai buni chiar decât tatăl lor. Eu, aşa cum mă vezi, sunt un bun tâmplar.

Da, cu siguranţă.

Da, sunt un tâmplar bun. Mă auzi? Sunt un tâmplar bun. Dacă am fost angajat până şi la Luvru, eu, la muzeu, ca să lucrez ca tâmplar.

La muzeul Luvru?

Da, la muzeul Luvru. Te surprinde, nu? Credeai că sunt un tâmpit, dar nu: până şi la Luvru am lucrat. De curând, în urmă cu câteva luni. Am plecat pentru că am găsit altceva de lucru, dar pot să mă întorc când vreau, aşa cum mă vezi, pot să mă întorc dacă am chef.

Ah, da?

Da, când o să am chef.

Până şi felul cum spunea Luvru – accentul atât de vădit cu care rostea Luvru – o scotea din sărite. Totul la el o scotea din sărite. Şi nu-l putea face să tacă. Nici să plece – sau să nu-l cheme.

Când primeşte invitaţia lui Valérie, Valfierno zăboveşte puţinînainte de a-şi aminti despre cine este vorba. Urmează gustul sălbatic al triumfului: m-a chemat, proasta m-a chemat. O făcea pe sclifosită, dar m-a chemat. Câteodată este uimit – ruşinat – că se bucură aşa de victorii atât de neînsemnate. Îl surprinde cât de greu îi este să fie Valfierno.

Vă amintiţi de mine, marchize?

Nu vă jucaţi cu victima dumneavoastră, vă rog.

Dar marchize.

Se întâlnesc seara şi Valfierno o duce la balul de la Opéra Comique. Câte lumini: o asemenea revărsare de lumini. Valérie îi priveşte pe toţi – balul este atât de monden, atât atât de elegant – şi Valfierno speră să nu-şi dea seama că toţi o privesc: Valfierno este încântat să o privească toţi – să-l invidieze. Monden şi elegant: o adunătură de înfigăreţi ca mine cocând câte una, înfigăreţi ca mine, se gândeşte Valfierno, deşi unii au început să o coacă de două, trei sau zece generaţii: dansează cu toţii. Se aude o melodie la modă: *ma tonkiki ma tonkiki ma tonkinoise*, dansatoare se agită într-un ritm neverosimil, în mare viteză, clocoteşte şi clocoteşte, freamătă aerul, parfumurile nu ascund sudoarea: *mon anana mon anana mon anammite*, miros de trupuri în jur. Valérie poartă o rochie lila cu sclipiri stacojii, decolteul ca adâncul mării, în capăt valurile: o vulgaritate pe care doar un domn şi-o poate permite – se gândeşte Valfierno şi se sperie numaidecât: poate o privesc din pricină că este grosolană, habar n-are pe ce lume este. Ea a băut, râde în hohote, iar dinţii sparţi şi negri o întunecă, este atât de tânără şi o privesc din cauza asta. Miros a trupuri care se istovesc şi el care se gândeşte că o privesc pentru că este vulgară, râd de mine pe la spate să se ducă învârtindu-se: nu este decât un mod de a-şi ascunde invidia, se gândeşte, iar cei care mă cunosc ştiu că eu pot să mi-o permit, mă pizmuiesc şi ce îmi pasă de cei care nu mă cunosc, se gândeşte – dar nu se convinge. Un trup animalic, se gândeşte, sânii ca turnurile, cui îi pasă de restul, se gândeşte: să se ducă la dracu', eu pot. Mai multe mirosuri, viteza, *în appelle să p câte bourgeoise să tonkiki să tonki*i să *tonkinoise*, Marchize, du-mă altundeva. Undeva unde putem fi singuri, mişcarea frântă şi mirosul, mai ales, mirosurile acelea. Nu trebuia să-mi spună asta, se

gândeşte Valfierno, se desfată dinainte, iar ea stăruie şi stăruie: Marchize, duceţi-mă în locul acela unde putem.

Poate că greşeala cea mai mare pe care am făcut-o a fost să o includ în planurile mele pe fata aceea, Valérie.

Şi aţi plătit scump?

Depinde. Eu aş zice că da.

Povestiţi-mi cum aţi inclus-o.

Nu ştiu dacă este bine.

Am stabilit că îmi veţi povesti toate faptele.

Ştiu. Dar nu este decât un pact.

Mai târziu, într-o noapte, s-a gândit că probabilitatea ca o orfană demimondenă din suburbiile muncitoreşti ale Parisului şi fiul unei croitorese italiene refugiate în oraşul Rosario să se întâlnească undeva pe planetă era mai puţin neglijabilă. După aceea i s-a părut improbabil ca lucrurile care se întâmplă să fie cele cu probabilitate ridicată.

Mai întâi, trebuie să-l fac să se simtă regele lumii, un bărbat adevărat, dar aceasta nu a fost niciodată o problemă şi imediat după aceea, atunci, când se va crede în stare de orice, atunci. Dar mai întâi să fac să-i treacă fumurile, să devină un tip ca toţi ceilalţi, să-i cadă blestemata de coroană şi să rămână nepieptănat, să i se încâlcească mustaţa, arcul sprâncenelor, chipul să i se dezarmeze căutând încă puţin aer ca să se poată mişca, să mă poată atinge şi fuga părând dăruire, dăruirea aidoma fugii şi aşa mai departe iarăşi până ce cade istovit, să rămână istovit, un tâmpit satisfăcut, un bărbat adevărat, să simtă că este în stare de orice, atunci: atunci cum fac să-i vorbesc despre muzeu?

Dacă aş putea să fac totul singură ar fi altceva. Dacă aş putea să-l fac singură pe italian să marşeze, să pun totul în mişcare singură ar fi cu totul altceva, dar nu, am nevoie de el şi de aceea trebuie să-l dezarmez: să-l prefac într-un bărbat satisfăcut, un rege al lumii. Dar aceasta nu a fost

niciodată o problemă pentru mine.

Marchize, nu doriţi să lucrăm împreună?

Asta îmi lipsea.

Într-o bună zi mi-o veţi cere dumneavoastră.

Fără îndoială, draga mea. Dar acum trebuie să iau masa şi, dacă dumneavoastră nu vă aranjaţi, voi ajunge târziu.

Marchize, nu fiţi prost. Nu este ceea ce credeţi.

Şi ce cred eu, spuneţi-mi?

Prefer să nici nu mă gândesc. În orice caz, nu este decât închipuire, ştim amândoi. Vreau să vă spun doar un lucru: o prietenă cunoaşte un tip care a lucrat până de curând la Luvru. Individul este un fraier, dar nu are scrupule; pentru netoţi ca el, e ceva neobişnuit. Dumneavoastră ştiţi zicala: cu cât mai prost, cu atât mai moral. Tipul poate să intre şi să iasă din muzeu ca dumneavoastră din hipodromul Auteuil.

Şi pe mine ce mă interesează?

Nu ştiu, Valfierno. Gândiţi-vă. Dumneavoastră sunteţi dintre cei care ştiu să gândească lucrurile. Dacă ne străduim, dragul meu, puţin mai mult decât azi-noapte, poate izbutim să vă vină vreo idee.

Poate.

Ori vreţi să vă spun la ce m-am gândit eu.

Dumneavoastră?

Da, eu.

Secţiune 4.07

Ea s-a dus, noi am rămas: eu şi don Simón, doi bărbaţi cărora le lipsea acelaşi lucru atât de diferit. Moartea lui Mercedes ne legase într-un mod vag: eram victimele aceleiaşi lovituri şi, în plus, păream meniţi – meniţi? – să suferim împreună. Eu aş fi putut să plec, firește, dar nu găseam motive să o fac. Iar bătrânul mă trata cu o afecţiune ciudată, care nu era făcută din

cuvinte, nici din gesturi, ci dintr-un mod sfielnic de-a păstra tăcerea: ca şi cum ar fi înţeles pactul care mă unise cu fiica lui şi dorea să mă despăgubească pentru pierdere. Ori altfel: ca şi cum dispariţia femeii ne-ar fi luat la amândoi o piatră de pe inimă, ar fi îndepărtat o piedică dintre noi.

Don Simón îşi juca mai departe partidele de mus, care se prelungeau şi nu se îngrijea de magazin; eu citeam şi citeam, încercând să-i acopăr absenţa, dar ştiam amândoi – fără să ne-o spunem, căci nu ne-o spuneam – că nu ştiam de ce continuam s-o facem mai departe. O moarte nu este dură pentru ceea ce se duce; este înspăimântătoare pentru că te sileşte să-ţi născoceşti altă viaţă când credeai că ai una.

Erau zile interminabile – şi au fost atât de multe. Eu, în zilele acelea, în anii aceia, nu suportam sfârşitul lucrurilor şi păstram întotdeauna o fărâmă din orice, ca să pot continua cumva, când aveam nevoie: o ultimă lingură de supă pe care mi-o luam în cameră în fiecare seară, o înghiţitură de vin în fiecare pahar, cinci sau şase pagini necitite din fiecare carte. Obţinusem atunci o viaţă care nu părea să aibă început şi nici sfârşit: mereu la fel, timpul nu o străbătea. Cream şi cream fără să ştiu de ce. Şi nu sunt sigur că n-am fost fericit.

Îi moştenisem cărţile: toate cărţile. Pe de altă parte, mi-am făcut obiceiul să cumpăr una sau două de fiecare dată când mă duceam în centru: acum, în fiecare duminică. Nu îi mai citeam doar romanele, ci şi cărţi de istorie, povestiri de călătorie din locurile cele mai ciudate, câteva biografii ale marilor oameni care ne schimbau lumea. Câteodată mă întrista senzaţia că, prin cărţile noi, o lăsam în urmă.

Plimbarea de duminică îmi era singura ieşire: momentul de a mă uita în prăpastie. Mă trezeam în fiecare

duminică la opt, mă spălam, mă bărbieream şi luam trenul către oraş. Mâncam la vreun han din centru – cel al franţuzoaicei Berta, al catalanului Narcis, câteodată unul italian – cu vreo două pahare de vin. Umflându-mă în pene, mă duceam la bordelul doñei Anunciación: uneori mă servea calabreza; alteori, altele; aveau toate acelaşi miros de flori false al dezinfectantului; repetau toate aproape aceleaşi gesturi: poate o făceau dinadins, pentru ca muşteriul să-şi închipuie că el le crea: că erau ale lui. Nu o dată m-am gândit să nu mă mai duc, dar nu lipseam niciodată. Era un omagiu amintirii lui Mercedes: un fel de a ne reînnoi comuniunea, de a-i spune că trupurile continuau să nu aibă importanţă şi că nimeni nu-i va lua locul în inima mea. Când ieşeam, renăscut, obişnuiam să rătăcesc pe strada Florida şi ajungeam, din când în când, într-un teatru: descoperisem în reprezentaţii un mod de a nu mă gândi că nu sunt prea departe de lectura cărţilor.

La lăsarea serii, luam trenul ca să mă întorc în San José de Flores. Veneam, în fiecare duminică, obosit şi mulţumit: atinsesem lumea pe care alţii o pizmuiau şi o doreau, şi demonstrasem că puteam să o dispreţuiesc. Nu aveam nevoie de nimic din toate acestea.

Există o fericire posibilă în închipuire care nu prevede niciun contrast: care nu imaginează confruntări cu realitatea. Există o plăcere extremă în imaginaţie, care îşi este suficientă sieşi.

Erau zilele când Enrique Bonaglia îşi închipuia lucruri pe care nu le putea face niciodată şi era fericit. Îi veneau idei: se va îmbarca, va fi hoţ cu mănuşi albe, va trăi de pe urma unei văduve milionare. Va fi marinar şi apoi şef de echipaj pe o corabie cu pânze care va brăzda mările lumii înfruntând furtuni şi sălbatici, ducându-şi îndrăzneala până la capăt. Va născoci un vicleşug desăvârşit ca să-i amăgească pe noii îmbogăţiţi din topor

cu bonurile unei mici monarhii din centrul Europei, care le vor aduce incredibile beneficii financiare şi irezistibile beneficii secundare. Văduva tânără a unui crescător de vite din pampas va trece din întâmplare prin magazin, va fi răpusă de farmecul lui, astfel că îi va oferi marea şi mai ales sarea cu toate celelalte ca să-l atragă. Îşi plăsmuia poveşti din ce în ce mai complicate, mai pline de peripeţii, de riscuri şi triumfuri. Câteodată chiar, în vremea siestei, se complăcea într-o înfrângere – şi se răzbuna, îşi revenea. Într-o călătorie va fi în pragul naufragiului, îi va salva pe ai săi, va comite isprăvi incredibile şi va descoperi afaceri din care va face avere: va deveni, de exemplu, traficantul de opiu cel mai puternic din sud-estul Asiei şi va construi un imperiu secret ce îşi va ţese reţeaua peste păduri, pagode, cocioabe şi palate, iar când va fi bătrân, va scrie nişte memorii ce vor revela lumii plictisiţilor că viaţa poate fi atât de diferită cum nici nu-şi pot închipui – dar memoriile sale, ca să nu-i compromită poziţia, vor putea fi publicate când el nu va mai fi. Că va profita de lăcomia imigranţilor fraieri proaspăt îmbogăţiţi ca să le vândă obligaţiile din regatul Belgraviei şi, datorită marilor câştiguri făgăduite – susţinute, fireşte, de mici câştiguri iniţiale şi mai ales, de acordarea titlurilor nobiliare belgrave tuturor cumpărătorilor importanţi – va frecventa cercurile cele mai aristocratice şi va deveni el însuşi unul din ei. Viaţa lui de fermier răsfăţat de văduvă va fi liniştită şi tihnită o vreme – vara la ţară, călătoriile la Paris iarna, toamna la operă – până ce, istovit de trândăvie şi entuziasmat de posibilitatea de a moşteni terenurile la moartea protectoarei sale, va experimenta încrucişări de bovine şi va crea o rasă nouă, revoluţionând creşterea vitelor în Argentina, ducând-o în locul privilegiat de care lumea deocamdată doar se teme, ar câştiga atâţia bani, şi-ar cumpăra cetăţenia argentiniană şi ar începe o carieră politică plină de

inteligenţă, ar câştiga şi mai mulţi bani, ar începe o campanie ca să devină deputat, ar ajunge ministru şi în cele din urmă, cine ştie, chiar preşedinte.

Va fi, îşi închipuia, interesant milionar nobil lider: obiect al invidiei. Îi veneau armate de idei şi simţea marea plăcere de a şti că nu va trebui să le aducă la îndeplinire. Uşurarea de a şti că erau idei: perfecţiunea nezdruncinată.

Dar apoi se gândea că omul acela, don Simón, avea pesemne o seninătate a spiritului: ştia că a venit în ţara aceasta să caute ceva şi a obţinut. Iar eu, care nu vreau nimic, pot la rândul meu să obţin dacă mă străduiesc.

Până în seara când don Simón m-a anunţat că are ceva important să-mi spună. Era ciudat – şi cred că m-am speriat. După aceea am presupus că m-am speriat întrucât credeam că ştiu ce îmi va spune şi mă temeam că nu-mi va spune.

Era cald: noapte de vară. Ţânţarii dădeau târcoale luminii de kerosen, mirosea a kerosen; în depărtare, lătrăturile câinilor. Bătrânul a pus vin şi a fost limpede: eu ştiam că el, la fel ca mine, era singur pe lume; făcuse totul pentru sărmana lui fiică, dar acum când ea nu mai era lumea i se prăbuşise, a spus şi a tăcut. A tras o duşcă de vin: mi s-a părut că se îndreaptă în direcţia imaginată. Adică nu trebuia să-mi mai fac griji pentru viitorul meu. Adică, fără să-mi mărturisesc, îmi făceam griji pentru viitorul meu: pentru ceea ce se putea întâmpla dacă într-o zi trebuia să părăsesc magazinul. Adică gata: dacă bătrânul continua în direcţia imaginată, nu mai trebuia să-mi fac griji şi puteam să-mi imaginez mai departe, liniştit, fără zbucium.

Fiule, tot ce mi-am închipuit pentru restul vieţii mele este distrus. Dar nu vreau ca tot ce am putut să construiesc să dispară. Spune-mi că atunci când nu voi mai fi tu te vei ocupa de magazin, îi vei asigura supravieţuirea.

Bineînţeles, don Simón, dacă aşa doriţi dumneavoastră.

Fireşte că aşa doresc.

Atunci, don Simón, am bătut palma.

Este o senzaţie ciudată, în noaptea aceea, transpirând în patul său: că viaţa îi este rezolvată. Şi caută bucuria unei veşti atât de transcendente, nu o găseşte şi bănuieşte că este nătâng, că nu are imaginaţie: că nu izbuteşte să-şi închipuie ce ar fi fost viaţa lui după moartea bătrânului dacă nu s-ar fi întâmplat ceea ce tocmai se întâmplase.

Viaţa îi este rezolvată, adică: poate să facă mai departe ceea ce face de câţiva ani buni – ceea ce, aşa cum stau lucrurile, i se pare menirea sau natura lui.

Într-o bună zi, s-a gândit că Diego de Baltiérrez – prietenul său Diego, din prima lui viaţă – trebuia să fie mare şi a fost surprins că nu se gândise înainte, apoi şi-a spus că va încerca să verifice: trebuie să apară în presă, a bănuit, în reviste, trebuie să fie un domn important.

Istoria Greciei am învăţat-o pe dinafară, iar a Romei imediat, simţindu-mă pe rând Leonida şi Brutus, Aristide şi Camil, Harmodiu şi Epaminonda; şi toate astea în vreme ce vindeam maté, zahăr şi mă uitam urât la toţi cei care veneau să mă scoată din lumea aceea descoperită de mine ca să trăiesc în ea. Dimineaţa, după măturatul magazinului, citeam, iar o doamnă la ora trecea către biserică, Enrique citea şi se bucura prosteşte: povestea unui om – a vânzătorului de la un magazin – care se inventase pe sine însuşi cu un succes desăvârşit.

Citind – nu doar citind, dar citind mult – am înţeles că Argentina era bună pentru asta: Argentina era o idee care se forma şi o ţară care se forma îngăduia cetăţenilor ei să se formeze – şi să devină alţi oameni. Negustorii ambulanţi băşti care străbăteau pampasul într-o căruţă, trăind ca

ţiganii, până ce adunau destule titluri de pământuri schimbate de soldaţi pe rachiu de ienupăr şi, deodată, în câţiva ani, se dădeau drept seniori feudali, aristocraţi ai noii nobilimi a vacilor. Aceşti compatrioţi sau aproape compatrioţi care veneau din Italia fără alt bagaj decât propriile mâini şi foamea, dar le foloseau pe amândouă ca să-şi întemeieze o familie şi o casă. Evreii care profitau de solidaritatea fraţilor de rasă ca să se iniţieze în afaceri şi cămătărie devenind, îndată după ce soseau, comercianţi prosperi. Femeile blonde dăruindu-se aici comerţului pe care nu îndrăzniseră niciodată să-l încerce în ţările lor reci – şi se retrăgeau, după câţiva ani, cu pensii ce le permiteau să-şi cumpere o reputaţie aproape nouă. Creolii săraci din provincie care, după multe eforturi şi studii, escaladau culmile ţării, ca răposatul Sarmiento, vânzător într-un magazin şi care a ajuns preşedinte. Dacă a deschis cineva drumul, el a fost acela.

I-a venit ideea din pură plictiseală. Într-o după-amiază, plictisit în magazin, s-a gândit să înceapă să ofere unele mărfuri care nu se vindeau niciodată. Le spunea clientelor – anumitor cliente, care îl priveau pe îndelete – că María era pe sfârşite, că era ultima modă de la Paris, că era foarte scumpă, dar pentru ea avea un preţ special şi îi spunea un preţ exagerat, iar clienta cumpăra în cele mai multe cazuri. Până ce don Simón a descoperit că vinde mai mult decât de obicei şi l-a întrebat de ce. Bonaglia i-a povestit, aproape mândru, strategia lui, iar bătrânul i-a interzis să continue. Bonaglia i-a zis că nu făcea rău nimănui; don Simón i-a răspuns că nu era vorba de asta: că în magazin trebuia să facă ce spune el. Deocamdată, i-a spus, aici poruncesc eu, băiete. I-a spus-o senin, fără nicio stridenţă. Bonaglia s-a gândit că nu-i pasă, că omul acela era un prost, că nu-l înţelegea nimeni şi că el nu avea nevoie să-l înţeleagă proştii ăia.

S-a îngrăşat. Se priveşte în oglinda mare adusă de don Simón în magazin ca să atragă şi mai mult servitoarele care cumpără – şi se place: el, Enrique Bonaglia, care nu a fost niciodată împăcat cu trupul lui, are acum o burtă care-i oglindeşte bunăstarea. Îi place. Îi place cuvântul confort, care apare în reviste; îi sună modern, european, foarte sofisticat. Acum Enrique citeşte şi reviste, de când ştie că va fi proprietarul unui magazin. Le citeşte: le studiază.

Mai ales în tren, duminica, spre Buenos Aires. Într-o după-amiază, la ieşirea de la bordel, se gândeşte că atunci când va fi proprietarul magazinului va putea să plătească un vânzător ca să poată merge mai des în centru – de două sau de trei ori pe săptămână, dacă are chef. La urma urmelor, va fi un comerciant prosper. Zâmbeşte, se sperie. Poate chiar se va căsători: când va fi stăpânul magazinului nu-i vor lipsi pretendentele. Îşi zâmbeşte, se sperie şi mai mult. Nu vrea schimbări brutale în viaţa lui.

Dar în seara aceea, la teatru – unde o familie aristocratică înfruntă dezonoarea fiicei şi se adânceşte în tragedie, îşi aduce din nou aminte de casa lui Baltiérrez şi îşi zice că ar putea să vândă magazinul şi să-şi facă un capital care să-i permită să se lanseze în vreuna din vieţile închipuite de-a lungul vremii. Iese de la teatru şi intră, fără să se hotărască dinainte, într-o cafenea şi cere un rachiu: în noaptea asta bea mult, se îmbată.

Este o laşitate ca oamenii să continue să fie aşa cum s-a nimerit la celebra tombolă. Nu este ispravă mai însemnată decât să făureşti un om. Nu este ispravă mai anevoioasă, artă mai iscusită. Nu este prostie mai mare.

Am petrecut câteva luni într-o stare de zbucium care îmi era necunoscută. Don Simón slăbea pe zi ce trece. Chiar dacă îmi spuneam că nu era nevoie, că nimic nu mă va împiedica să continui ca până atunci, ştiam că nu este aşa: nimeni nu se întoarce în Paradis după ce l-a părăsit.

Îndoiala mi se cuibărise în suflet şi, începând din momentul acela, nimic nu a mai fost ca înainte. Orice lectură mi se părea o ameninţare; de îndată ce mă aventuram – din obişnuinţă, aproape, căci îmi fusese atâta timp hrană – în vieţile mele fantastice, simţeam o strângere de inimă la gândul că poate, dacă voiam, puteam să încerc şi tot farmecul i se ducea ca să devină o aspiraţie de neatins. Suferam, dar reveneam: citeam încă o dată şi încă o dată, îmi imaginam şi mă gândeam la posibilităţile mele. Detestam lucru ăsta, dar o făceam iarăşi şi iarăşi.

Într-o dimineaţă, am descoperit că murise. Era toamnă, dar nu era frig şi mi-a atras atenţia faptul că, deşi se făcuse opt, don Simón nu cobora la magazin. Mai întâi de toate am vrut să mă întristez şi am fost cât pe ce, dar altceva mi-a atras luarea-aminte. Coborând scara, am priceput ceea ce era limpede: povestea mea era gata să înceapă. Acum, în sfârşit, povestea mea.

Secţiune 4.08

— Ieri l-am văzut pe prietenul dumneavoastră.

— Prietenul meu?

— Sau ce este, prefer să nu ştiu. Cioplitorul italian, acel Perugia.

— Credeam că este tâmplar.

— Şi care-i diferenţa?

— Depinde.

Răspunde Valérie şi Valfierno se gândeşte că trebuie să fie greu să ai douăzeci, douăzeci şi unu de ani, să fii singură şi să înfrunţi lumea de lichele, este de înţeles că ea afişează mereu siguranţa aceasta neverosimilă. Dar îl deranjează că Valérie nu găseşte altă cale: că se opreşte de parcă nu ar fi conştientă că la vârsta ei nu le poţi şti pe toate şi ceva pe deasupra. Ca şi cum nu ar şti că nu este nevoie să se prefacă astfel că le ştie pe toate, se gândeşte şi îşi zâmbeşte.

— Ce? Acum ce este?

Îl provoacă Valérie.

— Nimic. Mă gândeam că uneori este mai uşor să vezi paiul din ochiul altuia.

— Nu ştiu despre ce vorbiţi şi nici nu-mi pasă. Îmi spuneaţi că l-aţi văzut pe Vincenzo.

— Vincenzo?

— Perugia.

— Da, dar dumneavoastră îi spuneţi Vincenzo.

Nu se ştie dacă este o întrebare sau o afirmaţie şi pesemne că nu este niciuna, nici alta. Valfierno îşi ia un minut de armistiţiu: îşi înalţă cupa de şampanie, aşteaptă ca ea să închine împreună cu el, îi zâmbeşte privind-o în ochi. Ea îi răspunde cu nepăsare de oracol; gesturile clienţilor de la *brasserie* se estompează în jurul lor. Este trecut de miezul nopţii: când este lume mai puţin cunoscută, când Valfierno îndrăzneşte să se ducă cu ea în locuri ca acesta.

— M-am întâlnit azi-noapte cu el.

— Mi-aţi mai spus.

— Ştiu. Vi se pare într-adevăr un tip de încredere?

— Atât cât se poate avea încredere într-un bărbat.

— Şi cât se poate?

— Doar puţin mai mult decât într-o femeie.

Spune Valérie şi îşi deschide buzele roşii pentru ca Valfierno să-i vadă limba plină, ameninţătoare. Dar şi dinţii. Valfierno îşi întoarce privirea: mai întâi îşi întoarce privirea şi apoi se sileşte să şi-o concentreze asupra acelor dinţi. Ăsta-i preţul, îşi zice. Iar să-i văd, să ştiu că sunt acolo poate să mă ajute.

— V-am întrebat de ce este în stare şi mi-aţi spus că pentru destui bani este în stare de orice.

— Să nu credeţi că de „orice”, după cum susţineţi. Trebuia să vă fi spus „de orice vă puteţi închipui” şi

aceasta ar limita mult posibilităţile.

— Mi s-a părut. Nu lăsa impresia c-ar fi prea luminat.

— Iar dumneavoastră bănuiesc că îl voiaţi ca să vă desăvârşiţi educaţia în limbi clasice.

— Serios, Valérie. Îmi este teamă că este prea prost, chiar şi pentru treaba noastră.

— Pentru ce?

— Pentru ceea ce vreau să facă.

— Adică…

Valfierno îi apucă mâna cu bijuterii false care zace pe faţa de masă albă, dar nu încheie fraza lăsată de ea neterminată. Simte că degetele i se strâng: nervoasă sau mâhnită.

— Ştiţi de ce îmi aduc aminte, marchize?

— Prefer să nu-mi închipui.

— Îmi aduc aminte când v-am întrebat care era lucrul cel mai ciudat pe care l-aţi falsificat vreodată. Vă amintiţi ce mi-aţi răspuns?

— Da.

— Nu mi-aţi răspuns nimic, aţi făcut pe demnul, iar eu m-am gândit că urma să falsificaţi până şi răspunsul. Dar acum nu puteţi: eu v-am spus că Perugia a lucrat la Luvru. Mie mi-a venit ideea să punem la cale ceva cu el. Acum umblaţi cu cioara vopsită?

— Eu nu aş încerca niciodată să vă înşel, Valérie, dacă la aceasta vă referiţi.

— Dragul meu, ştiţi că eu aş putea să aflu totul foarte uşor…

Valfierno nu doar că ştie acest lucru; pe deasupra bănuieşte că Valérie a şi aflat: că se joacă de-a interogatoriul cu el pentru că a obţinut dinainte, de la Perugia, toate răspunsurile. I-ar plăcea să ştie ce relaţie are ea cu italianul. Este mai liniştit: a hotărât că poate suporta ca Valérie să creadă că îl foloseşte, că nu îi pasă;

atâta timp cât ea îl satisface şi poate să o folosească, nu-i pasă. Atâta timp cât pot să-mi fac mendrele cu ea, gândeşte, iar cuvântul ricoşează: să-mi fac mendrele. Dar sunt clipe în care şovăie. Ar trebui să nu o mai vadă, să o uite o dată pentru totdeauna, să uite. Şi, mai ales, să nu o amestece în toate astea. Va fi greu:

— Este mai bine ca dumneavoastră să nu ştiţi nimic, Valérie.

— Mai bine pentru ce, pentru cine?

— Mai bine pentru dumneavoastră. Şi pentru mine.

— Atunci mă veţi lăsa pe dinafară?

— În ce sens pe dinafară?

— Marchize Eduardo de Valfierno sau cine sunteţi: sunt tânără şi îmi convine ca oameni ca dumneavoastră să creadă că sunt prostuţă, dar nu sunt. Şi nu cred că dumneavoastră vă convine să mă trataţi de parc-aş fi.

Ceva în tonul ei îl irită: Valfierno se şterge la gură cu şerveţelul de in alb, tuşeşte, îşi ridică fruntea. Şi rosteşte ceea ce nu avea de gând:

— Atunci să vorbim limpede. De astăzi nu ne mai întâlnim: nu ne convine, nici mie, nici dumneavoastră, nu ne serveşte la nimic. Şi nu vă amestecaţi în povestea aceasta. Mă lăsaţi pe mine. Dar, fireşte, vă recunosc participarea şi mă angajez: dacă totul iese bine o să vă fac un cadou extraordinar, mai mult decât aţi visat vreodată.

— Valfierno, nu puteţi să mă lăsaţi pe dinafară. Şi nici nu puteţi să mă lăsaţi, Valfierno, ar fi o prostie.

Valfierno o priveşte cu o expresie vag tandră. Se întreabă dacă a părăsit-o definitiv.

— Este pentru binele dumneavoastră.

Îi spune şi se îngrijorează: Valérie este un copil, nu are nimic de pierdut, nu ştie cum stau lucrurile. Poate să facă multe prostii.

— Nu ştiţi cu cine vă jucaţi.

Îi spune ea şi îi arată dinţii.

Secţiune 4.09

— Dumneavoastră nu aţi mai văzut-o pe Valérie?

— Pe cine?

— Pe Valérie, prietena lui Valfierno, cea care a ajutat la…

— Ah, se numea Valérie.

— Uitaserăţi? După cum se spune, nu pare că ar fi fost genul de femeie pe care s-o uiţi uşor.

Am zis şi Chaudron s-a uitat spre bucătărie înainte de a-mi răspunde. Ivanka dispăruse deocamdată. Dar putea să stea după uşă: el trebuie să fi ştiut.

— De ce aţi spus ar fi fost? A murit?

— Nu ştiu. Nădăjduiam ca dumneavoastră să-mi spuneţi ceva. Eu nu pot s-o găsesc cu niciun chip. Dar dacă dumneavoastră i-aţi uitat până şi numele…

— I l-am uitat? Nu am cunoscut-o niciodată. El nu mi-a prezentat-o niciodată. Ştiţi dumneavoastră: specialitatea argentinianului să dezbine pentru a stăpâni.

A spus, a zâmbit în sinea lui şi şi-a trecut mâna peste faţă, de parcă ar fi vrut să-şi ascundă uimirea. Era ceva ciudat în felul lui de a pronunţa „argentinianul”.

— Iată-mă aici, iarăşi, lăsându-mă înrobit de el. Eu nu spun dezbină şi stăpâneşte. Aşa spunea el, era întotdeauna atât de pompos: dezbină şi stăpâneşte.

— Atunci de ce vă pasă dacă este vie sau moartă, dacă îmi permiteţi întrebarea?

— Nu-mi pasă. Fireşte că nu îmi pasă. De ce ar trebui să îmi pese.

Stăruia. Până în momentul acela, Yves Chaudron mi se păruse o persoană care evită orice afirmaţie categorică: dintre cele care se tem că orice afirmaţie le antrenează într-o cascadă fără sfârşit. Iar acum stăruia prea mult: m-a intrigat. Dar eu nu mă dusesem să-l văd ca să desluşesc

misterul relaţiei lui cu Valérie Larbin sau cum o numea el.

— De ce să dezbini pentru a stăpâni?

— Dumneavoastră nu ştiţi cum este el.

— La cine vă referiţi?

— La el, Becker: la Valfierno. Despre ce vorbim?

— Despre el, Chaudron. Scuzaţi-mă.

— De aceea. Mi se pare că lui Valfierno i-a fost întotdeauna teamă că am putea să ne aliem împotriva lui. Aşa credea. O prostie. De ce am fi făcut una ca asta?

— De ce?

— Nu ştiu. Ca să-i furăm ideile, pesemne. De asta îi era frică: să nu i se fure ideile, ca şi cum ar fi avut vreuna. Dar a crezut întotdeauna că toţi cei din jurul lui nu puteau decât să-l invidieze, astfel că încercau să scoată de la el ce avea. Ori poate îi era teamă că vom descoperi ceva despre el, nu ştiu. Că nu aveam nevoie de el. Adevărul este că nu-mi pasă. Să nu credeţi că-mi pasă.

— Nu vă faceţi griji.

I-am spus, dar Chaudron mi se scursese printre degete. Bătrânul şovăia între amabilitate rece şi neatenţie. Acum stătea liniştit, cu privirea pierdută într-un tablou din celălalt capăt al sufrageriei din casa lui de la ţară atât de mitocănească, atât de franţuzească: era ciudat să mă gândesc că domnul acesta în vârstă participase la una dintre cele mai mari escrocherii din secolul trecut ca să-şi mobileze un salon cu fotolii în stil fals rustic şi cu trandafiri de hârtie. Tabloul îmi era cunoscut: o madonă pe stâncă în tonuri întunecate cu fiul dolofan în braţe. Era un tablou mare, de o frumuseţe sumbră şi impunătoare, m-am întrebat dacă era opera lui.

— Da, eu l-am făcut.

Mi-a spus înainte ca eu să-l întreb.

— L-am făcut când am fost Leonardo.

— Ce înseamnă când am fost Leonardo?

— Ce aţi auzit. Sau credeţi că pictarea unui tablou străin înseamnă să apuci un penel şi să încerci să imiţi nişte tuşe? Asta credeam eu la început, când lucram cu maestrul meu Falaise la Lyon. Nici nu ştiţi ce greu mi-a fost să învăţ că nu este aşa. Şi, de fapt, i-o datorez lui Valfierno. El m-a făcut să înţeleg că, pentru a face ceea ce face altcineva, trebuie să te transformi în acel altcineva. La aceasta chiar că era cel mai bun. Închipuiţi-vă: dacă acum vorbim despre el şi spunem Valfierno…

— Păi, nu văd legătura.

— Aş putea să vă explic dacă nu aş fi atât de obosit. Deşi nu ar trebui. În realitate, nu sunt îndeajuns de bătrân încât să fiu deja atât de istovit. Dar reţineţi ce vă spun: ca să pictez ca Leonardo, a trebuit să fiu Leonardo. A trebuit să-i studiez scrierile, să-i mănânc mâncărurile, să-i simt frustrările, să trăiesc…

Nu am îndrăznit să-l întreb dacă îi adoptase şi obiceiurile sexuale. Astfel, cufundat în fotoliul său tapisat cu creton înflorat, Chaudron părea un bărbat care nu s-ar fi ocupat niciodată cu aceste lucruri. Poate că, la urma urmelor, nu m-a minţit când îmi spusese că nimeni nu izbutea să şi-l amintească: nu rămânea în memorie. Operele lui erau memorabile; el nu avea nicio trăsătură distinctivă, în afară de aceasta. M-am gândit că este uşor să-ţi aminteşti de cineva pentru că nu are nimic de care să-ţi aminteşti: prostii – şi nu puteam să-mi permit momente de neatenţie. Ivanka a trântit uşa de la bucătărie ca s-o auzim intrând. Fără să-şi dea seama, Chaudron s-a îndreptat pe fotoliu: s-a ridicat.

— Dragul meu, este ora medicamentului.

— Da, draga mea, chiar acum.

L-am întrebat dacă este bolnav şi m-a privit de parcă ar fi aşteptat o întrebare. Atunci i-am cerut să-mi povestească ce făcuse la sosirea în Buenos Aires şi mi-a

răspuns că nu-mi va da detalii, după cum îmi spusese.

— Da, dar nu vă cer detalii. Povestiţi-mi în general.

Yves Chaudron i-a comandat soţiei durdulii şi rusoaice un pahar cu apă pentru pastile şi mi-a spus că la început Buenos Aires îi păruse la fel de înfricoşător ca Parisul, dar din alte motive: pentru că era un loc sălbatic.

— Era un loc sălbatic, unde rămăsese de făcut totul sau aşa părea. Dumneavoastră nu ştiţi câtă energie circula prin oraşul acesta: toată lumea proaspăt venită, care aducea puterea foamei sau a speranţelor şi stătea ghemuită căutându-şi ocazia de a se ridica. Credeţi-mă, nu din pricină că eram eu: ţi se făcea puţin frică.

Chaudron a avut nevoie de vreo două săptămâni ca să-şi găsească primul loc de muncă: un fotograf portughez l-a angajat ca să facă portrete în acuarelă clienţilor lui – şi le oferea pictura împreună cu fotografia la un preţ rezonabil. Era o idee bună – în portrete clienţii ieşeau mai bine decât în fotografii, m-a lămurit – şi portughezul a început să câştige mulţi bani, dar Chaudron trebuia să se mulţumească mereu cu un salariu ce abia îi era de ajuns ca să-şi plătească mâncarea şi camera. Ar fi îndurat, mi-a spus, dacă nu ar fi fost pe jumătate îndrăgostit de o croitoreasă iugoslavă care-i scotea ochii cu sărăcia. Din celălalt capăt al sufrageriei, Ivanka s-a întrerupt din brodat ca să asculte mai bine. Se aşezase chiar sub tablou; m-am gândit deodată că fecioara falsă semăna mult cu Valérie după descrierea lui Valfierno. Avea ea un motiv să nu-şi zâmbească.

— Atunci m-am gândit că nu am nevoie de portughez, că pot să fac portrete pe cont propriu şi mi-am făcut nişte cărţi de vizită oferindu-mi serviciile. Crezusem că îmi va fi greu să dau de clienţi, dar atunci la Buenos Aires se găsea orice. Mai greu a fost când am vrut să le fac portretul: le ceream să pozeze şi încercam să-i pictez, dar nu izbuteam,

era cu neputinţă să le surprind asemănarea. Cu fotografiile nu aveam probleme; cu modelul viu nu reuşeam nicidecum. Dar nu trebuia să fiu surprins: la fel mi se întâmpla aici înainte să plec. Am crezut pesemne că, dacă schimb ţara, dacă încep o viaţă nouă, voi fi în stare să pictez după natură şi am băgat de seamă că nu, că eu eram tot eu, acelaşi pe alt continent. A fost o decepţie îngrozitoare.

Chaudron a căutat un fotograf cu care să reconstituie aranjamentul avut cu portughezul: i-au trebuit luni întregi ca să se întoarcă de unde plecase. Atunci s-a resemnat: a rămas câţiva ani buni portretist de mâna a doua. Câştiga acum destul ca să închirieze un mic apartament, să o ia la plimbare pe iugoslavă şi să pună deoparte ceva bani; nu avea ambiţii şi s-a gândit că viaţa putea să-i fie aşa multă vreme.

— Sau întotdeauna. În realitate, credeam că va fi aşa mereu, dar ştiţi cum este, sunt cuvinte pe care cei ca mine nu îndrăznesc să le rostească.

Nu l-am întrebat cine erau cei ca el: înţelesesem. Începuse veacul când a găsit o slujbă mai bine plătită şi, mai ales, mai stabilă: a aflat că autorităţile de la Poştă căutau un desenator ca să le facă timbrele.

— Eu nu mai făcusem asta niciodată, vă închipuiţi, dar argentinienii erau încă naivi şi credeau că un francez este în stare de orice. M-am prezentat, m-au angajat. Şi apoi, cu timpul, m-au angajat şi alţii ca să fac acelaşi lucru.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Ceea ce am spus, Becker, nu faceţi pe prostul. Erau alţii care mă plăteau mult mai bine pentru aceleaşi desene.

— Colecţionari?

— Becker, vă rog. Am făcut-o, am câştigat bine. Poate că dumneavoastră nu ştiţi cât de mică este diferenţa între

a lucra de-o parte sau de alta a legii. Ar fi normal să nu ştiţi. Din fericire, majoritatea oamenilor cred că este cu totul altceva: dacă nu ar fi aşa, lumea s-ar transforma într-un haos.

— Scuzaţi-mă, dar nu înţeleg prea bine ce-mi spuneţi.

— Nu contează.

Mi-a răspuns Chaudron, fără să mă ia câtuşi de puţin în seamă: din când în când, slugărnicia lui se prefăcea în dispreţ făţiş. Uneori, părea limpede că nu vorbea cu mine, că nu avea deloc nevoie de mine.

— Mă plictiseam; aveam mult timp liber, mă plictiseam. Iugoslava se căsătorise cu un compatriot, eu eram mare şi rămăsesem tot necăsătorit, mă plictiseam. Dacă nu ar fi fost aşa, bănuiesc că nu l-aş fi cunoscut niciodată.

— Pe cine, Chaudron?

— De cine vorbim, Becker?

Ivanka venise lângă noi fără să facă nici cel mai mic zgomot: efectul papucilor de pluş în casă. Mi s-a părut că avea un accent oarecum exagerat când ne-a oferit ceva de mâncare. Eu i-am spus să nu se deranjeze, iar ea că nu este deranj, că are totul gata; Chaudron a zâmbit:

— Profitaţi, Becker. Doamna mea găteşte ca un înger, dar nu obişnuieşte să fie atât de mărinimoasă. Se vede că i-aţi plăcut.

Masa era în bucătărie. Ivanka ne-a servit nişte paste pe care le-a numit piroşti, umplute cu ceva neidentificat şi înecate în smântână: a trebuit să fac un efort ca să le termin. Era şi vin, iar discuţia a deviat spre starea lumii: rusoaica nu scotea un cuvânt, Chaudron părea foarte informat despre efectele crizei, şomaj, pericolele latente. Mânca nepăsător, însă a mai cerut două farfurii. Ivanka surâdea. Chaudron vorbea cu gura plină:

— Nu ştiu cum vi se pare dumneavoastră, Becker, ca

american, dar din ce în ce mai multă lume crede că această criză va fi ultima, capitalismul nu va supravieţui.

— Astea sunt prostii.

— Nicidecum, nicidecum. Uitaţi-vă aici, alături, în Germania: comuniştii sunt gata să ia puterea. Şi acolo chiar că s-a terminat totul. Dacă nu-i opreşte nimeni, lumea pe care o cunoaştem se termină în câţiva ani.

Nu am înţeles dacă se temea sau se bucura de asta – şi am preferat să nu cercetez. Mi se păreau în continuare prostii. Toată luna petrecută în Franţa auzisem astfel de poveşti: mofturi de ţări slăbite de uşurătate şi de excesul de idei. Când Ivanka ne-a oferit cafeaua, l-am rugat pe Chaudron să o bem în sufragerie, să ne întoarcem la problemele noastre până nu se face târziu. Am supărat-o pe femeie, dar nu a zis nimic.

— Îmi spuneaţi că l-aţi cunoscut pe Valfierno din plictiseală.

— Un fel de a spune. Dar este şi adevărat.

A spus şi a început să vorbească încet:

— Aveam obiceiul să mă duc la un bordel din centru, unul modest şi nu prea scump. Fetele dansau tangou şi după aceea venea şi restul. Acolo l-am întâlnit.

— Adică v-aţi împrietenit pentru că eraţi, să zicem, tovarăşi de dezmăţ?

— Prieteni este cam mult spus. Cu el totul este prea mult spus. Argentinianul nu este tipul de om care să ştie să aibă prieteni.

Chaudron vorbea despre el tot la prezent şi iarăşi nu am ştiut dacă să-i spun. Mă îngrijora faptul că nu aveam habar dacă era o veste bună sau rea.

— Nu, nu eram prieteni. Iar el nu se ducea acolo să se distreze. El lucra acolo.

Nu-mi dau seama dacă a făcut-o dinadins, dacă şi-a calculat lovitura, dar mi s-a părut că Chaudron se bucura

prosteşte de reacţia provocată de cuvintele lui. Am încercat să ascund asta, dar bănuiesc că nu mi-a ieşit prea bine.

— Cum adică lucra acolo? Nu mi-aţi spus că era un lupanar?

— Da, fireşte, v-am spus, al doñei Anunciación. Un bordel de nimic. Tocmai bun pentru el.

Secţiune 4.10

— Va trebui să faceţi şase.

— Şase?

— Ce v-am spus? Trei? Nouă? Douăzeci şi patru?

— Fiţi liniştit, marchize, nu vă enervaţi. Şi ţineţi cont că mi-aţi spus cinci.

Este zece dimineaţa: Valfierno nu a băut nimic, dar rătăceşte iritat dintr-o parte în alta. Nu are prea mult loc: trei paşi, patru paşi. Bănuieşte că din pricina atelierului-cameră al lui Chaudron este atât de nervos – o încăpere înţesată şi tristă în ciuda soarelui, de asemenea agasantă, fiind prea ordonată –, ori poate din pricina lui Chaudron însuşi: cumpătarea lui, privirea lui din ce în ce mai sperioasă îl calcă pe nervi, ba chiar începe să-l îngrijoreze. Trebuie să se controleze: are nevoie de pictor.

— Da, aveţi dreptate, v-am spus cinci, Yves. Dar tocmai am primit o scrisoare de la Philadelphia: ultimul a căzut. Credeam că acesta nu va muşca, dar îmi zice că da, mă roagă în genunchi. Să nu vă închipuiţi că nu este frumos să-l vezi pe cel mai puternic proprietar de companie petrolieră din Statele Unite implorând… Chaudron se şterge pe mâini cu o cârpă îmbibată în terebentină şi mirosul îl face pe Valfierno să tresară. Este frig: Chaudron, în ciuda faptului că este în casă, poartă un fular maro în jurul gâtului, pe deasupra şorţului mânjit de vopsele – iar Valfierno nu şi-a dat jos paltonul de postav negru cu guler de blană.

— Încă trei copii, atunci. S-ar putea să fie nevoie de câteva luni.

— Nu avem atâta timp, Yves.

— Nu mă interesează cât spuneţi dumneavoastră că avem. Eu am ceva de făcut şi îmi voi face bine treaba. Ce ziceţi de acestea?

Spune şi îi arată două Gioconde identice sprijinite pe două şevalete. Chaudron ştie că întrebarea este retorică. În ultimele săptămâni, Valfierno s-a dus de câteva ori la Luvru să o vadă pe cea adevărată şi o are în memorie: la prima vedere, Giocondele falsificatorului său sunt desăvârşite. Se gândeşte că riscul vine din faptul că sunt prea bune, mai asemănătoare cu originalul decât originalul însuşi.

— Uimitoare, Yves, ca întotdeauna. Şi bănuiesc că detaliile sunt la fel de îngrijite ca aspectul general.

— Ştiţi dumneavoastră, Valfierno. Tablourile din acelaşi lemn învechit ca la carte, culorile fabricate prin aceleaşi metode, aceleaşi crăpături… Ştiţi care este visul meu? Mi-ar plăcea să-l văd pe Leonardo încercând să le distingă.

Când vorbeşte de tablouri, de propria iscusinţă, Chaudron se transfigurează. Atunci Valfierno îşi recunoaşte din nou norocul. Pe un al treilea şevalet este o Giocondă pe jumătate pictată: peisajul este aproape terminat, chipul Mona Lisei abia schiţat.

— Adică încă trei, în loc de două.

— Da şi repede, Yves. Într-o lună plec la New York şi trebuie să iau cu mine toate tablourile.

— Nu vor fi probleme la vamă, acolo?

— Yves, ce se întâmplă cu dumneavoastră? Se ştie că nu există american care să călătorească în Europa şi să nu se întoarcă de acolo cu vreo două reproduceri ieftine, ca… ale noastre.

Valfierno zâmbeşte în sinea lui: avea de gând să spună ale dumneavoastră, dar spunând ale noastre transformă falsa înţepătură în glumă făţişă şi, în trecere, devine şi mai stăpân pe tablouri. Se bucură gândindu-se la mica lui manevră neobservată: este din ce în ce mai subtil, din ce în ce mai precis în mânuirea armelor. Este, îşi zice, la apogeu. Şi se posomorâşte: de acolo nu ar putea urma decât declinul. Aşa că trebuie să fie o minciună.

— Dar trebuie să le terminaţi repede. După aceea va fi cu neputinţă să mai ieşi din ţara asta cu o copie a *Giocondei*.

— După ce?

— Cu tot respectul, nu mă întrebaţi ce nu vreţi să ştiţi.

Spune Valfierno şi Chaudron îl priveşte gata să stăruie, dar tace. Într-un colţ al atelierului este un pat strâmt de scânduri, şubred, iar Valfierno îl vede şi se gândeşte la propriul pat când era Bonaglia, în magazinul din San José de Flores: ca şi cum totul s-ar fi răsturnat cumva. Chaudron a şters un penel şi retuşează fondul celei de-a treia Mona Lisa; Chaudron îl priveşte, fascinat ca întotdeauna, şi îi spune că va afla, oricum, peste câteva luni.

— Dacă este ceva de aflat, prefer să aflu acum.

— Nu, nu faceţi o asemenea greşeală.

— Când mă gândesc că acum câţiva ani…

— Acum câţiva ani, ce, Yves? Acum câţiva ani mi-aţi spus ce trebuie să fac? V-am mulţumit de multe ori, mi se pare. Dar vă mai spun încă o dată să nu faceţi o astfel de greşeală, că a fost un moment special.

Chaudron se concentrează asupra tabloului: este un bun mod de a nu continua o dispută care nu ar duce nicăieri. Îi face plăcere să simtă privirea celuilalt admirându-l – şi după aceea alungă acest gând: este o

prostie. Dar trebuie să-l întrebe ceva şi cel mai bun mod de a o face este să-şi ţină ochii fixaţi asupra pânzei, în cutele de pe fruntea fetei florentine:

— Eu am încredere în dumneavoastră, v-am mai spus, şi nu am altă soluţie. Dar trebuie să-mi promiteţi ceva.

Spune Chaudron. Valfierno îl priveşte şi pufneşte: nu încape îndoială, asociatul său a devenit o povară. Îi răspunde că da, dacă poate.

— Puteţi, sigur că puteţi. Sper să puteţi. Făgăduiţi-mi doar că nu vom sfârşi ca atunci la Buenos Aires.

— Yves, vă rog…

Secţiune 4.11

Era un maestru. M-a înşelat atât de bine, în toţi anii aceştia: părea un bătrân lipsit de făţărnicie şi a râs de mine în asemenea hal. Bătrânilor le este mai uşor: ni se par inofensivi, întotdeauna cumsecade. Dacă bătrânii ar fi atât de cumsecade cum par, cine sunt cei răi pe lumea asta? Nu existau când ei erau tineri? Sau au fost, iar bătrâneţea i-a domolit? Niciodată nu am izbutit să înţeleg de ce a făcut-o. Ştiţi ceva? De atâtea ori, în anii aceia, m-am întrebat dacă aceasta nu i-a fost răzbunarea pentru moartea fiicei: dacă nu cumva a crezut, Dumnezeu ştie de ce, că eu am fost vinovat pentru moartea lui Mercedes. Dacă a avut vreun motiv să creadă că eu sunt vinovat şi a hotărât să se răzbune ori i-a venit să se răzbune pe mine fără să simtă nevoia să se justifice. Ori dacă voia doar să se răzbune pe lumea care îi smulsese singura operă şi eu eram cel pe care îl avea la îndemână. Nu voi putea şti niciodată. În schimb, ştiu că răzbunarea i-a fost desăvârşită. Bătrânul îmi măsluise viitorul. Zi după zi mi-a măsluit viitorul, convingându-mă că viitorul îmi va fi urmarea făgăduielii făcute de el – a acelei făgăduieli false. Bătrânul, vă spun, a izbutit să-mi măsluiască viaţa: era un maestru. Este adevărat că, prin înşelăciunea lui, mi-a făcut

o favoare imensă, dar el, firește, nu putea să o știe: nu a știut-o niciodată. Aceasta mi-ar fi răzbunarea. Avem cu toții una, știți? Greu este să o recunoaștem.

Moartea lui don Simón fusese atât de ușoară. Este lucrul cel mai hotărâtor care i se întâmplă unui om și, totuși, nu este mare lucru. Înmormântarea, în schimb, este întotdeauna o problemă serioasă: este modul de a arăta că s-a întâmplat ceva.

Nimeni, într-un sat precum San José de Flores, la începutul minuțiosului secol douăzeci, nu este gata să se dea în lături de la o moarte, de la priveghiul corespunzător și de la înmormântare. În cenușiul acelor vieți, fiecare moarte este o ocazie de întâlnire cu restul și, mai ales, cu ceea ce îi face să uite dezgustul obișnuit. La un priveghi, vecinii pot vorbi despre ceea ce nu pot spune în mod normal. La o înmormântare, vecinii pot să simtă frisonul apropierii lumii de dincolo și al căilor sale posibile, într-un sat ca San José de Flores, care încă se împotrivește să facă parte din orașul din care va sfârși prin a face parte, moartea – altora – este unul dintre momentele cele mai vitale. Într-un sat ca San José de Flores, moartea – altora – nu este în van.

Enrique Bonaglia și-a îndeplinit toate îndatoririle în zilele de trecere: el a avut grijă să angajeze o firmă bună – pe care a plătit-o din puținele sale economii, din moment ce niciodată nu urma să mai aibă probleme cu banii, el a cumpărat crucea și lespedea de marmură, el a adus florile, el le-a primit pe femeile înlăcrimate din cartier și pe bărbații care, în lipsa unui destinatar mai potrivit, îi adresau lui condoleanțele cuvenite. El, Enrique Bonaglia, a fost cel care a împărțit rachiu și cafea jucătorilor de mus, lichior de anason doamnelor, sirop de rodii celor doi sau trei copii iviți în magazinul dominat de cutia de lemn cu ferecături și cu rămășițele unui om venit la Buenos Aires

cu câteva decenii în urmă ca să-şi facă un viitor.

— Săracul de el, don Simón. Ce păcat este să mori fără să laşi pe nimeni în urmă!

— Dumneavoastră credeţi că este altfel?

— Dar, doña Puritas, cu ce puteţi să comparaţi?

— Nu, o spun pentru că eu…

Nimeni nu ştie ce să facă la un priveghi. Experienţa din alte cazuri demne de luat în seamă este, prin definiţie, redusă. Nu se ştie dacă trebuie să încerci să depăşeşti momentul evitându-l cu râsete, poveşti sau bârfe de ocazie, ori să te laşi pradă durerii – care justifică privegherea. De aceea priveghiurile sunt de obicei oscilări uşor stângace între durerea cea mai crudă şi râsul gratuit.

— Vă aduceţi aminte când s-a încăpăţânat să-şi cumpere mârţoaga aceea şchioapă?

— Fireşte. Nu se pricepea la cai, bietul de el.

Avantajul acestui priveghi – priveghiul unui om fără rude – este că nimeni nu este prea îndurerat de moartea lui. Că ştiu cu toţii că-l vor uita repede. Însă chiar şi aşa, se duc, zăbovesc: mortul merită cele două ore pe care le pierd din pricina lui sau pentru el. Merită frazele. Dumnezeu să aibă milă de sufletul lui. El nu mai suferă, săracul de el. Acum se va odihni. Mai devreme sau mai târziu, toţi ca el. De ce oare se duc întotdeauna cei mai buni? Măcar nu a suferit, nici nu şi-a dat seama. Nu mai are necazuri. Nu suntem nimic. Omul propune şi Dumnezeu dispune. Unde porunceşte căpitanul, nu poate porunci marinarul. Rămânem puţini. Părea atât de plin de viaţă! Astăzi suntem, mâine nu se ştie. Suntem din carne şi oase. Trebuie să ne resemnăm. Aşa este viaţa. Noi, cei rămaşi, suferim. Şi, orice s-ar spune, în diferitele bisericuţe se şuşotește mai departe:

— Întotdeauna m-a uimit cât putea să trişeze într-o singură partidă, şmecherul de galician.

O spune unul de la masa de mus şi Bonaglia este năucit: nu şi-ar fi închipuit-o niciodată.

— Da, şi punea atâta la suflet. Vă amintiţi când a vrut să joace magazinul la zaruri?

— Vai, dacă nu-l opream…

După aceea aude doi clienţi care povestesc pe şoptite cât de curtenitor era, cât de şiret şi de stăruitor, şi după câte fete a umblat când era tânăr.

— Şi nu prea tânăr, doña Eulália. Eu ştiu ce spun.

Spune o bătrână îmbrăcată în doliu sever. Atunci Bonaglia o priveşte cu alţi ochi pe doamna în vârstă cu băiatul doar puţin mai tânăr ca Mercedes, care stau într-un colţ fără să zică nimic, lăcrimând, fără să se amestece cu nimeni. Şi se întreabă cine era don Simón – şi când se termină de scris fiecare poveste.

Tot el, Enrique Bonaglia, merge în fruntea cortegiului din urma căruţei cu sicriul lustruit până la cimitirul din San José de Flores şi aruncă prima lopată de pământ când părintele termină de spus că dă înapoi lui Dumnezeu un creştin care merită tot ce este mai bun pentru că nu a făcut niciodată rău nimănui.

— Bietul om! De asta chiar că trebuie să se căiască.

Da, bietul om. O viaţă întreagă de osteneli ca să ajungă aici.

Şi, trei zile mai târziu, când se încheie doliul cuvenit, tot el trebuie să deschidă magazinul: el, Enrique Bonaglia, se pregăteşte să deschidă pentru prima oară ca patron magazinul unde s-a angajat ca vânzător în urmă cu atâţia ani. Şi în dimineaţa aceea, doar deschide uşa magazinului şi dă de un domn cu haină închisă la culoare şi de un băiat care poartă un fel de tunică sportivă, bumbac curat şi o canotieră de paie cu panglica roşie. Canotierul să tot aibă vreo douăzeci şi cinci de ani; celălalt, cel puţin cincizeci. Canotierul rămâne puţin în urmă; vorbeşte cel cu haina

închisă la culoare:

— Scuzaţi-mă, domnule. Dumneavoastră sunteţi cel care se recomandă drept Enrique Bonaglia?

— Da, domnule. Aşa mă cheamă. Cine mă caută?

— Numele meu este Castellani: doctor Alfredo Castellani, avocat. Iar acesta este domnul Augusto Pérez Coutiño, nepotul răposatului don Simón, la dispoziţia dumneavoastră.

Enrique are nevoie de timp să priceapă ce i se va întâmpla. Ori, mai bine zis, nu pricepe până ce avocatul nu-i cere să vadă hârtiile care-i legalizează dreptul asupra bunurilor defunctului. Enrique îi spune că nu s-a ocupat încă de această problemă, din cauza doliului, dar toată lumea ştie că el este singurul şi legitimul moştenitor.

— Se prea poate, stimate domn. Eu şi clientul meu nu dorim decât să ne asigurăm că aşa este. Între timp, aş dori să vă prezint actele clientului meu, care arată limpede că, dacă nu există un testament care stabileşte altceva, el, ca fiu al răposatei surori, este singurul moştenitor.

Spune avocatul şi îi întinde un teanc de hârtii, pe care Enrique le priveşte fără să se poată concentra. Dar recunoaşte un certificat de naştere pe numele lui Pérez Coutiño Augusto, fiul lui Miguel Pérez Pérez şi al Josefei Coutiño Álvarez, de asemenea dovada parohială că numitul Augusto este finul unchiului său Simón Coutiño Álvarez şi alte documente asemănătoare. I se învârte capul şi îşi zice că trebuie să se gândească numaidecât la ceva.

— Domnilor, este o plăcere. Însă vă cer doar trei zile ca să fac rost de ceea ce îmi cereţi. Dacă sunteţi de acord, vă aştept chiar aici vinerea următoare.

— Cum să nu, domnule, cu plăcere.

Nu-mi închipuisem niciodată că o hârtie poate deveni o chestiune de viaţă şi de moarte. Dar aşa a fost: în zilele acelea, nu am lăsat în casă niciun sertar nedeschis, nicio

carte fără să o controlez foaie cu foaie, niciun carnet nerupt. La început am crezut că blestematul de testament trebuia să fie pe undeva: că doar zăpăceala uşor de înţeles a unui om căruia i se apropie moartea l-a făcut să uite amănuntul de a mi-l da. Astfel încât, după ce am terminat de scotocit în locurile logice am înţeles că o hârtie atât de importantă trebuia să fie bine ascunsă şi am trecut la locurile imposibile: am bătut în toţi pereţii căutând ecoul vreunui gol, am ridicat scândurile din podea, am demontat picioarele scaunelor şi meselor, am înţepat cu o andrea pernele şi saltelele: degeaba.

La un moment dat am crezut că înnebunesc. Eram încă sigur că testamentul se afla pe undeva, dar că era cu putinţă – era chiar probabil – ca eu să nu-l găsesc niciodată. Mi-am închipuit gluma crudă a destinului: viaţa mea viitoare îmi scăpa printre degete din pricina absenţei unei foi de hârtie. Ba chiar am simţit o lovitură: nu metafora unei lovituri, ci o lovitură adevărată pe care nu mi-a putut-o da nimeni. Am rămas năucit câteva minute. Era în seara de joi: nu am aprins lampa cu kerosen, mi-am pus un pahar de vin, m-am aşezat pe fotoliul ce ştiuse să fie al lui Merceditas şi am avut bănuiala – căci, mai întâi, a fost o bănuială – că nu voi găsi niciodată ceea ce nu existase niciodată. Atunci mi-am auzit – fără să ştiu cum şi nici de ce – hohotele de râs, nişte hohote înfricoşătoare.

Rămăsesem fără viitor.

Şi eraţi sigur că băiatul acela era moştenitorul legitim?

Ia te uită, se pare că învăţăm, domnule ziarist. În sfârşit o întrebare. Nu, fireşte că nu eram sigur. Încă ceva: în noaptea aceea m-am convins la un moment dat că falsificatorii erau ei. Că aşa-zisul avocat inventase hârtiile acelea şi juca la cacealma ca la mus.

Atunci v-aţi hotărât să luptaţi pentru ceea ce vă

aparţine.

Atunci mi-am adus aminte că nici eu nu mă numeam Bonaglia – ori, cel puţin, nu aveam niciun act cu numele acela – şi că, dacă îmi stabileau adevărata identitate…

Adevărata dumneavoastră identitate?

Ah, vă perfecţionaţi. Vreau să spun: cea pe care ei o considerau adevărată. Dacă o descopereau, vă spuneam, ar fi ieşit numaidecât la iveală povestea cu închisoarea. Iar în cazul acesta nu aş fi pierdut doar magazinul, înţelegeţi?

Da, înţeleg.

Este un nou progres.

Dar nu cred că v-aţi resemnat atât de uşor să pierdeţi tot ce aveaţi – ceea ce eraţi sigur că aveţi.

Nu atât de uşor, domnule ziarist.

Adică v-aţi resemnat.

Mai întâi m-am gândit că, deşi testamentul nu exista, bătrânul mi-l datora oricum şi că nu putea să fie atât de greu de făcut.

De făcut ce?

Testamentul, Becker, despre ce vorbim. Nu putea fi prea greu să găsesc pe cineva care să reproducă semnăturile corespunzătoare, ştampilele, timbrele fiscale.

Dar, firește, nu ştiam unde să găsesc persoana aceea.

Nu ştiam, dar nu asta era problema. Puteam să caut. Ceea ce m-a oprit a fost gândul că, dacă aş fi făcut-o, mi-aş fi riscat restul vieţii. Că trebuia să rămân acolo, aşezat pe propriul delict tot restul vieţii şi că viaţa mi-ar fi fost un furnicar: că aceea era, poate, răzbunarea gândită de don Simón. Aşa credeam eu, în vinerea aceea, în zori.

Bineînţeles, înţeleg.

Nu cred. În plus, ştiţi ceva? Mi se pare că m-am simţit foarte uşurat.

Se crapă de ziuă. Enrique Bonaglia îşi bagă în valiza de carton cele trei schimburi de haine, câteva cărţi,

cealaltă pereche de pantofi şi o fotografie a lui Mercedes. Apoi scoate fotografia lui Mercedes şi închide valiza, aprinde un chibrit, stinge chibritul, iese din magazin, încuie uşa, strecoară cheia în buzunar, aprinde alt chibrit, îl stinge, se îndreaptă către gară. Îi este greu, într-adevăr, să nu se uite îndărăt.

O mare uşurare: ca şi cum ar fi cu putinţă să te trezeşti.

Şi atunci?

Pe dumneavoastră nu vă va interesa să ştiţi ce făceam eu în aşezământul doñei Anunciación, domnule ziarist.

De fapt, mă interesează.

Ah, da. Aşa că acum îmi veţi spune dumneavoastră cum trebuie să vă povestesc viaţa mea.

O uşurare incredibilă.

Secţiune 4.12

Tot ce se poate. El nu mi-a spus niciodată cum ajunsese la bordel, dar mi-a spus că nu era acolo de multă vreme, nu trecuse mai mult de un an.

Iertaţi-mi uimirea, Chaudron. Nu ştiam că în Argentina femeile plătesc prostituaţi. Îmi închipuiam o societate mai…

Nicidecum, Becker. Nu asta făcea el. Pe de altă parte, dumneavoastră îl cunoaşteţi: nu este cine ştie ce. El lucra acolo, era un fel de contabil, de administrator.

Acum înţeleg.

Da?

Secţiune 4.13

Yves Chaudron a fost un nenorocit, un ins care nu a ştiut niciodată ce să facă cu îndemânarea extraordinară hărăzită de întâmplare: nu o merita. Toată viaţa lui nu a avut decât o singură idee. Este ciudat că ideea aceea sunt eu.

Se simte departe, bătrân, câteodată se gândeşte: ca un om care a trecut şi nu a fost. Gustul amar de a fi fost fără să fi fost nimic, uşurarea de a nu trebui să fie nimic altceva. Seninătatea de a se împăca cu el însuşi. Uşurarea, din nou, disperarea.

Umilirea, poate.

Scuzaţi-mă, însă chiar nu înţeleg cum aţi ajuns în locul acela.

Nu mă miră că nu înţelegeţi, Becker. Dar voi încerca să vă explic: nu era un loc. Pentru mine nu a însemnat să mă duc într-un loc; a însemnat să nu mă omor. În două zile îmi pierdusem tot viitorul – iarăşi, ca atunci când au acuzat-o pe mama pentru colierul furat de mine, pierdusem totul. Şi de data asta nu aveam nicio vină, adică nu se schimba nimic dacă eram sau nu vinovat. M-am gândit serios să mă omor. Dar mi se părea o nelegiuire.

V-a fost frică?

Poate. Dar m-am gândit că este o nelegiuire, că era prea mult pentru mine: nu făcusem nimic ca să merit o moarte importantă. Şi m-am îngropat în lupanarul acela. Bătrâna Anunciación mi-a propus să rămân şi eu am fost fericit să nu mai trebuiască să mă gândesc, să nu mai fac planuri.

După aceea urmau să se convingă de atâtea ori că nu aveau niciun motiv să intre în vorbă: că lumea ar fi putut să se învârtească ani şi ani fără ca ei să se întâlnească măcar, că puteau să-şi ducă viaţa în oraşe diferite sau să se ciocnească pe străzi fără să se privească, ori chiar să-şi împartă mâncarea fără să-şi spună vreun cuvânt. Dar în noaptea aceea, în bordelul doñei Anunciación portretistul francez a păţit ceva neplăcut – s-a întrecut cu băutura, pesemne, deşi Yves Chaudron nu părea genul de om care să comită excese – şi madama a avut bunul-gust de a nu-l da afară când şi-a revenit din leşin. Situaţia era

complicată: în condiţiile acestea, Chaudron nu mai era un client şi nu s-ar fi cuvenit să se întoarcă în salon într-o stare deplorabilă – firele de păr ce începuseră să se răărească de-a valma, mirosul, câte o pată suspectă pe cămaşă de aceea madama l-a condus în singurul loc unde, în sâmbăta aceea plină de forfotă, nu deranja: biroul şi reşedinţa contabilului Bonaglia.

Care trudeşte printre fise metalice – una pentru fiecare tăvăleală şi la început nu a fost uşor să se obişnuiască să le vadă ca pe o simplă unitate de măsură – ca să transcrie pe un formular, sub numele sau porecla fiecărei fete, suma pe care o va încasa la sfârşitul săptămânii, după ce va scădea cheltuielile cu găzduirea, mâncarea, spălătoria, asistenţa medicală şi salariile personalului, inclusiv al celui ce socoteşte, bineînţeles. Care abia îşi ridică fruntea când îi spune patroana că domnul Chaudron se va odihni puţin pe fotoliu, dacă nu se supără. Nu se supără – sau mai bine zis: nu are autoritate ca să se supere. În depărtare se aude o muzică ciudată: viori şi chitare zglobii. Îndată ce îi părăseşte doña Anunciación, Bonaglia se întoarce la număratul jetoanelor lui. Chaudron îi spune că este un bun loc de muncă pentru un bărbat, iar Bonaglia nu-şi ridică privirea; da, pentru ca un bărbat să se distreze, zice Chaudron, stăruie. Bine, dacă vi se pare dumneavoastră, spune Bonaglia ca să-l facă să tacă, dar Chaudron insistă, bineînţeles, cu atâtea femei în jur, iar Bonaglia consideră necesar să-l informeze că femeile sunt pentru clienţi.

— Să nu-mi spuneţi că…

Nu, spune Bonaglia şi reia ostentativ, cu voce tare, numărătoarea fiselor metalice. Instituţia, se gândeşte, funcţionează din ce în ce mai bine. El are grijă de asta: îi place senzaţia că duce la capăt cu eficienţă maximă o treabă inutilă. Restul sunt prostii de inşi cu caş la gură.

Eu mă aflam acolo aşa cum aş fi putut să fiu în oricare alt loc: mi-ar fi fost indiferent dacă vindeau carne sau pompe funebre. Totul îmi era indiferent, iar doña Anunciación mă proteja. Într-o zi am greşit câteva calcule şi ea mi-a spus că trebuie să înţeleg că eu – că munca mea în stabilimentul ei – era un gest de bunăvoinţă al unei femei care, mai presus de toate, era bună cu semenii săi. Şi atunci mi-am amintit ce spunea la închisoare mentorul meu, francezul Davan: că oamenii se împart în cei ce preferă să se creadă cumsecade şi cei ce aleg să presupună că sunt răi. Şi că nu sunt unii mai buni decât alţii, deşi este adevărat că cei ce aleg să creadă că sunt buni trebuie să aprecieze mai mult bunătatea decât răutatea, căci nimeni nu se defineşte până la urmă ca o fiinţă detestabilă. Nimeni care nu apreciază, admiră sau invidiază puţin răutatea nu se va defini pe sine însuşi ca o persoană rea. În schimb, cei ce se declară buni pesemne că nu sunt aşa, dar măcar preferă bunătatea, o consideră mai atrăgătoare din vreun motiv oarecare. Bineînţeles că mie nu-mi păsa de toate acestea.

Au fost câteva luni liniştite. Atât de liniştite. Era doar clipa prezentă: iată secretul.

Aşa a fost. Cine ştie ce ar fi fost viaţa mea dacă în noaptea aceea nu beam câteva pahare.

Ceva foarte asemănător, Chaudron, îmi închipui.

Asta înseamnă să nu ai imaginaţie, domnule Becker. Dar îndrăznesc să spun de asemenea: ce-ar fi fost a dumneavoastră.

A cui?

Vă rog, domnule Becker.

Când mi-am terminat numărătoarea am reînceput-o – am verificat-o, am putea spune – ca să nu pară că nu fac nimic şi pentru ca oaspetele sau refugiatul să nu mă bată la cap. Lumea se crede de obicei obligată, de un anumit

mit al educaţiei, să vorbească de prostii. Ciudat este că, în cele din urmă, eu am început discuţia. Bănuiesc că am avut un atac de vanitate – şi am vrut să văd dacă lecturile mele din Conan Doyle îmi folosiseră la ceva. Am mai spus: îmi plăcea să citesc.

— Dumneavoastră nu sunteţi cumva pictor?

— Eu?

Tăcerea mea l-a silit să-mi răspundă:

— Da, domnule. De ce mă întrebaţi?

Nu i-am spus că amestecul de pete neşterse pe deplin de pe degetele lui şi mirosul de terebentină stăruind peste celelalte mirosuri – alcool nedigerat, sudoare, parfum ieftin, un rest a ceva ce putea fi vomă – era destul de limpede. A fost şi mai ciudat ca el să înceapă să-mi povestească apoi că făcea portrete, dar numai după fotografii sau după alte portrete şi că, dacă voiam, mi-l putea face pe al meu la un preţ destul de rezonabil şi, mai ales, ca pe mine să nu mă deranjeze propunerea lui, să mă facă mai degrabă curios, ba chiar să ne punem de acord ca să ne revedem. Eu nu făceam niciodată astfel de lucruri. Dar cred că a fost tot vanitate şi a fost uimitor: în zilele acelea, eu jurasem că-mi lipsea cu desăvârşire. Că mie, lui Bonaglia, îmi lipsea cu desăvârşire.

Eu nu mă văzusem niciodată. Pare minciună, dar nu-mi făcusem niciodată o fotografie; cu atât mai puţin un portret pictat.

Chiar niciodată?

Am impresia că dumneavoastră nu înţelegeţi ce fusese viaţa mea până atunci, domnule ziarist.

Vă asigur că încerc.

Eu nu mă văzusem niciodată: a fost o lovitură extraordinară. Chipul pe care îl vedeam pe carton părea să aibă o lume diferită de a mea. Când m-am văzut, m-am gândit că poate nu ştiam.

Nu înţelege de ce, cu îndemânarea incredibilă de a copia pe care o are, nu-i găseşte o întrebuinţare mai bună, îi spune, spune întrebuinţare ca să nu utilizeze un cuvânt mai brutal, iar Chaudron surâde şi zice că cine ştie. Mai târziu va afla că a făcut-o deja, că Chaudron îşi foloseşte de ani de zile îndemânarea de a copia, dar acum îi dă doar răspunsul acesta ambiguu şi zâmbetul ce par a-l încuraja să meargă mai departe şi, fără să ştie de ce, fără să se gândească, Bonaglia continuă. Nu v-a venit niciodată ideea, ştiţi dumneavoastră, să reproduceţi anumite tablouri importante, zice, iar Chaudron se distrează deocamdată şi îi spune că de ce nu, că i-a trecut câteodată prin cap să vândă reproduceri după anumiţi artişti şi tace ca să-l oblige să răspundă. Să caute un mod de a-i spune că nu, că nu vorbea chiar de reproduceri, să-l caute un moment, şovăind, temându-se să nu treacă graniţa către ceea ce nu se cuvine şi fără să ştie de ce i-a venit în minte să o treacă, dar, în cele din urmă, fără să o treacă până ce lui Yves Chaudron i se face milă de el: ştiţi, Bonaglia, falsificarea presupune unele riscuri.

Dar nu este decât o nouă invitaţie: să nu-i spună, cum cerea fraza, presupune multe riscuri – terminând astfel discuţia. Nu, îi spune, presupune unele, falsificarea presupune unele riscuri de parcă l-ar fi poftit să le cumpănească, să ţină seama de ele gândindu-se la un mod de a le evita, unele ca de exemplu, dacă pot să vă întreb. Şi Chaudron îl lămureşte că cel mai important este să nu alegi corect clienţii, care trebuie să fie persoane destul de educate ca să aprecieze şi să dorească anumite tablouri, destul de lipsite de apărare ca să nu fie periculoase dacă descoperă vreodată înşelăciunea, destul de îngâmfate ca să nu vrea să o vadă dacă este prea vădită. Şi destul de necinstite, spune, zâmbeşte în sinea lui, ca să-şi închipuie că dacă a cumpărat ieftin nu înseamnă că au fost traşi pe

sfoară, ci pentru că ei, el, clientul, trage pe sfoară vânzătorul. Este indispensabil ca muşteriul să creadă că-l escrochează, măcar puţin, îi zice şi este, preţ de o clipă, altcineva.

Un bărbat hotărât, sigur pe el, în stare de orice, nu băiatul aproape bătrân care nu poate picta decât ce au pictat deja alţii, nu francezul slab că ţi-e milă de el, cu privire stânjenită, care îi toarnă acum un pahar de vin şi îl contemplă la lumina singurei raze ce-i luminează atelierul dormitor salonaş și îi spune să nu se amăgească; oricât s-ar vorbi, orice s-ar zice, afacerea aceasta o defineşte vânzătorul: el ar fi capabil să picteze aproape orice, dar cu siguranţă niciodată să şi vândă, căci pentru a vinde bine trebuie în primul rând să laşi impresia că nu vrei să vinzi, că nu ai nevoie: vânzătorul trebuie să fie cineva care îi face cumpărătorului favoarea – spune favoarea, întăreşte: serviciul – de a-i vinde tabloul. Că se învoieşte să vândă dacă stăruie mult cumpărătorul. Şi că el, îi spune, nu ar putea, că el ar fi vrut, dar nu ar putea, pentru că el este tipul de om de care nu-şi aduce nimeni aminte, îi spune, care nu lasă nicio amintire, dar dacă ar găsi pe cineva dispus, el, Chaudron, ar fi foarte dispus să înceapă o afacere atât de profitabilă, nu credeţi, Bonaglia, dumneavoastră ce ziceţi. Să presupunem că da, dumneavoastră ce credeţi.

Gândiţi-vă la mine. Eu eram un bărbat de patruzeci de ani, care se hotărâse sau care se resemnase cu ce are, pentru care puţinul avut era totul, nu mai căuta altceva.

Valfierno, îmi este greu să vă recunosc în această versiune deplorabilă.

Nu, să vedem dacă mă înţelegeţi, de data asta. Nu v-o spun ca să vă trezesc mila. Dimpotrivă: v-o spun ca să vedeţi ce drum lung am străbătut după aceea. Ca să înţelegeţi cum poate un om să se făurească pe el însuşi. Ca

să vă daţi seama de exemplu.

Mie îmi spuneţi?

Da, bineînţeles. Dumneavoastră vă spun. Dumneavoastră aţi putea.

Dar spuneţi-mi cine va cumpăra un tablou de la angajatul doñei Anunciación?

Nu, de la angajat niciodată: la asta mă refer. Ca să vândă trebuie să fie un tip de la care toţi vor să cumpere ceva. Fraierul pe care să-l înşeli. Un bogătaş venit de altundeva, dintr-o provincie bogată, dar îndepărtată, ceva asemănător. Dumneavoastră puteţi să o faceţi, Bonaglia. Ştiu că dumneavoastră aţi putea.

Ca şi cum aţi avea în viaţă misiunea aceasta. Era ca niciodată: înflăcărat, convins. Ca şi cum s-ar fi născut ca să mă creeze.

Eu trăiam atât de liniştit: doar în prezent.

Nu, Chaudron. Eu mă simt bine aşa cum sunt. Dacă vreţi să faceţi astfel de lucruri, faceţi-le dumneavoastră singur. Vă spun că eu mă simt bine aşa cum sunt.

Secţiune 4.14

Ar fi vrut ca podeţul să să nu sfârşească niciodată. Se gândeşte că ar fi bine ca podeţul acela – atât de trainic legat de vapor, atât de bine acoperit de covorul roşu, aflat încă nicăieri, în afara legilor, atât de zdravăn – să nu se termine niciodată, să nu trebuiască să pună mai întâi un picior apoi pe celălalt pe pavajul alunecos din faţă, pe uscat: ce bine ar fi să nu trăiască momentul acela, ori măcar să-l poată trăi fără nodul care îi încleştează picioarele şi stomacul, fără dorinţa de a fugi, fără întrebări.

Nu îl supără burniţa, cum nu îl deranjează strigătele, forfota şi zăpăceala din port, cum nu îl intimidează New York-ul: de fapt – îşi zice, ca să se îmbărbăteze – a fost acolo vara trecută, când a pus la cale vânzarea tablourilor

şi totul a mers de minune. Dar ştie că în minutele următoare i se poate hotărî soarta: începe succesiunea de evenimente în care – de două, de trei, de cinci ori în lunile următoare – va juca totul pe fiecare carte. I s-a spus că pasul acesta este cel mai uşor, dar lui nu-i vine să creadă.

— Eduardo de Valfierno, nu?

— Da, domnule. Acesta este numele meu.

— Aveţi ceva de declarat?

— Nu, domnule, nimic de valoare.

Spune, într-o îngrozitoare engleză de baltă, în vreme ce vameşul începe să-i deschidă valizele. Valfierno poartă un costum cumpărat pentru această ocazie: foarte scump, foarte sobru, eleganţa celor nepăsători cu astfel de lucruri desăvârşită cu eşarfa de mătase de culoarea fildeşului şi o pălărie de fetru a-ntâia. Iar valizele deschise acum de inspector sunt din pielea aceea atât de delicată care nu supravieţuieşte decât pe vapoarele bune, la clasa întâi în trenuri, în hotelurile de mare lux. Cu investiţiile acestea, adăugând cabina de pe Mauritania şi ce va trebui să cheltuiască în Statele Unite, aproape că-şi va slei capitalul. Dar nu este grav, se gândeşte: peste câteva luni, când va termina, nu se va mai gândi niciodată la bani. I se va întâmpla foarte rar.

— Iată un tablou frumos.

— O copie excelentă, într-adevăr.

— Cred că l-am văzut. Cum i se spunea?

— *Mona Lisa*.

— Ah, da. De un italian, mi se pare.

— Leonardo. Se numeşte Leonardo da Vinci. Se numea.

Vameşul cu favoriţi roşcaţi irlandezi se împotmoleşte încercând să pronunţe davinci şi scoate mai departe tablouri din valiza mare: două uleiuri pe pânză cu portrete flamande, un peisaj francez din secolul al optsprezecelea.

— Aici mai aveţi încă un davinci din acelea.

Spune inspectorul punând cele două *Gioconde* umăr lângă umăr.

— Da. Ador tabloul acesta. Mi se pare cel mai potrivit ca să i-l dăruiesc unei doamne.

Spune Valfierno şi zâmbetul complice îi iese pe jumătate strâmbătură. Vameşul pare bine dispus şi nu se arată surprins de grămada lui de reproduceri. Valfierno încearcă să rămână netulburat; se pare că aveau dreptate cei care i-au spus că niciun turist bogat nu se întoarce fără reproduceri de tablouri celebre, că este cât se poate de normal. Că americanii le cumpără cu nemiluita, iar vameşii americani nu-şi fac griji din pricina acestor teancuri: sunt aproape întotdeauna reproduceri şi chiar dacă bănuiesc că nu ar fi – spun gurile rele, preferă să le lase să intre ca să mărească patrimoniul cultural al Statelor Unite ale Americii: este un fel de a-şi iubi ţara. Este adevărat că i se spuseseră toate acestea, dar Valfierno nu era deloc convins.

— Sper că asta nu-i brânză din Franţa.

— Ba da, i-am adus-o unui prieten. De ce, este vreo problemă?

— Ah, firește. Nu se poate intra în ţara noastră cu alimente nefierte ce ar putea provoca molime.

Spune vameşul. Bunăvoinţa i s-a prefăcut deodată în privirea tigrului vânător: un animal care adulmecă prada şi încearcă să se ascundă în spatele amabilităţilor.

— Îmi pare rău, dar va trebui să o confisc.

— Nu, vă rog, este un cadou.

— Îmi pare rău, domnule, v-am spus. Îmi pare rău, dar trebuie să-mi fac datoria.

Valfierno încearcă să-şi impună o strâmbătură de iritare: ca să-şi înăbuşe zâmbetul ce-i luminează chipul. Mai târziu, la hotel, va scoate cele două *Gioconde* din

valiza mare şi pe cealaltă – pe care inspectorul nu a văzut-o – din buzunar şi le va pune în dosul dulapului, învelite cât mai bine în tricouri murdare. A doua zi se va duce să caute pachetul cu celelalte trei la o companie de navlu internaţional în Church, aproape colţ cu Broadway. Iar în seara aceea le va reuni în sfârşit pe toate şase în camera sa de hotel, le va rezema de perete pe podea, le va contempla ore în şir. Este ciudat: va aştepta să vadă de şase ori câte trei sute de mii de dolari, averea ce îi va îmbrăca viaţa, viitorul sigur, dar va mai vedea şi altceva, ceva ce nu va fi în stare să definească, ceva ce nu are cuvinte să exprime. Nu va fi doar frica, nici doar victoria, nici doar evidenţa geniului său, nici doar ameninţarea. Ceva ce nu va şti: ceva ce va dori să ştie şi nu va şti. Şi se va lăsa învăluit de vis cu privirea pe chipul acela repetat, neliniştea aceea, fericirea celor şase surâsuri.

În ziua următoare, va cumpăra hârtie şi sfoară, le va împacheta cu grijă şi le va duce la un depozit de mobilă de pe strada Houston unde le va lăsa până va veni – în câteva luni, dacă totul merge bine, în câteva luni – momentul să le hărăzească propriul destin.

Articol V.

VALFIERNO

Secţiune 5.01 1

Mama, toţi cei ce şi-au schimbat ţara, fetele cu jetoanele: la început, era uşor. Mama, toţi cei ce şi-au schimbat ţara, fetele cu jetoanele. Monsieur Jourdain[5] care şi-a dat seama că face proză pentru că vorbea şi era fericit pentru că era altul, Monte Cristo care s-a făcut conte ca să se răzbune, Garay[6] când a devenit din porcar fondatorul unui oraş, Ulise cerşetor porc paria ca să ajungă unde nu îl

5 Personaj din Burghezul gentilom, de Molicre (n.tr.)

6 Juan de Garay (1527-1583), conchistador spaniol, fondatorul orașelor Santa Fe (1573) și Buenos Aires (1580) (n.tr.)

aştepta nimeni, Julieta întrebând ce contează numele şi numele a ucis-o, mama mea, toţi cei ce şi-au schimbat ţara, Alonso Quijano[7], fireşte, don Quijano, Jupiter însuşi care seducea prefăcut în vacă lebăda ploaie, dar noaptea nu, noaptea nu căci se face ziuă ca să se facă iarăşi noapte şi zi şi noapte şi zi şi altă noapte nu, cei mai mari trădători, cine ştie Merceditas, don Simón, francezul atât de departe de patria lui şi la puşcărie, eu Bollino, bietul Bollino închis pentru atât de puţin, Bollino prefăcut în nu ştiu ce, continuând să nu ştiu ce, schimbând mai departe, schimbând mai departe, schimbând, dar Sarmiento, din nou Sarmiento, mai ales don Domingo Sarmiento, toţi cei care şi-au schimbat ţara. Niciodată nu m-am zvârcolit atâta în pat: niciodată atâta. Mă gândeam, mă zvârcoleam: cine poate avea îngâmfarea de a hotărî cine va fi fiecare; mă gândeam, mă zvârcoleam: cum se face ca să hotărăşti cine este cineva; cumpăneam: pentru ce, mă zvârcoleam şi mai mult. De ce iarăşi. Dacă sunt deja eu, dacă sunt acesta aici.

Mă înseninam din când în când: spre dimineaţă, când mi-am dat seama că fusesem alţii. Atunci am descoperit că ceea ce nu voiam să fac făcusem deja şi nu făcusem niciodată. Că fusesem alţii fără să hotărăsc cine. Că doar trecusem de la un nume la următorul ca o creangă pe un lac fără curenţi, cu rare adieri de vânt, că mă lăsasem târât de hazardul unor nume; că acum era altceva. Că trebuia să hotărăsc cum voi fi, cine, cu ce maniere. Că puteam să mă înşel atât de îngrozitor. Că Julieta în otravă, că un alt nume. Că mă înşelasem de atâtea ori. Că îmi schimbam firea la nesfârşit. Că nu era uşor nici să fiu mai departe cine eram. Că nu eram cine eram. Că nu, că nu era uşor. Cine eram. La urma urmelor, ce aveam de pierdut. Domingo Faustino şi Monte Cristo, Ulise prefăcut în porc, mama cu jetoanele. Mă pierdeam pe mine cel de până

7 Numele adevărat al lui Don Quijote (n.tr.)

atunci, însă nu pierdeam mult, nu era mult, dar însemna să pierd totul, că totul este aproape nimic, ajunge, ce dracului. Că Garay, că Garay. Că, dacă dorm, somnul va şti cine doarme. Că poate sau cine ştie. Că cine ştie, cine ştie.

Eu, don Eduardo de Valfierno m-am născut în San Juan – unde aveam pământuri – pe 29 mai 1861 şi am, deci, patruzeci şi cinci de ani împliniţi. Nu aveam doi ani când tata a trebuit să se stabilească la Valparaiso pentru a se îngriji de firma familiei, fabrica de nave cea mai importantă din port, lăsată moştenire de unchiul său. Unchiul său, este de prisos să o spun, se născuse la Genova; tatăl meu făcea parte din prima generaţie din neamul Valfierno în America, dar respecta obiceiurile din ţara lui. De aceea, când era deja în vârstă şi şi-a zis că a venit vremea să se căsătorească, a pus să i se caute o fată dintr-o familie bună genoveză căreia i-a făcut curte prin scrisori şi care a venit, la abia douăzeci şi unu de ani, ca să i se dăruiască acestui domn, puţin mai tânăr decât mine acum. Fata, mama mea, se aştepta la ce este mai rău: ştia că părinţii o trimiseseră la capătul pământului, în America, pentru a strânge legăturile cu puternicul clan Valfierno şi nu-şi făcea iluzii cu privire la viitor; ştia, totuşi, că nu va fi nimeni dacă nu se va supune. Tânăra, mama mea, se aşteptase la ce este mai rău: îmi închipui ce uşurată a fost când a dat peste un cavaler delicat şi respectuos, chipeş încă, încercând să-i facă exilul suportabil.

Valparaiso era atunci portul cel mai activ din Pacificul sud-american. Acolo am crescut: părinţii îmi vorbeau în italiană, învăţătoarea în franceză, servitorii – fireşte – spaniola ciudată a oamenilor din partea locului. Acolo am trăit, fericit, lipsit de griji, până la optsprezece ani: îmi amintesc o copilărie singuratică şi protejată, primele jocuri cu băieţii, părul negru al slujnicei care îşi spunea Nena. În anul acela a izbucnit războiul cu Bolivia;

comerţul maritim era întrerupt şi tata a hotărât că trebuie să plecăm la Mendoza, unde am aşteptat mai bine de un an. Nu m-a atras nimic în satul acela secetos, abia reconstruit după îngrozitorul cutremur; m-am bucurat când tata, descurajat de prelungirea războiului, ne-a anunţat că vom folosi timpul pierdut ca să ne vizităm rudele din ţara de origine. Mama era încântată; ironia cea mai crudă a făcut ca ea să moară în timpul traversării Atlanticului. Eu şi cu tata am rămas fără familie.

Tata a refuzat să se întoarcă în America de Sud. Timp de mai mulţi ani, casa bătrânească din Genova a fost scenariul certurilor noastre: el pretindea ca eu să continui tradiţia comercială a familiei Valfierno, iar eu nu-mi găseam vocaţia oricât de mult aş fi căutat-o. Când am împlinit douăzeci şi cinci de ani, moartea bunicului din partea mamei m-a prefăcut în posesorul unei averi decente: nu mi-a trebuit mult să hotărăsc că Franţa este cel mai bun loc ca să o cheltui. Nu vă voi plictisi povestindu-vă ce am făcut în anii aceia: oricine îşi poate închipui ce înseamnă să ai ceva bani, să nu fi împlinit treizeci şi să te bucuri de Paris. Aşa am ţinut-o până la treizeci şi şapte – şi bine ar fi fost să o ţin mereu aşa.

Dar tata a găsit de cuviinţă să moară. Se recăsătorise: cu toate că nu a avut copii, a doua soţie a păstrat o bună parte din ceea ce i-a rămas – afacerile nu-i merseseră prea bine. Mie mi-a revenit, oricum, o moştenire convenabilă şi, bineînţeles, titlul. Uitasem de titlu: tata avea drept la marchizatul de Valfierno, dar niciodată n-a vrut să se laude cu asta. Eu, în această privinţă, îi urmez sfaturile: pe meleagurile noastre republicane, un nobil poate deveni supărător. La Paris, fireşte, era altceva.

Am mai rămas câţiva ani. Dar, ca să fiu sincer, averea nu îmi mai permitea să duc viaţa cu care mă obişnuisem,

iar oraşul se transformase în refugiu pentru boemi decadenţi şi şmecheri fără scrupule. Mi s-a părut că nu mai este destinaţia unui om de bine.

Mi s-a spus că Buenos Aires este viitorul – şi că nu dispreţuieşte tradiţiile sau bunele obiceiuri; că acolo un bărbat decent şi educat se mai bucura încă de respectul cuvenit. Am cumpănit, mărturisesc, că este timpul să mă aşez la casa mea şi îmi aminteam, din tinereţe, frumuseţea fetelor din partea locului – şi bogăţia, este adevărat, a pământurilor sale.

Aşa m-am întors în ţară. Şi, pot să vă asigur, nu mă căiesc.

Marchiz, Bonaglia? Nu este cam mult?

Cine. Este, Chaudron, Bonaglia?

Mama dumneavoastră, toţi cei ce şi-au schimbat ţara, Quijano, Monsieur Jourdain, Sarmiento, fetele cu jetoane: Monte Cristo.

Abia după aceea, multă vreme după aceea, îi va trece prin cap justificarea desăvârşită: că voia să ducă la bun sfârşit cea mai anevoioasă operă de artă: o viaţă. Că pentru a face dintr-o viaţă o operă de artă trebuia s-o falsifice: că a fi fiul tatălui şi al mamei tale este natură, că a fi mereu acelaşi înseamnă să te resemnezi faţă de natură, că o viaţă este operă doar când este inventată. După aceea, multă vreme după aceea, justificarea deşi, fără s-o ştie, o făcea dintotdeauna.

Sunt Valfierno. Eu sunt Eduardo de Valfierno.

Secţiune 5.02

La început îl irita; acum, faptul că ea este cu un cap mai înaltă a devenit un nou mod de a-şi arăta triumful: un premiu. Este limpede pentru toţi, se gândeşte, că ea nu stă cu el pentru ochii lui frumoşi, ci pentru ceva mai puţin vizibil care, la prima vedere, trebuie să-i fie buzunarul. Şi îl avantajează, se gândeşte: la fel ca un costum bun, ca un

briliant ostentativ la inel. Chiar dacă se înşală cei ce îl privesc – chiar dacă nu este din acest motiv, chiar dacă tot nu ştie de ce este, chiar dacă tentativele lui de a nu o mai vedea au dat greş pe nesimţite. Iar în după-amiaza aceasta, Valérie este radioasă: rochia albă eterică, strânsă pe trup, acoperită de danteluţe, colierul scânteindu-i în decolteu, palpitându-i în decolteu, palpitându-i în decolteu cu licăriri, pălăria cu boruri largi ca aripile, umbreluţa de mătase roz pal sprijinită cu nepăsare pe umărul superb, părul negru strălucitor. Valfierno ştie că toţi îl invidiază – ori, îi trece dintr-odată prin cap, îl privesc cu ironie: un alt bătrân căzut în capcană. Ideea îl dezarmează.

— Eduardo, ascultaţi-mă.

Valfierno o priveşte, încearcă să se gândească la altceva. Îşi zice că a făcut treabă bună: a reuşit ca Valérie să-şi ascundă vulgaritatea care îl excita ca să fie, câteodată, o domnişoară pe care poţi s-o duci, de exemplu, la hipodromul Chantilly. Cu toate că stăruie să se amestece în lucruri care nu o privesc:

— Eduardo, trebuie să vă rog ceva.

Valfierno se uită în jur; i se pare că toţi domnii şi doamnele elegante îi privesc. I se întâmplă: convingerea că trebuie să-şi organizeze viaţa ca pe scenă. Pentru orice eventualitate, încearcă o galanterie:

— Atâta timp cât nu-mi cereţi numele şi un inel, tot ce am vă aparţine.

— Şi ceva adevărat?

Spune ea, râde dezvelindu-şi dinţii şi totul se prăbuşește. Ea nu ştie, nu poate să se controleze: dinţii îi strică imaginea şi ea vorbeşte mai departe ca şi cum ar fi cea dinainte: magnifică.

— Dumneavoastră, presupun. Singurul adevăr, draga mea, sunteţi dumneavoastră.

Spune Valfierno: o face pe prostul.

— Dacă ar fi aşa, nu ne-am mai vedea.

Spune Valérie şi Valfierno o urăşte: dacă măcar ar fi recunoscătoare. Nu spune dragoste, tandreţe; spune recunoştinţă. Să-i mulţumească pentru că o suportă, o invită la plimbare, o face pe prostul. S-o facă şi ea pe proasta. La urma urmelor, în asta constau pactele, se gândeşte: toţi o fac pe proştii. Valérie îşi trece limba peste buzele foarte roşii; încet, roz peste roşu: ştie că el nu poate să reziste.

— Serios, vreau să vă cer să-l lăsaţi pe Perugia în afara chestiunii. Este prea nătâng.

Măcar nu îl numeşte Vincenzo, se gândeşte Valfierno: se poartă cu băgare de seamă.

— Acum îmi spuneţi.

— Întotdeauna v-am spus-o, marchize.

— Cum mi-aţi spus-o întotdeauna? Nu cumva dimpotrivă?

Nu contează, nu căutaţi nod în papură. Vă spun să-l lăsaţi pe dinafară, este un idiot, cu el totul va ieşi rău.

— Nu am crezut că sunteţi atât de îndrăgostită de imbecilul ăsta.

Spune Valfierno şi vocea îi devine mai ascuţită. Valérie îi răspunde cu o şoaptă răguşită, marchează diferenţa:

— Îndrăgostită, eu? Dumneavoastră drept cine mă luaţi, dragule?

Torentul de doamne şi de domni înaintează către trepte şi sună clopotul de start. Valfierno şi Valérie rămân singuri lângă pistă, rezemaţi de balustradă; copitele cailor răsună pe gazon.

— Am avut odată o prietenă care era îndrăgostită. Nici nu ştiţi cât de neisprăvită a devenit. Dacă v-aş povesti câte prostii a făcut… Nu, nu credeţi asta. Vă spun cu mâna pe inimă că, dacă îl menţineţi în afacere, italianul va face

să se ducă totul de râpă.

— Valérie, dumneavoastră ştiţi bine că fără el este imposibil.

— Nu, marchize, nu ştiu. Sau aţi uitat că refuzaţi să-mi povestiţi amănuntele?

— De ce vreţi amănunte?

— Pentru că fără mine nimic din toate astea nu ar fi fost cu putinţă.

— Ştiu, draga mea, ştiu şi vă veţi primi răsplata.

Caii intră în linie dreaptă şi strigătele se înteţesc. Valfierno se gândeşte că trebuie să fie minunat să ai atâţia bani ca să-i joci pe ceva atât de imprevizibil ca saltul unui cal de curse: un lux pe care şi-l va permite cândva. Pe care poate şi-l va permite foarte curând. Da, cu siguranţă.

— Insist, marchize. Bietul Perugia este un incapabil care va duce totul de râpă. Trebuie să-l înlocuiţi.

— Nu vreau să vorbesc prea mult, draga mea, dar credeţi-mă pe cuvânt că fără el este cu neputinţă. Este foarte simplu: fără el nu se poate.

— Da, trebuie doar să găsim o altă cale.

Valérie îi vorbeşte – întotdeauna îi vorbeşte – de parcă ar şti ceva ce el nu ştie: cum să manipuleze un bărbat, de exemplu.

— Să găsim, Valérie? Cea care trebuie să rămână pe dinafară o dată pentru totdeauna sunteţi dumneavoastră. Mai ales dacă nu aveţi încredere în italian. Gândiţi-vă că, dacă el cade, puteţi să cădeţi şi dumneavoastră. El ştie totul despre dumneavoastră, unde locuiţi, unde lucraţi, totul.

— Şi despre dumneavoastră nu?

— Despre mine nu ştie nimic. Eu l-am văzut de două ori pe aici, nu-mi ştie numele, absolut nimic. În schimb, despre dumneavoastră…

— Despre mine da, fireşte. Dar eu ştiu totul despre

dumneavoastră, să nu uitaţi. Eu ştiu absolut totul.

Valfierno se gândeşte că poate este adevărat: cu toate că nu are sens, se poate să fie adevărat. Îi poate spune că nu se poate, să o lase baltă.

— Cum spuneţi dumneavoastră. Dar aduceţi-vă aminte că, dacă el ajunge la puşcărie, ajungeţi şi dumneavoastră. Am eu grijă.

— Cine are să creadă o târfă?

— O ce?

Îi strigă Valérie. Valfierno se căieşte deja, dar este târziu.

Secţiune 5.03

Îmi este teamă. Eu nu voiam să fiu nimic din ceea ce nu eram. Nu mai aveam nevoie. Credeam că nu îmi mai trebuie nimic. Şi acum îmi este teamă.

Nu vă faceţi griji, nu este nicio grabă. Trebuie să lucrăm în linişte.

Să lucrăm?

Da, Valfierno. Trebuie să mergem încet.

Dar dumneavoastră aţi spus să lucrăm?

Aţi crezut – eu îmi închipui că la început aţi crezut – că trebuie să mă faceţi ca pe un tablou. Că trebuie să găsiţi un model, să-i descifraţi tainele, să-l înţelegeţi, să faceţi schiţa generală şi apoi să-l coloraţi, să desăvârşiţi fiecare tuşă, să finisaţi. Aţi crezut – la început aţi crezut tară îndoială – că eu voi fi opera dumneavoastră.

Da, aşa v-am spus:

Falsificatorul – am descoperit după aceea – este un ascet, aproape un sfânt: cineva gata de cel mai mare sacrificiu, de renunţarea deplină. Nu există nimic mai periculos decât un ascet: îşi imaginează că renunţarea lor îi autorizează, îi copleşeşte cu drepturi.

Iar ei fac, la urma urmelor, la fel ca toată lumea, dar mai mult. Orice autor dispare, într-un fel sau altul, în

spatele a ceea ce face: falsificatorul dispare pe de-a-ntregul întrucât condiţia existenţei sale – şi a subzistenţei sale – este să nu lase nici cea mai mică urmă. Îi cunoaştem doar pe falsificatorii care au dat greş; celălalt, victoriosul, dispare îndărătul operelor sale. Condiţia existenţei sale este să nu existe: să ascundă cine este, să nege că este cineva, să-şi abandoneze identitatea: să fie altul, cu neputinţă de distins. Şi eu ar trebui să fiu: să mă dizolv, dar nu într-o operă, ci în noua mea viaţă – şi, deocamdată, Chaudron îşi închipuia că viaţa mea putea fi opera lui.

Vremea noastră

Şi totuşi mă gândesc că poate va veni ziua – să dea Domnul să vină ziua – când nu-mi voi recunoaşte chipul în oglindă. Cine va fi atunci cel pe care îl voi recunoaşte, al cui va fi chipul. Şi acela îşi va recunoaşte fără îndoială chipul, va fi al lui. Şi eu ce voi face atunci. Eu, în primul rând, cine voi fi. Zbuciumul, teama, încă. Nu mai sunt un copil.

Nu vi se pare ciudat să fi crezut că sunteţi în stare să vă prefaceţi în altul?

Da, domnule ziarist. Văzute acum, toate astea pare o nebunie.

Şi nu este o nebunie?

Cu cine vorbiţi dumneavoastră acum?

Dar de unde aţi scos încrederea, energia ca să credeţi că puteţi fi cineva atât de diferit?

N-am avut-o niciodată. Îmi închipui că am avut norocul de a nu-mi da seama ce fac.

Ce anume trebuie uitat, se întreabă, ce uitare este necesară? Nu ce va trebui să înveţe, ce să simuleze, ce gesturi mimici intonaţii să adopte: ce va trebui să uite ca să fie altul?

Şi atunci Bonaglia aproape Valfierno îşi petrece ultimele trei luni în bordel citind cu bună ştiinţă despre

locurile unde va spune că a trăit, privind reproducerile marilor tablouri şi studiind vieţile autorilor, dând fuga la teatru de câte ori poate ca să imite maniere, căutând în *Chipuri şi măşti* numele celor ce interpretau, ascultând poveştile de la Paris ale lui Chaudron, desăvârşindu-şi franceza din închisoare, imitând în faţa oglinzii poze şi accente. Ca şi cum, pentru a deveni altul, se gândeşte, ar fi de ajuns să privească, să citească sau să asculte. Ca şi cum ar obţine ceva cu asta.

În multe nopţi mă simţeam ca un tâmpit.

Eu nu aş fi în stare s-o fac. Eu nu aş fi în stare s-o fac.

A dat jos oglinda: desprinde din cui oglinda pe jumătate spartă, acoperită cu mercur, de pe peretele camerei sale birou, ca să nu se mai vadă până ce îl va vedea pe celălalt. Spune: până ce nu-l va vedea pe celălalt. Şi o dă la o parte de-a binelea, căci se teme să nu descopere pe nimeni.

Până ce îşi dă seama – într-o noapte, stând încă în camera sa birou, unde continuă să lucreze deocamdată, până ce i se va încheia metamorfoza: de unde trebuie să iasă altul – că s-a pregătit atâţia ani, cu mult înainte de a o şti, pentru asta. Că primii ani în casa mare, lecturile i-au fost pregătire, după-amiezile şi dimineţile la magazin, nopţile de plictis imaginându-şi, hotărârea de a nu-şi mai imagina i-au fost pregătire – deşi nu o ştia. Acum ştie că totul nu a fost decât un preludiu, se bucură, a găsit în sfârşit sensul tuturor acestor lucruri: totul, în sfârşit, se justifică, se gândeşte şi îşi zice că trebuie să mulţumească cine ştie cui pentru asta.

Totul se potriveşte şi se combină, din combinaţie vine puterea. Asemenea cuiva care se naşte într-o altă lume, se gândeşte.

Chiar aţi avut această senzaţie, Valfierno?

Da, am avut-o cu adevărat.

Trebuie să fie extraordinar, îmi închipui: să crezi că totul are un sens.

Este umilitor. Acum îmi dau seama că, dacă m-am gândit la asta, îmi rămânea înainte multă muncă, mult efort. Eram încă acelaşi.

Nu înţeleg.

Nu mă miră. Dar încercaţi: nu există nimic mai omenesc, mai înjositor de omenesc decât satisfacţia de a urma un presupus destin. Acum înţelegeţi? Vă daţi seama de umilire?

Dimpotrivă, v-am spus. Vă pizmuiesc.

Fireşte, de aceea faceţi ceea ce faceţi. Dar nu vă învinuiesc: eu am avut nevoie de timp ca să înţeleg că viaţa care abia începea nu era o fatalitate, ci hotărârea mea. Că era exact contrariul unei hotărâri a altcuiva, căreia m-aş fi supus: opera mea, în sfârşit.

Eu urma să fiu altul pentru că aşa voiam eu. Singurul lucru care avea să rămână din mine era dorinţa de a nu fi altul.

Îşi lasă barbă, îşi vopseşte primele fire albe, recuperează oglinda: dacă şi-ar aminti bine cine a fost şi-ar spune că nu seamănă. Încearcă din răsputeri să uite. Dar nu.

Eu cred că a venit vremea.

Aşa consideraţi? Eu nu sunt sigur.

Cât vă lipseşte?

Câteva zile?

Visează – nu visează; se gândeşte aievea, dar preferă să-şi spună că este un vis – că o vede pe mama lui pe o stradă din Rosario, iar mama lui îl priveşte şi este gata să-i spună ceva. Şi visează – se gândeşte, preferă să fie un vis – că el îi va cere să nu-i spună nimic, dar se întristează, o ascultă pe mama lui vorbind, însă nu-i înţelege cuvintele, nici gesturile.

Câteodată, ca să se convingă – pentru a-şi fauri visuri noi, visuri ale lui Valfierno – visează că este bogat şi elegant ca să se ducă să o caute pe Marianita Baltiérrez, să se însoare cu ea şi să cumpere casa mare din Rosario de la Diego – dacă este a lui – să se întoarcă alături de ea ca să se joace în parc, în camera aceea cu tavanul jos, în odaia mare a domnilor. Dar nu visează, se gândeşte. Bonaglia nu mai visează; Valfierno încă.

Şi îmi era teamă.

Valfierno, trebuie să începem odată.

Ce aveţi, Chaudron, vi se termină capitalul?

Nu se poate continua la nesfârşit. Nu are sens. Eu vă văd şi văd într-adevăr un altul, vă asigur. Uitaţi-vă, nici măcar nu-mi vine ideea de a vă numi Bonaglia.

Se poate. Se poate. M-am gândit.

Aha.

M-am gândit cum va fi începutul. Trebuie să facem ceva, bănuiesc, pentru ca eu să încep.

Bine, fireşte. Ca să începem trebuie să plecăm de aici.

Bineînţeles.

Nu, vreau să spun: să locuiţi altundeva. Pot să vă dau un avans ca să închiriaţi o cameră şi, după prima noastră operaţiune, îmi înapoiaţi banii.

O cameră?

Da. Nu încape îndoială că nu va fi ceea ce meritaţi, dar deocamdată va trebui să ne adaptăm. La început nu va putea şti nimeni unde locuiţi.

Este o problemă. Va trebui să cumpărăm şi haine. Dar eu mă gândeam mai degrabă cum mă voi face cunoscut. Mi-a venit ideea cu broasca ţestoasă.

Ideea cu ce?

Cu broasca ţestoasă. Este simplu: mă îmbrac bine, elegant, dar fără exagerare, fără joben, cu o pălărie joasă

şi scot la plimbare o broască-ţestoasă pe strada Florida.

Valfierno…

Nu, aşteptaţi, ascultaţi. Îmi scot la plimbare broasca-ţestoasă legată cu o lesă, iar cei care ne interesează vor pricepe mesajul: că timpul nu este o problemă pentru mine. Că sunt un aristocrat, nu ca plebeii ăştia din Buenos Aires care sunt tracasaţi toată ziua, aleargă de colo-colo. Asta le vom spune: că nu sunt unul dintre ei şi că îndrăznesc să o arăt.

Valfierno…

Nu, vorbesc foarte serios. Anunţăm vreo doi ziarişti, poate de la *Chipuri şi măşti*, de la *Căminul* şi a doua zi tot oraşul va vorbi despre mine. Înţelegeţi acum?

Nu se pune problema că nu înţeleg, Valfierno: mi se pare o bazaconie. Nu vă daţi seama că în afacerea noastră este important să fim discreţi?

Dar trebuie să mă fac cunoscut, nu?

Da, dar trebuie să o facem încetul cu încetul, fără stridenţe.

Chaudron, mi-am petrecut toată viaţa trăind încetul cu încetul, fără stridenţe. S-a terminat. Înţelegeţi ce vă spun? S-a terminat.

Dar dumneavoastră nu puteţi să apăreţi aşa pe nepusă masă, să veniţi de nicăieri şi să vă aşezaţi în mijlocul scenei. Nu aşa se face.

Nu-mi spuneţi cum se face, Chaudron.

Valfierno, vă rog, ascultaţi-mă.

Cel mai uşor, fără îndoială: să profiţi de moarte.

Secţiune 5.04

Ciudat este că el spune că dumneavoastră l-aţi îndemnat să se prefacă în Valfierno.

De ce ciudat? Pentru că el pare insul cel mai autosuficient şi mai splendid, iar eu sunt un bătrân îngropat într-un fotoliu? Pentru că dumneavoastră sunteţi

atât de ziarist, încât nu sunteţi în stare să vă închipuiţi nimic dincolo de ceea ce vedeţi sub nas, domnule ziarist? Pentru că nu puteţi să vă daţi seama că au fost perioade când eroul dumneavoastră era un nimeni? Sau pentru că nu vreţi să vă daţi seama?

El s-a schimbat mult când a început să-şi spună Valfierno?

Mult este puţin spus, domnule ziarist. Să vedem dacă mă înţelegeţi: când l-am cunoscut eu, el era unul dintre aceia care hotărâseră c-au încercat destul, că nu vor să meargă mai departe, că vor căuta să rămână unde sunt cât vor putea sau cât vor fi lăsaţi…

Secţiune 5.05

Primul care a vorbit cu văduva lui López del Mazo, trebuie să recunosc, a fost Chaudron. Asociatul lui, fotograful, scotea o avere dintr-o ramură neexplorată a meseriei: portretele celor care muriseră de curând. Şi, din când în când, bogăţia defunctului sau vina rudelor le făcea să comande şi un portret pictat. Don Indalecio López del Mazo fusese pe când trăia avocatul familiei Anchorena[8], ministru adjunct al Comerţului şi, mai ales, membru al tuturor comisiilor şi delegaţiilor organizate de arhiepiscopia din Buenos Aires pentru a-şi apăra interesele în domeniile cele mai variate. Doamna nu îi dăruise copii: pentru a se desfăta – şi pentru a-şi desfăta în toată legea evlavia – făcea parte din societăţile doamnelor din cele mai bune parohii din Buenos Aires. Rămânând văduvă, durerea nu a împiedicat-o să se gândească la portretul răposatului iubit – care avea să-i împodobească pentru totdeauna salonul. Înmânându-i-l, Chaudron a întrebat-o dacă se

8 Familie de origine spaniolă, care a emigrat în secolul al XVIII-lea în viceregatul Rio de la Plata, ocupându-se cu comerțul. A ajuns să fie cea mai bogată familie din Argentina în așa-numita „perioadă agro-exportatoare“, între 1880 și 1945. (n.tr.)

hotărâse ce va da bisericii Sfântul Francisc, unde aveau să se ţină cele o sută de slujbe rânduite de don Indalecio pentru veşnica odihnă a sufletului său. Când văduva i-a mărturisit că nu, Chaudron i-a spus că el putea să-i facă rost de darul ideal şi i-a sugerat să ia legătura cu mine: cu don Eduardo de Valfierno.

Am aşteptat şase zile – şi începusem să ne pierdem nădejdea când am primit răvaşul văduvei poftindu-mă să trec pe la ea, în casa de pe strada Esmeralda. Eram – trebuie să recunosc – emoţionat când am bătut la uşă. O servitoare tânără, brunetă m-a invitat să intru: ceva din felul ei de a mă privi – de a nu mă privi, de a-şi pleca privirea, m-a liniştit. Văduva abia s-a ridicat să mă salute, lăsându-se să cadă la loc într-un fotoliu prea mare pentru ea: m-a calmat şi faptul că ea era atât de mărunţică. I-am exprimat condoleanţele, iar ea mi-a servit ceaiul într-o ceaşcă de porţelan chinezesc.

Discuţia despre verzi şi uscate a fost scurtă, din fericire: mie îmi era mai teamă de ea decât de afacerea propriu-zisă. Dar văduva nu avea chef de frivolităţi – ori, poate, bănuia că nu este momentul potrivit pentru a le răspândi. Astfel că, îndată ce a pomenit de propunerea lui Chaudron, i-am vorbit despre tabloul aflat de atâtea generaţii în patrimoniul familiei şi pe care acum, din păcate, trebuia să-l înstrăinez. Un tablou de maestrul Murillo, doamnă, închipuiţi-vă amărăciunea mea. Mi s-a părut că văduva putea să-şi închipuie amărăciunea mea, dar nu şi un tablou de Murillo: numele marelui maestru al barocului spaniol i se părea în chineză. Fireşte că nu voia să recunoască şi mi-a pus o întrebare generală despre pictură. Eu am încercat să o informez fără să-i rănesc orgoliul: doamnă, este un Sfântul Francisc, întocmai, dar pictat cum ştia doar un maestru al barocului, cu bogăţia de detalii şi cu simţământul creştin că sfântul este cu

adevărat acolo, doamnă; vă asigur că nu a existat niciun pictor care să respecte cu mai multă pioşenie învăţăturile Preacuratei noastre Maici.

Văduva lui López del Mazo mă asculta cu luare-aminte, cufundată în fotoliul ei; părea într-adevăr lipsită de apărare, până ce i-am spus cât nădăjduiam să scot pe Murillo; atunci s-a îndreptat în fotoliu arătându-şi dinţii. Îi avea galbeni, dar întregi şi mi-a spus să nu mă las înşelat de aparenţe. Niciodată, doamnă, dar nu ştiu la ce vă referiţi. Tot ce vedeţi în jur, domnule de Valfierno. Soţul meu avea nevoie de toate astea pentru viaţa lui socială, pentru treburile lui, dar să nu credeţi că suntem milionari. Doña Socorro, vă rog: dacă ştie cineva că banii se duc aşa cum au venit, acela sunt eu; dar vă vorbesc despre o adevărată operă de artă. Da, fireşte, aşa este. O operă de artă şi, în acelaşi timp, o ofrandă pentru veşnica odihnă a sufletului soţului dumneavoastră. Da, fireşte, aşa este. Pe de altă parte, sunt încredinţată că nu este acelaşi lucru să-l cumpăr de la un domn ca dumneavoastră ori de la negustorii galicieni sau italieni.

Văduva mi-a oferit altă ceaşcă de ceai, însoţind-o de un zâmbet ce se dorea elocvent, însă pe care nu l-am înţeles. I-am răspuns cu altul asemănător. S-a ridicat în picioare: a fost un proces anevoios. În vreme ce o aşteptam pe servitoare, mi-a spus că vrea să se sfătuiască mai întâi cu parohul de la Sfântul Francisc şi că vom sta de vorbă după aceea – apoi mi-a cerut să revizuiesc preţul. Eu i-am răspuns că o voi face cu toată plăcerea, dar era un Murillo. Da, un Murillo, mi-a zis, bineînţeles.

Pe potecă m-am întâlnit cu câteva persoane şi nimeni nu se uita la mine. Nu-mi venea să cred: a mers. Peste zece zile băteam palma, iar tabloul lui Chaudron a fost atârnat cu pompă şi cu evlavie, lângă altarul mare de la Sfântul Francisc. Parohul era fericit: trebuie să se fi informat

despre preţul unui Murillo şi se făcea luntre şi punte să o mulţumească pe văduva donatoare.

A fost prima noastră operaţiune. Următoarele două au fost, de asemenea, un succes şi au însemnat mai mult decât atât: dovada că eram în stare. Dovada că acum eu eram, în sfârşit, Valfierno.

Că lumea este un loc plin de lucruri, străluciri şi, mai ales foarte plină de alte lumi.

Astfel că atunci aţi câştigat prima sumă importantă.

Da, o nimica toată.

Bine, eu nu aş spune o nimica toată dacă aş scoate zece mii de pesos de la două milionare. Zece mii de pesos, o grămadă de bani.

Este atât de uşor să devii bogat, domnule Becker! Nu este nimic mai uşor. Este de ajuns să vezi cine izbuteşte: cei ce nu au destulă imaginaţie ca să-şi dorească altceva, cei ce vor acelaşi lucru ca toată lumea, doar că puţin mai mult.

Da, fireşte. Problema este că eu am trăit aproape toată viaţa la Paris, de aceea. Dar nu îmi mai place oraşul ăla, m-am întors. Da, este adevărat, aş dori să vând câteva tablouri. Sunt fleacuri vechi, capricii de-ale bunicului şi vă mărturisesc că întreţinerea reşedinţelor mele mă obligă să investesc destul de mult. Da, de ce nu. Fără îndoială, bineînţeles.

Să te schimbi nu este, în cele din urmă, atât de greu: să-ţi spui că eşti altul. Problema nu mai este construcţia, acum, ci recunoaşterea: a fi înseamnă a fi perceput. Din fericire, îşi zice Argentina.

Argentina era perfectă pentru asta.

Să mă privesc în oglindă: să văd urmele.

Să găsesc încă atâtea urme.

Şi atunci mă va pofti la un pahar şi mă va întreba cum de nu ne-am cunoscut înainte, iar eu îl voi lămuri că

viaţa mi-a fost atât de rătăcitoare, atâţia ani în străinătate ca să regăsesc în sfârşit peisajele copilăriei şi el va spune că bineînţeles, că uitase, dar ce bine că ne-am întâlnit acum, marchize, ştiţi, cu scursura care ne-a umplut acum ţara este o plăcere să cunoşti din când în când un om cumsecade, un domn, pe cineva ca noi, îmi va spune că trebuie să ne întâlnim neapărat într-una din zilele acestea, să mâncăm la club şi-i voi răspunde că desigur, cu cea mai mare plăcere, ceva îi va trece prin faţa ochilor, iar eu mai târziu voi şti că cea mai mare plăcere este o prostie, sunt cuvinte pe care noi nu le folosim, atunci nu voi şti asta, dar voi şti că tocmai am făcut ceva greşit, teama neîncetată de a face vreo gafa, frica neîncetată de a face vreo gafa şi totuşi el va merge mai departe şi va presupune, îmi închipui, că atâţia ani departe pot justifica sau explica anumite rătăciri, dar eu voi fi trecut printr-un moment greu, alt moment greu, greşeala tot timpul în faţă, ameninţând.

Eram la limită: tot timpul la limită.

Şi ea atunci nu se va gândi la ce s-au gândit atâtea altele, ci va suspina lăsându-se în voia sorţii când îmi voi înălţa paharul de şampanie, spunându-i că ochii ei m-au fermecat, iar surâsul ei îmi va fi invitaţia pe care mă voi preface că încă nu o accept pentru ca ea să stăruie, să mă privească în ochi şi mai ispititoare, în vreme ce îşi va coborî breteaua stângă de la *deshabillé* ca şi cum m-ar provoca, mă va provoca să zăbovesc cu ochii în ochii ei în timp ce se dezbracă, iar eu fireşte voi zăbovi căci sunt un om de lume şi cu experienţă, la aceasta se va gândi ea, 1 şi nu la proporţiile mele coborându-şi şi cealaltă bretea, făcând să adaste *deshabillé*-ul pe sânii ei într-un echilibru atât de precar, atât de aleatoriu, ameninţat de răsuflarea ei aproape fără *soufflé* şi îmi va zâmbi, îmi va zâmbi anevoie, pentru că va fi emoţionată, preocupată de judecata ochilor

mei, a anilor de chefuri şi de desfrâu, temându-se că nu este la înălţime şi, ca să disimuleze, se va lăsa să cadă pe divan cu o grimasă ca şi cum nu mi-aş da seama că *deshabillé*-ul îi atârnă de-a valma la mijloc, strâns la mijloc, zadarnic la mijloc, capricios şi atunci îmi va spune marchize, vă rog, marchize, nu vă daţi seama că sunt nebună după dumneavoastră, marchize, vă rog, nu mai pot, nu fiţi atât de crud şi eu atunci voi şti că nu m-am înşelat.

La limită, spun: de-o parte şi de alta.

Imaginându-mă, creându-mă.

Trebuie să ne arătăm nepăsători: toţi cei prezenţi îşi închipuie că strălucirea orbitoare este foarte vulgară, dovedind lipsă de clasă. De faţă sunt mai bine de nouă sute de persoane, ca să arate că Buenos Aires este unul dintre oraşele cele mai bogate în bogătani şi fii vitregi. Se privesc unii pe alţii ştiind că, deşi este cu putinţă vreo greşeală, sunt liniştiţi pentru că sunt cei mai buni sau, cum spun ei, oamenii decenţi, adică: cei ce au fost în stare să rămână cu pământurile şi acareturile lor. Sunt în largul lor: este atât de bine să se afle pe un teritoriu îngrijit, înconjuraţi de prieteni, rude şi colegi. Nici măcar teamă, se gândeşte Aliaga: doar tihna de a şti că eşti înţeles.

Musafirii vădesc indiferenţă, dar privesc cu coada ochiului, impresionaţi, desfăşurarea: vesela de porţelan de Limoges cu litera G aurită în monogramă, tacâmurile de argint masiv lucrate de Cristophe, terminate cu capete de vacă, cristalul Baccarat spărgându-se şi spărgându-se în zuruit de monede, firul flamand al şerveţelelor şi feţelor de masă, aranjamente florale, orchestra formată din douăzeci şi patru de profesori abia auzindu-se, medalia aniversară de aur primită de fiecare la intrare: „Familia Guerrico – Nunta de aur – Cu voia lui Dumnezeu”.

Nu este chiar atât de greu – mai uşor decât părea –

să înfuleci potârnichile umplute cu *foie gras* fără să te stropeşti. Valfierno îşi inaugurează fracul şi se şterge pe buze după fiecare înghiţitură de şampanie franţuzească. Dumneavoastră sunteţi, aşadar, Eduardo de Valfierno? Mătuşa Amalia mi-a vorbit mult despre dumneavoastră. Marchize Eduardo de Valfierno, la dispoziţia dumneavoastră. Ah, da, fireşte, marchize; eu sunt Mariano de Aliaga, o plăcere să vă cunosc.

Şi i-aţi spus că sunteţi marchiz?

Da, pentru că sunt marchiz. Dacă inventaţi, dragă Chaudron, să nu inventaţi niciodată cu modestie. Exageraţi, dacă doriţi să fiţi crezut.

Valfierno, aveţi grijă. Nu cumva să stricaţi totul.

Servitorii care le aduc *rôti de veau truffé* şi vin Château Latour sunt englezi şi germani. Valfierno se preface la rândul său nepăsător, dar vorbeşte anevoie: în ciuda experienţei acumulate în lunile acestea, îi este teamă să nu greşească vreun cuvânt, să nu încurce accentele. Vecinul său de la masă, în schimb, Aliaga, nu se confruntă cu această problemă: este absurd, cumpăneşte Valfierno, ca ceea ce îi cere lui atâta efort să fie atât de firesc pentru ceilalţi: să nu-i bage de seamă strădania, să nu-l poată aprecia. Aşa este, o face mai bine decât ei, se gândeşte – dar aş fi vrut ca ei să o ştie şi trebuie să mă mulţumesc luându-le banii.

Lui Aliaga îi fierbe sângele şi îi spune că nu-i suportă pe chelnerii europeni care, cine ştie de ce, se cred superiori: ne fură, ne dispreţuiesc, trăiesc pe spinarea noastră; sunt aici pentru că în ţările lor mureau de foame şi se poartă de parcă ne-ar face o favoare, nenorociţii. Erau alte vremuri, zice, când ne serveau negrii aceia credincioşi, care trăiseră cu noi de o generaţie sau două, spune Aliaga şi doamna de pe partea cealaltă încuviinţează cu convingere: dar nu vă faceţi probleme, Mariano, în zece

sau cincisprezece ani îşi vor cunoaşte şi aceştia lungul nasului; este adevărat, nu este nevoie de mai mult timp, dragă doamnă, dar deocamdată este supărător. Ajunge cu atâţia străini care ne denaturează tradiţiile, nu credeţi, marchize? Marchizul încuviinţează: bineînţeles că încuviinţează. Şi îi comandă unui bavarez mai mult vin, da, Latour.

Şi-am făcut rost de vreun client?

Nu-mi luaţi vorba din gură, Chaudron, nu-mi luaţi vorba din gură. Faptul că eram acolo era deja un triumf extraordinar.

Adică nu.

Să vedem dacă aveţi puţină răbdare.

Mariano de Aliaga îi spune să nu rateze acel Château d'Yquem, el îl preferă ca apetitiv, dar şi aşa, cu *marrons glacés* este la fel de delicios şi Valfierno, care nu l-a gustat niciodată, dar îşi aminteşte că a citit ceva, îi răspunde că nu, pentru el este un vin de desert şi încep o dezbatere. Aliaga are aceeaşi vârstă ca Valfierno, dar, chiar şi aşezat, îl depăşeşte cu un cap şi pare trecut prin multe: pielea cenuşie, vinişoare fine în ochi. Doña Inés Ezcurra, în schimb, vară îndepărtată a stăpânilor casei, este o doamnă de mai bine de şaizeci de ani, trufaşă şi opulentă, care acum îi cere să o scuze, că i-a auzit numele din întâmplare şi vrea să ştie dacă este cel ce a binevoit să-i vândă doamnei Soledad tabloul acela frumos. Valfierno nu ştie dacă este un noroc sau un dezastru, dar nu mai are de ales: da, doamnă, eu sunt, la dispoziţia dumneavoastră; ştiţi şi dumneavoastră, bunicul avea mania să adune o grămadă de lucruri şi acum nu sunt vremurile bune pentru aşa ceva. Vă înţeleg, îmi închipui, zice doña Inés şi încearcă să schimbe cu Aliaga o privire complice. La care Aliaga nu răspunde. Şi sună primul vals: *Dunărea Albastră*, iar sărbătoriţii, de cincizeci de ani cu verigheta pe deget, îl

dansează cu picioarele grele şi o mie de înstăriţi aplaudă.

După aceea îi urmează şi alţii: duşumeaua de stejar de Slavonia sub tălpile imaculate ale bogătaşilor şi bogătaşelor dansând sub candelabrul cu trei mii de ciucuri ce străluceşte sub cupola cu şapte nimfe grase fugind de Apolo, trei erinii grase înnebunind bărbaţi, trei danaide grase scăldându-se ca să-şi spele sângele, două hesperide şi mai grase păzind grădina minunată, în mijloc Jupiter prefăcut în taur ca să răpească o Europă grasă, aproape goală şi ea în frescele din tavan, iar dedesubt, rotirile valsului: femei pe care Valfierno nu şi le-ar fi imaginat niciodată, femei ce nu există în afara acestui tărâm. Femei care în fotografiile din revistele mondene nu miros ca acestea, nu le străluceşte pielea şi părul, nu li se mişcă trupul ca acestora, nu emană maiestate când trec: acestea sunt – este atât de limpede – din altă lume. Lumea miroase a trandafiri şi a gardenii, iar Valfierno încearcă să nu se lase impresionat pentru că, oricum, ştie că nu sunt ale lui. Femei, îşi zice, care lucrează asupra lor însele mai mult ca mine: se făuresc mai bine, opere superioare – şi vizibile. Astfel că dumneavoastră sunteţi, prietene, ca un *marchand* de artă, spune Aliaga şi propune un toast cu şampanie.

Nu ştiu dacă acesta este cuvântul, însă din când în când am vândut câte un tablou, îi răspunde Valfierno: doar clasice, dacă mă înţelegeţi. Iată ce ne lipseşte, stimate domn: clasicul. Suntem o ţară tânără, îi spune Aliaga, puternică şi suntem viitorul; ceea ce ne lipseşte acum este trecutul, spune, iar Valfierno îşi asumă riscul: şi acesta se cumpără, rosteşte şi se sperie de ceea ce tocmai a afirmat. Dar Aliaga îi cântă în strună: aşa este, stimabile, nimic nu este mai uşor de cumpărat ca un trecut şi zâmbeşte. Valfierno nădăjduieşte că valsul i-a acoperit suspinul de uşurare. În curând, stimabile, nici acesta nu le va mai rămâne europenilor: *quelle décadence*, *mon ami*, *quelle*

décadence. Ei l-au făcut, noi îl avem, spune Aliaga; până ce, îndată, vom începe să-l facem. Poate, zice Valfierno, îl facem deja. *Peut-être*, *Aliaga*, *ne croyez-vouspas*? Poate, marchize, beau pentru asta.

Îngâmfarea unor argentinieni nu are limite.

Ar trebui să mulţumiţi lui Dumnezeu. Dacă nu ar fi aşa, afacerile ni s-ar duce pe apa sâmbetei.

Aveţi dreptate, Valfierno. Din asta trăim.

Nu doar trăim, Chaudron. Este mai mult decât atât.

Este un moment când mulţi se lasă duşi. Au mâncat cum au visat că mănâncă regii, au băut râuri de argint, au schimbat între ei cele mai amabile complimente, informaţii valoroase, bancuri excitante, bancuri subtile şi bancurile cele mai grosolane, iar la sfârşit făgăduieli de prietenie veşnică, dansând cu trupurile proprii şi cu cele străine, stăpânindu-şi ispita de a-şi odihni mâna cu toată greutatea pe spatele acela, acceptând ispita de a şi-o odihni, de a-şi închipui diferite posibilităţi de viitor cu mâna, de a le da la o parte cu mâna, mulţumind sorţii şi Dumnezeului lor pentru că i-au pus unde trebuie, pentru că le-au dat în dar această ţară, acest moment, acest nume de familie şi acest noroc, pentru că le-au dat voie să fie unul dintre ei, pentru că le-au dat posibilitatea să hotărască pentru atâta lume, să ajute atâta lume şi au băut din nou şampanie, repetând toasturile, zâmbetele, mutrele de satisfacţie, promisiunile, saluturile, disimularea râgâitului, paşii de dans din ce în ce mai prăpădiţi, frânţi, răgazul, tristeţea că totul este pe sfârşite. Atunci se aşază – mulţi se aşază – pe scaunele lor sau pe fotolii mai comode, îşi slăbesc – câţiva îşi slăbesc – nodul de la lavalieră sau un nasture de la haină şi îşi lasă corpul să se relaxeze, mintea să se relaxeze, se conving că merită o ultimă zăbavă înainte de a îngădui ca petrecerea să moară. În momentul acesta, se gândeşte Valfierno, refugiat pe scaunul său, că mâinile.

A descoperit – tocmai a descoperit şi s-a înfiorat mai întâi, apoi a fost uimit, ca să se sperie în cele din urmă – ce pot să facă mâinile când stăpânul nu are grijă de ele. A contemplat mâini îndelung; apoi, dintr-odată, şi le-a observat pe ale lui în vreme ce privea alte mâini şi s-a înspăimântat. Mâinile lui, neglijate, rămân cu palmele în sus ca şi cum ar fi cerut, cu degetele uşor îndoite, cu un aer de vagă lipsă de control care le dă de gol: care – se teme că – le dă de gol. Priveşte din nou mâinile din jurul său, ale bogaţilor din jur, desăvârşit stăpânite, mâini aşezate delicat – mâini aşezate, delicate – pe faţa de masă de pânză atât de liniştite cu scânteierile inelelor în sus, aşezate delicat una peste alta şi amândouă pe coapsă deasupra pantalonului de frac, aşezate delicat una peste alta cu mănuşi pentru ca sudoarea să nu le lubrifieze şi alunecă, amândouă încrucişate şi ridicate la înălţimea plexului sau a sânilor, dar fără a-i atinge, puţin în faţă, una şi cealaltă încrucişate în aer: învăţătură veche, muncă de ani de zile care le permite să nu-şi piardă stăpânirea de sine nici măcar când nu se controlează. Valfierno îşi priveşte mâinile, care acum îi transpiră şi vede că-i scapă, că toţi pot să le vadă, să-l vadă: că încă îi mai lipseşte atâta.

Începe deodată, pentru a spune că petrecerea a luat sfârşit, uvertura *Giocondei* de Ponchielli. Sună trist, Valfierno nu o ascultă.

Cel mai greu era să trebuiască să-mi inventez povestea, să mă inventez neîncetat.

Ce vreţi să spuneţi?

Dacă dumneavoastră, domnule ziarist, sunteţi întrebat de familia dumneavoastră, sigur că nu trebuie să vă gândiţi prea mult. Ajunge să vă aduceţi aminte, nu-i aşa?

Fireşte. Deşi mai uit câte ceva.

Nu contează. Eu, în schimb, trebuia să fiu mereu cu băgare de seamă ca să las la o parte tot trecutul pe care mi-l aminteam şi să-l înlocuiesc cu povestea lui Valfierno. Nu vi se pare un exerciţiu fascinant?

Nu. Mi se pare îngrozitor.

Era şi nu era, domnule ziarist. Până ce nu a mai fost nimic: până ce mi-am dat seama că nu mai aveam amintiri. Şi atunci, da, am fost Valfierno. Nu vă închipuiţi cât de greu mi-a fost mai târziu să le recuperez.

Secţiune 5.06

— Dumneavoastră aveţi deja un cumpărător, şefule?

— Şi ţie de ce ar trebui să-ţi pese de asta?

— Nu, ziceam şi eu.

— Nu zice, Perugia: nu zice nimic. Să vedem dacă limpezim lucrurile începând de acum: tu îţi îndeplineşti partea din plan, câştigi mulţi bani şi trăieşti ca un duce toată viaţa. De restul am eu grijă, iar tu, cu cât ştii mai puţin, cu atât mai bine are să-ţi meargă în această nouă viaţă. M-ai înţeles?

— Am înţeles, patroane, nu vă supăraţi…

— Nici nu mă supăr, nici nu mă bucur. Vreau doar să pricepi că, dacă facem vreo greşeală, nu-mi va fi mie rău.

— Da, desigur.

— Nu am făcut eu puşcărie acum trei ani pentru dandanaua cu încuietoarea spartă, nici acum doi ani pentru cuţitul acela…

— Ce?

— Ce-ai auzit.

— Scuzaţi-mă, *Signore*, dar nu vă înţeleg.

Valfierno îşi dă seama că subtilitatea nu funcţionează şi se hotărăşte pentru brutalitate. Câteodată, îşi spune, este necesară:

— Să vedem dacă este limpede: poliţia te cunoaşte. Dacă faci vreo greşeală, va fi uşor să-i trimită să te caute.

Perugia îl priveşte surprins. Valfierno se întreabă dacă nu exagerează: dacă nu vorbeşte de altceva.

— Fiţi liniştit, patroane, fiţi liniştit.

— Ţi se pare că aş fi agitat?

Valfierno poartă o şapcă în carouri îndesată pe frunte: pălăria ar fi fost nepotrivită în bistroul acesta de muncitori din Les Halles. Îl amuză gândul că acum trebuie să se deghizeze ca să meargă într-un loc unde cu câţiva ani în urmă nu făcea notă discordantă. Perugia, cu capul gol, îşi ridică paharul de vin negru ca să-l poftească la un toast; Valfierno îl ciocneşte fără chef. Aerul din bistrou este doar fum: tutun de diferite tipuri, mâncăruri şi sudoare.

— Începând de acum va trebui să ai grijă cu alcoolul, Vincenzo. Vinul îi face şi pe morţi să vorbească.

— Nu vă faceţi griji, patroane. Ştiu să mă feresc.

Spune Perugia şi face gestul coamelor cu mâna dreaptă: nu i-a plăcut niciodată să fie pomeniţi morţii. Nu-i place nici ca şeful său să-şi lase pălăria într-un loc închis: toată lumea ştie că aduce ghinion. Unii se joacă mereu cu focul – şi după aceea se miră că se ard.

— Să recapitulăm planul.

— Iar, domnule?

— Ţi-am spus să recapitulăm planul. Duminica viitoare, atunci, tu şi cei doi prieteni ai tăi vă veţi afla în sala Duchitel, ştii care este sala Duchitel?

— Bineînţeles, domnule.

— Îţi repet: nu intraţi toţi odată, vă întâlniţi înăuntru. Tu intri printr-o parte şi prietenii tăi prin alta, bine? Şi îmbracă-te decent, ca să nu atragi atenţia, nu uita să vă luaţi instrumentele…

Perugia zăboveşte urmărind instrucţiunile şefului: are gura uşor deschisă, atitudinea de concentrare a celor ce ascultă cu toţi muşchii corpului.

— …în special halatele albe. Tu ştii mai bine decât

mine: la muzeu orice ins în halat alb poate să facă tot ce are chef fără să-l întrebe nimeni nimic. Francezii cred în uniforme, nu-i aşa?

De la masa de alături două târfe trecute îi provoacă cu strâmbături subtile: una îşi trece limba uscată peste buze, cealaltă îşi atinge sexul cu o mână groasă şi degerată. Bărbaţii nu le iau în seamă.

— …Atunci când ajungi cu tabloul în stradă, este necesar să vă duceţi direct acasă la femeia aceea. Eu poate trec pe acolo.

— Da, vă rog. Trebuie ca dumneavoastră…

— Vă spun eu ce trebuie. Dacă eu nu ajung, lasă tabloul acolo şi se întoarce fiecare la casa lui, m-ai înţeles, Perugia? Nu schimba nimic din obiceiuri, continuă să faci totul la fel ca înainte. Te duci la lucru, în lunea aceea, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, nu se schimbă nimic, m-ai înţeles: nu se schimbă nimic.

— Nu, *Signore*. De ce s-ar schimba?

— Pentru că-ţi voi da chiar acum o sumă frumuşică. Dar dacă-ţi cunoşti interesul, n-o să te atingă de banii ăştia până peste câteva luni…

— Jumătate, cum a fost vorba?

Ochii lui Perugia se luminează. Negri, mici, foarte apropiaţi, închid nasul lat şi acvilin deasupra unei mustăţi neîngrijite. Trăsături din topor, se gândeşte Valfierno şi se întreabă ce găseşte Valérie la el. Pometii pătraţi, degetele groase, bătând darabana pe masă; vrea să îndepărteze gândul, dar nu izbuteşte: ce dracului găseşte Valérie la bădăranul ăsta, îşi zice, iar indignarea i se preface în ură şi o clipă îi trece prin cap că ar putea folosi povestea asta ca să se descotorosească de el: o afacere extraordinară. Valfierno încearcă să se calmeze: nu ar fi uşor să o facă fără să rişte operaţiunea, ajunge cu prostiile. Trebuie să se liniştească, să vorbească mai departe, să-i arate cine

comandă. Deocamdată, plăcerea lui este să-i arate cine comandă – să-i arate lui Valérie, deşi ea nu poate să-l vadă:

— Da, jumătate. Jumătatea ta. Insist: nu schimba nimic din modul tău de viaţă. Este probabil ca în primele zile să vină poliţia să te caute…

— Poliţia? Aţi spus poliţia?

Perugia tresare. Valfierno se gândeşte că poate va găsi o cale – iar ideea îl însufleţeşte şi-l preocupă.

— Nu-i nicio grijă, omule, îi vor căuta cu siguranţă pe toţi cei ce lucrează sau au lucrat la muzeu. Nu-ţi face griji, nu te speria: nu au nimic împotriva ta. Va fi o inspecţie de rutină şi tratează-i ca atare. Îndată după inspecţie du tabloul la pensiune, pune-l bine şi dă-mi de veste cum ţi-am spus, apar eu, îl iau şi plătesc restul.

— Mi se pare că este totul în ordine, *dottore*. Credeţi că se va face mare tămbălău?

— Se va face tot tămbălăul din lume, Perugia, dar vezi-ţi de treabă. Nu are legătură cu tine. Da, bineînţeles că va fi scandal mare. Ai văzut cât de mândri sunt francezii. Li se va părea o ofensă la adresa patriei dacă li se fură *Gioconda*.

— Pe dracu’, şi când vor afla că le-a furat-o un muncitor italian!

Spune Perugia şi se căieşte numaidecât: nimic nu aduce mai mult ghinion decât să spui ceva ce s-ar putea îndeplini. Îşi atinge testiculul stâng pe furiş de Valfierno şi pentru o clipă se lasă năpădit de spaimă: câte lucruri care poartă ghinion o fi făcut şi câte va continua poate să facă. Lumea este prea complicată.

— Nu vor şti niciodată, Perugia.

— Nu, ştiu, *dottore*, mă gândeam cu voce tare.

— Nu este treaba ta, ţi-am spus.

— Ştiu, şefule, ştiu. Dar închipuiţi-vă, francezii ne-au furat-o şi acum o vom recupera.

Valfierno şi Perugia vorbesc în italiană: Perugia cu accent toscan, iar Valfierno cu accent nedefinit. Marchizul se gândeşte la propria mamă: ce-ar spune dacă l-ar vedea prefăcut într-un marchiz. Dacă ar afla că toate ziarele din lume vor vorbi despre el – fără să ştie despre cine vorbesc.

— Atunci, Vincenzo, este totul limpede?

— Totul limpede, patroane.

— Duminica viitoare.

— Duminica viitoare.

Valfierno se gândeşte că ar trebui să fie agitat: tocmai a ordonat furtul secolului. Ar trebui, îşi zice, şi ce ciudat că nu este. Poate că nu este un semn bun.

Secţiune 5.07

Rămăsese să ne vedem, dar am zăbovit trei săptămâni înainte de a mă duce acasă la Mariano de Aliaga: mi-am cerut scuze, spunându-i că fusesem nevoit să rezolv nişte probleme la ferma Mendoza. Atunci m-a întrebat dacă facem vin şi i-am spus că foarte puţin, doar pentru prieteni şi că este o plăcere, fireşte, să-i trimit un butoi.

Casa îi era modestă în comparaţie, să spunem, cu a familiei Guerrico: numai două etaje aproape de piaţa San Martin, mansardă franţuzească şi marmură de Carrara. Dar mă informasem: Aliaga chiar avea douăzeci de mii de hectare în pampasul umed. Noul prieten m-a primit cu simpatie, m-a poftit în birou, oferindu-mi coniac şi am stat vreo două ore de vorbă despre verzi şi uscate şi, mai ales, despre artă. Mă uimea în permanenţă faptul că puteam să vorbim, să împărtăşim aceste momente de linişte; eu, acolo, atât de departe şi atât de aproape. Deasupra şemineului era un tablouaş cu ramă aurită care mi s-a părut în stilul lui Eugène Delacroix: i-am spus că se observă că este opera unui discipol serios. Nu, vă rog, uitaţi-vă bine: este Delacroix *lui-même*. Ah, da, bineînţeles.

Influenţa lui asupra francezilor din secolul optsprezece nu se poate nega.

Ce spuneţi, scuzaţi-mă?

Vermeer, Valfierno.

Da, fireşte. Johannes Vermeer. Ce frumuseţe *Vederea din Delft*, Aliaga. Dumneavoastră aţi văzut-o?

Nepreţuită. Dovada că lumea poate să se înşele atât de mult: cum se explică faptul că au trecut două sute de ani până a primit recunoaşterea pe care a meritat-o întotdeauna?

Este o întâmplare demnă de luat în seamă: cum este cu putinţă ca adevărata valoare a unui om să fie atât de ignorată. Eu nu vorbesc de majoritate, ci de oamenii instruiţi.

Un geniu, un adevărat geniu. Mai ales portretele de interior, a sa *Dentellière*, *Fata citind o scrisoare*, a sa *Laitière*.

Ah, da, *La Laitière*. Nici nu vă închipuiţi cât m-a impresionat când am văzut-o.

La Luvru?

Da, bineînţeles.

Desigur, la Luvru. O desfătare. Aş îndrăzni să spun: o adevărată capodoperă.

Stă într-un apartament cu două camere şi un mic salon, bine mobilat, aproape cochet, de pe strada Laprida, puţin înainte de a ajunge la Santa Fé – şi este prima oară, la cei patruzeci şi mai bine de ani ai săi, când are o astfel de locuinţă. Cu toate că, se înţelege, nu-şi poate da adresa, pentru că nu se potriveşte cu rolul său.

Are o garderobă alcătuită din şase costume, un frac, un joben, trei pălării, patru perechi de pantofi Grimoldi, două bastoane pe care nu-i place să le folosească şi o duzină de cămăşi: totul de cea mai bună calitate. A cheltuit pe haine mai mult decât îi dădea mâna: Chaudron

protestează; el îi spune că sunt instrumentele meseriei, dar ştie că este doar pe jumătate adevărat, îi plac hainele elegante şi, mai ales, ştie că fără ele n-ar putea fi el însuşi. Câteodată, când nu-l priveşte nimeni, îşi pipăie pe furiş ca un puşcăriaș fineţea unei mâneci de stofă bună englezească, un guler apretat şi i se pare că îşi atinge povestea.

Are un cerc de cunoscuţi care se extinde: nu mai este neobişnuit să fie invitat la anumite festivităţi şi ranchiuna apariţiei sale puţin neaşteptate a trecut; în câteva luni ori poate în vreo doi ani va fi – este sigur – un membru cu drepturi depline al înaltei societăţi din Buenos Aires. Deşi este încredinţat că va fi mereu în gardă; observă că din când în când se relaxează – şi se îngrijorează.

A cunoscut o văduvă relativ tânără, nu foarte bogată, dar destul de înstărită, de familie foarte bună, care i-a arătat limpede că i-ar încuviinţa atenţiile. A dus-o la plimbare prin cartierul Palermo, are de gând s-o invite la teatrul Columb şi, poate, după aceea, să ia cina la Charpentier, dar nu vrea să forţeze situaţia pentru că Amelia este o femeie cumsecade şi relaţia ar putea fi serioasă. Bănuieşte că pe ea o atrage titlul lui, dar nu poate s-o învinovăţească pentru asta: nu tocmai el.

A cunoscut o călcătoreasă care nu ştie să calce, din Milano, foarte tânără, ambiţioasă, încă blondă, care doarme cu el vinerea şi marţea, îi primeşte cadourile cu expresia cea mai potrivită pe chip şi îi produce o neliniște ciudată: se teme ca rătăcirea să nu-l coste scump. Ştie că excesele astea nu sunt pe gratis. Dar se minunează să-şi spună că marţea viitoare, că vinerea viitoare, că marţea viitoare trupul molatic va aluneca în patul lui. Este limpede că o atrage averea lui – vizibilă, dar nu poate să o învinovăţească pentru asta: nu tocmai el.

Îi spune că el ştie ce înseamnă să nu ştii ce va fi viaţa

ta, că el o înţelege şi ea îl priveşte cu o mirare necunoscută lui: dacă pur şi simplu nu îl crede – cum să aveţi habar dumneavoastră, marchize, tu, Eduardo, ce este o biată călcătoreasă aşa, la început; dacă ea nu a simţit niciodată ceea ce-i atribuie el: niciodată nu i-a trecut prin cap să se gândească la ea ca la o viaţă ce ar trebui să fie cunoscută dinainte, ce ar trebui să fie cunoscută; dacă nu cumva ea nu izbuteşte să-l înţeleagă. Îi spune că el nu ştie, că ea are dreptate: că el nu ştie nici pe dracu'.

Dar râde şi crede că minte.

Cine ai fi, Giannina, dacă ai putea fi alta?

Vai, Eduardo, ce idei îţi trec prin cap!

Ştiţi ceva, domnule ziarist? Eu eram mulţumit. Prima oară în viaţa mea. Aş îndrăzni să spun, îmi găsisem locul. Şi pricepusem că cei ce nu-şi ating scopurile mint când dau vina pe împrejurări. Că cine are forţa necesară obţine ceea ce vrea. Că cei ce nu obţin sunt cei slabi, cei care nu sunt la înălţime. Cei ce rămân la jumătatea drumului o merită. Că cei săraci sunt săraci pentru că nu ştiu să nu mai fie săraci sau nu vor. Şi că nu există nimic mai rău decât cei numiţi socialişti: cei care cred că a fi sărac este un merit. La fel ca preoţii: îi îmbărbătează, îi conving că nenorocirea este un noroc.

Tu te-ai gândit vreodată la asta, Eduardo?

Păi, da, câteodată.

Şi la ce concluzie ai ajuns?

La niciuna, nici nu-mi aduc aminte.

Dar nici nu se simţea un om de seamă. I s-a părut că a fost un moment când a fost gata să simtă acest lucru – şi şi-a dat seama mult mai târziu, când trecuse ocazia. Îşi spunea că aşa sunt momentele: cine ar fi în stare să le recunoască atunci când sunt, şi nu când au fost. Cine ar putea să le recunoască, să le savureze, să le reţină. Acum se obişnuise să fie cine era şi înţelesese că nimeni nu se

simte mare decât în momentul rar, trecător, când trece dintr-o stare în alta. Când creşte – cum creşte un râu, se gândea, cum creşte deodată un cuvânt. Că nu se va mai simţi niciodată un mare om – că lăsase să-i scape singura şansă, că ce bine ar fi să o poată lua din nou de la capăt, că ce bine ar fi să poată fi din nou gata sa.

Că izbutise şi, astfel, o pierduse.

Este mândru pentru că a învăţat multe despre tablouri: este în stare să bage de seamă fără şovăieli diferenţa dintre un Murillo şi un Zurbarán, de exemplu, dar poate chiar să şi observe diferenţa dintre un Murillo de Murillo şi unul de Chaudron – iar asta îl liniştește.

Este mândru de biblioteca lui: toate cărţile lui Mercedes, cele cumpărate în toţi aceşti ani, colecţia de cărţi despre artă pe care o strânge acum cu pretextul că are nevoie de ea ca să lucreze. Ar dori doar să aibă mai mult timp pentru a le citi, căci construcţia propriei vieţi îi cere mult efort.

Este mândru pentru că, din când în când, consideră că a recuperat o idee avută cândva – şi pe care a ajuns să o urască: ideea că va fi aşa cum este. Acum ideea aceasta îl liniştește cel mai mult.

Iar câteodată uită că viaţa îi este atât de recentă. Că unii ar crede că nu este a lui.

Şi îi vine câteodată ideea – este ciudat să o numim idee – că poate mai are încă timp să facă un copil. Odată s-a întrebat dacă Amelia. Dar se gândeşte că va fi fiul nu se ştie cui, al lui Eduardo de Valfierno, un fiu fals. Apoi îşi zice că fiii, oricum, sunt ai cine ştie cui. Şi, mai ales: că ce ciudat este să se gândească la el, să-l dorească. Că ceva s-a schimbat mai mult decât nădăjduia – şi crede că-i place, dar nu este sigur. Nu este sigur.

Nu, sigur nu.

În răstimpuri se gândeşte că, în ciuda a tot, Valfierno

nu va fi putea fi sigur niciodată.

Eu am mulţi prieteni, ştiţi? în asta constă diferenţa: să ai sau să nu ai prieteni, să faci parte sau să nu faci parte. Şi eu am mulţi prieteni: ne cunoaştem dintotdeauna, nici nu mai ştim când a fost prima oară căci nici măcar nu am fost. Acestor prieteni li se poate cere orice. Sunt oameni foarte decenţi, prietenii mei. Unii dintre prietenii mei.

Da, fireşte. Şi eu am câţiva prieteni, dar am locuit atâţia ani în străinătate…

De aceea. Cum vă spuneam, prietenii mei sunt oameni de bine. Câte unii nu, trebuie să avem şi din aceia.

Da, vă înţeleg.

Nu, nu cred că mă înţelegeţi. I-am pus pe prietenii mei să vă investigheze. Ştiu totul despre dumneavoastră, Bonaglia.

Ce? Despre ce vorbiţi?

Nu faceţi pe prostul. Şi mai ales nu mă luaţi drept prost. Un prost nu ajunge unde am ajuns eu. Dumneavoastră v-aţi închipuit, pesemne, că suntem cu toţii tâmpiţi: că puteţi să apăreţi aşa, din nimic, să spuneţi că sunteţi marchiz, că veniţi de la Paris şi să nu ştiţi măcar unde se află tablourile pe care spuneţi că le-aţi văzut, Bonaglia. *La Laitière* la Luvru… Vă lipseşte mult, scuzaţi-mă că v-o spun: aici singurul tâmpit sunteţi dumneavoastră.

Dar…

Nu, niciun „dar”. V-am ascultat prea mult; acum mă ascultaţi dumneavoastră pe mine. Vă convine, dacă vreţi să supravieţuiţi. Dacă vă interesează să supravieţuiţi, dacă nu, nu contează. Este foarte simplu: îmi daţi mie toate tablourile dumneavoastră ori vă duceţi la puşcărie pentru falsă identitate, pentru început.

Eu transpiram. Cu câteva zile înainte, Mariano de

Aliaga îmi spusese că-l interesează un Ribera pomenit de mine şi ne-am înţeles să i-l duc acasă. Îmi atrăsese atenţia că stăruia să vină la mine şi mi-a fost greu să-l lămuresc că preferam la el acasă; în cele din urmă s-a înduplecat şi, în după-amiaza aceea, m-am prezentat cu tablouaşul sub braţ. Era portretul unui călugăr franciscan făcut din clarobscururi, cu pometii înroşiţi de vin, cu zâmbetul aproape degenerat: Chaudron făcuse o treabă excelentă. Se autodepăşise: portretul franciscanului făcut de el nu era copia unui tablou existent, ci un original – un original de José de Ribera pictat de Chaudron.

Şi Aliaga îl considerase înălţător, incredibil – ori aşa îmi spusese: că Ribera picta ca nimeni altul decadenţa oamenilor, că poate o făcuse ca să preamărească gloria Domnului, dar nimeni nu putea plăsmui ca el înjosirea, rătăcirea. Că era pictorul pe care îl merita lumea aceasta, că, dacă ar fi trăit în zilele noastre, ar fi fost condamnat pentru că este prea primejdios: pentru că este nimicitor, de neîmpăcat. Nu-şi încăpea în piele de bucurie: îl examina cu grijă, cu o expresie de plăcere pe chip, aşa cum se studiază un cal sau o femeie: îi străluceau ochii privindu-l.

Cum vă spuneam, este foarte simplu: îmi daţi toate tablourile sau faceţi puşcărie.

Despre ce vorbiţi, Aliaga? Despre ce tablouri?

Pentru început, cel de aici.

Chaudron îmi spusese că a copia un tablou era o prostie; ceea ce îl interesa, din ce în ce mai mult, era să creeze. Nu să falsifice o operă; să falsifice procedeul autorului, spunea. Şi să-i falsifice câteva zile din viaţă: cele petrecute gândindu-se la temele acelea, schiţând tabloul, termin îndu-l. Voia să creeze tabloul unui pictor; să facă ceea ce trebuia să fi făcut pictorul. Nu ce a făcut, ce putea să fi făcut: ce trebuia să fi făcut, operele lui mai bune decât ale lui pentru că acum ştie – îmi spunea Chaudron,

eu ştiu acum ce ar fi putut să facă, dar nu a făcut niciodată. Chaudron mă speria câteodată: cădea în păcatul trufiei.

Eu ştiu că mai sunt şi altele, Bonaglia. Pentru început, mi-l lăsaţi pe acesta… Dar dacă este fals, de ce îl vreţi?

Dumneavoastră tot mă luaţi drept tâmpit? V-am spus că tâmpiţii nu ajung acolo unde am ajuns eu. Vreau tabloul acesta, le vreau pe celelalte. Nu voi permite ca un şarlatan ca dumneavoastră să facă mai departe ravagii printre oamenii decenţi.

Dar…

Fără niciun „dar”: este vorba despre viaţa dumneavoastră. Nu vă voi întreba de unde vin, de unde le furaţi. Nu-mi pasă, deocamdată, nu este problema mea. Dumneavoastră mi le veţi da. Le vreau aici într-o săptămână, pe toate aici. Voi avea eu grijă să le dau cui trebuie.

A rătăcit de colo-colo ore întregi. Se duce acasă la Chaudron la unu dimineaţa, îl trezeşte cu strigăte. Am fost descoperiţi, trebuie să plecăm. Cum, explicaţi-mi, vă rog, explicaţi-mi despre ce vorbiţi. Nu avem timp de pierdut, trebuie să plecăm, îi spune, este tulburat, iar mai târziu, când se calmează: dacă nu plecăm din Buenos Aires ajungem la închisoare. Aliaga? Da, Aliaga. Chaudron îi mărturiseşte că întotdeauna l-a bănuit pe sclifositul acela, că nu vrusese să-i spună nimic, dar c-a intrat la bănuieli şi-i cere să se liniştească, să aştepte, îi oferă un pahar de vin, se aşază şi se gândesc.

Dar Valfierno îi spune că nu au la ce să se gândească; trebuie să dispară cât mai repede, că este singura soluţie, putem merge la Mendoza şi acolo vom vedea ce facem, poate ne ducem în Chile, cine ştie, dar deocamdată trebuie să ne îndepărtăm. Iar Chaudron rămâne câteva minute în

tăcere. Valfierno a închis ochii, încearcă să nu vadă pânzele ce se adună lângă pereţi, comoara lui prefăcută în incriminare, prăbuşirea vieţii lui tocmai când.

Peste trei zile pleacă un vapor către Le Havre.

Şi ce dacă?

Cum şi ce dacă, Valfierno? Putem să luăm vaporul, să fugim în Franţa.

În Franţa?

Da. Nu acolo aţi trăit atâţia ani?

Nu mă sâcâiţi, Chaudron.

Serios, Enrique. Nu cred că avem de ales. Şi, cu banii pe care îi avem, la Paris putem supravieţui câteva luni. După aceea ne va veni vreo idee, nu credeţi?

Cred, în schimb, că dumneavoastră nu înţelegeţi nimic, Chaudron. Ce naiba să facem la Paris? Ce să fac eu în capitală?

Secţiune 5.08

Îşi zice că oricine îl vede observă că nu i se potriveşte costumul: că nu se simte în largul său în costumul negru, cu cravată albastră şi pălărie de paie. Cu toate că hainele sunt purtate şi ponosite, se vede că nu-i vine şi crede că trecătorii care îi ies în cale îl privesc, bagă de seamă ceva, că vreunul va intra la bănuieli; trebuie să-şi spună de câteva ori în timpul scurtului drum că nu, că nu are sens: să-şi spună că, din fericire – de data asta chiar este noroc – el este genul de persoană la care nimeni nu se uită de două ori şi că Valérie a avut dreptate când i-a spus că nu vrea să-l mai vadă şi că a fost ciudat ca el să-i cadă cu tronc. Iar apoi: păi, nu chiar atât de ciudat. Ea a ştiut să mă vadă şi acest lucru o făcea specială. Din pălărie îi cad picăturile de sudoare.

— Bilete. Pe aici cei ce trebuie să-şi cumpere bilete. Pe aici cozile pentru intrare.

Este trei după-amiaza, duminică, şi este o zăpuşeală

îngrozitoare: este prea cald chiar şi pentru luna august, ziarele au spus că vara lui 1911 va rămâne în istorie. Vincenzo Perugia intră în Luvru din curtea centrală şi prin poarta Denon, fiind întâmpinat de o rafală de aer rece. Perugia este mirat să vadă atâta lume. Din când în când mai este încă uimit că este atâta lume pe pământ şi atât de diferită, câteodată a ajuns să se întrebe la ce bun. Dar în după-amiaza aceasta este surprins să vadă sute şi sute de oameni mergând lângă el şi trecând de poarta de intrare a muzeului. Trebuie să caute răcoarea sălilor enorme şi umbroase, se gândeşte, iar îndată după aceea nu: perechea de tineri – cămaşă albă el, rochie albă ea – care înaintează de mână au venit pesemne să se giurgiulească, iar grupul de şapte nemţi de şaizeci de ani ascultându-l atât de concentraţi pe cel ce le citeşte un ghid trebuie să adore arta sau pictura; tatăl de familie mustăcios cu cei patru copii probabil că nu-i mai suferea acasă şi tot aşa o grămadă, dar toţi, se gândeşte Perugia, se plimbă fără griji, sunt aici cum ar putea fi altundeva, ştiu că muzeul se va închide într-o oră, iar ei se vor duce pe la casele lor: toţi în afară de el. Perugia nu se gândeşte că, pentru oricine îl priveşte, şi el trebuie să fie la plimbare şi că în acest caz ceilalţi pot la rândul lor să ascundă cine ştie ce lucruri, ambiţii tăinuite şi cine ştie câtă pizmă, toate astea îi inspiră o anumită senzaţie de singurătate, de înstrăinare, iar mai târziu în noaptea aceea – se va gândi că, dacă nu ar fi atât de tâmpit, dacă ar avea mai multă imaginaţie, în momentul acela i-ar fi trecut prin cap să se întoarcă la pensiunea lui şi, cine ştie, ar fi putut încă să o facă. Dar atunci nu i-a trecut prin cap şi merge mai departe.

Păşea îmboldit de mulţime: îşi dă seama deodată că aglomeraţia îi convine. Vorbesc cu toţii: este ciudat, îşi spune, că vorbele şoptite de atâta lume se pot preface în vuietul ăsta. Fiecare rosteşte limpede mâine vapor tablou

ohparis soră-mea fără îndoială şi totul devine un zgomot îngrozitor, se gândeşte: este ciudat. Este ciudat: nu se gândeşte niciodată asupra acestor lucruri. Poate că nu este chiar atât de important, iar pe el îl deranjează acum hărmălaia pentru că este puţin agitat. Dar nu este sigur. Nu, îşi zice, eu nu sunt agitat. Dar nu este sigur. Poate că ar trebui să fie. Nu ştie ce este mai bine.

Nu ştie, dar s-a şi oprit lângă imensa scară monumentală: îşi spune încă o dată – nu a trecut de câteva luni pe aici – că este grandioasă. Şi tavanele, frescele, coloanele, marmurile. Oglinzile: mai ales oglinzile. Perugia îşi roteşte privirea în jur şi se gândeşte cât de impresionaţi trebuie să fie cu toţii; el nu chiar atât de mult căci le cunoaşte, dar toată această lume sigur că da, trebuie să fie înnebuniţi, eu din fericire le ştiu, însă chiar şi aşa mă impresionează, pe mine, care sunt italian şi vin din ţara împăraţilor, a bisericilor pictate şi mă impresionează, măcar de nu s-ar speria fraţii. Nu încape îndoială că fraţii nu au venit niciodată, îşi zice: ce bine ar fi să nu se înspăimânte şi să vină la întâlnire.

— Domnule, ştiţi unde este *Venus din Milo*?

— Nu, de unde să ştiu. Întrebaţi supraveghetorii.

Perugia se îndreaptă spre scara ce duce la etajul întâi şi i se pare că un paznic îl priveşte. Îl supără: nu se îngrijorează pentru că l-ar putea recunoaşte, ci pentru că observă la reverul acestuia o insignă galbenă, de parcă-ar fi un semn pentru ceva. Perugia ştie bine că galbenul este culoarea cea mai *gettatore*[9] şi bagă mâna stângă în buzunarul pantalonului ca să-şi atingă, fără ca nimeni să vadă, testicului stâng. Apoi suspină şi merge mai departe liniştit. Deşi este adevărat că supraveghetorul care s-a uitat la el ar putea să-şi amintească de el de anul trecut, când a lucrat acolo. Ar fi ciudat: prea ghinionist, se

9 Nefast, care aduce ghinion, în lb. italiană în original (n.tr.)

gândeşte şi alungă acest gând.

A fost o întâmplare: soarta a făcut ca patronul lui de atunci să obţină contractul pentru a pune geamuri tablourilor celor mai celebre din lume. A fost, se gândeşte acum, noroc cu carul – şi se înfricoşează: el nu a avut niciodată noroc. Da, ştie, nu-i place s-o recunoască, dar este adevărat: el nu a avut niciodată noroc în viaţă, de aceea trebuie să fie atent la tot ce se petrece; bine ar fi să se molipsească de norocul lui *Signore*, îşi spune: se vede că el are pentru toţi. De aceea a primit patronul lui lucrarea, a fost adevărată baftă, îşi spune, doar dacă nu cumva, cugetă şi nu vrea să ducă gândul până la capăt. Pentru orice eventualitate. Mai bine să nu mă gândesc la lucrurile astea, mai ales într-o astfel de zi; a fost un noroc când tocmai directorii muzeului s-au speriat pentru că o gloată de nebuni scăpaţi din mână atacau tablouri ca şi cum nu ar mai fi rămas nimic de atacat şi atunci, îngroziţi, au hotărât să protejeze tablourile cele mai celebre cu sticlă. Perugia nu ştie – nu are de unde să ştie – că decizia a provocat scandal: proteste în saloanele elegante, scrisori în ziare din pricina acestui incalificabil atentat împotriva artei clasice şi un tânăr romancier care şi-a luat la el pensula şi briceagul, apoi s-a bărbierit reflectându-se în geamuri. Dar Perugia nu o ştie; ştie în schimb că patronul l-a trimis să facă cutiile din lemn pentru tablourile protejate şi că apoi, timp de câteva luni, a fost în fiecare zi la muzeu să le instaleze. Atunci a avut tot timpul necesar la dispoziţie ca să afle cum funcţionează clădirea: este limpede că de aceea l-a căutat îl *Signore* pentru afacere. De aceea astăzi Perugia s-a îmbrăcat în straie de duminică, aşa cum i-a cerut îl *Signore*, iar haina îl deranjează şi se gândeşte, o clipă se gândeşte că ordinul de a-şi pune haină poate fi o greşeală comisă de îl *Signore* şi că poate *îl Signore* s-a mai înşelat şi în alte privinţe, căci cine ştie

cine este domnul acesta care i-a poruncit totul: domnul acesta în care are destulă încredere ca să vină să-şi rişte pielea cu prostia asta şi cine ştie ce va fi. Dar priveşte în jur, vede alţi bărbaţi în costum şi îşi spune că îl *Signore* avea dreptate, că, dacă s-ar fi dus la muzeu fără haină, ar fi atras prea mult atenţia, avea dreptate şi îşi potriveşte cravata albastră.

— Sfântă Marie, Maica lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi, păcătoşii…

Şopteşte Perugia încercând să nu-şi mişte buzele în vreme ce intră în sala Duchitel şi se simte mai în largul lui.

— …Acum şi în ceasul morţii noas…

Spune şi se opreşte deodată: ştie oricine că în împrejurări ca acestea este mai bine să nu pomeneşti de moarte, mai bine să nu o ispiteşti. În sala Duchitel nu este niciodată multă lume: de aceea au ales-o Perugia şi îl *Signore*. De aceea şi pentru cămăruţă. Când intră în sală găseşte o pereche de tineri – altă pereche, se gândeşte, dintre aceia cărora nu le pasă câtuşi de puţin de toate astea trei doamne în vârstă cu aer distins, niciun supraveghetor şi, în dos, lângă imensul tablou, fraţii Lancelotti. Perugia oftează uşurat şi se îngrijorează numaidecât: nădăjduieşte că fraţii îşi vor aduce aminte că nu trebuie să-l salute, nici să-i vorbească, nici să facă vreun gest de recunoaştere, cum le-a spus azi-noapte în bistroul lui Berthe. Nu este sigur: cei doi fraţi sunt cam bătuţi în cap. Dar le-a spus-o de atâtea ori, că poate au priceput.

— Şi dacă se întâmplă ceva?

Îl descususeră.

— Ceva, ca de exemplu?

— Nu ştiu, ce se poate întâmpla în astfel de cazuri. Să ne întrebe ce facem, să pună mâna pe tine, să stea un paznic tot timpul acolo.

— Nimic, dumneavoastră faceţi pe proştii.

Le-a spus şi s-a căit numaidecât, dar ei n-au răspuns. Şi a stăruit să nu-l salute, să zăbovească în sală până ce le face el semn. Este trei şi douăzeci şi cinci: mai sunt treizeci şi cinci de minute până la închidere – trebuie să omoare timpul. Perugia se opreşte în spatele fraţilor – care se prefac că privesc tabloul mare – şi le examinează costumele: sărăcăcioase, destrămate, toată lumea trebuie să-şi dea seama că nu sunt de aici, se gândeşte şi îşi zice iarăşi că el trebuie să pară la fel şi se îngrijorează. Ca şi cum n-ar fi de-ajuns, haina este mare, ca să ascundă pachetul cu instrumentele. Dar în sala Duchitel nu este nimeni în afara celor trei femei şi Perugia se preface că analizează detaliile tabloului. Ca să simuleze, zăboveşte contemplându-l şi tresare: este un tablou foarte mare, pictat în culori opace, mult maro şi roşu, în care Iisus Hristos agonizează pe cruce însoţit de cei doi hoţi. Perugia îşi face cruce: întocmai, însoţit de doi hoţi. Perugia îi priveşte pe fraţi, încearcă să-şi păstreze calmul, blestemă momentul când a acceptat să se amestece în povestea asta îşi cere iertare în faţa lui Iisus Hristos pentru insulte.

— Bucură-te, Marie, cea plină de har…

Murmură acum şi îşi priveşte din nou ceasul: este trei şi douăzeci şi şapte, iar cele trei doamne sunt gata să plece: sala Duchitel rămâne pustie.

— Acum, să mergem.

Şopteşte Perugia şi cei trei păşesc fără să facă zgomot – ca şi cum ar putea cineva să-i descopere după zgomot – până în colţul nord-estic al sălii. Acolo, ascunsă de ciubuce, este o uşă de mărimea unui om. Perugia pipăie broasca tăinuită, o încearcă cu briceagul de buzunar. Un minut nesfârşit; încuietoarea se deschide.

— Haide, înăuntru, înăuntru.

Spune Perugia şi intră toţi trei într-un fel de

cămăruţă întunecată, înţesată cu lucruri pe care încă nu le văd. Închid uşa; Perugia se sprijină de perete şi oftatul îi este ca un tunet.

Secţiune 5.09

— Ciudat este că el susţine că dumneavoastră l-aţi îndemnat să se transforme în Valfierno.

Am zis şi mi-am dat seama că spusesem o prostie: chipul lui Chaudron se prefăcea într-o enciclopedie a ranchiunei.

— Scuzaţi-mă, nu asta am vrut să spun. Dar vă mărturisesc că mi-a atras atenţia când mi-a spus-o.

— De ce? Pentru că el pare insul cel mai autosuficient şi splendid, iar eu sunt bătrânul acesta îngropat într-un fotoliu?

Chaudron ţipa: acest domn care părea incapabil să accentueze un cuvânt mai mult decât altul ţipa la mine. În felul său: aproape fără să ridice vocea, cu mâinile încleştate pe braţele fotoliului înflorat, întărind fiecare silabă. Ţipa, iar ochii şi restul feţei i se întristau, ca şi cum să ajungă la astfel de extreme era o înfrângere:

— Pentru că dumneavoastră sunteţi atât de ziarist încât nu sunteţi în stare să vă închipuiţi nimic dincolo de ce vedeţi sub nas, domnule ziarist? Pentru că nu puteţi să vă daţi seama că au fost perioade când eroul dumneavoastră era un biet amărât? Ori pentru că nu vreţi să vă daţi seama?

Dinspre uşa bucătăriei Ivanka ne privea – mă privea cu ură. Picioarele groase îi erau foarte depărtate: adoptase o atitudine instigatoare. Apropierea obţinută în atâtea ore de interviu se ducea pe apa sâmbetei: tocmai acum, când trebuia să-i pun întrebările delicate. Ca să-i recapăt bunăvoinţa, l-am întrebat cum îi venise ideea numelui Valfierno:

— Dar dumneavoastră chiar puteţi să credeţi că

gogomănia asta a fost ideea mea?

Mă înşelasem din nou. Dar, din vreun motiv pe care nu l-am înţeles pe de-a-ntregul, Chaudron se domolea:

— Nu, a fost a lui, cine ştie de unde a scos-o. Mai mult decât atât, eu m-am împotrivit, aşa cum m-am împotrivit să se facă marchiz. Dar domnul voia, spunea că argentinienii sunt prea proşti ca să lase ceva pradă închipuirii lor: că, dacă vrei să înţeleagă ceva, trebuie să le spui limpede. Iar în această privinţă eram de acord.

Chaudron a tăcut, dar avea o înfăţişare ameninţătoare. Apoi s-a decis:

— Scuzaţi-mă, Becker, pentru ce v-am spus mai înainte. Eu vreau să cred că nu mai contează, dar se pare că în toate astea au mai rămas aspecte pe care tot nu pot să le înghit.

— El s-a schimbat mult de când a început să se numească Valfierno?

— Mult este puţin spus, domnule ziarist. Să vedem dacă mă înţelegeţi: când l-am cunoscut eu, el era unul dintre cei care au hotărât că au încercat totul, că nu vor să continue, că vor încerca să rămână unde sunt atât cât…

Aş fi jurat că expresia mea nu arăta ce gândisem, dar Chaudron trebuie să mă fi descifrat, pentru că mi-a răspuns. Acum tonul îi era mai istovit, aproape binevoitor; trecuse de la supărare la descurajare:

— Nu, nu vă lăsaţi păcălit: este foarte diferit. Eu sunt bătrân, sunt bolnav, am această casă, bani la bancă şi o soţie care zice că mă iubeşte. El atunci abia împlinise patruzeci de ani şi număra tăvălelile într-un bordel şi ducea o viaţă de câine, Becker, o viaţă de câine. Nu ştiu dacă am fost limpede.

Fusese. Dar a continuat: a început să-mi explice că întotdeauna îţi faci planuri şi crezi că vei fi altul când nu mai ai faţa puhavă. Aşa a spus: „când nu mai ai faţa

puhavă”.

— Vreau să spun: când chipul nu mai este decât o suprafaţă cu nas. Aţi văzut că mai târziu chipul se desface treptat în mai multe spaţii, obrajii despărţiţi de gură prin două falii, guşa transformată într-o fiinţă autonomă, fruntea într-un cartof tăiat? Bine, când chipul ţi se umple de protuberanţe începi să crezi că nu mai ai planuri, n-aţi observat?

I-am spus că fireşte, cum să nu, apoi l-am întrebat cu toată grija posibilă dacă ştia de ce voia Valfierno să rămână la bordel, de ce nu dorea să-şi schimbe viaţa, iar Chaudron mi-a răspuns că încerca să se convingă de faptul că ajunsese la o anumită înţelepciune:

— Obişnuia să spună asta, că poate să se mulţumească cu visele lui, că numai proştii încearcă să-şi transforme visele în realitate. Spunea că el ştia asta şi că nu avea nevoie de mai mult.

— Nu avea sau nu îndrăznea? Aşa, din depărtare, pare un bărbat îngrozit şi mi-ar plăcea să ştiu de ce.

— Scuzaţi-mă, dar dumneavoastră aţi venit la mine ca să vă vorbesc despre el?

— Nu, bineînţeles că nu. Am venit ca să-mi povestiţi despre dumneavoastră şi despre ce-aţi făcut împreună.

— Am făcut împreună este un fel de a spune. A fost un moment când el a început să facă, iar eu nu puteam decât să-l urmez.

Yves Chaudron a chemat-o pe Ivanka printr-o şoaptă – pe care doar o soţie ar fi putut-o auzi prin uşa bucătăriei – şi i-a comandat cafele. Ea l-a rugat să nu profite de situaţie, ştie bine că nu poate să bea cafea la ora aceea.

— Femeie, nu te-am întrebat dacă pot să beau cafea. Ţi-am cerut două.

I-a spus Chaudron cu o delicateţe extraordinară. Şi a început să-mi povestească sosirea sa şi a lui Valfierno la

Paris aproape fără niciun ban, când nu îndrăzniseră să ia cu ei vreun tablou de teama vameşilor şi când abia au avut cu ce să se instaleze într-un fel de apartament cu un cadru potrivit ca să-şi încropească atelierul – şi cu ce să-şi cumpere pânze şi vopsele. Dar Valfierno s-a pus în legătură cu anumiţi argentinieni şi a făcut rost numaidecât de vreo doi clienţi pentru tablourile de Murillo şi de Ribera.

— Pentru mine a fost foarte greu. Nu ştiu dacă aţi avut vreodată, Becker, senzaţia că v-aţi întors la punctul de plecare fără să fi obţinut absolut nimic. Mă simţeam la fel ca în urmă cu douăzeci de ani, când a trebuit să plec şi era totul întocmai. A fost groaznic, pentru mine a fost groaznic. Ştiţi cum a descoperit că ceva nu merge bine?

M-a întrebat Chaudron şi s-a întrerupt pentru că soţia lui intra cu tava de cafea. Se întâmplase ceva şi între ei: el nu mai voia ca ea să-l audă. S-a lăsat o tăcere stânjenitoare; când ea s-a întors la bucătărie, mi-a spus că totul s-a zădărnicit când a încetat să caute.

— Da, nu vă miraţi atâta. Locuiam în atelierul acela, era un haos, două persoane într-un loc foarte îngust şi toate obiectele mele de lucru. Pierdeam adesea lucruri şi atunci le căutam. Când mă simţeam bine le căutam liniştit. Pierdeam, căutam. Vreau să spun: mă uitam peste tot, răscoleam. Până când într-o zi nu ştiu ce s-a întâmplat, mi-a trecut prin cap că nu trebuie să mai caut: că trebuie să mă gândesc. O vreme, totul părea să funcţioneze mai bine: nu mai căutam. Dacă pierdeam o culoare, nu mai scormoneam şase duzini de tuburi, nu. Încercam să-mi aduc aminte când o folosisem pentru ultima oară, cu ce umblasem de atunci şi găseam numaidecât. Are să vi se pară o prostie, domnule ziarist, dar atunci a început să se prăbuşească totul.

Yves Chaudron a tăcut: era foarte departe. Mi s-a părut că privea tabloul Fecioarei cu Pruncul ca şi cum

acolo s-ar fi aflat vreun indiciu; poate că nu. După aceea m-am gândit că ideea de a găsi indicii peste tot era prea franceză pentru mine.

Îndată ce am vândut câteva tablouri şi am făcut rost de ceva bani, el s-a instalat pe cont propriu. Mi se pare că nu mă mai suporta. Cu toate că nu i-am reproşat niciodată că el nu era decât ideea mea. Nu, eu nu mă lăudam tot timpul cu ceea ce făceam, în niciun caz.

— Dar aţi lucrat mai departe împreună.

— Fireşte, altfel dumneavoastră n-aţi mai fi aici. Nu aţi fi venit la mine dacă am fi vândut câteva copii mai mult sau mai puţin reuşite ale tablourilor baroce spaniole, domnule ziarist. Dumneavoastră aţi venit la mine pentru că el a avut ideea aceea genială, ştim noi. Dar insist: s-a putut întâmpla pentru că el, la Paris, şi-a desăvârşit transformarea în Valfierno.

Mi-a spus, adăugând că era un proces care începuse la Buenos Aires, dar atunci încă lăsa impresia că se uită mereu în urmă, de teamă să nu-l descopere cineva.

— La Paris, în schimb, i s-au spulberat toate temerile: acolo chiar a devenit personajul său, a crezut că era invenţia mea, marchizul de Valfierno. Nu este ridicol? Nu este şi mai ridicol faptul că lumea îşi aminteşte de noi din pricina aceasta, fără să ştie?

Mi-a spus şi mi s-a părut că răbdarea îi ajunge la capăt. Dar mai erau câteva lucruri pe care voia să mi le spună: că, năpădit de amărăciune, a început să simtă că, de fapt, copia ocupa un loc din ce în ce mai important. Nu mai voia să-mi povestească; voia să-mi vorbească despre teoriile lui. Eu nu apucasem să pun întrebările cele mai importante.

— Nu ştiu dacă aţi observat, Becker. Tehnica avansată, progresul conduce lumea din ce în ce mai mult către copie. Închipuiţi-vă, înainte trebuia să-ţi imaginezi

planul unui oraş ca să-l desenezi. Acum te urci într-un balon, îl priveşti şi-l copiezi. Totul se vede, dar se va vedea şi mai bine. Biroul îmi este plin de candidaţi complet nepregătiţi, o gloată de imitatori ieftini. Eu mi-am dat seama de aceasta atunci, domnule ziarist, mi-am dat seama şi de faptul că, din păcate, copia nu se bucură de reputaţia meritată. Copia este baza civilizaţiei, nu ştiu dacă aţi băgat de seamă.

— Nu, dar dacă…

— Nu mă întrerupeţi, vă rog. Fără copie lumea nu ar exista. Totul ar dispărea mereu: suntem trecători. Nici originalele nu dăinuie, trebuie să fie copiate ca să se păstreze. Fiul pe tată, făurarul pe un alt făurar dinaintea lui, ciocanul pe ciocan, puiul pe găină: toţi copiază. Fiul, copiind prin artă naturală, este o copie imperfectă a tatălui – în care se amestecă şi mama, mai mult sau mai puţin. Fără copie nu ar fi cultură, nu ar fi societate, nici tradiţii, doar animale: un talmeş-balmeș de indivizi fără istorie.

Chaudron se înflăcăra, se transfigura: eu aveam senzaţia neplăcută că petrecuse mulţi ani gândindu-se la frazele acestea fără a găsi cui să i le spună.

— Fără copie ar trebui să inventăm totul din nou neîncetat: o revoluţie mai rea decât revoluţiile. Vă spun că, dacă n-ar fi copia, revoluţia nu s-ar opri niciodată. Închipuiţi-vă, dacă lumea este un haos aşa cum este… Ruşii, nemţii, toţi aceia. Copia este ordinea, singura garanţie că ordinea e statornică.

— Scuzaţi-mă, Chaudron. Îmi spuneaţi că atunci când aţi pus la cale povestea cu *Gioconda*…

— Nu vă spuneam nimic despre asta, domnule ziarist, nu mă luaţi de prost. Eu nu vă spuneam decât că în toate astea este o nedreptate teribilă. Ştiţi că un artist care copiază este mai iscusit decât cel copiat. Artistul copiat nu a făcut decât să dea frâu liber instinctelor: face ce îi iese,

ce poate. În schimb, cel care copiază se sforţează, se speteşte să facă ce a făcut celălalt fără să vrea. Ceea ce la primul a fost natură, la al doilea este artă. Şi vorbeam despre artă, dacă v-am înţeles bine.

Chaudron a tăcut ca şi cum m-ar fi sfidat. Nu mă privea, nu privea nimic, dar vedea ceva. Apoi mi-a spus să mă duc mai aproape, că-mi va spune ceva important: un secret, mi-a zis, care ar fi putut să valoreze mulţi bani. Au fost vremuri grele, a urmat, când îşi picta Giocondele, atunci se simţea ca un neputincios şi nu suporta ceea ce făcea.

— Era ceea ce făcusem toată viaţa, mă înţelegeţi, şi deodată nu mai suportam. Nu ştiu dacă dumneavoastră vi s-a întâmplat vreodată, Becker, dar nu există nimic mai îngrozitor.

Mi-a spus, adăugând că atunci nu îndura ca munca să-i fie atât de ignorată şi că avusese un moment de vanitate – şi că se căia, dar nu se căia, că uneori da, că nu ştia – şi că îşi lăsase amprenta pe Giocondele sale:

— Oricine le-ar putea recunoaşte. Ajunge să cauţi sub surâs, celebrul surâs. Sub surâs sunt doi canini, domnule ziarist, doi canini roşii. Este de ajuns să-i cauţi, sunt acolo.

Spuse şi izbucni într-un hohot de râs. Era un râs slab şi brutal, râsul cuiva care se ia în râs cuprins de amărăciune. Eu nu ştiam ce să spun: îmi dădea o veste extraordinară, dovada pe care o căutasem tot timpul.

— Nu, domnule ziarist, să nu mă credeţi. Sunt prostii, nu mă luaţi în seamă. Câteodată mă las pradă zbuciumului care mă roade pe dinăuntru. Ştiţi care este adevărul în toate astea? Eu am o satisfacţie pe care puţini o au: ştiu că nu m-am lăsat biruit de o operă. I-am spus doamnei mele ce epitaf trebuie să-mi pună pe mormânt. Vreau să-mi pună ceea ce a scris Stendhal despre Sfântul Pavel: că a fost un artist adevărat, un om întrecut de opera sa. Pe

mine opera m-a îngropat în uitare. Şi nu aş răbda niciodată să fiu mai bun decât propria operă. Vă închipuiţi ceva mai rău, domnule ziarist, ceva mai umilitor?

A spus şi şi-a privit mâinile; pe şerveţelele de dantelă ce acopereau braţele fotoliului, mâinile foarte crispate, degetele ca picioarele unui păianjen fals.

— I-am spus-o de atâtea ori, domnule ziarist, iar el nu a înţeles niciodată. El nu putea să înţeleagă.

Yves Chaudron a tăcut, iar acum mi s-a părut că îmi spusese tot ce voia să-mi spună. Dar trebuia să încerc, oricum:

— Cum v-a venit ideea celor şase Gioconde? Cum aţi organizat afacerea?

— Nu mă plictisiţi cu amănunte minore, vă rog. S-a făcut târziu.

Ivanka stătea iarăşi în picioare lângă uşa de la bucătărie, privindu-mă cu mirare, cu spaimă. Ori poate pe el îl privea. Eu mi-am dres glasul şi i-am spus că-i mulţumesc, că nu-l mai deranjez, că fusese foarte amabil să-mi stea la dispoziţie. M-am gândit încă o dată dacă să-i spun că Valfierno murise. Mi se părea plăpând, dar m-am gândit că poate i-aş face o bucurie. Nu ştiam. M-am ridicat în tăcere. Apoi i-am spus din nou că-i mulţumesc pentru timpul acordat.

Secţiune 5.10

Aud paşi, îşi ţin răsuflarea. Paşii înaintează către ei. Vincenzo Perugia încearcă să-i desluşească: i se pare că sunt ai unei singure persoane, i se pare că nu sunt prea hotărâţi, ca şi cum intrusul şi-ar fi târşâit picioarele: i se pare că pot fi ai unui bătrân. Pajii continuă să înainteze: oricât s-ar gândi înaintează şi sună foarte aproape. Perugia se gândeşte la insigna galbenă a paznicului şi îşi zice că totul se plăteşte în viaţă. Iar el ştia că nu trebuia să se bage în ceva de genul ăsta – alt pas.

Perugia îşi aduce aminte când a văzut steaua căzătoare. Aude paşii şi este uimit cât de multe lucruri îşi poate aminti într-un timp atât de scurt: când a căzut steaua. Vincenzo Perugia trebuie să fi avut paisprezece sau cincisprezece ani, cine ştie: în sat, anii erau mereu la fel. Perugia locuia încă în sat, tatăl lui îl lua cu el la muncile câmpului, fetele îşi băteau joc de vocea lui şi în noaptea aceea de vară a văzut steaua căzătoare. În ziua următoare i-a povestit bunicii lui – bunica lui, mama tatălui, trăia – şi bunica l-a întrebat dacă îşi pusese dorinţele. Bunica devenise costelivă, dar îi vorbea ca şi cum ar fi fost grasă, ca înainte: îngâmfată, cu gura plină de cuvinte. Şi, *piccolino*, care îţi sunt dorinţele? Ce dorinţe, a întrebat-o Perugia, iar bunica a izbucnit în hohote de râs: cum poţi fi atât de prost încât să nu ştii că, dacă vezi o stea căzătoare, poţi să-ţi pui cele trei dorinţe. Bunica râdea, îşi lovea coapsele cu mâinile: era aşezată pe scăunaşul de răchită în faţa casei, sub viţa-de-vie din faţa casei şi îşi lovea coapsele cu mâinile: cum poţi fi atât de prost, îi spunea, pentru că nu putea să creadă că un nepot al ei nu ştie şi că pierduse marea ocazie, nu vezi în fiecare zi stele căzătoare, *piccolino*, nici măcar în fiecare an, cine ştie dacă nu cumva o singură dată în viaţă, iar tu ai pierdut ocazia, Vincenzo, cum poţi fi aşa. Aşa de prost, îşi aminteşte acum Perugia şi paşii din ce în ce mai aproape. Aşa de prost: ocazia vieţii sale, se gândeşte, ca întotdeauna, aşa de prost, pierdută pentru totdeauna şi acum aici, închis în camera aceasta întunecată, paşii venind, aşa de prost, ca întotdeauna, zgomotul paşilor, acum pierdută, închis aici. Nu respiră.

După ce se îndepărtează paşii, ei mai rămân în tăcere câteva clipe. Nu ştiu câte: când îndrăzneşte, Perugia spune că au scăpat dintr-un necaz:

— Nu spuneaţi că aici nu vin paznicii noaptea?

Îl întreabă Michele Lancelotti pe un ton de reproş.

— Nu vin niciodată, dar poate acum vin. Nu-ţi face griji; a plecat. Nu se va întoarce.

— De unde ştii că nu se va întoarce?

— Nu ştiu, bănuiesc. Îmi închipui, sigur.

— Să dea Domnul.

Spune Vincenzo Lancelotti şi Perugia îl urăşte: cine se crede. Cei doi fraţi nu sunt în stare nici să-şi lege şireturile, se gândeşte: nu a avut altă soluţie şi a trebuit să-i cheme pentru treaba asta pentru că nu putea să aibă încredere în nimeni altcineva, căci oricare altul ar pune prea multe întrebări, ar vrea să capete prea multe parale şi poate chiar ar încerca să-i dea lui ordine. Fraţii Lancelotti nu: Perugia lucrase cu ei în ateliere, la vreo câteva comenzi şi ştia că poate bombăneau puţin, dar la urma urmelor se supuneau: îşi cunoşteau lungul nasului. Este cald. Cu câteva săptămâni în urmă, în bistroul Berthei, Perugia îl întrebase pe îl *Signore* dacă nu poate s-o facă singur: îl deranja afacerea de a trebui să aibă alţi doi în cârcă – şi să împartă banii cu alţi doi. II *Signore* a zâmbit şi l-a întrebat foarte amabil dacă socoteşte că nu are nevoie de ajutor: nu, pot s-o fac singur, cei doi vor fi o povară, a spus Perugia şi îl *Signore* i-a spus nici să nu-i treacă prin cap, să nu uite cine dă ordine şi să facă ce i se spune; Perugia s-a uitat în altă parte şi s-a înduplecat, dar acum, din când în când, se căieşte.

— Încercaţi să dormiţi, serios, încercaţi să dormiţi. Noaptea va fi lungă.

— Să dormim, aici? Eşti nebun, Vincenzo. Cine va dormi aici? Cum vom face să dormim aici?

Se vede că fraţii Lancelotti sunt meridionali: incapabili să spună ceva fără un torent de cuvinte, se gândeşte Perugia şi îşi coboară pleoapele. Cămăruţa miroase a uleiuri, argile, terebentină: este un depozit unde

pot să-şi lase instrumentele pictorii care vin la muzeu să copieze tablouri şi este plin de mirosuri şi de porcării. Deschide ochii: nici el nu va putea dormi. Nu stă confortabil şi ochii i se obişnuiesc cu întunericul; zăreşte, încrucişate lângă uşă, două mături: ştie că este semn rău, dar nu îşi aminteşte ce înseamnă. Dacă bunica ar fi acolo i-ar spune. Perugia pufneşte: lumea este plină de semnale pe care nu le înţelege. Dacă măcar s-ar fi străduit să le înveţe: dacă ar fi luat-o în seamă. Îi transpiră mâinile: trebuie să fie căldura, se gândeşte ştergându-le de pantaloni; dar transpiră mai departe. Este o zăpuşeală îngrozitoare şi îl dor picioarele: ar da oricât să şi le poată întinde, dar nu este loc. Michele Lancelotti continuă să se mişte, îl enervează:

— Vincenzo!

— Ce?

— Ne-ai spus că totul este foarte uşor.

— Da.

— Eşti sigur?

— Da.

— Nu pare.

— Da. Vei vedea. Sau vă e frică?

— Frică mie?

Mai sunt câteva ore, ore întregi. Perugia aprinde un chibrit: ceasul lui arată nouă şi un sfert. Acum abia se întunecă afară şi trebuie să aştepte până când se va crăpa de ziuă.

— Vincenzo!

— Acum ce mai e?

— Nimic.

Spune un frate, Michele. Iar celălalt, Vincenzo – parcă n-ar fi fost de-ajuns, trebuia să se numească Vincenzo, se gândeşte Perugia, la fel ca mine; cândva asta i-ar fi apropiat, dar acum îl calcă pe nervi. El credea că toţi

cei numiţi Vincenzo nu sunt aşa. Vincenzo Lancelotti se îngrijorează pentru un viitor prea îndepărtat:

— Ce crezi că vor face când vor descoperi furtul?

Vincenzo Perugia nu răspunde. II *Signore* spusese că va fi un scandal îngrozitor, iar el crede acelaşi lucru: când a lucrat la muzeu şi-a dat seama că toţi tratau tabloul acela cu mai mult respect decât pe celelalte, că aveau mai multă grijă de el, că-l apucau altfel. Lui nu i se pare diferit de multe altele, dar ştie că, din vreun motiv pe care nu-l înţelege pe deplin, este. Într-una din dăţile când l-a văzut la bistrou a îndrăznit să-i spună lui îl *Signore*: scuzaţi-mă, dar mi-ar plăcea să ştiu de ce este tabloul acesta atât de important. II *Signore* l-a privit ca bunica lui, cu dispreţul pe care îl cunoaşte atât de bine, şi nu i-a spus nimic. Dar Pemgia ştie că nu este prost. Proştii vor fi ceilalţi: el şi prietenii lui vor fura tabloul acesta important cum le-a spus îl *Signore*, el şi prietenii lui, el, prostul, apoi vom vedea ce faţă o să facă ceilalţi când vor afla. Mâine, când vor vedea că nu-l mai au. Mâine, când îl vom lua. Când vom ieşi din prăpastie.

Articol VI.

MARCHIZUL DE VALFIERNO

Secţiune 6.01 1

Sunt locuri unde a fi marchiz nu este mare lucru. Locuri unde, în mod ciudat, eu pot fi chiar acela.

Dumneavoastră nu vă puteţi închipui ce-a-nsemnat asta, Becker.

Asta, adică ce, scuzaţi-mă?

Asta, să fugim din Buenos Aires. Tocmai când părea că totul începe să se aranjeze, a trebuit să dispar în patru zile.

Dumneavoastră sau amândoi? Am înţeles că n-aţi plecat singur.

Nu asta contează. Problema este că a fost totul atât

de brusc, atât de neaşteptat.

Îmi închipui. Trebuie să fi fost foarte greu.

A fost. Dar cel mai straniu este că, în lipsa acestui lucru, eu aş fi sfârşit ca un neînsemnat şarlatan de provincie în ţara asta de şmecheri. Vă daţi seama cum stau lucrurile, domnule ziarist?

Eram în sfârşit străin. Este atât de uşor, atât de comod să fii străin!

Se afla de doar câteva zile la Paris şi chipul îi era altul. Nu doar din pricina monoclului pe care îl purta, zadarnic, în ochiul drept; nu doar din pricina bărbii încărunţite şi tunse cu grijă sau din pricina părului cu două degete mai lung decât ar fi recomandabil, ca pentru a afirma că nimeni nu-i spune ce trebuie să facă; nu doar din pricina uşurinţei neaşteptate cu care se obişnuise cu limba locală şi se desfăta folosind-o; nu doar pentru că statura încetase să-i mai fie o meteahnă de netrecut; nu doar din pricina aerului de dispreţ nepăsător din privirea lui, nici a iscusinţei cu care încheia acum unele tranzacţii şi nici pentru că aborda foarte uşor femei care, cu ani în urmă, l-ar fi îngrozit. Nu doar pentru că acum a fi argentinian avea sens, era un paşaport pe care-l folosea cu discreţie şi fără odihnă, modul de a deschide aproape toate uşile – căci a fi argentinian la Paris era în zilele acelea o garanţie de bogăţie şi de risipă. Nu doar din cauză că orice greşeală era justificată pentru că era argentinian – statutul de argentinian acum avea sens, iar francezii ştiau că argentinienii erau aşa şi asta nu însemna că erau mai puţin bogaţi. Nu: cel mai surprinzător – ceea ce izbutea să-l uluiască, umplându-l de plăcere şi de uimire – era că faţa lui arăta, în oglindă, tihna care îl învăluise deodată. Tihna: acesta era, fără îndoială, cuvântul. Se gândise şi ajunsese la concluzia că acesta era cuvântul. Simţea, bineînţeles, teama, emoţia de-a se apuca de isprăvi gigantice – sau

ceea ce el, cu sau fără motiv, considera isprăvi gigantice – dar aceeaşi înflăcărare îi dădea liniştea de-a presupune că o dată-n viaţă, prima oară, în sfârşit, făcea un lucru demn de altcineva. Că el – Bollino, Juan María, Perrone, Bonaglia – era, în cele din urmă, cineva a cărui poveste merita să fie spusă.

Acum bănuia că este cel care trebuia să fi fost mereu. Acelaşi, chiar dacă era atât de diferit. Şi îl minuna, mai ales, să fie protagonistul unei poveşti.

Pe care nimeni n-ar putea s-o creadă pe de-a-ntregul, firește. Dar aceasta era, poate, condiţia poveştilor care merită să fie spuse.

Şi mă minunam că sunt protagonistul poveştii mele.

Cu toate că nimic nu-mi provoca atâta vertij, atâta zbucium ca incertitudinea în privinţa modului în care va arăta, peste un an, peste doi, peste cinci, trecutul meu.

M-am întors, în sfârşit, în oraşul meu.

Dar, Valfierno, este prima oară când vă aflaţi la Paris.

Şi dumneavoastră, Chaudron, de ce sunteţi atât de sigur?

Sebastián de Anchorena este un maestru: pune mâna pe cuţitul de peşte şi aşază, foarte discret, pe vârful său ascuţit un moţ de unt oferit aici de restaurantele fine şi topeşte doar partea superioară a grămăjoarei de unt cu focul unei brichete. Apoi, menţinând grămăjoara în echilibru, prinde cuţitul de vârful mânerului între degetul mare şi arătătorul de la mâna dreaptă şi de vârful ascuţit între degetul mare şi arătătorul de la mâna stângă, puţin în faţa burţii şi paralel cu solul, iar deodată, într-o mişcare aproape imperceptibilă, rapidă, precisă, duce cu degetul mare al mâinii stângi vârful ascuţit al cuţitului în jos şi-i dă drumul astfel încât moţul de unt sare în tavan cu forţa exactă. L-am văzut de multe ori făcând-o, iar astăzi la fel: vârful abia topit al moţului de unt se lipeşte de suprafaţa

tavanului şi acolo rămâne, ameninţător, până ce căldura din jur începe să-l topească şi atunci mica varză se descompune în picături de unt ce vor cădea pe cei care au ghinionul să se afle dedesubt. Mai practică jocul şi alţi băieţi argentinieni, dar Sebastián, v-am spus, este un maestru. Deşi nu-l mai invidiez.

V-o spun eu, care sunt argentinian.

Fireşte, asta lipsea, domnule marchiz, *bien sûr*.

Şi ştiu că înainte l-aş fi pizmuit teribil. Gestul lui Sebastián şi al prietenilor lui este chintesenţa artei pentru artă: marca acestor vieţi nepăsătoare, preocupate doar să arate limpede că trebuinţele muritorilor de rând nu îi ating, nu îi impresionează: că oamenii ca ei nu au nevoie să-şi folosească timpul, nici banii, că singurul lucru elegant este să şi-i piardă fără să caute nimic în schimb, fără intenţii ascunse, fără lamentări. Că pot să-şi dedice eforturile şi viitorul desăvârşirii unei tehnici cât se poate de zadarnice. Arta.

Ei sunt aristocraţi pentru că s-au născut aşa: nimic, natură pură. Eu, în schimb, am clădit piesă cu piesă: eu sunt cu adevărat uman.

Dar erau nopţi când nu putea dormi. Nu i se întâmpla nicidecum să se spele pe faţă şi să se dezbrace, să se culce şi să închidă ochii pe perna întotdeauna rece, afundându-se din ce în ce mai mult în pernă şi atunci, încercând să doarmă, să descopere că somnul îl ocoleşte. Nu: erau nopţi când ştia că nu va putea dormi cu mult înainte de-a încerca: în nopţile acelea, dacă se silea, cădea pradă unui zbucium năvalnic. Risca să fie Bollino, Juan María, Perrone, Quique, orice mort. Risca să se trezească năpădit de sudoare ca să se ducă până la oglindă să-şi vadă chipul, să se convingă de chipul şi de numele său, să-şi spună că moartea nu va putea să-l ajungă până ce nu va întregi fiecare literă a numelui său, că atâta timp cât va fi

Valfierno nu i se va putea întâmpla nimic rău, să-şi spună că este în sfârşit cine este, dar trebuia să şi-o repete, năduşind, în oglindă: aceasta era primejdia. Şi în nopţile acelea nici măcar nu încerca: se pieptăna, îşi pomăda mustaţa, îşi îndesa pălăria de fetru şi pleca să rătăcească prin cabarete şi hanuri unde să devină un domn plin de vicii, unde să-l privească toţi cu respect şi invidie, unde să poată găsi o stricată ca să cumpere câteva ore fără somn. Unde să-i fie cu putinţă să nu mai fie nimic.

Câteodată mă speriam de slăbiciunea mea. În zilele cele mai rele mă speriam de tăria mea.

Sebastián îşi aruncă cu băgare de seamă grămăjoara de unt: un cuţit de peşte rămâne vibrând între degetele lui, untul pe tavan. Santiago şi Ramón îşi zâmbesc pe furiş, se şterg la gură cu şerveţelele şi vorbim mai departe de opera nouă de la Opéra Comique, despre fetele din cor şi despre sfârşitul de săptămână la *chiteau* Longueville. Şi pe mine m-a amuzat precizia gestului, dar nu-l mai pizmuiesc. Eu trebuie să mă prefac că sunt unul dintre ei – mai trebuie încă să mă prefac că sunt de-ai lor dar acum ştiu că fac ceva important. Că voi face lumea să vorbească. Iar ei, dacă ar şti, dacă ar putea să ştie, m-ar invidia. Mâine-seară, dacă totul merge bine, o voi vedea din nou pe acea *cocotte* pe care am cunoscut-o la Faux Chien, acea Valérie. Nimic special: este doar una ca oricare alta, dar, dacă totul merge bine şi-mi dă informaţiile despre prietenul ei italian, va începe ceva grandios. Voi face, în sfârşit, ceva important.

În realitate, nu a fost atât de greu. La urma urmelor, nu este nimic mai uşor decât să convingi pe cineva care vrea să fie convins. Uitaţi-vă la dumneavoastră, de exemplu, care îmi credeţi orbeşte povestea.

Mie îmi spuneţi, Valfierno?

Cui altcuiva, domnule ziarist, ziaristul meu

indispensabil?

Secţiune 6.02

Vincenzo Perugia se deşteaptă tresărind: îşi dă seama că a adormit. Deschide ochii şi este uimit să nu vadă nimic; apoi îşi aminteşte unde se află, în penumbră, în cămăruţă. Piciorul i se loveşte de ceva şi se sperie: piciorul unuia din fraţii Lancelotti. Îi priveşte: vede nedesluşit în beznă că dorm, dorm şi ei, se gândeşte că s-a făcut târziu, că a trecut timpul, că au pierdut ocazia vieţii lor de tâmpiţi. Steaua, steaua blestemată: Perugia simte o amărăciune nesfârşită, are ochii iritaţi, fruntea grea ca o lespede. Apoi caută un chibrit în buzunarul pantalonilor şi îl aprinde: este cinci şi douăzeci dimineaţa. Acum necazul este că a mai rămas atâta timp.

— Vincenzo.

— Ce?

— Eşti treaz?

— Tu ce crezi?

— Eu nu pot să dorm.

— Mi s-a părut că dormeai.

— Da, dar nu pot. Dorm, dar nu pot.

— Fii liniştit, mai e puţin.

O oră care nu se mai termină. Perugia încearcă să-şi închipuie cum s-ar duce în sat într-o maşină splendidă, o Bugatti, o Mercedes, dar timpul nu trece. Se gândeşte la fetele care vor dori să le ia la plimbare, îl vor privi spunându-i da, ce vrei tu: sunt toate la fel, unele neruşinate. Reflectează că îi va fi greu să găsească o femeie decentă, una cu care să se căsătorească. Apoi încearcă să se gândească la casa pe care şi-o va cumpăra în sat, la viaţa lui de artizan bogat şi respectat, dar nu-şi poate reprezenta imaginile. Şi timpul este tot mort.

— Vincenzo.

— Ce?

— Cât mai este?

— Nu ştiu. Puţin.

— Mă vei anunţa, când va fi timpul?

— Tu ce crezi?

Perugia luptă cu somnul: nu trebuie să adoarmă. Acum toată teamai se concentrează asupra pericolului de a adormi: fatalitate. Imaginile satului nu izbutesc să-l ţină treaz: poate că a adormit preţ de o clipă, nu poate fi sigur. Atunci îi trece prin cap că este mai bine să se gândească la Valérie, la gâtul lui Valérie, la sânii lui Valérie. Sânii lui Valérie fac cât toate Giocondele din lume, se gândeşte şi devine nervos. Acum încearcă să nu se gândească la ea, dar nu mai reuşește. Zăboveşte îndelung gândindu-se la Valérie, plecând şi venind, străbătând, ca prins într-un carusel: sânii lui Valérie, gâtul lui Valérie, curul lui Valérie, sânii, gâtul, curul, sâni, gât, gât, gât, sâni, sâni. În cele din urmă îşi scuturǎ capul şi-i scapă un fel de tuse, o pufnitură. O târfă, ca toate celelalte. Michele Lancelotti se trezeşte.

— Ce este? Ce-a fost?

— Nimic, nu-ţi face griji.

Perugia aprinde un chibrit, îşi priveşte ceasul: este şapte fără douăzeci, în dimineaţa celebrei zile de luni.

— Băieţi, sus, este timpul.

Încearcă toţi trei să se ridice fără să se lovească, îşi scot şorţurile albe, şi le pun. Luni muzeul este închis; pot să intre doar angajaţii, paznicii, cei de la întreţinere: ziua de lucru începe la şapte şi toţi poartă şorţuri albe. Michele şi Vincenzo Lancelotti pun mâna pe cârpe; Vincenzo Perugia apucă una dintre mături. Ar vrea să ştie ce-nseamnă, dar nu mai este timp.

— Păi, ştiţi ce trebuie să facem.

— Nu.

— Ba da, cum să nu.

— Da, desigur, să te urmăm.

— Şi să tăceţi, nu uitaţi.

Spune Perugia şi deschide uşa foarte încet.

Secţiune 6.03

— Fără povestea aceea, eu aş fi un coate-goale. Dar uitaţi-vă cum mă salută, vedeţi, cu câtă consideraţie.

Este adevărat că lumea ne priveşte: în jur, la celelalte mese, totul s-a oprit când am ajuns eu cu Perugia. Jucătorii de domino au zăbovit cu piesele suspendate în aer, cei ce stăteau de vorbă au amuţit, păsările au tăcut. Jucătorii şi-au plecat capetele, reverenţioşi; câţiva şi-au dus mâna la pălărie. Doi sau trei au zis *ciao* Vincenzo ce faci. Dar acum s-au întors cu toţii la îndeletnicirile lor şi Perugia bea o gură de vin, se şterge la gură cu dosul mâinii, mâna în pantaloni sub masă.

— Dumneavoastră nu sunteţi cumva evreu?

— Păi da, de ce.

— Nu, vă întrebam. Eu nu-mi fac probleme pentru că aici mă respectă toţi. Dar alţii ar avea necazuri dacă ar fi văzuţi discutând cu un evreu, ştiţi?

— Nu, de ce?

— Şefule, nu faceţi pe prostul cu mine.

Vincenzo Perugia poartă o pălărie de paie care a fost albă cu o panglică roşie nouă, o cămaşă de bumbac suflecată, bretele negre şi priveşte în lături: nu pare atât de liniştit cum spune, vorbeşte încet:

— Cu un evreu, da, dar şi cu alţi străini. Aţi spus că sunteţi american?

Cafeneaua din piaţa Dumenza este o oază perfectă: şase mese desperecheate sub arbori, între portalul romanic al micii biserici, faţada albită a primăriei cu steguleţe italiene şi fântâna măcinată de timp şi de apă; dalele din pavaj, mirosul de tutun şi lavandă.

— Acum nu mai suntem ca înainte, când ne era

ruşine să fim ce eram. Ducele ne-a dat înapoi mândria de a fi italieni.

Spune Perugia tare, vorbind pentru toţi.

— Acum toate popoarele ne privesc cu respect. Şi mai ales nătăfleţii de francezi, care ne-au tratat mereu ca şi cum le-am fi fost slugi.

Perugia are vreo cincizeci de ani şi pare mai în vârstă. Îşi scoate pălăria, se şterge de sudoare cu o batistă murdară: are fruntea foarte îngustă, părul apropiat de sprâncene, sprâncenele ca nişte păduri. Se află în sfârşit în faţa mea – şi nu ştiu cum să încep. Ca să izbutesc, mi-au trebuit luni întregi de eforturi, de telegrame, de scrisori fără răspuns, până ce m-am hotărât să mă duc în satul lui din Lombardia. Vincenzo Perugia era cel mai cunoscut dintre toţi cei care participaseră la furtul *Giocondei* – singurul care a ieşit la lumină – şi se dovedise cel mai greu de abordat.

— De aceea sunt respectat aici: am fost unul dintre primii care le-au dat franţujilor ceea ce merită.

Azi-dimineaţă am coborât din tren la Torino, am întrebat de el la poştă şi mi s-a spus să-l caut la magazinul lui de vopsele şi materiale de construcţie. Mi s-a arătat drumul către o casă nouă, ca multe altele, de la intrarea în sat: etajul inferior era magazinul, iar cel superior locuinţa lui Vincenzo Perugia şi a consoartei. Nu avuseseră copii, mi s-a spus: nu, s-au căsătorit în vârstă, ştiţi dumneavoastră, ca să-şi ţină de urât. Magazinul nu era prea bine aprovizionat: părea cam neglijat. El spune că l-a deschis cu banii câştigaţi în război, cu soldele sale, mi-a povestit o femeie la piaţă: pasămite a ajuns până la gradul de sergent, a fost la Caporetto[10]. Dar cine ştie de unde au

10 Caporetto – (astăzi Kobarid, Slovenia), localitate de la frontiera austro-italiană, unde a avut loc o sângeroasă bătălie din timpul Primului Război Mondial (24 octombrie – 9 noiembrie 1917), încheiată cu

ieşit banii:

— Dar nu îl judec, vă rog să mă înţelegeţi. Eu nu judec pe nimeni. Pentru mine este un bun italian, un bun patriot.

Perugia mi-a ieşit în întâmpinare cu un căscat; l-am întrebat în franceză dacă îi merg afacerile.

— Fireşte, cum să nu.

Mi-a zis şi a rămas în tăcere. Nasul îi era roşu.

— Sunt Charles Becker, ziarist american…

— Şi cum aţi reuşit să mă găsiţi?

M-a întrerupt: se vedea că este foarte încordat.

— Perugia, este uşor: dumneavoastră locuiţi în aceeaşi localitate unde v-aţi născut, iar numele v-a apărut în toate ziarele. Trebuie să stăm puţin de vorbă. Ar fi cu putinţă?

— Cu putinţă este, dar nu cred că mă interesează. Nu mai vorbesc cu ziarişti.

— Vin mulţi?

— Nu, de fapt nu vin. Dar a fost o perioadă când toţi voiau să discute cu mine.

— Îmi închipui. Cu câţiva ani în urmă.

— Douăzeci de ani, nouăsprezece, cine ştie. Şi vă asigur că nu îmi este dor de ei, nu domnule.

Când i-am spus că am venit din Statele Unite special ca să-l văd, s-a uitat din nou la mine. Era aproape adevărat şi, după cum se vedea, îl impresionasem.

— Din Statele Unite? New York?

Doar italienii rostesc New York în felul acesta, cu un amestec de admiraţie şi de dispreţ. I-am spus că da şi că, pentru a-l vedea, cheltuisem mulţi bani – dar nu m-ar deranja să cheltuiesc şi mai mulţi.

— Cât de mulţi?

— Cât spuneţi dumneavoastră.

înfrângerea italienilor. (n.tr.)

Tocmeala a durat câteva minute: la sfârşit – îmi este ruşine să o spun – suma în dolari a fost o nimica toată. Mi-a spus să-l aştept la şase după-amiază la cafenea; a venit la şase şi jumătate şi a început cu predica lui patriotică. L-am lăsat să vorbească, să se înmoaie. Acum, după ce s-a liniştit, mă întreabă dacă scriu o carte despre Gioconda. Eu îi răspund că da.

— Şi vreţi să vă spun adevărul.

Eu îl privesc în tăcere. Perugia se corectează:

— Adică, să vă povestesc lucruri diferite, lucruri noi.

— Da, bine, adevărul, cum spuneaţi dumneavoastră.

— Nu, fireşte. Vreau să spun că aţi citit, pesemne, ziarele de atunci, toate astea.

— Da, bineînţeles.

— Acolo este totul, domnule. Cum am înapoiat Italiei tabloul, cum am fost trădat. A fost lucrătura politicienilor, domnule. Acum, cu Ducele, aceasta nu s-ar mai întâmpla.

Perugia bea altă înghiţitură de vin şi priveşte în jur: în uşa bisericii preotul vorbeşte cu o femeie în negru; puţin mai încolo, cinci băieţi cu cămăşi negre îl înconjoară pe un ţăran care trage de un măgar foarte împovărat. Soarele apune după coline.

— Este totul acolo, domnule. Nu mai sunt prea multe lucruri pe care să vi le pot spune.

— Vă rog, Perugia. Dumneavoastră sunteţi protagonistul acestei poveşti. Puteţi să-mi povestiţi multe lucruri.

— Eu, protagonistul? Da, bineînţeles, dar a trecut atâta timp.

Perugia şovăie mai departe şi îi spun că aş putea să-mi dublez oferta – suma este tot neînsemnată. El îmi zice că se va gândi, că poate ne vedem în ziua următoare. Şi se ridică, bea restul de vin, îşi pune şapca puţin într-o parte. Şi-o potriveşte cu o atenţie care mă uimeşte. Sunt gata să

plec, când mă apucă de braţ.

— Dumneavoastră ştiţi cine era îl *Signore*?

Mâna lui mă strânge cu prea multă putere.

— Da, dar nu sunt autorizat să vă spun, deocamdată.

— Dumneavoastră vreţi ca eu să vă povestesc totul, dar nu-mi veţi spune nimic?

— Nu, nu este asta. V-am spus că deocamdată…

— Domnule, gândiţi-vă până mâine. Vă istorisesc ce mă întrebaţi dacă îmi spuneţi la rândul dumneavoastră cine este *îl Signore*.

Secţiune 6.04

Fumează în apartamentul lui de la hotel, învelit într-un halat. Valfierno se uită la ceas: şapte şi cinci. A făcut noapte albă, fumând, aşteptând să vină momentul acesta, iar acum, când a venit, se gândeşte că a aşteptat degeaba. Nu poate face nimic, decât să aştepte, să fumeze, să-şi frângă mâinile.

— Pe toţi dracii.

Şopteşte şi propria voce îl surprinde. Îşi stinge ţigara turcească într-o scrumieră plină şi îşi zice că trebuie s-o golească.

— La dracu', la dracu', pe toţi dracii!

Perugia arborează mătura; fraţii Lancelotti îşi înalţă cârpele mototolite: se străduiesc toţi trei să spele podeaua şi ciubucele dintr-un colţ al sălii Duchitel. Este şapte şi zece dimineaţa; Perugia se gândeşte că în următoarele cincisprezece minute trebuie să rezolve situaţia şi nu se gândeşte că aceste cincisprezece minute îi vor schimba viaţa.

Astfel că înaintează, fără să dea drumul măturii, către arcada ce dă în Salon Carré. Înainte de a o depăşi, aude voci venind dinspre Salon. Încearcă să-şi păstreze calmul şi se ascunde ca să vadă ce se întâmplă.

— Acesta este tabloul cel mai valoros din muzeu, cel

pe care vor să-l vadă toţi vizitatorii. Se spune că ar face milioane. Dacă ar fi vândut, căci, fireşte, nu va fi scos niciodată la vânzare.

Spune un domn în vârstă pe care Perugia îl recunoaşte: Georges Picquet, şeful de personal. În jurul lui sunt opt sau zece angajaţi cu şorţuri noi.

— Este de prisos să vă spun că vă recomand în mod special curăţenia în această zonă…

Spune Picquet: şeful îşi instruieşte recruţii. Lui Perugia nu-i vine să creadă că are atâta ghinion: steaua îi scapă din nou. Se întoarce la măturat şi îi priveşte pe fraţi, în celălalt capăt al sălii Duchitel, ştergând rame cu cârpele. Mătura este gata să-i cadă din mână: mâinile îi sunt năpădite de sudoare. Perugia este atent mai departe la voci. Dacă nu pleacă în mai puţin de zece minute, va trebui să se dea bătut. Şi să dea Dumnezeu, se gândeşte, să plece prin partea cealaltă.

— …Din muzeul nostru. Doresc să vă arăt şi sectorul acesta, unde…

Aude paşi: alaiul înaintează către Galeria lui Apolo. Şorţurile albe ies, lăsând pustiu Salonul Carré. Este momentul, îşi zice şi apoi se gândeşte din nou: este momentul. Perugia termină de măturat dalele, îşi zice că nu trebuie să se grăbească, îşi aduce iarăşi aminte de stea, de bunica, spunându-şi că nu mai poate aştepta. Îi priveşte pe fraţii Lancelotti şi le cere printr-un gest să-l urmeze.

C-o seară înainte a cinat la Ledoyen cu Valérie. Marchizul Eduardo de Valfierno voia să fie văzut, afişându-se într-un loc public şi a considerat că nu exista nimic mai bun decât acest restaurant elegant, unde ia masa *tout Paris*. A cerut stridii şi şampanie: se simţea atât de departe şi atât de aproape, scrutat şi supravegheat de lumea aceea distinsă. Valérie era vorbăreaţă şi au conversat tot timpul: rochia contesei de Noailles de la masa de colo, căldura

insuportabilă, posibilitatea de a merge la sfârşit de săptămână în Deauville, caii importaţi de Sebastián de Anchorena. Ajungând la cafea şi la coniac, Valfierno o priveşte în ochi şi îi apucă mâna deasupra feţei de masă de in

— Acum pot să vă spun ceea ce dumneavoastră ştiţi cu siguranţă deja.

I-a spus, iar ea a zâmbit şi a răspuns că da, marchize, ştiu, nu este nevoie. El s-a gândit că poate nu ştie chiar totul, dar nu s-ar înjosi să-l întrebe şi că, tăcând, i-ar pedepsi îngâmfarea, iar ea nu a zis nimic şi el s-a gândit că trebuie să găsească un mod ca s-o scoată definitiv din joc, şi-au băut paharele în tăcere, apoi s-au ridicat şi el i-a spus că în noaptea aceea nu, să se ducă acasă la ea, s-a întors în *suite*, a făcut noapte albă, treaz, aducându-şi aminte de tot felul de prostii, închipuindu-şi viitorul. Sau, mai bine: încercând să nu-şi imagineze viitorul pe care i-l putea făuri noaptea aceea. Se străduieşte, fără a izbuti: îl năpădesc necontenit imagini ale bogăţiei, bancnote, fast şi, de fiecare dată, le dă la o parte cu un fior: nu trebuie să vândă blana ursului din pădure, îşi repetă.

— Poate că l-am vânat deja. Ce n-aş da să aflu!

Spune acum, opt fără un sfert şi este gata să-şi aprindă altă ţigară, dar nu: se duce la baie, se priveşte în oglindă, apucă o periuţă de dinţi şi cutia cu pulbere de albit. Pune praful dens pe periuţă, îşi freacă dinţii ca un nebun. Lumea îi crede pe cei cu dinţii albi, îşi zice, se freacă şi mai îndârjit: nu-mi pot permite luxul acestui galben rânced.

Nu-i vine să creadă că este acolo singură, agăţată de perete, atât de accesibilă, neajutorată, ca o femeie care nu mai ştie ce să ceară în schimbul dăruirii: care ştie că nu mai poate cere nimic. Perugia îşi spune că este incredibil să fie atât de simplu, să fie de ajuns să-şi întindă mâna şi

să o dea jos pentru ca blestemata de *Mona Lisa* să fie în mâinile lui, dar în Salon Carré nu mai este nimeni. Vincenzo Lancelotti este lângă el, Michele în arcada din spate stând la pândă şi ea agăţată acolo, cum nu se poate mai la îndemână. Pentru prima oară în orele acelea, Perugia surâde: târfe, toate târfe, se gândeşte şi un val de căldură îi înroşeşte chipul. Priveşte pentru ultima dată în lături. Se gândeşte la insigna galbenă şi-l exasperează că i-a venit în minte tocmai acum: îşi atinge testicului stâng, uşor. Apoi, încet, ca şi cum încă nu i-ar veni să creadă, întinde mâinile.

Yves Chaudron s-a trezit devreme. Nu din vreun motiv anume: de luni întregi se deşteaptă atât de devreme. Cu toate că astăzi, spre surpriza lui, a dormit până la şapte fără un sfert. Şi se simte senin, aproape optimist: s-a spălat, s-a bărbierit, şi-a dat cu câteva picături de apă de colonie şi acum, bându-şi ceaiul fără zahăr, se gândeşte că poate găseşte ieşirea. De când a terminat ultima Giocondă îi este foarte greu să picteze; a încheiat două tablouri mici de Zurbarán ca să-şi plătească datoriile, dar ştie că a făcut-o fără chef – cu greşeli pe care nu le va observa nimeni. Nu-l interesau: pe lângă izbânda celor şase Gioconde, desăvârşite, orice lucrare era o prostie. Luni de zile s-a simţit pustiit, fără viitor, fără chef să facă ceva. Dar în dimineaţa aceasta încă nu este prea cald, ceaiul are o aromă care îi face în sfârşit plăcere, soarele este o sărbătoare în fereastră şi lui Chaudron îi vine deodată ideea unui tablou: dacă a fost Leonardo în tot acest timp, dacă a putut fi, dacă l-a marcat atât de puternic să redevină Chaudron, soluţia este să revină. Ştie ce să facă, îşi zice: va picta o madonă din grota cu stânci, dar nu cea pe care a văzut-o de atâtea ori la Luvru cu Sfânta Ana şi cei doi copii, cu mantia albastră şi mantia roşie, marea fecioară a lui Leonardo, nu: o va picta pe cea pe care

Leonardo nu a pictat-o, pe cea pe care ar fi trebuit să o picteze.

Face un efort îngrozitor ca să meargă încet: luptă cu impulsul de a da fuga – şi i se pare că fiecare pas durează un an. Un picior se ridică, descrie o curbă interminabilă în aer şi se aşază din nou pe dale exact la timp pentru ca piciorul celălalt: timpul se împotriveşte. Dar Perugia izbuteşte să-şi păstreze ritmul liniştit. Galeria este plină de oglinzi: i se pare un semn bun, dar nu este sigur. Zăreşte într-o oglindă enormă doi angajaţi cu şorţuri albe – şi unul din ei duce sub braţ o cutie din lemn care trebuie să fie un tablou. Are nevoie de o secundă ca să priceapă că sunt el şi Vincenzo Lancelotti; Michele îi urmează puţin mai în spate. Perugia ştie că, în principiu, nu-i va întreba nimeni nimic: funcţionarii de la muzeu obişnuiesc să transporte opere de colo-colo pentru o examinare, o fotografie, o restaurare. Străbate Marea Galerie: zece sau doisprezece muncitori îşi văd de ale lor fără să-i ia în seamă. Un moment, Perugia se gândeşte că are steaua sub braţ şi i se pare că-l arde. Apoi nu se mai gândeşte la nimic. Aceasta chiar că este o plăcere.

— Pe aici. Pe aici.

Spune, deschizând o uşă ascunsă de ciubuce şi intră cu cei doi fraţi pe palierul unei scări de serviciu. Închid uşa, respiră profund, se opresc. Este puţină lumină; Perugia apucă două şurubelniţe şi desface într-o clipă cutia de lemn, dă la o parte geamul şi îl lasă pe jos, înveleşte *Gioconda* într-o pânză fără s-o privească. *Gioconda* este un tablou de lemn de plop de şaptezeci şi şapte pe cincizeci şi trei, foarte uşor.

— Să mergem, coborâm şi plecăm.

— Aşa este bine?

— Nu ştiu, da, aşa se pare.

Coboară toţi trei fără să facă zgomot scara ce îi duce

la parter. Perugia apasă clanţa ca să deschidă uşa către Curtea Sfinxului, dar uşa nu se clinteşte: este încuiată. Perugia nu-şi face griji: scoate copia după cheia dată de îl *Signore* şi o introduce în broască. Broasca nu se clinteşte. Perugia stăruie şi este gata să rupă cheia.

— Morţii mamei lui!

Spune şi îşi dă seama că vocea îi iese ascuţită. Fraţii Lancelotti îl privesc şi nici măcar nu îndrăznesc să-l întrebe şi acum ce facem. Să se întoarcă la etajul întâi ca să caute alt drum ar fi o prostie: nu pot continua să se plimbe cu *Gioconda* sub braţ. Dacă nu reuşesc să iasă la parter va trebui să o ducă la loc. Perugia încearcă din nou; cheia este înţepenită la locul ei.

— Trebuie să facem ceva, repede.

Perugia se gândeşte: nu îi vine nimic în minte.

— Noapte, când a venit de la restaurant, a crezut că nu va putea să doarmă şi a băut încă două pahare. Acum Valérie Larbin doarme în patul ei, cu faţa în jos, întoarsă într-o parte, cu cearşafurile căzute pe duşumea, cu mâna stângă sub cap şi cea dreaptă întinsă, cu picioarele uşor îndoite. Cămaşa de noapte albă de bumbac pe care şi-o pune când doarme singură, buclele negre revărsate pe spate, un firicel de salivă între buze. Pisica cenuşie o priveşte, pentru că o priveşte întotdeauna.

Deodată îl străfulgeră o idee: fericirea de a avea o idee. Se simte irezistibil, magnific. Vincenzo Perugia îi spune lui Michele Lancelotti să urce să stea de pază pe palierul de la etajul întâi şi începe să demonteze broasca. Clanţa cedează uşor, şi-o bagă în buzunar.

— Nu ne va învinge o broască.

Îi spune lui Vincenzo, care îl contemplă lucrând. Aud amândoi fluieratul lui Michele şi rămân împietriţi.

— Vine cineva, aveţi grijă!

— Coboară, repede, coboară!

Îi spune Perugia şi îşi bagă tabloul sub braţ, în şorţ. Michele a ajuns lângă ei; ascultă toţi trei nemişcaţi paşii care se apropie. Nu are timp să pună clanţa la loc. Perugia închide ochii. Din nou golul. Când şi-i deschide poate să-l vadă pe instalatorul Sauvet, coborând grăbit cu geanta de scule în mână.

— Un tâmpit a furat clanţa.

Spune Perugia, aproape ţipând.

— Cum se presupune că vom ieşi de aici, prin gaura cheii?

Spune Perugia, cu adevărat indignat.

— Fii liniştit, nu-ţi face griji, colega.

Spune instalatorul şi deschide uşa cu cheia lui.

— Las-o deschisă, aşa nu mai deranjează pe nimeni.

Le spune, înainte de a-şi vedea de drum. A mai rămas să traverseze Sala Africa, să străbată Curtea Visconti, să pătrundă în vestibulul ce dă spre poartă şi să iasă în stradă. Treizeci, patruzeci de metri maximum.

— Haide, haide, că scăpăm.

Au intrat în curte, când Perugia zăreşte, în mijlocul vestibulului, un paznic în uniformă care mătură. Vincenzo Lancelotti se opreşte brusc – iar ceilalţi odată cu el.

— Ce facem?

— Nu ştiu, nu ştiu, aşteptaţi o clipă.

Perugia se uită către poarta din cealaltă parte a Curţii, dar este închisă cu un lacăt. Acum chiar că sunt pierduţi.

Valfierno îşi admiră zâmbetul în oglindă şi îşi surâde: albul dinţilor. După aceea îşi consultă ceasul: aproape opt. Încearcă să se gândească la cursa de la Longchamps, la cum îşi va petrece o zi de glorie fără ca nimeni să bănuiască, amestecându-se cu protipendada ca să-şi desăvârşească alibiul, dar nu-şi poate scoate din minte imaginea lui Perugia. Idiotul acela, îşi zice, idiotul acela

italian. Se resemnează să se gândească la Perugia şi se dovedeşte o gaură neagră: încearcă să şi-l imagineze mergând prin Luvru cu tabloul său în mână, îndeplinindu-i fiecare ordin, luând hotărâri dacă apare ceva neprevăzut şi nu izbuteşte să-şi închipuie ce gândeşte, dacă poate cumva să gândească. Îşi spune că de obicei aşa se întâmplă: un plan perfect poate depinde, ca să se concretizeze, de un retardat. Că la fel i se întâmplă generalului în bătălie: tot ce şi-a reprezentat strălucit depinde de o gloată de tâmpiţi, care nu sunt demni să-i lustruiască cizmele. Valfierno încearcă din nou să zâmbească în oglindă, dar nu îi iese: se simte superior, atât de neputincios. Infernul sunt ceilalţi, se gândeşte şi nu râde.

Apoi îi trece prin cap că în asta, tocmai în asta îi constă arta: că şi el este un artist şi asta îi este arta. Talentul său constă în a face ca totul să depindă de un tâmpit. Ar putea să spună chiar că astfel dă o şansă hazardului: joacă cinstit. Astfel proclamă lumii că suntem cu toţii jucării în mâna unui tâmpit: asta este arta. Dar este foarte agitat, îi este teamă. Nu de faptul că l-ar putea implica în furt: Perugia nu ştie nimic despre identitatea lui – iar prietenii acestuia cu atât mai puţin. Doar Valérie ar putea, eventual, dar foarte greu şi va avea el grijă de aceasta. Dar, dacă îi prinde, toată construcţia i se prăbuşește: opera pe care o ridică de mai bine de un an, care îi va garanta viitorul. Opera, mai ales, care trebuie să-l definească pentru totdeauna: cea care poate să-i spună, o dată pentru totdeauna, cine va fi el, Valfierno.

Cei trei italieni s-au ascuns după patru cutii mari de lemn depozitate în Curtea Visconti: opere primite recent. Perugia ştie că nu pot rămâne acolo: zeci de ferestre dau în Curte şi poate să-i vadă oricine. Este o problemă de câteva secunde, de un minut. Un minut sau două cu mult noroc, se gândeşte Perugia, dar noroc nu am avut

niciodată: steaua aceea.

— Iată, pleacă, pleacă.

Îi şoptește Michele, iar Perugia vede că supraveghetorul a apucat o găleată şi intră pe o poartă laterală care dă în vestibul. Pesemne că s-a dus să caute apă sau detergent, nu va zăbovi prea mult. Gândul că poate chiar are noroc în ciuda a tot şi a toate îl face să piardă două minute. Şi încă unul sau două ca să-şi strângă pumnii.

— Haide, acum.

Spune şi grăbesc cu toţii pasul către vestibul, trec de poartă, ies în stradă. Acum sunt în stradă. Şi-au dat jos şorţurile albe şi acum înaintează pe Quai du Louvre, sub soare: sunt deodată trei persoane atât de obişnuite.

Valérie Larbin se zvârcoleşte în pat şi propria mişcare o trezeşte. Se sperie, îşi scutură capul, vede că este lumină. Reconstruieşte nedesluşit momentul: este dimineaţa zilei în care cine ştie. Îşi aminteşte cuvintele nerostite de Valfierno, paharele pentru a adormi, ceva dintr-un vis care i-a lăsat gâtul încordat, închide ochii, încearcă să adoarmă la loc: este cel mai bine.

Vincenzo Perugia este sigur că se observă. Este cu neputinţă să nu se vadă, se gândeşte, ca eu să fiu acum la fel ca ieri, când nu eram nimic. Ocoleşte o baltă. Fraţii Lancelotti merg în stânga şi în dreapta lui: le-a spus să-l înconjoare pentru orice eventualitate. Strada Saint-Merri este un pericol, un refugiu de mici criminali şi trebuie să aibă grijă. Cu toate că nu-i va trece nimănui prin cap să-i fure bucata de lemn pe care o duce sub braţ, învelită în şorţul lui alb, se gândeşte. Nu se poate să nu se vadă că port milioane sub braţ, îşi zice. Ce noroc că sunt atât de proşti, se gândeşte, şi zâmbeşte în sinea lui.

— Aici, aici este.

Spune Vincenzo Lancelotti şi toţi trei se uită în lături

înainte să intre pe poarta strâmtă şi decolorată. Înaintează pe un coridor întunecat, urcă două etaje pe o scară prăpădită, bat la o uşă:

— Vovonne, am venit.

Spune Vincenzo, iar o femeie cu braţele dolofane şi sânii revărsaţi le deschide uşa fără niciun cuvânt. Yvonne Séguénot este amanta lui Vincenzo Lancelotti – şi i-au oferit ceva bani că să le ţină un obiect câteva zile. Pesemne că nu este prima oară când o faci, îi spusese bărbatul ei. Nici ultima, nădăjduiesc, i-a spus atunci femeia care acum, în bucătăria ei înnegrită de funingine, îi serveşte cu rachiu.

— În sănătatea lui *Signore*.

Propune Perugia şi toţi patru ciocnesc paharele. Femeia apucă bucata de lemn, învelită încă.

— Nu o atinge, femeie!

Îi spune Perugia, iar Michele i-o ia din mână şi încearcă să o dezvelească.

— Lasă, Michele, nu o scoate.

— Dar vreau s-o văd, nu-mi strica plăcerea.

— *II Signore* a zis s-o păstrăm învelită, să-l aşteptăm ca s-o dezvelim.

— Nu va afla niciodată, Vincenzo.

— Cine ştie. Pentru orice eventualitate.

Perugia o apucă şi i-o dă femeii: îi spune să o ţină sub pat până când i-o va cere el, să-şi vadă de viaţa ei, să nu-şi facă nicio grijă.

— Trebuie să plec. Mă întorc la şapte.

Spune şi iese din casă. II *Signore* a fost limpede: nici să nu-i treacă prin cap să lipsească de la lucru. Dar să-şi petreacă toată ziua în tâmplăria lui Perrotti, patronul său, va fi aproape la fel de anevoios ca furtul. Va trebui să se prefacă, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, se gândeşte, şi ştie că cel mai greu îi este să se prefacă.

Sir Galahad tocmai a câştigat a treia cursă de la

Longchamps şi Valfierno îşi reproşează că nu a pariat: prietenul său Sebastián îi spusese că este un candidat bun. Apoi îşi zice că este o prostie.

Este trei după-amiază. Soarele arde, domnii năduşesc, doamnele îşi deschid umbrelele, lui Valfierno îi este frig. Tremură, îşi spune: frigul celulei. În momentul acesta trebuie că mă toarnă, îşi zice: l-au prins şi mă trădează. S-a dus totul pe apa sâmbetei, sunt pierdut, acum mă dă pe mâna lor. Cu toate că nu ştie cine sunt, cum mă numesc, dar nu încape îndoială că le dă şi ultima informaţie, înfăţişarea mea, accentul, tot ce-şi poate aminti. Dacă este bătut îşi va aduce aminte atâtea, îşi zice, şi încearcă să se liniştească gândindu-se că este prea puţin, că nu vor ajunge la el, dar nu reuşeşte. S-a dus totul de râpă, sunt pierdut, se gândeşte: ori poate nu, dar nu mai îndură să nu ştie. Se gândeşte că s-a supraestimat când a făcut planul, că şi-a supraestimat stăpânirea de sine, şi cum de i-a trecut prin cap să-şi petreacă toată ziua fără să ştie ce s-a întâmplat. Dar, ca să ştie totul, trebuia să-i dea un telefon, o adresă: era un preţ prea mare, dar m-am înşelat, de asemenea: am considerat că voi putea suporta.

— Marchize.

Îi spune un cunoscut şi el îl salută atingându-şi borurile pălăriei înalte; celălalt îi zâmbeşte. Nu este totul pierdut: poate că planul a mers bine, va afla îndată, se gândeşte. Îşi zice că va putea aştepta acele trei ore pentru că oricum nu are de ales şi pentru că este marchizul de Valfierno, bastonul său, pălăria sa, domnii care îl salută reverenţioşi: pe el, pe marchizul de Valfierno, îşi spune, dar se gândeşte iarăşi că poate nu mai există şi nu ştie: acum, chiar în clipa aceasta ciripeşte şi vor pune mâna pe mine, se gândeşte, mă vor băga la închisoare: deţinut într-o puşcărie franţuzească, deţinut cu francezi, se gândeşte,

şi în toiul spaimei îl năpădeşte o amintire: deţinut alături de un francez, au trecut atâţia ani. Să se întoarcă la toate acelea, se gândeşte, îl trece un fior: să se întoarcă la toate acelea. Perrone, Juan María. Mă vor băga la închisoare, vor descoperi totul: cine sunt, cum mă numesc, nu numai că mă vor băga la închisoare, dar vor termina cu mine, cu marchizul Eduardo de Valfierno, cu tot ceea ce sunt, se gândeşte şi asta îl liniştește preţ de o clipă. Nu va mai trebui să acţionez, îşi zice, nu va mai trebui să continui cu teatrul ăsta şi se înspăimântă numaidecât: îşi dă seama că atunci chiar va fi un nimeni. Să înceapă din nou, totul de la început, îşi spune şi salută alt domn care îl salută, amabil.

Nicio lumină nu-i place mai mult decât cea de la şase sau şapte după-amiaza, vara când razele soarelui intră aproape orizontal prin fereastra atelierului şi fac din aer o materie densă. Yves Chaudron soarbe o înghiţitură de vin dintr-o cană ciobită şi face doi paşi în spate: pe şevalet, pânza albă etalează, în cărbune, eboşa unei femei aşezate cu un copil în braţe pe un fundal de stânci şi cascade. Chaudron îşi ridică băutura către ea, îi închină un toast, îşi zâmbeşte în barbă, corectează uşor braţul stâng al fecioarei.

— Perugia!

— *Signore*?

— Da, eu sunt. Deschideţi uşa, deschideţi uşa!

Uşa se deschide către o bucătărie mică şi prost luminată. Dar lumina este de ajuns pentru ca Valfierno să vadă surâsul de pe chipul lui Perugia.

— Este?

— Dumneavoastră ce credeţi?

Valfierno trebuie să facă un efort îngrozitor ca să nu-şi piardă cumpătul. Să-l îmbrăţişeze ar fi o greşeală prostească.

Valérie îşi alungeşte linia unei sprâncene cu un

creion mic. Are faţa încordată, trasă în sus, ochii foarte deschişi, gura ca o fântână, ca să-i ajute trasarea. Termină, caută rimelul arămiu, pensula lui. Înainte de a şi-l aplica face un pas în urmă, se priveşte în oglindă: este radioasă. Valfierno i-a spus ieri că în seara asta preferă să nu o vadă şi ea se duce la Faux Chien. N-are decât să se oftice, îşi zice: dacă îşi închipuie că în felul acesta mă va da la o parte atât de uşor, se înşală amarnic.

Este astfel: buzele fine puţin cam reci în această postură indicibilă, postura celebră în care se poate observa un surâs, dispreţ, resemnare ori tristeţe, apoi şi mai mult, buzele ca nişte oglinzi unde vede fiecare ce vrea, ce poate, sau ce se teme să vadă, se gândeşte, şi ochii ce continuă să-l privească în vreme ce se perindă la stânga şi la dreapta, dacă îşi ridică fruntea sau şi-o coboară, dacă încearcă să se îndepărteze şi mâinile durdulii prevestind carnea ascunsă a sânilor şi tot restul în jur, silindu-l să se întoarcă la ochi, la surâs, la chipul privindu-l tară a sfârşi de spus ce are să-i spună. Te-am văzut deschizând gura, se gândeşte şi este uimit să fie o clipă atât de puţin Valfierno. Îşi zâmbeşte, o contemplă din nou: da, este astfel. Este astfel, cum a văzut-o de atâtea ori la muzeu, de atâtea ori în copii şi reproduceri, doar că acum este a lui, îi aparţine cum îi aparţine restul: fără ca nimeni să o ştie, fără să poată şti.

— Felicitări, Perugia!

— Nu, dimpotrivă, eu vă felicit pe dumneavoastră. Planul dumneavoastră a mers ca pe roate.

— Să vedem, povestiţi-mi totul.

Cei doi bărbaţi stau pe scaune la bucătărie, cu câte un pahar de vin în faţă. Pe masă, puţin mai în acolo, sprijinită de perete, Gioconda îi priveşte absentă. Valfierno este surprins de mărimea ei, acum, când o are: la urma urmelor, este un lucru mărunt. La muzeu părea

impunătoare, îşi zice, dar aşa se întâmplă cu aproape orice. Şi seamănă prea mult cu cele făcute de Chaudron: o clipă se întreabă dacă nu este cumva o altă copie.

— …Şi chiar atunci am văzut că era un paznic la poartă, închipuiţi-vă, când era totul gata, dar…

Perugia povesteşte incidentele zilei cu un şuvoi de amănunte şi cu câte o exagerare ca să pară mai eroic. Valfierno îl ascultă ca şi cum nu i-ar păsa: nu se poate opri să se asculte pe el însuşi, înflăcărarea de a şti că a izbutit în sfârşit ce dorea, că are în sfârşit ceea ce vor toţi şi că, în sfârşit al lui, va face cu acest tablou ce nimeni nu şi-ar putea închipui: capodopera sa.

— Spune-le celorlalţi să vină, Perugia.

— Da, *Signore*.

Yvonne Séguénot şi fraţii Lancelotti intră în bucătărie cu privirea plecată; în cameră nu mai poţi arunca un ac, miroase a gunoi şi a sudoare veche. Valfierno scoate un portmoneu plin, numără bancnote mari: câteva pentru femeie, mai multe pentru fraţi şi mai multe pentru Perugia.

— Este de prisos să vă spun că nu trebuie să suflaţi nicio vorbă. Dacă vorbiţi, primii care au de suferit veţi fi voi: singurii care vor avea de suferit. Aşa că ţineţi-vă gura şi aşteptaţi ordine. Dacă le îndepliniţi ca până acum, vor mai fi multe hârtii ca acestea.

Spune şi îl apucă pe Perugia de braţ ca să-l ducă în camera cealaltă.

— Atunci lăsaţi tabloul aici până ce vine poliţia să vă interogheze…

Valfierno tace pentru că vede expresia de pe chipul lui Perugia.

— Nu-ţi face griji, Perugia, ţi-am spus: un procedeu de rutină. Te vor interoga, poate îţi vor percheziţiona casă, dar tu nu ştii nimic, nu ai nimic să le spui, nu vor găsi nimic, tu erai la lucru în ziua aceea, aşa că nu-ţi face griji

şi încearcă să-ţi păstrezi cumpătul. Este lucrul cel mai important, Perugia: fii liniştit, nu-ţi schimba obiceiurile, nu cheltui banii până ce nu-ţi voi spune eu. Şi mai ales să nu-ţi treacă prin cap să-i sufli o vorbă lui Valérie.

— Cui?

— Perugia, nu face pe prostul. Nu mă lua de prost! Eu ştiu totul despre tine. Sau ce credeai?

Vincenzo Perugia rămâne în tăcere, uimit. Se întreabă cum a putut omul acesta să afle ceea ce nu ştie nimeni: simte că este la mâna lui. Valfierno tace şi el preţ de o clipă care durează prea mult: poate a spus ce nu trebuia. I se pare mai ales că a spus o frază care nu este a lui, care îi sună cu o voce străină. Îşi drege glasul şi-l limpezeşte. După interogatoriu trebuie să ia tabloul acasă la el şi să aştepte noi ordine, îi spune: nu cumva să facă ceva pe cont propriu.

— Eu trebuie să plec câteva zile într-o călătorie. La întoarcere te voi căuta să-ţi dau restul de bani şi să iau tabloul. Ai înţeles?

— Fireşte, *Signore*, bineînţeles.

Îi răspunde Perugia şi se gândeşte îndelung de ce nu ia şeful tabloul şi să termine cu toate astea o dată pentru totdeauna, încearcă să-i ghicească motivele, dar nu-i vin în minte. Şi îşi spune că îl *Signore* ştie, că a făcut totul bine, că nu are de ce să fie bănuitor, că ştie totul şi mai mult decât atât. Că, dacă aşa a hotărât, are el motivele lui.

Secţiune 6.05

— Habar n-aveţi de câte ori m-am întrebat cine este oare, ce i s-a întâmplat, de ce nu s-a întors niciodată. De atâtea ori, în aceşti douăzeci de ani, de atâtea ori.

În cafeneaua din piaţa Dumenza nu s-a schimbat nimic de ieri; pesemne că nici în ultimii zeci de ani. Vincenzo Perugia poartă aceeaşi cămaşă de bumbac – sau alta identică, la fel de ponosită – sub bretele; am cerut o

cană cu vin negru din regiune, două pahare, câteva bucăţi de brânză, nişte măsline. Ceilalţi clienţi nu ne mai iau în seamă. Perugia îşi trece amândouă mâinile prin păr: are degetele scurte, unghiile foarte roase.

— Dar dumneavoastră nu l-aţi pomenit niciodată.

— Pe cine?

— Despre cine vorbim? Despre îl *Signore*. De acela pe care dumneavoastră îl numiţi îl *Signore*.

— Cum nu l-am pomenit niciodată?

— Faţă de poliţie, faţă de judecători, faţă de ziarişti.

— Şi ce era să spun? Că un domn care nu ştiu cine este mi-a poruncit să fac ceea ce am făcut? Pentru ce? Nu m-ar fi crezut, m-ar fi considerat mincinos. Eu pot să fiu orice vreţi dumneavoastră, dar mincinos nu.

Mi se spusese că, pentru un italian, să fii hoţ nu este o mare ruşine. Să spui minciuni, în schimb, da, şi încă o ruşine îngrozitoare.

— Pe de altă parte, preferaţi să creadă cu toţii că dumneavoastră aţi făcut-o singur. Dumneavoastră eraţi eroul, nu, Perugia? Justiţiarul solitar.

Perugia mă priveşte duşmănos şi mă hotărăsc să am grijă ce spun. Am vorbit puţin despre furt – despre noaptea aceea, despre dimineaţa aceea extraordinară – şi am încercat să-i pun întrebări care să nu i se pară răutăcioase, incriminatoare: este un echilibru complicat. Şi acum încerc să-l recuceresc apelând la amintirile glorioase.

— Îmi închipui că trebuie să fi fost un moment măreţ.

— Despre ce vorbiţi?

— Momentul în care aţi venit cu tabloul sub braţ, ştiind că aţi reuşit, având ceea ce vor cu toţii.

Îi spun, admirativ: demult am învăţat că, pentru a face pe cineva să vorbească, nu este nimic mai bun decât să-l linguşeşti. Ca să se dovedească demni de elogiu sfârşesc prin a spune ceea ce nu avuseseră de gând.

— Da, fireşte, eram agitat, dar atât de fericit.

Spune Perugia şi îşi ridică paharul pentru un toast: am băut, bănuiesc, pentru furtul încununat de succes şi apoi îmi povesteşte că au lăsat tabloul la spălătoreasă franceză – „vaca aia, iubita lui Michele”, îmi spune – pentru câteva zile, aşteptând ca poliţia să se ducă acasă la el, să-l interogheze. În cele din urmă au ajuns: au zăbovit mai bine de două luni, dar au ajuns. Erau nişte tâmpiţi, zice, nişte francezi tâmpiţi, au venit să mă întrebe dacă am lucrat la Luvru şi le-am spus că da, apoi alte lucruri de care nu-mi aduc aminte, prostii.

— Şi nu v-aţi speriat?

— De ce să mă sperii? Doar nu făcusem nimic…

Îmi spune şi mi se pare că, într-un mod de neînţeles pentru mine, vorbeşte serios. Singura dată când s-a îngrijorat a fost când l-au întrebat de ce a întârziat la lucru luni 22 august: ştiau, îmi spune, că în ziua aceea m-am prezentat la nouă, dar le-am zis că habar n-aveam, că era luni şi funcţionarilor li se întâmplă de multe ori să nu se trezească lunea şi că ce importanţă are. Eu le zâmbeam, îmi spune, dar nu prea mult, iar ei mi-au zâmbit la rândul lor şi mi-au răspuns că fireşte că am dreptate. Atunci mi-au controlat puţin camera şi bineînţeles că nu au găsit nimic. Apoi au plecat.

— Şi aţi crezut că i-aţi convins?

— Fireşte, ce era să cred. Eu nu credeam nimic: îi convinsesem.

— Şi aţi luat tabloul la domiciliul dumneavoastră.

— Nu, domnule, nu sunt atât de neghiob. Nu, am aşteptat câteva zile, vreo două săptămâni. Când am văzut că nu se întorc l-am luat.

— Cum l-aţi luat?

— Cum era să-l iau? Aşa, l-am învelit într-o pânză, mi l-am pus sub braţ şi l-am luat. Am mers liniştit, străbătând

cartierul Marais.

Perugia mănâncă o măslină, toarnă vin. Mă închipui în aceeaşi situaţie – spaima pe care aş simţi-o în plimbarea aceea – şi mă gândesc la avantajele unei imaginaţii reduse: este nevoie de o anumită inteligenţă ca să-ţi poţi reprezenta pericolele. Perugia avea alte îndemânări: în zilele acelea a construit o cutie de scule din lemn cu fund dublu, ca să ascundă tabloul.

— După aceea am aflat din ziare că au căutat-o cei mai buni poliţişti din Franţa, Anglia, Statele Unite, că au trimis oameni în Germania, Belgia, Grecia, Spania, Rusia. Gândiţi-vă că era la mine. Ce tâmpiţi sunt, era de ajuns să mă caute pe mine.

Spune Perugia şi nu pare să glumească. Trecea timpul: Perugia îşi făcea griji din pricina lipsei veştilor despre îl *Signore*, dar continua să aştepte.

— El, când a plecat, mi-a spus că îmi va transmite instrucţiuni, alţi bani, că va veni să ia tabloul şi va termina povestea. Eu l-am crezut, bineînţeles că l-am crezut. Închipuiţi-vă: de ce să fi făcut toate astea dacă pe urmă nu venea să ia tabloul? Dar se duceau lunile, nu apărea, iar eu am început să mă neliniştesc.

Câteodată, îmi povesteşte, Perugia scotea *Gioconda* din cutie şi o punea pe masa din odaia lui, cu o lumânare în fiecare parte:

— Da, uneori zăboveam ore întregi contemplând-o. Dumneavoastră aţi văzut-o vreodată de aproape, domnule?

— Nu de atât de aproape ca dumneavoastră.

— Sigur. Şi trebuie s-o fi văzut la muzeu. Este mare diferenţă între a o vedea la muzeu şi a o avea în cameră, ştiind că este a ta, că poţi face cu ea tot ce vrei.

— Ce, de exemplu?

— Nu ştiu, nimic. Pot să vă mărturisesc o prostie?

Îmi spune şi îşi înclină capul într-un mod ciudat.

— Bineînţeles, vă rog.

Perugia pare, deodată, nespus de timid. Şi, în timp ce vorbeşte, îmi evită privirea.

— Ştiţi ce făceam? Din când în când îmi luam mandolina şi îi cântam.

— Mandolina dumneavoastră?

— Da, nu ştiaţi? Cânt foarte bine la mandolină.

Îmi spune, cu o sclipire de mândrie în ochi. Atunci îl întreb ce cântece îi cânta, dar nu-mi răspunde: rămâne în tăcere, privind ceva ce trebuie să fie departe.

— Şi nu-i vorbeaţi?

— Cui?

— *Giocondei*.

— De ce îmi spuneţi asta?

Rosteşte Perugia brusc, foarte supărat. Îmi închipui că da, însă nu îmi va povesti niciodată. În momentul acela îl întreb ce credea despre *îi signore*, ce îşi imagina, iar el îmi zice că multe lucruri. Că încerca să nu se gândească cine era, de unde venea, dar nu se putea abţine. Că îi trecuseră multe prin cap: că prefera să nu-mi spună nimic, pentru orice eventualitate. Şi că la început îl aştepta liniştit.

— El nu mi-a spus ce are de gând să facă, dar nu m-am îngrijorat, căci nu-mi spunea niciodată nimic. Nu ştiu, eu m-am gândit mai întâi că poate caută un cumpărător şi că trebuie să aştepte să se liniştească lucrurile, de aceea nu mă surprindea faptul că trecea timpul. Câteodată îmi scria, ştiţi, îmi scria…

— De unde vă scria?

— Vai, din locuri incredibile: de la New York, de la Cairo. Odată mi-a scris de la Tanger. Eu credeam că se duce să găsească vreun cumpărător, nu era uşor să vinzi tabloul acela cu toată poliţia pe urmele noastre. Nu încape îndoială că trebuia să caute.

Spune, iar pe masă cade găinaţul unei păsări: alb, verde, cafeniu. Perugia zâmbeşte în sinea lui şi spune că ne va aduce noroc.

— Mai ales dumneavoastră, domnule.

Spune, adăugând apoi că şi lui, dar că el nu are nevoie: viaţa lui este aşezată şi norocul nu mai are importanţă. Dar pe vremea aceea avea multă nevoie.

— De ce?

— Nu ştiu, era greu. Eu aşteptam, mă zbuciumam, nu rezistam prea mult la niciun loc de muncă. Îmi era greu să mă ţin de program, să-mi suport şefii.

— Îmi închipui.

— Nu cred că vă închipuiţi. Gândiţi-vă că eu, cu Gioconda sub pat, nu-i permiteam unui coate-goale să urle la mine.

Îmi spune şi surâde în sinea lui. Şi că, pe deasupra, avea destui bani, dar că începeau să se termine.

— Şi aţi jucat banii pe care îi aveaţi.

— De ce spuneţi asta?

— Pentru că aşa este.

— Cum adică aşa este? Aţi făcut cercetări?

Era o ipoteză, dar reacţia lui îmi arată că era corectă. Mai ales chipul lui.

— Aţi jucat tot ce aveaţi?

— Aproape tot, este adevărat. Eu aveam senzaţia că mi se schimbase norocul, înţelegeţi. Dacă am putut fura cel mai scump tablou din lume, cum să nu câştig bani la un meci de fotbal sau de box, la blestematele de cărţi. M-am înşelat, ştiţi. Norocul nu era al meu.

Perugia rămânea fără bani, dar nu-şi făcea griji: mai nădăjduia încă să reapară Valfierno cu un teanc de franci ca să-i plătească datoria.

— Închipuiţi-vă viaţa mea, domnule. Dormeam pe o mină de aur şi nu aveam un sfanţ. În ultima vreme, când o

priveam, mi se părea că femeia dracului râde de mine. I-aţi văzut zâmbetul? De mine râdea. Pentru că eu făceam foamea cu ea sub pat. Şi ce era să fac? S-o păstrez pentru tipul acela? Eu aş fi putut să-l aştept cât voia, dar pentru asta trebuia să-mi spună ceva, măcar să mi-o ceară. Atunci am început să-l urăsc pe îngâmfatul acela. Au trecut doi ani: dumneavoastră pricepeţi ce înseamnă doi ani?

Perugia se înflăcărează, îşi agită mai iile în toate părţile. Eu încerc să nu-mi arăt uimirea, dar mi se pare că încep să înţeleg ceva: greşeala lui Valfierno. Ceea ce mi se păruse un plan desăvârşit avea un defect extraordinar: o făcuse pe niznaiul faţă de primul executant. Şi eroarea nu s-a agravat din pricină că Perugia a acţionat târziu: lipsa lui de imaginaţie, din nou. Nu avea un sfanţ, avea tabloul, avea ura, dar nu ştia cum să pună cap la cap aceste elemente. Trecuse un an de la furt când a început Perugia să se gândească ce să facă cu madona care dormea cu el.

— Ştiţi cum a fost? Dacă tot vă povestesc de-a fir a păr, am să vă spun: m-am gândit că murise. Mi-a trecut prin minte că murise cine ştie pe unde, fără să poată să-mi dea de veste. Într-o noapte, privind tabloul, cu crăpăturile lui, mi-am zis că sunt tâmpit, moartea este de vină, insul a murit. Chiar mi-a părut rău, nu vă mint. Cine ştie unde s-a întâmplat. Iar dacă murise, totul se lămurea, tabloul era al meu, înţelegeţi?

— Da, bineînţeles.

— Murise?

— Nu, era cât se poate de viu, Perugia.

Îi spun şi este adevărat: era adevărat, atunci.

— Pe naiba.

Spune şi repetă:

— Pe naiba, era viu.

Se uită iarăşi îndelung în gol, cu mâinile în păr, cu mâinile pe pahar, o înghiţitură cu zgomotul corespunzător.

Este un moment greu: povestea pe care şi-o construise se dărâma din nou. Sunt ispitit să-i spun adevărul, dar trebuie să-mi istorisească mai departe. Aşa că-l întreb ce a vrut să facă atunci cu tabloul şi rămâne în tăcere.

— Bănuiesc că aţi căutat pe cineva să-l vindeţi.

Îi zic, ca să văd ce-mi răspunde.

— Nu, nu este stilul meu. Nu-i cunosc pe oamenii aceia, pe bogătaşii care cumpără astfel de tablouri. Iar, pe de altă parte, eu nu aveam de gând să-l vând.

— Haide, Perugia. Când aţi fost arestat la Florenţa vi s-au găsit în camera de la Paris numele unor colecţionari renumiţi. Aveaţi până şi adresele lui Carnegie, J.P. Morgan, Rockefeller.

— Da, aşa s-a spus.

— Şi era adevărat.

— Poate că era adevărat. Dar eu nu ştiu cum se face ca să ajungi la oamenii aceia, iar eu nu voiam să vând nimic. Eu voiam să înapoiez tabloul ţării mele.

Aceasta îi fusese mărturia până la sfârşitul procesului, dar nu era credibilă. Sau cel puţin nu fusese ceea ce avusese de gând la început, când a căutat un chip de a-l vinde. Firimiturile de pe masă atrag câteva vrăbii; Perugia le sperie cu o izbitură prea puternică a mâinii, gata să verse un pahar.

— Cine v-a dat ideea să-l aduceţi în Italia?

— Nu, nu mi-a dat nimeni ideea. Mi-a venit mie, când am crezut că el a murit.

— Haide, Perugia, eu ştiu cum sunt lucrurile acestea. Într-o seară cineva spune ceva, un bărbat, o femeie…

— Nu, un bărbat, un bărbat.

Spune, fără să se gândească, şi se opreşte deodată: este prea târziu. Perugia îşi dă seama, dă pe gât o înghiţitură de vin şi îmi povesteşte că într-o dimineaţă când nu avea de lucru era la bistrou cu un compatriot,

spunând că francezii se purtau urât cu ei, oare ce-şi închipuiau, iar celălalt i-a răspuns că îi considerau hoţi pe ei, pe italieni, când de fapt francezii le furaseră atâtea lucruri, tablouri, statui, până şi câteva cuvinte. El l-a întrebat ce tablouri de exemplu şi celălalt i-a zis bine, cel mai celebru este *Gioconda*, pe care a adus-o Napoleon când ne-a invadat şi acum au făcut tot scandalul acela când a fost furată: ar fi frumos să fi fost un italian, nu crezi. Da, ar fi frumos.

— Atunci am înţeles ce trebuie să fac, ştiţi. Trebuia să înapoiez ţării mele ceea ce furase italianul acela renegat, Bonaparte. Chiar că era o glumă bună. Un tâmplar apărând Italia mult mai bine decât generalii şi regii. Nu vi se pare fantastic?

— Dar Napoleon nu a luat tabloul acela.

— Cine spune asta?

— Nu, Perugia, dumneavoastră ştiţi acum: Leonardo l-a vândut regelui Franţei, Francisc I.

— Aşa spun unii. Dar dumneavoastră ştiţi cum sunt lucrurile acestea. Întotdeauna mint.

Perugia se foieşte stânjenit şi tace. Soarele arde şi păsările ţipă. Pe strada pietruită, prin faţa bisericii, trec două fete pe bicicletă, cu părul în vânt şi rochii înflorate; cămăşile negre le fluieră, le oferă iubiri. Tinerele îşi văd de drum fără a întoarce capul: trebuie să fie rolul lor în jocul acesta.

— Ştiţi ceva? Este un lucru pe care puţini îl cunosc, dar vi-l voi povesti. Mie mi i-a spus îl *Signore* şi era adevărat: *Mona Lisa* este *ieta*.

— Cum?

— *Ieta*, aduce ghinion. II *Signore* m-a lămurit când făceam planuri: mi-a spus toată povestea. Dar nu vreau să o lungesc.

Cert este că li se întâmplă ceva celor ce vor să o

păstreze. Trebuie să o ai şi să o dai, să o faci să circule.

— Şi dumneavoastră aţi îndrăznit să o furaţi, fiind conştient de asta?

— Era vorba să o fur, nimic altceva, nu să o am. Da, era un risc, dar lumea este a celor cutezători, nu vi s-a spus? Eu mi-am asumat riscul de a o fura, dar să o ţin…

Spune Perugia şi se freacă puţin cu mâna stângă între picioare: fără să se ferească deloc. S-a stârnit vântul; jucătorii de domino îşi pun la loc piesele de lemn. Nu încape îndoială că Valfierno, ca nu cumva să-l trădeze şarlatanul, să-i manglească tabloul, i-a spus povestea cu blestemul ţigănesc. Dar născocirea s-a întors împotriva lui. Perugia era din ce în ce mai neliniştit: noaptea scotea adesea *Gioconda* din cutia ei de sub pat, o contempla, o atingea, îi vorbea în dialectul lui, încerca să priceapă unde îşi ascunde descântecele.

— Doi ani cu vrăjitoarea sub pat, domnule: doi ani nenorociţi. Nu mă veţi crede, dar nu o dată mi-a trecut prin cap să o ard.

— Să o ardeţi?

Spun, vocea îmi izbucneşte fără să vreau. Perugia zâmbeşte în sinea lui.

— Vi se pare ciudat, nu? Nu era ciudat. Dar nu m-am încumetat: mi-a fost teamă că dacă o ard ghinionul mă va urmări pentru totdeauna. De aceea nu am ars-o, în cele din urmă. Cum mă amăgeam, ca şi cum ai putea să scapi…

Spune Perugia, aproape şoptind. Înţeleg deodată că n-a mai vorbit despre asta de ani de zile: are nevoie să-i povestească din nou cuiva, să-şi limpezească cine este, care îi este povestea.

— Aşa că v-aţi hotărât să aduceţi tabloul aici.

— Fireşte, asta vă spuneam.

— Şi l-aţi adus în ţara dumneavoastră ştiind că poartă ghinion?

— Nu, ţărilor nu le aduce ghinion. Dacă nu, uitaţi-vă la Franţa, care ar trebui să fie la pământ. Şi nu-i merge prea rău. Este valabil doar pentru persoane.

Îmi spune, cu o logică impecabilă. De aceea a adus-o, adaugă. De aceea şi pentru că avea, în sfârşit, să fie cineva: eroul care a înapoiat *Mona Lisa* Italiei.

— Închipuiţi-vă, totul era în favoarea mea. Nu m-am gândit, însă, că politicienii erau aşa cum sunt. Slavă Domnului că Ducele i-a măturat pe toţi.

— Şi ce v-a spus Mathilde când aţi hotărât să-l luaţi?

— Cum?

Perugia se opreşte, îşi pune pălăria, mă priveşte ca şi cum m-ar vedea prima oară: un judecător, un poliţist, un duşman. Îi ating braţul ca să-l liniştesc: mâneca de la cămaşă este plină de grăsime. Perugia se aşază; eu nu mai pot da înapoi.

— Da, Mathilde. Nu faceţi pe neştiutorul, Perugia, ştiţi prea bine despre ce vorbesc.

— N-o amestecaţi pe Mathilde în treaba asta.

Spune, ameninţător: acum apără reputaţia unei fete – care trebuie să fi împlinit deja cincizeci de ani. Perugia o cunoscuse pe Mathilde în lunile de după furt: o ţărancă din Alsacia, servitoare în case burgheze, cu siguranţă blondă.

— Nu aveţi niciun drept. Ea nu a avut nicio legătură cu furtul. Ea era bună, simplă, iubitoare, nu ca cealaltă.

Perugia şi-a pierdut cumpătul – şi ziaristul trebuie să profite.

— Cum cealaltă? Ce vreţi să spuneţi cu cealaltă?

— Nimic, nu contează. Mathilde nu a ştiut niciodată despre tablou. În tot acest timp eu nu i-am spus nimănui. Eu ştiu să ţin secrete, nu ca alţii…

— La ce vă referiţi?

— Nimic, nu contează.

— Spuneţi-mi, vă rog.

— Nu, eu ştiu să ţin secrete.

Nu stărui: îi este de folos să-i recunosc un mic triumf din când în când.

— Şi Valérie nu a ştiut nimic?

— Cum să ghicesc eu ce a ştiut Valérie. Nu-mi pomeniţi de ea. Fata aceea a crezut că un italian este ca un câine, că un bărbat italian nu este bărbat, habar n-am ce credea. Nu-mi pomeniţi de ea, vă rog!

Eu trebuie să aflu ce s-a întâmplat cu ea, dar nu voi putea nicidecum să-l întreb de Vincenzo Perugia. Iar el se foieşte pe scaunul de lemn, deranjat, uitându-se în toate părţile. Suntem singuri; din uşa cafenelei, patronul aşteaptă să plecăm o dată pentru totdeauna.

— Şi nu vă amintea de Valérie?

— Cum?

— Tabloul, vreau să zic, *Gioconda*. Nu vă amintea de Valérie?

— Nu vă înţeleg, scuzaţi-mă.

— Nu, nimic. II *Signore* mi-a spus că lui i-o amintea mult.

— *II Signore*?

Perugia îşi toarnă restul de vin, îl bea dintr-o înghiţitură şi îmi spune că tot nu ştie dacă îi datorează ceva sau nu:

— În cele din urmă, nu ştiu dacă m-a salvat sau mi-a distrus viaţa.

Îmi zice şi, preţ de o clipă, îmi trece prin cap că l-am judecat greşit: este mult mai viclean. Atunci mă anunţă că trebuie să-l plătesc. Îmi caut portmoneul în buzunarul de la haină.

— Nu, domnule, să mă plătiţi cu adevărat: numele lui îl *Signore*. Poate că, dacă îl descopăr, voi putea şti dacă îi datorez ceva sau nu.

Are dreptate: i-am promis mult mai mult decât bani.

— Se numea Valfierno, marchizul Eduardo de Valfierno.

— Marchiz? Şi de ce spuneţi că se numea?

Mi se pare că a doua întrebare este cea importantă.

— Pentru că marchizul de Valfierno nu mai există.

Îi spun, iar el mă întreabă de unde era şi înainte de a-i putea răspunde îmi mărturiseşte că el îşi dăduse seama că vorbea bine italiana, dar avea un accent şi nu ştia de unde. Poate calabrez, îmi zice, sicilian.

— Era argentinian.

— Argentinian de unde?

— Din Argentina, Perugia, din America de Sud.

— Serios? Şi a murit?

— Da. De aceea stau de vorbă cu dumneavoastră.

— Mort? A murit?

— Vă surprinde?

— Nu ştiu ce să spun. Şi când a murit, cum s-a întâmplat, unde?

Articol VII.

GIOCONDELE

Secţiune 7.01 1

Deschide ziarul şi caută ştirea: ştirea nu există. Îşi zice că s-a tâmpit, că, dacă ar exista, s-ar afla pe prima pagină. Apoi – deşi gândeşte ce gândeşte – deschide alt ziar, după aceea altul şi altul. Nu apare. Parizienii publică atâtea ziare şi în niciunul nu apare ştirea. Ziarele din după-amiaza aceasta anunţă că va fi în continuare cald, inundaţii nu vor avea loc, că primul hidroavion francez a amerizat în Sena, că Nijiński dansează pe muzica lui Stravíński cu Baletele Ruse ale lui Diaghilev, că nemţii au trimis torpiloare pe coasta Marocului, că muncitorii de la căile ferate pregătesc o grevă, că noile ţigări ungureşti, Gauloises, sunt prea tari pentru gustul francez. Nimic care să-l intereseze, prostii. Ştirea nu este.

Tatăl acestui bărbat atunci, în acest punct zadarnic al poveştii, este un bărbat care se defineşte altfel. Omul încă nu este convins că a fi tatăl acestui bărbat – că a fi tatăl cuiva, că a fi un tată în general – îl defineşte ca persoană. Şi, în realitate, nu va avea mult mai mult timp ca să găsească definiţia aceea – sau pe oricare alta. Un om îşi poate petrece viaţa întreagă fără să descopere ce îl defineşte ca persoană; un om îşi poate petrece viaţa şi mai mult decât atât fără să se preocupe să caute o definiţie; un om poate bănui cu o oarecare înţelepciune că persoana lui nu poate sau nu trebuie definită în cuvinte. Dar se poate întâmpla ca un bărbat să rămână înregistrat, în povestea aceasta şi în altele, ca tatăl altui bărbat: atunci, câteodată, tot restul vieţii – toate minutele vieţii sale în afara celor patru, cinci, douăzeci de minute de frământare deasupra unei muieri – se pot evapora în faţa impulsului acelui şuvoi de sământă: de sânge concentrat în sământă. Un om poate zăbovi mulţi ani înainte de a descoperi că, eventual, aceasta va fi definiţia persoanei sale: mai mult, majoritatea nu ajung să-şi închipuie niciodată lucrul ăsta. Bărbatul acela, acum, înaintează pe stradă şi nu se vede pe el însuşi ca un tată.

Este adevărat că dumneavoastră urâţi Italia? Tot ce este italian?

De ce să urăsc Italia, domnule ziarist?

Păi, din pricina sorţii tatălui dumneavoastră, a morţii tatălui dumneavoastră.

Cine v-a spus vreo poveste a tatălui meu? Nu v-am spus de o mie de ori că eu nu am tată?

A citit-o la Buenos Aires: falsificatorii au existat dintotdeauna. Egiptenii fabricau pietre preţioase din cioburi de sticlă colorată, romanii sculptau fără încetare statui greceşti, primii creştini se umpleau de bani cu bucăţi din Sfânta Cruce, oasele martirilor şi cuiele lui

Iisus. Tot ce merită osteneala se falsifică, nimeni nu falsifică ceea ce nu merită: a falsifica este marele omagiu. A falsifica natura este un gest de măreţie al omului: îi demonstrează că puterea îi poate fi egalată. Şi că a falsifica arta este umilinţă: a demonstra că valoarea creaţiei umane nu este decât o iluzie, o convenţie între atâtea altele posibile. Şi că tot ce fac oamenii este copie ori falsificare, şi că singura invenţie a oamenilor este unghiul drept – pe care natura nu l-a creat. Adică singurul lucru care nu este fals, singurul definitiv adevărat este unghiul drept, un pătrat, un colţ oarecare. Ceea ce nu duce prea departe.

Bărbatul merge pe o stradă într-un chip cu totul diferit de cel în care a străbătut acelaşi drum de atâtea ori: ceva se poate decide în plimbarea aceea. Înaintează. În ciuda faptului că se confruntă cu un moment ce ar putea fi hotărâtor, cu un gest ale cărui consecinţe pot fi nestrămutate, să presupunem că bărbatul – Bonaglia Gian Felice, născut la Pescara pe 23 iunie 1844, miercuri, în ziua de Sfântul Ioan, de profesie vopsitor de stofe, căsătorit cu Perrone Annunziata, un copil mic pe nume Gian María – nu este prea convins de ceea ce este pe cale să facă, se întreabă de ce oare o face şi nu găseşte un răspuns mulţumitor. Să zicem că, şi aşa, nu se poate opri să nu o facă. Să zicem că ar fi mult mai greu să găsească un răspuns mulţumitor la întrebarea de ce – sau cum – să nu o facă şi păşească mai departe.

Ori să zicem că nu i se pare atât de grav: că, dacă şi-ar închipui ce are să i se întâmple, ar afla – nu încape îndoială că ar afla – modul de a-şi justifica retragerea. Să zicem că este gata să devină victima – mai întâi de toate – unei imaginaţii sărace; curajul este de obicei – mai ales – un defect al fanteziei. Sau un exces al realităţii – de încredere în statornicia realităţii: oameni spunându-şi că,

din moment ce în general nu are loc nimic de care să se teamă, nu sunt motive de îngrijorare că se va întâmpla acum.

În noaptea aceasta, Valfierno nu vrea să vadă pe nimeni. Se duce în camera lui şi îşi spune că trebuie să se gândească la alternative. Şi-a zis întotdeauna că trebuie să prevadă variantele posibile, evoluţiile posibile plecând de la un fapt, dar în noaptea aceasta nu mai suportă. Situaţia i se pare incredibilă şi se gândeşte că, dacă s-ar gândi, ar înţelege şi mai puţin, îngrijorându-se şi mai mult. Astăzi a furat *Gioconda* – oamenii lui au furat *Gioconda* tocmai a dus la capăt ceea ce pune la cale de ani întregi, a făcut ceea ce nu a putut nimeni să facă, a luat tabloul cel mai vestit din lume şi povestea nu apare în ziare. Îşi toarnă un pahar generos de coniac, încearcă să nu se gândească, dar nu poate. Îi vine chef să se îmbrace şi să se ducă să-l vadă pe Chaudron: este singurul căruia ar putea să-i povestească ce se întâmplă, dar nici lui nu poate. Ar fi o greşeală, îşi zice. Şi îşi toarnă alt pahar. Ştie că *Gioconda* nu mai este la Luvru, ştie că a fost furată, a văzut-o în urmă cu puţin timp, este sigur şi, totuşi, nu sunt ştiri. Planul lui, fără ştire, nu face doi bani. Tabloul lui, fără ştiri, nimic. Povestea lui, fără ştire, se duce pe apa sâmbetei: dacă bieţii băieţi ar şti că i-am trimis să fure *Mona Lisa* ca să se scrie în ziare.

Valfierno încearcă să nu se gândească şi încearcă să-şi închipuie ce se petrece: conducerea muzeului nu vrea să dea nimic publicităţii, poliţia preferă să nu se afle încă, ştiu ceva ce el nu ştie, ştiu ceva ce nu vor să bănuiască nimeni, sunt gata să descopere totul şi vor povesti când vor rezolva cazul, vor veni îndată să-l aresteze, nu au habar, nu pot să ştie nimic, tabloul atârnat nu era decât o copie pregătită pentru eventualitatea în care o fură cineva: era adevărat că furase o copie. Valfierno respiră profund şi rămâne

neclintit, cu ochii aţintiţi asupra ferestrei închise, cu gâtul ţeapăn: a furat o copie. A căzut în propria cursă, l-au învins cu propriile arme. A căzut în propria cursă.

Încearcă să se consoleze: dacă ar fi fost sigur că totul va ieşi bine nu ar fi meritat să o facă, îşi spune. Reflectează asupra acestui lucru două minute: ca şi cum ar fi găsit o soluţie. Prostii, îşi spune, supărat: sofisme de marchiz. Apoi se gândeşte că nu este cu putinţă, că Luvrul nu poate expune un tablou fals, că nu ar putea să şi-o permită, că unii vizitatori ar observa şi zâmbeşte în sinea lui, amar, alinarea dispreţului în înfrângere: ştie mai bine decât oricine că foarte puţini ar şti – dacă cumva vreunul. A furat o copie, se gândeşte, iar celelalte ipoteze se destramă în faţa acesteia. Era propria cursă şi a căzut. Izbuteşte apoi să se liniştească – să-şi mişte capul într-o parte, mâna căutând o ţigară, privirea când bagă de seamă că va târî mult mai mulţi în cădere: va spune adevărul. Ziarele vor şti că tabloul atârnat în Salon Dore era o copie, că Luvrul îşi minte clienţii, că totul este o înşelăciune.

Înaintează: Bonaglia Gian Felice are mai puţin de treizeci de ani – mai mult de douăzeci, mai puţin de treizeci, este lat în piept şi este aproape înalt, picioarele strâmbe, capul puţin butucănos, încununat de-o claie de păr negru veşnic încurcat. Stăpânirea acelor fire de păr i s-a părut – lui Bonaglia Gian Felice – o pierdere de timp, o preocupare de feciori de bani gata. Chipul i-ar fi într-adevăr prilej de preocupare pentru orice domnişor: mandibula pătrată, nasul ca sculptat prin lovituri, sprâncenele foarte dese deasupra ochilor duşi în fundul capului negri şi tăioşi ca un briceag, gura mai degrabă afânată decât cărnoasă. Este vară: Bonaglia Gian Felice poartă o bluză albă murdară deschisă la piept şi nişte pantaloni de velură neagră – singurii lui pantaloni – care nu coboară mai jos de jumătatea gambei: hainele fără

pretenţii ale unui salahor vopsitor. Este vară şi Bonaglia Gian Felice nu se gândeşte la soţia lui, la fiul lui: merge asudând. Pe lângă el păşesc alte sute de oameni ce ar putea fi descrişi într-un chip asemănător. Lui Bonaglia nu i se pare – nu s-ar fi gândit, dar dacă s-ar gândi nu i s-ar părea – că aceste sute ar putea fi descrişi într-un chip asemănător: nu există nimeni care să creadă aşa ceva. Nici măcar când merge sub soarele Romei pe străzile Romei cu semenii lui cei mai apropiaţi, cu cei care au ieşit împreună pentru că se cred la fel şi cred – cred că ei cred cu toţii – în aceleaşi scopuri.

Să copiezi înseamnă să recunoşti valoarea unei opere; s-o falsifici înseamnă să-i recunoşti preţul. Că falsificatorul este un bastard nestatornic, o târfă mai mult sau mai puţin scumpă: care nu face ce crede că are de făcut, ceea ce nu are încotro şi ce trebuie, ci ceea ce a făcut altcineva, ceea ce aşteaptă lumea – şi vrea să cumpere de la el. Că a fost un tâmpit. Că a primit ceea ce merită.

Sunt ultimele zile din ceva ce a durat multă vreme. Oamenii merg – au ieşit din atelierele lor la începutul după-amiezii şi mărşăluiesc, chemaţi de zvonul că marele Garibaldi vine în oraş ca să termine o dată pentru totdeauna cu puterea papiştilor. Oamenii înaintează pe străzi umbroase, strâmte din suburbii, către zid; nu poartă arme, câte unii au cuţit, rar muscheton, dar nu se poate spune că sunt cu adevărat înarmaţi: nu vor să se spună că pot avea nevoie de arme ca să-i învingă pe cei deja învinşi. Din când în când câte unul strigă pentru a-şi face curaj – şi să-i îmbărbăteze pe cei de alături. Strigă un trăiască Garibaldi, trăiască Italia, moarte papiştilor şi multe ferestre se închid la trecerea lor: ar trebui să bănuiască măcar că poate ei sunt cei ce se înşală – când îşi închipuie că marşul le va fi doar o plimbare, că la sfârşitul drumului

îi aşteaptă liniştită victoria. Pesemne că, în faţa ferestrelor care se închid, a femeilor făcându-şi semnul crucii, a tăcerii, ar trebui să-şi spună că nu este aşa, că greşesc. Dar oamenii nu merg gândindu-se că se amăgesc.

A rămas în cameră până la opt seara pentru că de dimineaţă i-au adus – după cum ceruse – toate ziarele şi nu apare în niciunul: continuă să vorbească de aceleaşi prostii. Uneori, se bucură răutăcios de răzbunare – să le povestească tuturor adevărul alteori, i se pare o gogomănie. Câteodată îşi revine, i se pare o tâmpenie şi se gândeşte la amănunte: în ce ziar, cu ce ziarist, ce va povesti şi ce nu. I se pare o nerozie, îşi va distruge viaţa şi în realitate nu sunt decât feluri de a uita că a pierdut marele pariu, se gândeşte. Astfel că a trebuit să facă un efort îngrozitor ca să se îmbăieze, să se bărbierească, să se pieptene, să se îmbrace şi să se gândească la a ieşi pe stradă: nu mai ştie ce să facă. Valfierno nu ştie ce să facă, şi asta cu o intensitate de care nu-şi mai amintea. De multe ori nu a ştiut ce să facă într-o situaţie, câteodată nu a ştiut pe ce drum să apuce când trebuia să ia hotărâri importante, care îi puteau influenţa viaţa. Erau momente de zbucium şi îşi aduce aminte de ele ca de experienţe la limită: când a hotărât să intre deodată în grupul anarhist din Rosario, când nu a putut hotărî nimic şi a ajuns la magazinul din San José de Flores, când a hotărât că doar plecând de la Buenos Aires are vreo şansă de a merge mai departe. Şi le aminteşte ca pe nişte ceasuri de tensiune extremă, ceasurile cele mai grele, dar acum îşi dă seama că nu erau. Ceva le făcea suportabile: atunci îndura doar presiunea de a trebui să aleagă între anumite opţiuni. Acum acel ceva nu există: este doar strângerea de inimă, neînţelegerea desăvârşită, disperarea de a şti că lucrurile ar trebui să fie aşa şi de a vedea că nu sunt, fără a putea pricepe ce se întâmplă şi, cu atât mai puţin, ce să facă în

acest caz, ori, măcar, ce să nu facă. Ar vrea să se încredinţeze cuiva, lui Dumnezeu, vreunui fel de destin, dar nu îl găseşte şi nu ştie ce să facă. Nu ştie: nu ştie, nu înţelege, nu reacţionează şi a trebuit să-şi adune toată voinţa ca să se îmbăieze, să se îmbrace, să coboare în vestibul, să iasă pe stradă.

— *Gioconda*! Aflaţi totul! A dispărut *Gioconda*!

Strigă un vânzător de ziare, iar altul adaugă:

— *Gioconda*, domnilor! A fugit *Gioconda*!

O mulţime aleargă cu ziarele ce anunţă prima pagină cu litere catastrofice Inexplicabil, Incredibil, Surprinzător – printre altele. Şi Valfierno dă fuga să le cumpere înainte de a-şi da seama că face ceea ce a visat de mii de ori, înainte de a considera terminate dezbaterea şi zbuciumul, înainte de a se gândi că ziarele acelea – că toate ziarele din lume – vorbesc despre el.

Oamenii ajung într-o piaţă amplă. În piaţă sunt doi stejari, ziduri jerpelite de culoare ocru, o fântână fără apă şi, în spate, un batalion de gărzi elveţiene. Sunt două rânduri de gărzi: primul, cu genunchiul la pământ, ţinteşte cu puştile; al doilea îi aşteaptă în picioare. Bărbaţii care păşesc în fruntea mulţimii văd gărzile elveţiene şi îşi încetinesc mersul: se întorc în dezordine un moment, privesc în lături, caută o soluţie sau – măcar – un mod de a opri înaintarea; cei care vin în urmă, care nu au văzut încă soldaţii, îi împing. Oamenii din faţă strigă. Bonaglia se află printre ei; priveşte odată cu ei în jur, îşi înalţă braţele, strigă două-trei vorbe, priveşte din nou drept, unde gărzile din rândul care stă în picioare îşi ridică puştile la ochi.

Dumneavoastră aţi numi acest lucru un fapt?

Acest lucru? Nici măcar o întâmplare. Eu am aflat, mult timp după aceea, că toate astea avuseseră loc, apoi am ştiut, şi mai târziu, că nu avea nicio importanţă.

Şi de ce îmi povestiţi toate astea?

În sfârşit, o întrebare, domnule ziarist.

Soldaţii trag. Bărbatul, tatăl, fuge.

I se pare atât de ciudat să citească aceste poveşti care vorbesc despre el şi nu o ştiu. S-a aşezat lângă fereastra unei cafenele: vede trecând alţi şi alţi vânzători de ziare agitându-se cu noile ediţii, cu ultimele ştiri, cumpărători care şi le smulg din mâini, căldura care nu mai contează, hidroavionul scufundat, Nijiński alunecând: lumea ca efect al ideii sale. „Ce criminal îndrăzneţ, ce mistificator, ce colecţionar maniac, ce pasionat delirant a comis această hoţie?” citeşte Valfierno. „*Gioconda* lui Leonardo da Vinci a dispărut. Ceea ce ne depăşeşte imaginaţia”, citeşte şi se umflă în pene. Citeşte mai departe că în dimineaţa aceea – dimineaţa zilei de marţi – un pictor amator care voia să o copieze l-a întrebat pe un paznic de ce nu este *Mona Lisa* la locul ei. Iar supraveghetorul i-a spus să aştepte, pentru că a fost luată să i se facă o fotografie sau ceva asemănător. Pictorul a stat până la unsprezece, apoi a întrebat iarăşi şi s-a dat în sfârşit alarma, au început să o caute prin diferite cabinete – fotografie, restaurare, curăţare – nu au aflat-o şi au încercat să creadă că este o confuzie până ce, la amiază, şi-au dat seama că nu este de găsit, iar atunci l-au sunat pe şeful poliţiei, care l-a sunat la rândul său pe ministrul Afacerilor Interne, iar acesta pe preşedinte. Panica a făcut loc scandalului. Nu se ştie când a fost luată. Ţinând cont că ieri, luni, muzeul a fost închis, nimeni nu a băgat de seamă nimic, a apărut un funcţionar spunând că luni dimineaţa văzuse că *Gioconda* nu era agăţată, dar cum era mereu mutată pentru câte ceva, a adăugat, nu a acordat atenţie întâmplării. De aceea au zăbovit treizeci de ore înainte de a descoperi furtul, citeşte Valfierno şi nu-i vine să creadă: erau tâmpiţi, incompetenţă pură. Dacă ar fi ştiut.

„Nu încape îndoială că hoţul sau hoţii au avut tot

timpul pe care l-au vrut ca să-şi ducă operaţiunea la bun sfârşit. Deocamdată, aceasta este un mister pentru noi", i-a declarat şeful poliţiei unui ziarist. „Dar îl vom prinde. Hoţul face întotdeauna o mişcare greşită", a zis şeful. O mişcare greşită, citeşte Valfierno şi se întreabă care ar putea fi a lui.

Secţiune 7.02

Acum eram, cu siguranţă, marchizul de Valfierno: îmi câştigasem titlul în luptă, aidoma cavalerilor medievali înnobilaţi de rege în seara bătăliei. Mi-l dobândisem făcând ceea ce nimeni nu ştiuse să facă – şi pesemne că mulţi o doriseră. Ori îl cucerisem, în realitate, făcând ceea ce nimeni nu avusese de gând – pentru că nu ştiuse să-şi imagineze faptul. Eu eram, în sfârşit, cel care dorisem să fiu şi nu mă simţeam prea schimbat.

Lumea se schimba mai mult decât mine: aproape că eram pe picior de război. Apropierea unui război poate fi mai rea – în anumite sensuri – decât războiul: sunt zilele înşelătoare când pare înţelept să crezi că totul este cu putinţă, chiar şi lucrurile cele mai absurde – şi nu este nimic mai înspăimântător decât senzaţia că nu există limite. Când începe să se întâmple acel lucru de care ne este teamă, oricât de îngrozitor ar fi, acesta este întotdeauna mai puţin grav decât ar părea. Eu ştiu că declanşarea evenimentului – o catastrofă, chiar ceva groaznic – poate fi o uşurare. Aşteptam un război şi, în zilele acelea, lumea se transformase: ameninţarea provoca oamenilor stări de spirit foarte ciudate, totul părea să se mişte anapoda şi fără o direcţie clară. Cu toate acestea, atmosfera nestatornică nu m-a împiedicat să duc la capăt vânzarea tablourilor.

Aş putea să spun că a fost ceva mai mult decât o formalitate, dar nu ar fi adevărat. Cert este că am văzut cum şase persoane care credeau că posedă aproape tot au

trăit fericirea de a obţine unul dintre rarele obiecte pe care nimeni nu poate – sau nu trebuie – să le aibă: duseseră arta posesiei la limite extraordinare, în culmea prostiei lor. În toamna aceea, după furt, m-am ocupat cu distribuirea celor şase copii ale *Giocondei* prin Statele Unite.

Era frig în după-amiaza de noiembrie când m-am prezentat – la cinci fix, după cum stabilisem întâlnirea – la reşedinţa colonelului Gladstone Burton de pe Fifth Avenue. Majordomul care m-a măsurat la poartă cu privirea mi-a aprobat înfăţişarea: purtam un palton cu guler de vizon şi o geantă diplomat cu ferecături aurite. Majordomul m-a condus prin saloane luxoase; împietrit în biroul său, colonelul părea prea nerăbdător ca să-şi piardă timpul cu saluturi şi amabilităţi.

— Să vedem. O aveţi acolo?

I-am răspuns că bineînţeles şi am rămas tăcut. Era amuzant să-i contemplu tulburarea: un om care făcuse să tremure de frică regimente de soldaţi şi de muncitori nu mai ştia cum să ducă la capăt o afacere care, în cele din urmă, pentru el ar fi fost simplă. L-am privit; colonelul şi-a încruntat sprâncenele şi a părut să-şi amintească ceva.

— Ah, scuzaţi-mă. Poftiţi banii.

Mi-a arătat o servietă de piele neagră rezemată de biroul lui de mahon stil Empire. I-am cerut voie, am deschis-o şi am văzut că era plină de bancnote de o sută de dolari. Mi s-a părut că ar fi de prost gust să le număr. M-am uitat la el şi mi-a spus că da cu capul: în geantă trebuiau să fie cei 350.000 dolari, cum ne înţeleseserăm. I-am spus că citise, pesemne, ziarele: tonul nepăsător mi-a ieşit impecabil.

— Fireşte. De atunci vă aştept.

Mi-a zis, fără a-şi lua ochii de la geanta din piele deschisă la culoare.

— Oricât de uşor ar părea, nu a fost aşa.

Savuram momentul: bietul bătrân nu mai avea astâmpăr, dar trebuia să-mi asculte aluzia la originea plăcerii sale: la faptul că era complice la un furt. Era important să nu uite.

— Ştiu, marchize, îmi închipui. Aţi făcut treabă bună. Şi, dacă nu spuneţi la nimeni, am să vă mărturisesc că nu am crezut că veţi reuşi.

Poate era adevărat, poate doar încerca să-mi îndulcească situaţia: îmi era indiferent. Mă bucuram la fel demult.

— Extraordinar este cuvântul. Felicitările mele!

Mi-a spus, dar în clipa aceea o umbră i-a întunecat ochii: băgase de seamă că era singur cu hoţul cel mai căutat din lume. Ba mai mult: era una dintre puţinele persoane care ştiau cine este hoţul cel mai căutat din lume. Umbra bănuiesc că nu exprima teamă: mai degrabă amintirea complicităţii sale. Am profitat de ocazie ca să stărui:

— Vă aduceţi aminte, domnule colonel, de termenii înţelegerii noastre.

— Ce vreţi să spuneţi?

Îşi pierdea cumpătul. I-am spus că se angajase să nu arate *Gioconda* nimănui niciodată.

— Amintiţi-vă că, dacă o faceţi, riscul cel mai mare este al dumneavoastră.

— Ştiu, vă rog.

Era sătul, dar îşi înghiţea mândria. Nu era cazul să mai întind coarda: am apucat servieta, am deschis-o cu un gest care de data aceasta – prima dată – mi-a ieşit prea emfatic. Colonelul Burton a rămas fără grai: avea gura deschisă, mâinile în cap, de parcă ar fi văzut o catastrofă.

— Dumneavoastră nu ştiţi ce-nseamnă asta.

— Credeţi, domnule colonel?

— Nu, dumneavoastră nu ştiţi, dumneavoastră nu ştiţi.

Eu am avut de gând să-i răspund că, dacă nu ştiam, tot repetând voi sfârşi prin a învăţa. Cred că nu am spus-o. Colonelul contempla *Gioconda* fără să-şi poată crede ochilor. A întins braţul, a atins-o, şi-a tras mâna aproape speriat.

— Acum o am eu. Este doar a mea.

Aşa credea. La fel cum erau pe cale să se încredinţeze, în zilele acelea, bancherul căruia i-am făcut o vizită în casa lui de la ţară, proprietarul de sonde întâlnit la birou, magnatul petrolului în apartamentul din hotelul Waldorf, aristocratul din Philadelphia, marele parlagiu din Chicago. Fiecare dintre ei se bucura, convins fiind că nimeni altcineva nu va mai putea avea ceea ce au ei: se credeau unici – iar treaba mea a fost tocmai să-i las să o creadă. Niciunul nu s-a îndoit de autenticitatea tabloului înmânat: niciunul nu a vrut să-mi ceară prea multe detalii. Văzuseră cu toţii – cum să nu vadă – povestea furtului, îmi admiraseră cu toţii abilitatea şi sângele rece, mi-au mulţumit cu toţii – într-un mod nedesluşit – pentru că-i alesesem drept beneficiari ai acţiunii mele. Toţi mureau să povestească ce au şi cu toţii – nădăjduiam, încă nădăjduiesc – se vor simţi foarte virtuoşi rezistând ispitei. Cert este că îmi câştigasem bătălia: aveam aproape două milioane de dolari. Era mai mult decât aş fi putut visa: îmi petreceam vremea căutând diferite destinaţii acestei averi fabuloase. Puteam să-mi cumpăr două mii cinci sute de maşini Ford, o moştenitoare elveţiană, un castel cu teren în Lazio, o reputaţie desăvârşită oriunde. Eram putred de bogat, câştigasem, eram Valfierno.

Chiar nu a bănuit niciunul nimic?

Dumneavoastră aţi fi bănuit, domnule ziarist?

Şi faima lui Michelangelo a început cu o falsificare: a

sculptat o statuie în stil clasic – un *Cupidon* dormind, de o frumuseţe extraordinară – şi l-a îngropat ca să-i dea aparenţa unei piese antice, şi apoi a vândut falsul cardinalului San Giorgio la Roma pe două sute de ducaţi. Şi cardinalul era încântat, până ce i-a povestit adevărul despre statuie şi atunci s-a supărat din cale-afară – umilit pentru că nu fusese în stare să distingă adevărul de fals – şi l-a ameninţat pe Michelangelo să-i înapoieze banii, i-a trimis statuia înapoi şi, din pricina acestui orgoliu, a pierdut şansa de a avea o operă de Buonarotti care a devenit la fel de valoroasă cu trecerea vremii ca una din Antichitate şi la fel de frumoasă. După aceea Michelangelo s-a îndoit de orice şiretlic şi a presupus că arta era descoperirea naturalului, prin înlăturarea din marmură a ceea ce este de prisos. Dar prin *Cupidon* a dobândit faima de a fi în stare de a face ceva ce doar anticii făcuseră până atunci şi că o făcuse mai degrabă pentru această glorie decât pentru ducaţi, iar el, Valfierno, o face tot pentru glorie – pe lângă bani. Problema – problema lui – va fi cum să obţină această glorie. Cum să-i fie recunoscută gloria tăinuită fără a înceta să fie secretă, fără să-i distrugă născocirea şi fără a-l face să piardă, în actul acesta, toată gloria.

Nu, cu siguranţă nu. Dar dumneavoastră?

Eu niciodată. V-am mai spus: eu sunt foarte credul.

Valérie era piesa descoperită din maşinăria sa perfectă. Siguranţa planului său consta în faptul că fiecare dintre pionii săi îl cunoştea doar pe el, nu şi pe ceilalţi colegi – iar, în cazul lui Perugia şi al prietenilor săi, nici măcar nu îi ştiau vreun nume. În schimb, Valérie îl cunoştea bine pe Perugia şi ştia câte ceva despre el. Oricât i-ar fi ascuns amănuntele – oricât ar ignora faptul că scopul furtului era vânzarea copiilor, ştia că el, marchizul de Valfierno, organizase ceea ce duseseră la capăt Perugia

şi fraţii.

După operaţiune, Valérie devenise insuportabilă. Valfierno încercase să o evite; chiar şi aşa, în rarele ocazii când s-au mai văzut înainte ca el să părăsească Parisul, stăruia să-şi primească partea, căci fără ea nu ar fi reuşit niciodată, ce credeţi marchize – şi sublinia cu multă ironie titlul nobiliar, vă închipuiţi că mă puteţi da la o parte atât de uşor:

— Marchize, nu-i de glumă, după atâta timp. Chiar nu ştiţi cu cine vă jucaţi?

— Ce vreţi să spuneţi?

— Nimic din ceea ce nu v-am mai spus. Dacă nu îmi daţi ce mi se cuvine, toată afacerea va sări în aer.

Valfierno i-a oferit o grămadă de bani cu două condiţii: să dispară din Paris şi niciodată – niciodată, înţelegeţi, în viaţa dumneavoastră mizerabilă – să nu-l mai vedeţi pe Vincenzo Perugia. Erau cu adevărat mulţi bani.

— Nu-i aşa că sunteţi gelos, dragul meu?

— Nu spuneţi prostii.

— Nu este talentul meu?

Valérie a sfârşit prin a se îndupleca. I-a spus că la urma urmelor se dovedise o afacere bună şi i-a propus să o încununeze cu o ultimă noapte.

— Nu vă faceţi griji, dragul meu, nu costă nimic. Astfel ne vom pecetlui pactul de prietenie.

Valfierno a respins-o – şi a crezut că tocmai demonstrase ceva. Câteva zile mai târziu, a primit o scrisoare de la Marsilia: Valérie îi spunea că s-a instalat într-un apartament de pe strada Cannebière şi că se ocupa de marinari: „Nici nu vă închipuiţi, marchize, câţi bani am câştigat”. Valfierno i-a răspuns ca să-i spună că poate să facă ce o taie capul, dar niciodată, sub nicio formă, să nu mai ia legătura cu el: că el pentru ea era mort, i-a scris şi, recitindu-şi rândurile, s-a simţit ca un tâmpit. „Nici nu vă

închipuiţi, marchize, câţi bani am câştigat”. Valfierno a revenit la fraza aceasta de prea multe ori. Valérie era cheia slăbiciunii sale: se simţea, într-un mod nedesluşit, la mâna ei. A încercat să se consoleze gândindu-se că ea făcea ca operaţiunea să nu fie o vulgaritate: era primejdioasa muchie de cuţit care o prefăcea în operă de artă, îşi spuse, dar nu putea să se convingă.

Articol VIII.

BECKER

Dumneavoastră sunteţi Becker, nu-i aşa?

Da, Charles Becker.

Sunt marchizul de Valfierno, vreau să vorbesc cu dumneavoastră.

Ce doriţi?

Nimic. Am o poveste să vă spun.

La început nu am înţeles. Omul m-a sunat la biroul meu de la *Chronicle*, mi-a spus că numele îi este Marchis şi că are o poveste care m-ar putea interesa. Doar ce se terminase războiul şi San Francisco forfotea de veterani lăsaţi la vatră şi fără loc de muncă, încercând să vândă orice, chiar şi poveştile cele mai incredibile. Eu eram căutat de şase sau şapte ori pe zi pentru astfel de lucruri şi refuzam fără prea multe formalităţi. Dar ceva din modul lui de a vorbi m-a făcut să şovăi: vocea lui nu mă ruga, îmi ordona. Nu m-a întrebat dacă pot să mă întâlnesc cu el, cum făceau învinşii; nici nu mi-a spus că are o ştire în premieră care mă va interesa mai mult decât orice mi s-ar fi istorisit până atunci, cum obişnuiau să facă vânzătorii de fum în flacoane. Nu: mi-a zis doar că trebuie să-mi spună o poveste, iar eu l-am întrebat la ce oră şi unde îi convine să ne vedem. Abia când am închis mi-am dat seama că avea un accent ciudat.

— Marchis?

— Să zicem, deocamdată. Dar sunt marchiz, nu

Marchis. Marchizul Eduardo de Valfierno, mă bucur să vă cunosc.

L-am recunoscut pentru că ar fi fost cu neputinţă să nu-l recunosc. Barul hotelului Fillmore deborda de înflăcărare, alcool, fete cu părul scurt şi cu rochii şi mai scurte, testosteron în pachete de nouăzeci de kilograme şi cravată asortată. Cineva cânta la un pian, dar nu îl auzea nimeni: bărbaţii şi femeile stăteau la taifas, strigau, îşi lansau priviri ucigaşe, se pipăiau, prinşi cu toţii de grija recuperării anilor pierduţi cu temeri şi tranşee. În capătul salonului, pe un fotoliu de piele neagră, ca şi cum nu l-ar fi afectat nimic din toate acestea, înveşmântat într-un costum de in crem, corpul unui bărbat mărunt de cincizeci de ani susţinea capul altei statui: maiestuoasă, cu părul argintiu, nasul hotărât, barba încărunţită şi ascuţită, cu ochi incredibil de vii.

— Dumneavoastră m-aţi sunat.

— Dumneavoastră sunteţi Charles Becker.

— Aşa este.

— Ce vreţi să beţi?

— Ce vreţi să-mi povestiţi?

— Un whisky cu două cuburi de gheaţă? Cu trei?

Ochii marchizului se mişcau neîncetat. Ca şi cum ar fi vrut să observe totul în jur ori poate – m-am gândit după aceea – ca şi cum ar fi presimţit.

Pot să mă îndoiesc de ceea ce îmi spune, nu de ceea ce trebuie să fac. Nu pentru că ceea ce am făcut este mai important decât ce pot să fac, ci pentru că este cu putinţă să transformi la nesfârşit trecutul; viitorul, în schimb, poate fi doar ceea ce va fi.

Cum?

Nu faceţi pe prostul, domnule ziarist.

O vreme a călătorit: acele prime luni din 1912 vor fi pentru totdeauna zilele când a fost cel mai fericit – dacă

fericirea este liniştea de a şti că ai făcut ce ţi-ai propus şi încă nu ţi-ai propus nimic nou. Ori: să te îndepărtezi de tot ce nu este prezent.

Citea din când în când ştirile despre Paris şi despre *Gioconda*: îi făceau multă plăcere. Poliţia era dezorientată şi, oricâte ghicitoare, vrăjitoare şi profeţi din oraş ar fi consultat, nu înainta deloc. L-au dat afară pe directorul muzeului, au schimbat normele de siguranţă, nu ştiau ce să mai facă. Ruşinea cuprinsese şi guvernul, iar în cele din urmă au izbutit să aresteze un suspect. Presa relata cu lux de amănunte: era un poet puţin cam modern, cine ştie dacă nu cumva homosexual, un oarecare Guillaume Apollinaire, care li s-a părut dubios pentru că un prieten al lui, angajat la Luvru, îi vându-se o statuetă iberică furată de la muzeu. Se spunea că-i fusese complice – câteodată puneau ghilimele la cuvântul complice – un tânăr pictor spaniol, Pablo Picasso: l-au interogat, dar nu l-au închis. Poetul a stat la puşcărie o săptămână; după aceea i-au dat drumul fără să-l mai acuze. Ziarele continuau să scrie prostii: ce îi preocupa cel mai mult pe ziarişti era cum putea hoţul să vândă un tablou atât de celebru. Valfierno se distra ca un copil. Sau, mai degrabă: la început s-a amuzat; la un moment dat s-a enervat pentru că erau atât de tâmpiţi. Până ce ştirea nu a mai apărut în ziare. Pe la mijlocul lui 1912, autorităţile s-au dat bătute şi au acoperit golul din perete cu un portret de Rafael Sanzio. Valfierno a priceput că încercau să-l uite. Şi nici măcar nu ştiau.

El călătorea. Destinaţia i se părea întotdeauna aceeaşi: hotelul Carlton pe Coasta de Azur, Regina Cristina în nordul Spaniei, băile de la Marienbad sau de la Baden Baden, Select – sau era cumva Excelsior? – la Alexandria. Se schimbau peisajele, clima, limbile servitorilor, dar lumea era întotdeauna cam aceeaşi, mesele, discuţiile, rarele întâlniri amoroase, murmurările. La urma urmelor,

îşi zicea, suntem puţini. Călătorea, dădea raite. Prefera deocamdată să nu se întoarcă în Statele Unite şi Argentina îl îngrijora încă; tot restul lumii putea să fie lumea lui.

Nu avea obligaţii – şi nu îşi închipuise niciodată adevăratul înţeles al unei expresii repetate de mulţi fără motiv: nu avea obligaţii. Fără cămin, fără patrie, fără familie, cu un nume şi cu o grămadă de bani, era liber, la voia bunului său plac. Era totul nesfârşit: uneori, în mijlocul plăcerii, îi părea înspăimântător. Posibilităţile erau prea multe şi erau, mai întâi de toate, imprevizibile. Se gândea că trebuie să hotărască unele lucruri: să-şi imagineze, de exemplu, unde va locui. De aceea trebuia să cumpănească bine cine va fi. Evita să se gândească: evita, mai ales, să-şi aducă aminte că trebuie să reflecteze la asta. Deocamdată, se prefăcea că întrebarea era ce vrea să facă. Nu voia să facă nimic, dar nu ştia cum să o facă: după câteva luni, formele convenţionale de a nu face nimic i-au devenit plictisitoare, repetându-se mereu. Iar când îşi punea în cap să facă ceva, tot ce îi venea în minte era atât de mărunt faţă de ceea ce făcuse deja. Zadarnic, mărunt. Nu privea cu interes decât unele continuări ale isprăvii desăvârşite din trecut. Desăvârşit, i-a spus într-una din zilele acelea o doamnă rusă şi educată, alături de care a mers de mai multe ori la băi, este ceva ce nu se poate îmbunătăţi, este complet şi ireproşabil încheiat. Atunci, doamnă, nimic nu este desăvârşit în realitate. Nu, marchize, dar câteodată trebuie să pretindem că este.

Îi rămânea încă *Gioconda*, într-adevăr. Ori, mai bine zis, îi rămânea Perugia. Ştia de la bun început că nu voia să o aibă: nu organizase furtul decât ca să vândă copiile ca originale şi orice contact cu tabloul nu putea decât să complice lucrurile, însă, chiar dacă nu dorea, cândva trebuia să ia o hotărâre în legătură cu asta. Din când în când îi scria câteva rânduri italianului spunându-i să nu

dispere, că nu-l uitase, că îl va căuta din nou. Ştia că odată va trebui să se vadă cu el şi să facă ceva: tabloul cel mai celebru din lume nu putea sta pentru totdeauna sub patul unui bădăran. Cu toate că, în unele nopţi, absurditatea acestui destin i s-a părut potrivită.

Se gândea la posibilităţi. Era limpede că cel mai uşor ar fi fost să scape de ea: să o distrugă. În vremea aceea a citit – în timpul unei sieste în casa de la ţară a unor prieteni, nu departe de Bourges – relatarea lui Marcel Schwob despre Erostrat, omul care a vrut ca numele să-i fie pomenit în istorie şi, de aceea, a ars una dintre cele şapte minuni ale lumii, templul Dianei din Efes, cu câteva secole înainte de Hristos. Sfatul oraşului l-a condamnat la moarte şi, mai întâi de toate, la uitarea veşnică a numelui său: acum, în plin secol douăzeci, nimeni nu-şi aducea aminte de numele domnilor din Sfat, dar îşi amintea de cel al lui Erostrat. Dar Erostrat a făcut-o pentru că nu găsea alt mod de a-şi fauri gloria; el, Valfierno, ştiuse – chiar dacă nimeni nu bănuia încă – să şi-o asigure pe a lui.

Să ardă tabloul continua să i se pară opţiunea cea mai bună: cea mai simplă. Aşa ar fi dus la bun sfârşit treaba: scândura de la Luvru nu ar mai fi apărut niciodată, cumpărătorii ar fi stat liniştiţi, furtul se uita definitiv. Dacă ardea *Gioconda* aceea, distrugea singura probă posibilă a faptului că celelalte erau copii de Chaudron. Şi îi plăcea să-şi imagineze că odată, peste zeci de ani, poate peste vreo două veacuri, ar fi început să iasă la lumină originalele: două, trei, până la şase originale identice. Atunci tabloul cel mai celebru s-ar preface într-o colecţie de tablouri identice, cu neputinţă de diferenţiat între ele. Dar ideea de a-l arde aşa nitam-nisam îi părea lipsită de sens. Îi suna prea gratuit. Până ce i-a venit ideea genială: se va duce după *Mona Lisa* la Perugia şi o va duce într-un loc sigur. Acolo va face rost de o cameră de filmat, îl va

instrui pe Chaudron în utilizarea ei şi, împreună, vor filma o adevărată operă de artă: distrugerea marelui tablou prin foc. Îşi închipuia lemnul vechi rezistând la foc, rezistând la început şi cedând încetul cu încetul, culorile schimbându-se, picurând, mirosul uleiului încins, lemnul în flăcări, chipul cu surâsul său în descompunere, ochii scurgându-se, mitul, toată prostia aceea de veacuri prefăcându-se în cenuşă pentru că el, Eduardo de Valfierno, ştiuse să demonstreze că nu erau nimic.

Şi puteau să vândă filmul pe mii sau milioane. Iar apoi să dea înapoi la Luvru o copie: chiar că ar fi o lovitură. Artă, mare artă: să prezinte o copie ca original, să-i oblige să arate minciuna publicului, să ştie că mii şi milioane vor privi cu evlavie sacră un tablou care nu există: ce tâmpiţi, să creadă asemenea aiureli! Turmă, la păscut! Uneori îi plăcea să-şi aducă aminte că o făcuse cu adevărat.

Dar nu o făcea: nici asta, nici nimic altceva. Inactivitatea îi devenea insuportabilă şi coniacul de la micul dejun nu-i mai era de ajuns ca să prindă curaj în faţa perspectivei unei noi zile la fel cu toate celelalte. Coniacul de la micul dejun a început să devină două, câteodată trei. Într-o noapte s-a deşteptat lac de sudoare: îi era foarte teamă să nu fie din nou Bonaglia. S-a ridicat, şi-a aprins un trabuc lung şi gros, aşezându-se cu paharul în mână. Problema nu era frica de a fi din nou; îngrozitoare, bineînţeles, era bănuiala că niciodată nu încetase să fie Quique Bonaglia. În noaptea aceea, şi-a închipuit o mie de feluri de a se îndepărta de omul acela; când s-a crăpat de ziuă, odată cu lumina nedesluşită, cu garda jos, s-a gândit că se va întoarce cândva în Argentina, să o caute pe Mariana de Baltiérrez: în memoria lui continua să fie atât de blondă.

Zice – se gândeşte, zice, îşi zice – că este un bărbat în

vârstă. Marchizul a rămas în tăcere până ce chelnerul mi-a lăsat whisky-ul pe masa scundă. Atunci şi-a ridicat paharul şi a murmurat ceva în franceză. Eu i-am răspuns la toast şi l-am întrebat dacă putem să vorbim.

— Cum să nu.

— Ce vreţi să-mi povestiţi?

— Ca să o spun într-un mod discret: povestea celui mai mare furt din acest secol.

— Adică?

— Dispariţia *Giocondei*, vă amintiţi.

Mi-a spus şi bineînţeles că îmi aminteam: fusese furată de la Luvru cu şapte sau opt ani în urmă şi apăruse pe coperta tuturor ziarelor din lume. Dar era o poveste veche şi arhivată. Pradă decepţiei, am încercat să fiu amabil.

— Scuzaţi-mă, dar chestiunea s-a rezolvat cu mult timp în urmă.

— S-a rezolvat?

Mi-a spus, cu un zâmbet viclean. Eu îmi aminteam şi finalul, altă ştire publicată pe toate copertele: când hoţul, Vincenzo Perugia, s-a prezentat cu *Mona Lisa* la muzeul Uffizi din Florenţa în decembrie 1913, afirmând că o furase ca s-o restituie ţării lui. Şi arestarea, strigătul popular cerându-i eliberarea ca premiu pentru gestul său patriotic, procesul, iar după câteva săptămâni de discuţii avocăţeşti nepăsarea şi condamnarea, în cele din urmă, la şapte luni de închisoare care, pe atunci, erau deja încheiate. Punerea în libertate, lipsită de glorie.

— Păi, eu aş spune că s-a rezolvat. Au închis hoţul, au recuperat tabloul. Am citit cu toţii această poveste.

— Şi dumneavoastră aţi crezut?

— Cum aşa?

— Da: dumneavoastră aţi crezut că bădăranul semianalfabet era în stare de o operaţiune de o asemenea

importanţă?

Omul rostea cuvintele fără gesturi şi fără inflexiuni, ca şi cum nu-i păsa prea mult de ceea ce spune. Mai târziu, am aflat că era unul dintre trucurile lui favorite, dar atunci m-a impresionat: îl făcea să pară destul de invulnerabil.

— Ştiţi, adevărul este că nu prea sunt la curent…

— Atunci ar fi bine să vă informaţi. Dacă după aceea vreţi să vă povestesc totul despre întâmplare, eu voi rămâne în hotelul acesta încă trei sau patru zile. Dar nu exageraţi: aţi putea să pierdeţi povestea vieţii dumneavoastră.

Că nu vrea să admită că a îmbătrânit, dar mai are puţin şi împlineşte cincizeci de ani: că, dacă totul merge bine, îi rămân de trăit încă zece sau cincisprezece ani cel mult.

Vestea despre sperietura lui Vincenzo Perugia l-a surprins în vila pe care o închiriase în Toscana, aproape de San Gimignano. I s-a părut o glumă: cioplitorul se dusese să predea tabloul la Florenţa, la mai puţin de o sută de kilometri de unde stătea. Primul lucru care i-a venit în minte a fost să fugă. A zăbovit vreo două ore până să se încredinţeze că nimeni nu ar fi putut să facă legătura între el şi vestea care zguduia ţara. Abia atunci a izbutit să reflecteze asupra faptului.

Era limpede că se înşelase: supraestimase inteligenţa tâmpitului. A priceput că trebuia să acţioneze înainte – ştia că trebuia să fi acţionat înainte dar a presupus că are mai mult timp: nu pentru că Perugia i se părea foarte răbdător, ci pentru că nu şi-a închipuit că-i va trece prin cap ceva special de făcut. Şi-a imaginat că zbuciumul de a dormi în fiecare noapte cu doamna sub pat îl împinsese, îl determinase să facă prostia cea mai mare. Nu era un pericol pentru el: nu un pericol judiciar sau legat de poliţie. Nimeni nu putea să facă legătura între el şi furt,

era adevărat; dar poate că vreun cumpărător se agita văzând că toate ziarele vorbeau despre apariţia *Giocondei*. Şovăia: nu-i convenea să se ducă în Statele Unite, dar, în acelaşi timp, poate că făcând-o putea să-i convingă de ceea ce ei înşişi voiau să creadă: că tabloul care apăruse era un fals; că francezii nu mai îndurau umilinţa de a-şi fi pierdut *Gioconda* şi născociseră planul acesta ca să asigure lumea că au recuperat-o. Dar că, aşa cum ştiau, singura şi adevărata *Gioconda* era cea pe care o ţineau ascunsă în adâncul seifurilor sau în criptele lor private. Dacă aveţi vreo îndoială, cereţi unui expert să o examineze. Şi, vă rog, când aveţi ocazia, duceţi-vă la Luvru şi priviţi cu atenţie copia atârnată. Un *amateur* ca dumneavoastră, care pe deasupra cunoaşte cu adevărat originalul, îşi dă seama numaidecât. Lumea este plină de tâmpiţi. Dar noi ştim adevărul. Dumneavoastră şi cu mine, stimate domn, chiar că îl ştim.

Adesea îşi aduce aminte de ceva ce i-a spus, cu mult timp în urmă, don Simón, şarlatanul neverosimil. Îşi aminteşte că don Simón i-a spus că există o vârstă când nu mai merită să te mai făleşti: fie că realitatea te dă de gol şi devii patetic, i-a spus, fie că realitatea îţi încuviinţează faptele şi nu mai e nevoie de asta. Aceasta se numeşte maturitate şi poate fi destul de plăcută. Trebuie să fie, se gândeşte marchizul: se gândeşte că trebuie să fie.

— Dar nu exageraţi, că puteţi să pierdeţi povestea vieţii dumneavoastră.

Ameninţarea părea serioasă. Mi-am ridicat paharul de whisky, l-am dat peste cap.

— Şi de ce vreţi să mi-o spuneţi?

— Nu ghiciţi?

— Nu, îmi pare rău.

Valfierno a zâmbit binevoitor. În jurul nostru bărbaţii şi femeile îşi continuau vânătoarea, dar era ca şi cum ar fi

dispărut.

— Aveţi răbdare. Veţi înţelege. Dacă v-aş cere bani pentru povestea mea, ce-aţi zice?

— Că nu păreţi să aveţi nevoie de ei.

— Poate că nu. Poate că dumneavoastră nu ştiţi ce înseamnă asta.

Eu încercam să gândesc în cea mai mare grabă: dacă era adevărat ce îmi spunea, mă aflam în faţa marii şanse a carierei mele. Dar era foarte ciudat: totul, foarte ciudat.

— Scuzaţi-mă din nou. Eu sunt gata să vă ascult, să lucrez cu dumneavoastră. Dar cum pot să ştiu că aţi fost implicat în furtul acela?

— Implicat?

— Sau cum vreţi să spuneţi.

Valfierno a scos din buzunarul interior al hainei de in un portmoneu din piele de Rusia şi, de acolo, o fotografie cu marginile îngălbenite: mi-a dat-o. Era el, mai tânăr cu câţiva ani, cu părul nu atât de alb, costum închis la culoare, arătând spre *Gioconda* cu mâinile. Fotografia mi s-a părut o probă concludentă.

— Eu nu am făcut niciodată lucrul cel mai bun pe care l-am putut face în viaţă, iar acesta a fost lucrul cel mai bun pe care l-am făcut în viaţă: să nu fi făcut niciodată lucrul cel mai bun pe care l-am putut face. Alţii falsifică tablouri, bancnote, sentimente; eu, deocamdată, vă voi spune că am fost primul care a falsificat un furt.

Încă nu ştiam că, în ceea ce îl priveşte pe Valfierno, noţiunea de probă concludentă era o greşeală. Am zăbovit o clipă contemplând fotografia şi apoi am întors-o: nu era nimic.

— Mulţumit?

Mi-a spus, ironic. I-am propus să vină la mine la birou în ziua următoare, după micul dejun. Acolo, i-am spus, vom avea un loc unde să stăm de vorbă liniştiţi. Mi-a spus că

nu: mă aştepta în camera lui de la hotel, numărul 712, la nouă fără douăzeci şi cinci dimineaţa. Fiţi punctual, mi-a zis, va fi ziua cea mai senzaţională din viaţa dumneavoastră. Eu am fost gata să-l cred.

Ştie că a făcut ceva ce nimeni nu a mai ştiut să facă, ce nimeni nu a mai născocit: viaţa lui. Ştie, se gândeşte, îşi zice că a făcut artă.

S-a întâmplat chiar în zilele acelea ca Perugia să fie arestat, când era zadarnic să se mai întrebe ce să facă mai departe cu *Gioconda*, când etapa cea mai importantă din viaţa lui părea încheiată, când războiul era gata să înceapă, când a avut veşti despre Valérie Larbin.

Valérie i-a trimis scrisoarea prin Chaudron şi numai faptul acesta era de ajuns ca să-l îngrijoreze: un mod de a-i da de ştire că ştia mai multe. Dar nu era lucrul cel mai grav: „Am aflat de soarta prietenului nostru tâmplarul. Dacă el nu vorbeşte, ştie el de ce; eu nu am motive”. Şi îi spunea că până atunci tăcuse nu din pricina banilor primiţi, ci din dorinţa de a-l proteja pe italian, dar acum putea să-şi dea drumul la gură fără această teamă.

Marchizul de Valfierno a primit scrisoarea la Marienbad; a avut nevoie de mai puţin de o zi ca să ajungă la Marsilia. Când s-a întâlnit cu ea, într-un han din port, a trebuit să-şi stăpânească tresărirea: Valérie trebuia să aibă douăzeci şi doi sau douăzeci şi trei de ani şi părea bătrână, îşi pierduse prospeţimea care o făcea ispititoare, se îngrăşase, chipul ei părea că se abrutizase.

— Nu păreţi prea fericit să mă vedeţi, dragul meu.

— Dumneavoastră sunteţi?

— Fireşte. Îmi place întotdeauna să-mi văd prietenii vechi. Mai ales dacă nădăjduiesc să fie mărinimoşi.

A spus şi i-a adresat un zâmbet prea larg. Dinţii erau într-o stare şi mai rea. Valfierno i-a cerut să vorbească fără ocolişuri şi a întrebat-o ce vrea. Valérie i-a spus că bani,

bineînţeles.

— Sau aţi crezut, marchize, că aş dori altceva?

S-a gândit: aş ucide-o. S-a gândit că ea are dreptate: că da, ar vrea să o omoare. A încercat să alunge ideea, dar ideea se întorcea. Ea vorbea şi vorbea, vinul se termina şi el nu contenea s-o omoare.

Până atunci nu avusese niciodată senzaţia că a ucide pe cineva ar putea fi o soluţie: că problema pe care o va isca este mai puţin gravă decât problema pe care ar rezolva-o. Teama de poliţie şi teama de justiţie nu erau relevante pentru cineva care petrecuse atâţia ani convieţuind cu ele. Este adevărat, îşi zicea, că falsificarea şi escrocheria nu erau acelaşi lucru cu asasinatul. Escrocheria este elegantă şi populară; a elimina pe cineva este murdar, nu este bine văzut. Marelui public îi plac falsificatorii de artă pentru că suntem ingeniozitate pură – pentru că ne folosim ingeniozitatea pentru a obţine ceea ce ar vrea toţi, pentru că-i înşelăm pe oamenii pe care nu îi suportă – pentru că sunt prea bogaţi, pentru că vor să profite de ceva: ca să fii escrocat este necesar să vrei să escrochezi – şi pentru că facem de râs valoarea unor obiecte pe care ei nu o înţeleg. În schimb, a ucide este altceva. Marelui public îi plac măcelurile colective, bătăliile îngrozitoare, accidentele fără autor cunoscut. Dar nu omorul cu amănuntul. Micul omor are parte de o presă foarte înverşunată: prea multă presă. Vocile cele mai autoritare ne conving de veacuri întregi că viaţa umană este sacră. Vocile celor care au ucis şi au ucis mereu: regi, judecători, preoţi. Dar tâmpiţii continuă să creadă în aceeaşi prostie: milioanele de muşte.

Recapitula – încerca să recapituleze: nici teama de poliţie, nici vechea interdicţie de a ucide nu îl ţineau departe de soluţia aceea. S-a întrebat dacă este cumva trecutul – poveştile obişnuite: era mai uşor de ucis un

necunoscut, firește. Dar nu era probabil: dacă ar fi fost vorba de apropiere, ideea de-a o ucide ar fi trebuit să i se pară respingătoare şi nu i se părea aşa. Dacă ar fi fost sigur că vrea s-o facă doar pentru siguranţă, pentru a proteja operaţiunea, ar fi omorât-o. Dar nu; s-a temut că este şi ciudă, ranchiună, toate lucrurile care intervin când o femeie nu face ce aşteaptă un bărbat de la ea. S-a îngrozit: putea să o omoare fără să ştie de ce – sau ştiind prea bine.

— Dumneavoastră ştiţi că am fost gata să fugim cu tabloul…

— Cine „am fost”?

— Valfierno, nu vă prefaceţi.

— Dumneavoastră şi Vincenzo?

Valérie a tăcut şi l-a privit nesăţioasă. Preţ de o clipă a fost din nou acea Valérie. Valfierno mai întâi şi-a întors privirea; apoi s-a gândit că era mai bine să profite.

— Şi ce s-a întâmplat?

— Nimic. Sunt lucruri pe care este mai bine să nu le faci.

Au cerut altă sticlă de Sancerre. Înainte de desert Valfierno i-a înmânat un plic pe care îl avea pregătit. Ea i-a cerut mai mult; el i-a spus să nu-şi forţeze norocul. Ceva – expresia lui, tonul, vreo amintire – a făcut ca ea să nu stăruie. Apoi i-a oferit – nu i-a propus, i-a oferit – să petreacă noaptea împreună şi de data aceasta Valfierno s-a gândit că nu trebuie să refuze.

El a făcut cu adevărat artă – se gândeşte, zice, îşi zice – şi nu o ştie nimeni. El nu este nici nu va fi – el, marchizul de Valfierno, ar detesta să fie – unul dintre impostorii care s-au văzut pictori îngrozitori, poeţi vremelnici şi au proclamat că arta este viaţa lor. Nu, lui arta nu i-a venit niciodată în minte: s-a ivit deodată.

Prima întrebare pe care i-am pus-o în dimineaţa

aceea, în camera lui de la Fillmore, a fost de ce mă alesese pe mine ca să-mi povestească tot ce îmi povestea. Mi-a zâmbit; nu era întrebarea corectă, dar nu conta. Lui Valfierno nu-i păsa de întrebările mele: avea o idee foarte clară despre ce vrea să-mi spună şi mi-o spunea. Faptul că eu mă aflam acolo era un fel de accident. El avea nevoie să fiu acolo şi să îl ascult, iar eu, în cea mai mare parte a timpului în zilele acelea, nu am înţeles de ce. Am priceput că nevoia asta îl deranja: mi-a arătat-o limpede.

— Îmi veţi spune pesemne că dumneavoastră nu v-aţi masturbat niciodată, domnule ziarist.

— Bănuiesc că nu am venit să vorbim despre asta.

— Bănuiţi greşit. Să o iei la labă din când în când, scuzaţi-mi franceza, este un mod de a falsifica viaţa sexuală, nu-i aşa? Până ce se preface într-o viaţă sexuală. Este procesul oricărei falsificări: sfârşește prin a se transforma în lucrul respectiv. Dumneavoastră trebuie să ştiţi asta.

Jaluzelele camerei erau închise: Valfierno nu voise să le deschidă. Mi-a spus că nu puteam lăsa prezentul să se amestece în povestea noastră – iar eu m-am gândit după aceea că ce nu trebuia să intre era realitatea, dar nu i-am spus-o. Au fost ore şi ore, iar relatarea lui s-a dovedit exhaustivă: a început povestea vieţii sale de la început, în Italia şi nu mi-a ascuns amănuntele – nu spun că erau adevărate, dar mi le-a oferit din belşug – până când a ajuns la furt şi la finalul său. Valfierno m-a lăsat să văd hârtii, fragmente decupate, câteva fotografii; a fost dispreţuitor, cald, neliniştit, stăruitor. Au fost două zile nesfârşite. Încetul cu încetul, aproape fără să încerc, am înţeles că respectivul marchiz era foarte diferit de el însuşi. Şi că obişnuia să spună anumite lucruri pentru ca interlocutorul să creadă contrariul: repeta cu sarcasm că are nevoie de mine ca să simuleze că nu este aşa – ca să dezactiveze

nevoia aceea prin intermediul ironiei, dar avea nevoie de mine cu adevărat. Şi am înţeles, firește, că povestea îi era cu adevărat extraordinară: eram încredinţat că îmi va schimba viaţa şi gândul acesta nu-mi dădea pace.

— Acum dumneavoastră, domnule ziarist, sunteţi singurul care ştie adevărul. Ori poate nu îl ştiţi. Uneori bănuiesc că şi ei îl ştiu…

— Ei?

— Ei, cei care trebuie să-l ştie. Dar preferă să nu îl spună: le este de ajuns povestea tâmpitului de Perugia, un hoţ prost care nu ameninţă pe nimeni. O preferă poveştii mele, care ar crea imitatori. Astfel că o menţin. Nu ştiu, nu sunt sigur.

În zilele acelea învăţasem că nesiguranţa nu era punctul lui tare: m-a surprins să-mi spună asta.

— În orice caz, ştiu că, dacă povestea mea nu va fi cunoscută niciodată, ei vor câştiga lupta.

Nu, se gândeşte, îşi zice: gloria ignorată este de ajuns o vreme, nu suntem atât de puternici, vine un moment când avem nevoie de oglindă: să ştie cu toţii că eu, zice, îşi zice. Iar el a trăit în tot acest răstimp cu cuţitaşul în beregată.

Zice – se gândeşte, zice, îşi zice – că este un om în vârstă. Că nu vrea să audă că este bătrân, dar mai are puţin şi împlineşte cincizeci de ani: că, dacă totul merge bine, îi rămân zece, cincisprezece ani de viaţă. Îşi aminteşte că don Simón i-a spus – de două, de trei ori, ori de mai multe – că există o vârstă când nu mai merită să te făleşti: fie că realitatea te dă de gol şi devii patetic, i-a spus, fie că realitatea îţi încuviinţează faptele şi eşti zadarnic – nu încape îndoială că folosea alte cuvinte, se gândeşte acum, cu aceleaşi cuvinte, marchizul de Valfierno. Asta se numeşte maturitate, spunea galicianul şi poate fi destul de plăcută. Trebuie să fie, se gândeşte

marchizul: consideră că trebuie să fie. Dar el nu a izbutit niciodată să o înveţe.

Cu toate că o dată pesemne a fost pe aproape, îşi zice: se gândeşte că a fost aproape. A fost când a avut accidentul – accidentul său – în urmă cu mai bine de doi ani. Când era făcut praf pe targa spitalului şi ştia că nu poate face nimic, încremenit, neajutorat, un medic cu înfăţişare ameninţătoare îi scormonea rănile, iar el simţea o uşurare infinită: nu mai trebuia să hotărască nimic. Făcuse tot ce putea şi era istovit. În ziua aceea s-a gândit că învăţase ceva. Dar după aceea s-a vindecat şi i-a scăpat: în realitate nu, nu ştie să o facă.

Deşi ştie că a făcut ceva ce nimeni nu a ştiut să facă, ce nimeni nu şi-a închipuit: viaţa lui. Ştie, se gândeşte, îşi zice că a făcut artă. Că toţi vorbesc despre artă: filfizonii, revoluţionarii de salon, mâzgălitorii lăudându-se că folosesc culori interzise de mămicile lor, portativele care armonizează un acord cu disonanţe de pârţâit de colegiu. Că toţi o spun, dar el a făcut cu adevărat artă, iar restul sunt mofturi.

El a făcut cu adevărat artă – se gândeşte, zice, îşi zice – şi nu o ştie nimeni. Că el nu este, nici nu va fi – că el, marchizul de Valfierno, ar detesta să fie – unul dintre impostorii care s-au văzut pictori îngrozitori, poeţi vremelnici şi au proclamat că arta este viaţa lor. Nu, lui arta nu i-a venit niciodată în minte: s-a ivit deodată. Dar a ştiut să o prindă. Şi nu vrea să fie unul dintre tâmpiţii convinşi că au făcut lucrul cel mai important, deşi nimeni nu o ştie şi rătăcesc prin cotloane dispreţuindu-i pe cei ce nu au ştiut să-i aprecieze şi înveninându-se cu un eşec pe care obişnuiesc să-l numească geniu. Nu, se gândeşte, îşi zice: gloria ignorată este de ajuns o vreme, nu suntem atât de tari, vine o zi când avem nevoie de oglindă: să ştie şi alţii că eu, zice, îşi zice. Şi că el a trăit tot timpul acesta cu

cuţitaşul în beregată: nu tot timpul, fireşte, nu în fiecare ceas, nici măcar în fiecare zi, dar cuţitul era acolo, mereu a fost. Şi că nu ştia cum să şi-l scoată: că succesul operei sale – al marii sale opere, al operei sale de artă, zice, se gândeşte – avea nevoie ca nimeni să nu o ştie, că atâta vreme cât îi va merge bine va continua să fie necunoscută, că doar neizbânda ar putea evita marea înfrângere ca lumea să-l ignore pentru totdeauna, dar atunci opera nu i-ar mai fi desăvârşită: dacă nu este descoperit, se gândeşte, dacă nu-şi primeşte pedeapsa, este mai departe liber, nimeni nu va şti niciodată cine a fost marchizul Eduardo de Valfierno. Şi că, dacă îl descoperă, nu va mai fi maestrul – nici măcar Eduardo de Valfierno.

Că a trăit toţi anii aceştia cu cuţitul răsucit în rană. Acum Valérie l-a găsit din nou şi el nu îi mai poate oferi ce îi cere. Ori, mai bine: că nu mai vrea să-i ofere.

După-amiaza celei de-a doua zile nu se mai termina. În camera de alături, o pereche se iubea cu zgomot. Nu o dată am surprins – ori am crezut că surprind – pe chipul lui Valfierno un zâmbet trist. Mi-au trecut prin cap şi alte întrebări, dar nu i le-am pus. La un interviu împrejurările sunt destul de ciudate: crezi că ai dreptul să întrebi un necunoscut lucruri pe care nu i le-ar spune celui mai bun prieten. De data asta, totuşi, am tăcut.

Nu mai erau prea multe de spus când Valfierno a cerut să ni se aducă o sticlă de şampanie: era felul lui de a marca sfârşitul. Petrecuserăm împreună două zile care au părut ani. Faţa lui îşi pierduse trăsăturile maiestuoase pe care i le văzusem prima oară: avea părul încărunţit, ochii obosiţi, un rictus nedesluşit pe buze. Statura lui parcă se micşorase şi mai mult. Îmi dăruise povestea vieţii lui, însă chiar şi aşa păstra o distanţă de netrecut. Am băut. Apoi mi-a spus că în prima zi eu îl întrebasem – să spun ieri suna neverosimil – de ce voia să-mi povestească toate

astea.

— Da, deşi cred că încep să înţeleg.

— Nu cred, domnule ziarist. Vă povestesc toate astea pentru că mâine Valfierno va muri.

A zis şi a făcut o pauză pe care a dorit-o dramatică – şi a ştiut să o facă astfel. Eu învăţasem: am preferat să nu mă fac de râs cu o întrebare care nu ar fi cu siguranţă cea corectă. Atunci m-a făcut de râs vorbind pe ocolite:

— Don Simón se înşela, nemernicul. Bătrâneţea înseamnă să ştii că sunt lucruri pe care le faci pentru ultima oară. Dumneavoastră nu puteţi încă să ştiţi, sunteţi prea tânăr. Dar eu ştiu. Am mâncat nişte rinichi pe care nu-i voi mai gusta pentru că trupul nu-mi mai dă voie, am fost în locuri unde ştiu că nu mă voi mai întoarce, m-am desfătat cu femei care au murit, am renunţat la speranţa de a cunoaşte anumite peisaje. Este ultima oară când voi spune povestea lui Valfierno. Poate a fost prima; a fost fără îndoială ultima. Începând de mâine, va trebui să am alta. Dacă nu, voi pierde. Şi va trebui să uit ceea ce mi-a făcut viaţa să aibă sens.

Cuvintele erau dure – dure, dar triste – astfel că Valfierno le-a însoţit de cel mai frumos zâmbet al său. Eu nu ştiam cu ce expresie să-l ascult.

— Mâine voi înceta să fiu Valfierno. Am, bineînţeles, un paşaport pe care îl voi folosi o vreme. Ştiu cum mă voi numi, unde voi locui, dar asta este prea puţin. Mă doare, dar nu am încotro. Adevărul este, domnule ziarist, că îmi place să fiu Valfierno.

Stilul lui erau frazele: marile fraze. Dar de data asta era ceva în spatele cuvintelor. Valfierno – sau oricine ar fi fost, în situaţia aceea – vorbea din ce în ce mai încet, ca pentru el:

— Dacă aş fi fost statornic, dacă aş fi făcut cu adevărat din viaţa mea o operă, ar trebui să fi murit – să

mă fi dat drept mort – acum şapte ani, când am vândut ultima Giocondă. Valfierno a trăit prea mult, mult mai mult decât ar fi fost recomandabil. Dar îmi este greu. Mă obişnuisem, îmi plăcea.

A spus şi a tăcut: mi s-a părut că a plecat foarte departe. A băut o înghiţitură şi a continuat; nu mă privea:

— Acum înţeleg că este necesar: Valérie îmi suflă în ceafa, nu mai am încotro, trebuie să dispar. Răzbunarea îi este mai crudă decât ar fi putut plănui: a terminat-o cu Valfierno. Nu este ciudat?

Şi apoi, deodată, ca şi cum atunci i-ar fi venit în minte:

— Ce-aţi zice dacă m-aş numi Bonaglia? Ar fi o glumă bună, nu credeţi?

Când mă gândesc la povestea vieţii mele, caut întotdeauna momentul când totul s-a schimbat, când s-a întors cu susul în jos. Descopăr că nu a existat. Cu toate că mi-am schimbat de atâtea ori numele şi povestea n-a existat aşa ceva. Iar acesta este trucul cu care am supravieţuit, a supravieţuit, am supravieţuit noi: speranţa că într-o zi vom fi altcineva. Dar niciodată. Nu ştiu de ce, nu ştiu cum să explic, dar niciodată.

— Permiteţi-mi o întrebare: de ce numele Valfierno?

— Am stabilit că întrebările se vor limita la fapte, nu-i aşa?

— Da, sigur. Şi acesta nu este un fapt?

— Haideţi, stimate domn.

Era foarte târziu. După ultima înghiţitură de şampanie, Valfierno a trecut la detalierea instrucţiunilor:

— Fireşte, domnule ziarist, dumneavoastră nu veţi putea spune această poveste.

— Cum?

Chipul meu trebuie să fi fost un spectacol: Valfierno a izbucnit, pentru prima oară, în hohote de râs.

— Nu, nici chiar aşa. Nu am spus că niciodată. Vă spun doar că nu veţi putea spune povestea până ce nu vă anunţ eu.

— Şi când bănuiţi că se va întâmpla?

— Nu, eu nu bănuiesc: eu ordon. Îmi veţi răspunde că nu am cum, dar veţi vedea că da. Şi nu în modul banal în care puteţi să credeţi dumneavoastră. Da, este adevărat că aţi putea publica toate astea mâine şi eu aş trece printr-un moment neplăcut, dar pentru dumneavoastră ar fi şi mai neplăcut.

Valfierno s-a ridicat în picioare, a început să străbată camera – şi nu mi-a trecut prin cap decât vechea imagine a leului în cuşcă. Mi-a zis că nu ar fi greu deloc: dacă publicam ceva prea devreme, el avea elementele necesare pentru a dezminţi categoric toată povestea şi că, puţin după aceea, eu voi apărea cu un glonţ în cap:

— Sinucidere, bineînţeles. Dumneavoastră n-aţi putut îndura dezonoarea de a fi povestit asemenea minciuni.

Nu părea atât de simplu, dar, în situaţia aceea, nimic din ceea ce mi-ar fi spus nu mi se părea prea neverosimil. L-am crezut. Valfierno a ridicat jaluzelele. Se lăsase noaptea.

— Nu, eu sunt la mâna dumneavoastră pentru că, dacă atunci când vine timpul, nu-mi spuneţi povestea, eu dispar pentru totdeauna. Este ocazia dumneavoastră: dacă tăceţi, viaţa îmi va fi un eşec răsunător. Ar fi ca naufragiatul care scrie o mare carte pe insula pustie, ca orbul care îşi imaginează sculptura genială pe care nimeni nu va putea să o vadă, ca suveranul care predă în mâinile duşmanilor un prieten ca să evite războiul ce i-ar fi ruinat ţara… Dacă tăceţi, un artist genial va fi dispărut de pe faţa pământului: se va fi dus fără să lase urme. Dar dumneavoastră nu veţi îndura tăcerea. Nu vă lasă pe dumneavoastră inima.

— De unde ştiţi?

— Nu vă faceţi griji. Eu ştiu. Ori credeţi că v-am ales fără să mă informez?

A tăcut, m-a privit: eu nu am fost în stare să-i înfrunt privirea. Atunci şi-a precizat instrucţiunile:

— În fiecare an pe 22 august, de acum înainte, veţi primi o scrisoare de la mine. O veţi primi fără expeditor, fireşte, dar veţi şti despre ce este vorba. Scrisoarea aceasta anuală vă va anunţa că sunt viu: va fi dovada mea de viaţă. Nu mă căutaţi: ar fi mult mai rău. Când voi muri, atunci veţi putea spune povestea.

Eu încercam să-mi imaginez situaţia şi i-am răspuns fără să gândesc:

— Dar, marchize, poate dura mult.

— Vă pare rău?

— Nu, vă rog, nu asta am vrut să spun. Scuzaţi-mă, dar cum voi şti că aţi murit?

— Veţi afla, nu vă faceţi griji. Dumneavoastră veţi afla că eu am murit. Cel care nu va şti voi fi cu siguranţă eu.

A spus şi a schiţat un zâmbet care nici măcar nu a fost melancolic în întregime.

— Dumneavoastră, atunci, veţi spune povestea mea. Şi din acest motiv v-o spun: ca să mor liniştit. Nu vreau să-mi amintesc de toate astea în ceasul morţii. Ar fi oribil ca ceea ce mi-a ocupat viaţa să-mi ocupe şi moartea.

Eu nu voiam să-l jignesc, dar nu puteam renunţa să-i pun o întrebare. Învăţasem lecţia dată de el:

— Scuzaţi-mă, marchize, dar cum pot şti că nu mă minţiţi, că toată povestea nu este falsă?

— Dumneavoastră nu ştiţi. Dar nu vă faceţi griji. Va fi adevărată. Dumneavoastră spuneţi-o şi veţi vedea că apar bătrâni tâmpiţi care vor spune mie mi-a vândut Valfierno un tablou, pentru că nimic nu le place mai mult acestor făpturi de prisos decât să fi fost înşelaţi de cineva de o

superioritate recunoscută. Este un fapt demonstrat. Dacă nu ar fi aşa, democraţia modernă n-ar putea exista.

— Nu este vorba despre astea, marchize. Eu vă întreb dacă este adevărat.

— Este, da, dar dumneavoastră nu veţi fi niciodată sigur. L-aţi putea întreba pe Perugia, dar nici în privinţa lui nu aţi şti dacă nu vă minte. Ori aţi putea să-i căutaţi pe ceilalţi, dar este probabil să nu-i găsiţi niciodată. Sau poate că da, cine ştie. Dar dumneavoastră nu ştiţi. Aceasta este condiţia cu care puteţi să spuneţi cea mai interesantă poveste din viaţa dumneavoastră: povestea mea.

Nu cred că mă înşel: Becker o va spune. Şi atunci va răspunde la întrebarea care nu-mi dă pace: cine va muri când voi muri eu? Odată am ajuns să cred că nimeni: că refăcându-mă de atâtea ori, aş fi putut să amăgesc moartea. Acum ştiu că nu este adevărat: cineva trebuie să moară.

Dar aş vrea să ştiu cine. Cine va muri când voi muri eu? Cel ce mergea pe străzile nepietruite din Rosario, cel ce a iubit-o pe Marianita fără să ştie cine este, cel ce a făcut artă din artizanat, cel ce nu a vrut să fie unul, cel ce nu a fost ceilalţi, cel ce nu a fumat niciodată opiul de la Malacca, cel ce a gustat atâtea mâncăruri, cel ce nu şi-a văzut tatăl, cel ce se lăsa pipăit de preot, călărit de alt deţinut, iubit de femeile care nu l-au iubit niciodată, Bonaglia, Juan María, Perrone, Eduardo, cel de mâine, cel ce arde de nerăbdare să-şi spună povestea? Nu toţi: atâtea morţi într-una singură ar fi o nedreptate. Nici nu au fost atâtea vieţi: doar încercări.

Pentru Becker, fără îndoială, va muri Valfierno. Pentru mulţi va fi Valfierno cel ce va muri. Nu va fi nimeni căruia să-i moară Bollino: Bollino a murit demult. Câteodată mă gândesc că un bătrân nu ar muri dacă l-ar striga cineva folosindu-i prima poreclă: dacă cineva ar

putea să-i dea numele pe care i-l dădea mama lui – iar el ar crede. Dar cineva trebuie să moară. Unde mă voi înmormânta? Sub ce nume?

Becker va povesti, bănuiesc: va răspunde la întrebarea mea. Dar se poate şi să nu povestească. Nădăjduiesc că da, nu voi şti niciodată. Ar putea să povestească înainte, dar cine ştie care va fi preţul. Poate că într-o zi mă voi hotărî să-l plătesc. Este interesant să hotărăşti că vei plăti un preţ pe care nu îl ştii: am făcut-o de atâtea ori şi este singurul mod de a plăti serios. Este adevărat: se poate şi să nu povestească. Acum câţiva ani am citit o frază pe care nu am putut să o uit: „Acum, în sufragerie, a rămas ce rămâne când nu rămâne nimic”. Eu, Valfierno.

De la întâlnirea aceea au trecut aproape treisprezece ani. M-am mutat la Baltimore, dar scrisorile lui au continuat să mă găsească. Le primeam, de fiecare dată la sfârşit de august, cu acelaşi fragment de poem. Era în spaniolă:

Antes que tú me morirè y mi espíritu, en su empeño tenaz, sentándose a las puertas de la muerte, alli te esperará.

Alli donde el sepulcro que se cierra abre una eternidad…

¡ *Todo lo que Ios dos hemos callado, lo tenemos que hablar*![11]

După câţiva ani am cerut să-mi fie tradus, ca să ştiu ce spune: mărturisesc că nici aşa nu am înţeles. Din când în când, mi-a trimis şi câte un cadou: o carte de lux, bilete pentru o reprezentaţie de gală la operă, trei zile de

11 Înaintea ta voi muri: și spiritul meu, / în stăruința lui tenace, / așezându-se la porțile morții, / acolo te va aștepta. / Acolo unde mormântul se închide / deschide o veșnicie… / Tot ce am tăinuit amândoi, / trebuie să spunem. (Gustavo Adolfo Bécquer) (n.tr.)

vacanţă la New York, tacâmuri de argint la nunta mea. Eu îl aveam – cum a zis el – la mâna mea, dar nu aveam nimic. A fost greu, este adevărat, să ştiu că am la dispoziţie povestea ce mi-ar schimba cariera şi să nu o folosesc. Nu o dată – de sute, de mii de ori în realitate – am fost ispitit să o public. Dar am rezistat – ori mi-a lipsit curajul de a nu rezista. Atunci, când ne luam rămas-bun, Valfierno a zâmbit:

— Cine poate fi sigur că tabloul pe care l-a înapoiat Perugia este *Gioconda* adevărată? Că nu o am eu acasă, de exemplu, că nu am ars-o, că nu i-am vândut-o lui J.P. Morgan? Dumneavoastră cumva, domnule ziarist?

Am încercat, de asemenea, să dau la o parte îndoiala. Îmi convenea să o dau la o parte. Cu câteva luni în urmă, în octombrie 1932, am aflat de moartea lui Eduardo de Valfierno. Cum îmi promisese, am primit o scrisoare foarte serioasă în care mi se anunţa decesul său. Scrisoarea nu era semnată: după stil, mi s-a părut probabil s-o fi scris el însuşi – bănuiesc că înainte de a muri. Conţinea un poem, dar era altul. Am pus să mi se traducă în aceeaşi zi:

De lo poco de vida que me resta con gusto Ios mejores años, por saber lo que a otros de mi has hablado[12].

12 Din puținul timp care mi-a rămas / aș da cu plăcere cei mai buni ani, / ca să știu altora /ce le-ai spus despre mine. (Gustavo Adolfo Bécquer) (n.tr.)